H.G. WELLS

mașina timpului

NAUTILUS

NAUTILUS

science fiction

Împreună cu Jules Verne, scriitorul englez Herbert George Wells (1866—1946) este considerat părintele genului ştiinţifico-fantastic. Rămas în istoria literaturii ca H.G. Wells, prozatorul este celebru pentru scrierile sale de ficţiune, printre cele mai cunoscute romane ale sale numărându-se *Omul invizibil, Războiul lumilor, Maşina timpului, Insula doctorului Moreau, Primii oameni în lună.* Autorul a publicat, de asemenea, proză scurtă, opera sa incluzând povestiri ca *Oul de cristal, Imperiul furnicilor, Cronica Argonauţilor, Omul care a făcut minuni.* De-a lungul timpului, creaţia lui literară, acum studiată în manualele şcolare, a inspirat numeroşi scriitori şi cineaşti.

H.G. WELLS

mașina timpului

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

WELLS, HERBERT GEORGE

Maşina timpului / George Herbert Wells ; trad.: Alexandru Macovescu, Mihu Dragomir, C. Vonghiyas. - Bucureşti: Nemira Publishing House, 2012

ISBN print: 978-606-579-411-5

ISBN epub: 978-606-758-078-5

ISBN mobi: 978-606-758-079-2

I. Macovescu, Alexandru (trad.)

II. Dragomir, Mihu (trad.)

III. Vonghiyas, C. (trad.)

821.111-31=135.1

George Herbert Wells

THE TIME MACHINE, THE ISLAND OF DOCTOR MOREAU, THE WORLD SET FREE

© by The Literary Executors of the Estate of H.G. Wells

© Nemira, 2012

Coperta: Gabi DUMITRU, Alexandru CSUKOR

Redactor: Oana IONAŞCU, Dana IONESCU

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parţială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă şi se pedepseşte conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

- Despre autor
- Maşina timpului (1895)
  - I
  - II
  - III
  - IV
  - V
  - VI
  - VII
  - VIII
  - IX
  - X
  - XI
  - XII
  - Epilog
- Insula doctorului Moreau (1896)
  - I În barca de salvare de pe Lady Vain
  - II Omul care se ducea în locul fără nume
  - III Fața stranie
  - IV La parapetul goeletei
  - V Omul care nu avea unde să se ducă
  - VI Luntrașii cei pociți
  - VII Ușa încuiată
  - VIII Gemetele pumei
  - IX Ființa din pădure
  - X Strigătele omului
  - XI Goana după om
  - XII Cei care rosteau legea
  - XIII Parlamentări
  - XIV Doctorul Moreau explică
  - XV Cu privire la oamenii-animale

    - XVI Cum au gustat sânge oamenii-animale
    - XVII O catastrofă
    - XVIII Moreau este găsit
    - XIX Montgomery "petrece"
    - XX Singur cu oamenii-animale
    - XXI Degenerarea oamenilor-animale
    - XXII Omul singur
- Lumea eliberată (1914)
    - Prefață
    - Prolog Capcane pentru soare
    - I Noua sursă de energie
    - II Ultimul război
    - III Sfârșitul războiului
    - IV Faza nouă
    - V Ultimele zile ale lui Marcus Karenin
- Note

Lui William Ernest Henley

MAŞINA TIMPULUI

(1895)

Traducere din limba engleză

MIHU DRAGOMIR

C. VONGHIYAS

Notă:

Cuprinsul primului capitol şi al câtorva pasaje din restul acestei povestiri a apărut în „National Observer“ din 1894. „Povestirea Exploratorului Timpului“ a apărut, aproape ca în forma de faţă, în paginile publicaţiei „New Review“. Autorul doreşte să facă, aici, cuvenita încunoştiinţare.

I

Exploratorul Timpului (deoarece astfel ni se pare potrivit să-l numim) expunea în faţa noastră o teorie destul de nebuloasă. Ochii lui cenuşii clipeau strălucitori, iar obrazul, de obicei palid, îi era acum aprins şi însufleţit. Focul ardea viu, iar lumina domoală a lămpilor incandescente, de forma unor crini de argint, urmărea micile bule de aer ce licăreau şi umblau de colo-colo prin paharele noastre. Scaunele, meşterite chiar de gazda noastră, mai mult ne îmbrăţişau şi ne mângâiau decât ne acceptau docile, şi domnea acea atmosferă de voluptate de după cină, când gândul pluteşte în voie, eliberat dintre hotarele exactităţii. Şi în timp ce noi şedeam, leneşi, admirând seriozitatea cu care dezbătea acest nou paradox (cum îl consideram noi) şi fecundele lui posibilităţi, Exploratorul Timpului – subliniind cu arătătorul întins punctele esenţiale – ne-a pus problema astfel:

– Trebuie să mă urmăriţi cu atenţie. Voi fi obligat să combat una sau două idei, care sunt aproape universal acceptate. Geometria, de exemplu, pe care aţi învăţat-o la şcoală, se bazează pe o concepţie greşită.

– Oare nu e cam mult pentru început? a zis Filby, un om cu părul roşcat, căruia îi plăceau disputele.

– Nu am intenţia să vă cer acceptarea vreunei idei fără o bază raţională. Imediat veţi fi de acord şi

dumneavoastră cu atât cât îmi este necesar. Ştiţi desigur că o linie geometrică, o linie de grosime zero, nu are o existenţă reală. Este ceea ce aţi învăţat, nu-i aşa? La fel şi planul geometric. Lucrurile acestea sunt simple abstracţiuni.

– Este adevărat, a admis Psihologul.

– Tot astfel, având numai lungime, lăţime şi înălţime, un cub nu poate să aibă o existenţă reală.

– Aici am o obiecţie, a intervenit Filby. Un corp solid poate să existe în mod cert. Toate obiectele reale…

– Aşa consideră majoritatea oamenilor. Dar aşteptaţi o clipă. Poate să existe un cub în mod *instantaneu?*

– Nu înţeleg, s-a plâns Filby.

– Este cu putinţă ca un cub, care nu are nici un fel de durată în timp, să aibă o existenţă reală?

Filby a căzut pe gânduri.

– E limpede, a continuat Exploratorul Timpului, orice corp real trebuie să se întindă în *patru* direcţii: trebuie să aibă Lungime, Lăţime, Înălţime şi… Durată. Dar, dintr-o infirmitate naturală a organismului nostru, pe care am să v-o explic îndată, suntem înclinaţi să nu ţinem seamă de acest fapt. Există, în realitate, patru dimensiuni: trei pe care le numim cele trei planuri ale Spaţiului, şi o a patra – Timpul. Există, totuşi, şi tendinţa de a se stabili o distincţie artificială între primele trei dimensiuni şi ultima, deoarece, din întâmplare, conştiinţa noastră se mişcă cu intermitenţă de-a lungul ultimei dimensiuni într-o singură direcţie, de la începutul până la sfârşitul vieţii.

– Asta, a intervenit un bărbat foarte tânăr, făcând eforturi disperate să-şi reaprindă ţigara deasupra lămpii, asta… foarte clar într-adevăr.

– Ei bine, este evident că peste faptul acesta se trece întotdeauna cu vederea, a urmat Exploratorul Timpului, uşor înveselit. Într-adevăr, asta se înţelege prin a Patra Dimensiune, cu toate că unii dintre cei care vorbesc despre ea nu-şi dau seama că, de fapt, este ceea ce vor şi ei să înţeleagă. Este un alt mod de a privi Timpul. *Nu există nicio deosebire între Timp şi oricare dintre celelalte trei dimensiuni ale Spaţiului, atât doar că de-a lungul Timpului se mişcă mereu conştiinţa noastră.* Unii smintiţi abordează într-un mod cu totul eronat această idee. Aţi auzit cu toţii ce spun ei cu privire la această a Patra Dimensiune?

– *Eu* n-am auzit, a zis Primarul din Provincie.

– Pur şi simplu că Spaţiul, aşa cum îl consideră matematicienii, ar avea trei dimensiuni, care pot fi denumite Lungime, Lăţime şi Înălţime, şi poate fi definit întotdeauna prin referire la trei planuri, fiecare în unghi drept faţă de celelalte. Dar unii filozofi se întreabă de ce numai *trei* dimensiuni – de ce să nu poată exista şi o altă direcţie în unghi drept faţă de celelalte trei? Şi au încercat chiar să construiască o geometrie tetradimensională. Profesorul Simon Newcomb a expus acest punct de vedere, cam cu o lună în urmă, la Societatea Matematică din New York. Ştiţi că, pe o suprafaţă plană, care are doar două dimensiuni, putem reprezenta figura unui corp tridimensional şi, pornind de aici, ei socotesc că printr-o machetă având trei dimensiuni ar putea reprezenta şi una cu patru – dacă ar putea stăpâni perspectiva obiectului. Înţelegeţi?

– Cred că da, a murmurat Primarul din Provincie şi, încreţindu-şi sprâncenele, s-a cufundat într-o stare de introspecţie, mişcându-şi buzele ca unul care repetă nişte formule mistice. Da, acum cred că înţeleg, a spus el după o pauză, luminându-se pentru câteva clipe la faţă.

– Ei bine, trebuie să vă spun că de o bucată de vreme mă preocupă această geometrie cu patru dimensiuni. Unele dintre rezultatele obţinute sunt curioase. De exemplu, iată portretele aceluiaşi om la opt ani, la cincisprezece, la şaptesprezece, la douăzeci şi trei şi aşa mai departe. Toate acestea sunt, în mod evident, nişte secţiuni, ca să mă exprim astfel, adică reprezentări tridimensionale ale fiinţei tetradimensionale, care este ceva fix şi inalterabil.

…Oamenii de ştiinţă, a continuat Exploratorul Timpului, după o pauză necesară pentru asimilarea deplină a celor afirmate, ştiu foarte bine că Timpul nu este decât un fel de Spaţiu. Iată o diagramă ştiinţifică simplă, o înregistrare a cursului vremii. Linia aceasta, pe care o urmăresc cu degetul, arată mişcarea barometrului. Ieri se ridicase, aseară a scăzut, azi-dimineaţă a crescut din nou, ajungând uşor până la acest punct. Este o certitudine că mercurul nu a trasat această linie în nici una din dimensiunile general recunoscute ale Spaţiului? Şi, totuşi, cu siguranţă că a trasat o astfel de linie, şi trebuie să tragem deci concluzia că ea a fost trasată de-a lungul dimensiunii Timp.

– Dar, a intervenit Medicul, privind ţintă la jăraticul din cămin, dacă Timpul este într-adevăr numai o a patra dimensiune a Spaţiului, de ce este atunci şi de ce a fost întotdeauna considerat ca fiind ceva diferit? Şi de ce nu ne putem mişca în Timp, aşa cum ne mişcăm în celelalte dimensiuni ale Spaţiului?

Pe chipul Exploratorului Timpului a apărut un zâmbet.

– Eşti oare dumneata atât de sigur că ne putem mişca liber în Spaţiu? Putem merge destul de uşor înapoi şi înainte, la dreapta şi la stânga, şi oamenii au făcut asta dintotdeauna. Admit că ne mişcăm liber pe două dimensiuni. Dar în ceea ce priveşte mişcarea în sus şi în jos? Aici suntem împiedicaţi de gravitaţie.

– Nu-i chiar aşa, a obiectat Medicul. Există baloane.

– Dar înainte de a exista baloane, omul nu avea, în afară de săriturile bruşte şi de neregularităţile terenului, nicio posibilitate de mişcare verticală.

– Totuşi, oamenii puteau să se mişte puţin în sus şi în jos, a replicat Medicul.

– Mai uşor, mult mai uşor în jos decât în sus.

– Dar în Timp nu te poţi mişca deloc, nu te poţi îndepărta de clipa prezentă.

– Scumpul meu domn, tocmai aici te înşeli. Tocmai aici se înşală toată lumea. Noi ne îndepărtăm fără încetare de clipa prezentă. Existenţa noastră mentală, care, nefiind materială, nu are dimensiuni, se mişcă de-a lungul dimensiunii Timp cu o viteză uniformă, din leagăn şi până la mormânt. Ca şi cum am călători *în jos,* dacă ne-am începe viaţa la cincizeci de mile deasupra Pământului.

– Dar asta este şi marea greutate, l-a întrerupt Psihologul. *Poţi* să te mişti în toate direcţiile Spaţiului, dar nu poţi să te mişti în Timp.

– Aici este şi sâmburele marii mele descoperiri. Te înşeli, spunând că nu ne putem mişca în Timp. De pildă, când îmi amintesc cu multă precizie de un anume incident, mă înapoiez la clipa în care s-a produs: devin, după cum se spune, absent. Fac, pentru o clipă, un salt în trecut. Desigur că nu avem posibilitatea să ne oprim în trecut mai multă vreme, după cum un sălbatic sau un animal nu poate să se menţină la şase picioare deasupra pământului. Dar omul civilizat este mai avansat decât sălbaticul în această privinţă. El se poate ridica, în pofida gravitaţiei, într-un balon, şi de ce n-ar putea să spere că, în cele din urmă, va putea să oprească în loc sau să accelereze goana sa de-a lungul dimensiunii Timp sau chiar să se întoarcă şi să călătorească înapoi?

– Oh, *asta,* a rostit Filby, e cu totul…

– De ce nu? a zis Exploratorul Timpului.

– E împotriva raţiunii, a replicat Filby.

– Care raţiune?

– Poţi să-mi demonstrezi cu fel de fel de argumente că negrul este alb, a spus Filby, dar nu mă vei convinge niciodată.

– Se prea poate, a admis Exploratorul Timpului. Dar cred că acum aţi început să înţelegeţi obiectul cercetărilor mele în geometria tetradimensională. E multă vreme de când aveam doar o idee vagă despre o maşină…

– Care să călătorească în Timp! a exclamat Bărbatul Foarte Tânăr.

– Care ar călători indiferent în orice direcţie a Spaţiului şi a Timpului, după dorinţa celui care o conduce.

Filby s-a mulţumit să râdă.

– Am şi verificat-o experimental! a zis Exploratorul Timpului.

– Ar fi nespus de folositoare pentru un istoric, a sugerat Psihologul. Poţi călători în trecut pentru a verifica, de exemplu, versiunea adevărată a bătăliei de la Hastings! [1]

– Nu crezi că ai atrage atenţia? a întrebat Medicul. Strămoşii noştri nu prea tolerau anacronismele.

– Ai putea să înveţi limba greacă chiar din gura lui Homer sau Platon, a reflectat Bărbatul Foarte Tânăr.

– În care caz vei fi trântit la examen. Savanţii germani au perfecţionat atât de mult limba greacă!

– Şi apoi, mai este şi viitorul, a adăugat Bărbatul Foarte Tânăr. Gândiţi-vă! Poţi să-ţi plasezi toţi banii la o bancă, să-i laşi să acumuleze dobânzi şi să alergi către viitor.

– Pentru ca să descoperi o societate clădită pe o bază strict comunistă, am intrat şi eu în vorbă.

– Alcătuită din tot felul de teorii fanteziste! a completat Psihologul.

– Da, aşa mi s-a părut şi mie, aşa că n-am vorbit niciodată despre maşină până la…

– Verificarea experimentală! am strigat eu. Ai de gând să verifici *asta?*

– Experienţa! a exclamat Filby, care începuse să se plictisească.

– În orice caz, hai să-ţi vedem experienţa, a propus Psihologul, deşi ne dăm seama că totul nu e decât o farsă.

Exploratorul Timpului a privit în jur, la noi, zâmbind. Apoi, continuând să zâmbească şi înfundându-şi mâinile în buzunarele pantalonilor, a ieşit încet din odaie şi apoi l-am auzit târşâind papucii pe lungul coridor care ducea către laboratorul său.

Psihologul s-a uitat la noi.

– Mă întreb ce-o mai fi născocit?

– Vreo scamatorie probabil, a răspuns Medicul.

Filby a încercat să ne povestească despre un prestidigitator pe care îl văzuse la Burslem, dar, înainte de a-şi termina introducerea, Exploratorul Timpului s-a înapoiat, aşa că anecdota lui Filby a rămas în aer.

Obiectul pe care Exploratorul Timpului îl ţinea în mână era un mecanism strălucitor, metalic, de o construcţie foarte delicată, cu puţin mai mare decât un ceas obişnuit. Unele elemente erau din fildeş, altele, dintr-o substanţă cristalină şi transparentă. Din acest moment trebuie să mă exprim foarte clar, căci tot ceea ce urmează – în afară doar de cazul când acceptăm explicaţiile lui – este un fenomen absolut inexplicabil. A luat una din măsuţele octogonale care erau împrăştiate prin toată odaia şi a plasat-o lângă foc, cu două picioare pe covoraşul din faţa căminului. Pe această masă a pus mecanismul. Apoi şi-a tras un scaun şi s-a aşezat. Singurul obiect care se mai afla pe masă era o mică lampă cu abajur, a cărei lumină vie cădea din plin asupra mecanismului. Împrejur mai erau câteva lumânări, două pe policioara căminului în sfeşnice de bronz şi alte câteva în candelabre, aşa

încât odaia era strălucitor iluminată. Eu mă instalasem într-un fotoliu scund, foarte aproape de foc, şi îl trăsesem cât mai în faţă, în aşa fel încât să fiu aproape, între Exploratorul Timpului şi cămin. Filby şedea în spatele lui, privindu-i peste umăr. Medicul şi Primarul din Provincie îl vedeau în profil dinspre dreapta. Psihologul, din stânga. Bărbatul Foarte Tânăr stătea în picioare în spatele Psihologului. Toţi eram cu atenţia încordată. Mi-e imposibil să cred că, în asemenea condiţii, ar fi fost cu putinţă să ni se prezinte vreo scamatorie, oricât de subtil ar fi fost concepută şi oricât de îndemânatic ar fi fost executată.

Exploratorul Timpului a privit mai întâi spre noi, apoi spre mecanism.

– Ei bine, a început Psihologul.

– Această jucărie, a zis Exploratorul Timpului, rezemându-şi coatele pe masă şi împreunându-şi palmele deasupra aparatului, este o simplă machetă. Este proiectul meu pentru o maşină de călătorit în Timp. Observaţi că se prezintă destul de ciudat, iar bara are un aspect aparte, sclipitor, ca şi cum ar fi oarecum ireală. Arătă cu degetul bara. Iată, aici este o mică manetă albă, aici este încă una.

Medicul s-a ridicat de pe scaun şi a cercetat obiectul.

– E frumos construit, a spus el.

– Mi-a luat doi ani ca să-l confecţionez, a lămurit Exploratorul Timpului. Apoi, după ce toţi au imitat gestul Medicului, ne-a mărturisit: Aş vrea să înţelegeţi limpede că una dintre manete, atunci când este apăsată, trimite maşina să lunece în viitor, iar cealaltă o poate mişca în sens invers. Şaua este scaunul pe care va sta Exploratorul

Timpului. Acum voi apăsa pârghia şi maşina va porni. Se va şterge din faţa voastră, va trece în viitor şi va dispărea. Priviţi bine la ea. Priviţi de asemenea şi la masă şi asiguraţi-vă că nu este la mijloc nicio scamatorie. Nu vreau să prăpădesc macheta şi apoi să mi se spună că sunt un şarlatan.

Preţ de un minut s-a lăsat tăcerea. Psihologul a fost gata să-mi spună ceva, dar s-a răzgândit. Apoi Exploratorul Timpului a întins degetul spre manetă.

– Nu, a zis el deodată. Dă-mi mâna dumitale.

Şi, întorcându-se către Psiholog, i-a apucat mâna şi i-a spus să întindă degetul arătător. Aşa că însuşi Psihologul a fost cel care a trimis modelul Maşinii Timpului în călătoria ei fără sfârşit. Am văzut cu toţii cum a apăsat pe manetă. Sunt absolut sigur că n-a fost posibilă nicio scamatorie. S-a iscat ca o suflare de vânt şi lumina lămpii a pâlpâit. Una dintre lumânările de pe policioară s-a stins şi mica maşină s-a răsucit brusc, a devenit nedesluşită, s-a întrezărit ca o fantomă, timp de o secundă poate, ca un vârtej de fildeş şi de alamă vag lucitoare; şi apoi dusă a fost – a dispărut! În afară de lampă, pe masă nu se mai vedea nimic.

Am rămas cu toţi tăcuţi timp de un minut. Apoi Filby spuse:

– Să fiu al naibii!…

Psihologul şi-a revenit din stupoare şi s-a uitat brusc sub masă. Văzându-l, Exploratorul Timpului a izbucnit în râs.

– Ei? i s-a adresat el Psihologului. Apoi, ridicându-se, s-a îndreptat către cutia cu tutun de pe policioară şi, întorcându-ne spatele, a început să-şi umple pipa.

Ne-am uitat uimiţi unii la alţii.

– Ascultă, a zis Medicul, vorbeşti într-adevăr serios? Chiar crezi că maşina a pornit să călătorească în Timp?

– Desigur, a spus Exploratorul Timpului, aplecându-se să ia, cu un beţişor, foc din cămin. Apoi s-a întors în timp ce aprindea pipa şi l-a privit pe Psiholog drept în faţă. (Psihologul, pentru a dovedi că nu era tulburat, şi-a luat o ţigară de foi, încercând s-o aprindă fără să-i taie vârful.)

– Ba, mai mult, am şi o maşină mare, aproape terminată, acolo – a indicat laboratorul – şi când va fi gata am de gând să fac eu însumi o călătorie.

– Vrei să spui că maşina pe care am văzut-o călătoreşte în viitor? a întrebat Filby.

– În viitor sau în trecut – ca să spun drept, nu ştiu bine unde.

După un răstimp, Psihologului i-a venit o idee:

– Dacă totuşi s-a dus undeva, probabil că s-a dus în trecut, a zis el.

– De ce? a fost curios Exploratorul Timpului.

– Pentru că bănuiesc că nu s-a mişcat în spaţiu şi, dacă ar fi plecat în viitor, ar fi şi acum aici, întrucât ar fi trecut şi prin clipa de faţă.

– Dar, am intervenit eu, dacă ar fi plecat în trecut, ar fi fost vizibilă atunci când am intrat pentru prima oară în această odaie; şi joia trecută, când am fost aici; şi joia dinainte şi aşa mai departe!

– O obiecţie serioasă, a remarcat Primarul din Provincie, cu un aer de imparţialitate, şi s-a întors

spre Exploratorul Timpului.

– Deloc, a replicat Exploratorul Timpului, apoi, către Psiholog: Gândeşte-te. *Dumneata* poţi explica asta. Este o reprezentare sub pragul cunoaşterii, ştii, reprezentare diluată.

– Desigur, a confirmat Psihologul. Este un lucru elementar în psihologie. Ar fi trebuit să mă gândesc mai înainte. E destul de limpede şi susţine de minune paradoxul. Nu putem vedea această maşină şi nici n-o putem percepe, după cum nu putem vedea nici spiţa unei roţi care se învârteşte sau glonţul care zboară prin aer. Dacă trece prin timp de cincizeci sau de o sută de ori mai repede decât mergem noi, dacă străbate un minut în vreme ce noi străbatem o secundă, impresia pe care o produce va fi desigur de cincizeci de ori sau de o sută de ori mai rapidă decât aceea pe care ar produce-o dacă n-ar călători în timp. Este destul de simplu, a adăugat el plimbându-şi palma pe locul în care fusese maşina. Vedeţi? a zis el râzând.

Am rămas câteva clipe privind la masa goală. Apoi Exploratorul Timpului ne-a întrebat ce părere avem despre cele petrecute.

– În seara asta pare destul de plauzibil, a zis Medicul; dar aşteaptă până mâine. Aşteaptă să apară buna judecată a dimineţii.

– Vreţi să vedeţi şi adevărata Maşină a Timpului? ne-a propus Exploratorul Timpului. Şi, spunând aceasta, a luat lampa într-o mână şi, de-a lungul coridorului prin care sufla vântul, ne-a condus până la laboratorul său. Parcă văd şi acum lumina pâlpâitoare, conturul capului său mare şi straniu, dansul umbrelor, aşa cum îl urmam cu toţii, nedumeriţi, dar şi neîncrezători, şi cum acolo, în laborator, am contemplat un exemplar mult mai mare decât micul mecanism pe care îl văzuserăm

dispărând de sub ochii noştri. Unele părţi ale maşinii erau din nichel, altele din fildeş, iar altele fuseseră cu siguranţă şlefuite sau tăiate din cristal de stâncă. Aparatul era aproape gata, dar manetele răsucite, din cristal, zăceau neterminate pe o bancă, alături de câteva plăci acoperite cu desene. Am ridicat o placă, vrând să o privesc mai îndeaproape. Părea să fie din cuarţ.

– Ascultă, a zis Medicul, chiar vorbeşti serios? Sau totul nu-i decât o scamatorie – ca fantoma pe care ne-ai arătat-o anul trecut, de Crăciun?

– Cu această maşină, a declarat Exploratorul Timpului, ţinând lampa ridicată, am de gând să explorez Timpul. E limpede? În viaţa mea n-am fost mai serios ca acum.

Nici unul din noi n-a ştiut ce să spună.

Am întâlnit, pe deasupra umărului Medicului, privirea lui Filby şi el mi-a făcut, solemn, cu ochiul.

II

Cred că, pe atunci, nici unul dintre noi nu prea credea în Maşina Timpului. Adevărul este că Exploratorul Timpului era unul dintre oamenii prea abili pentru a fi crezuţi: simţeai totdeauna că nu sesizezi tot ce este în jurul lui; mereu bănuiai vreo rezervă subtilă, vreo ingeniozitate care pândea din dosul sincerităţii lui aparente. Dacă Filby ne-ar fi arătat modelul şi ne-ar fi explicat problema, întrebuinţând chiar cuvintele Exploratorului Timpului, faţă de el am fi arătat mult mai puţin scepticism, i-am fi ghicit de îndată intenţiile: şi un măcelar poate să-l înţeleagă pe Filby. Dar Exploratorul Timpului avea multe ciudăţenii în felul lui de a fi şi nu ne puteam încrede în el. Lucruri care ar fi făcut faimos un om mai puţin abil decât el păreau înşelătoare în mâna lui. Este o greşeală să faci totul cu prea multă uşurinţă. Oamenii care îl priveau cu seriozitate n-au fost niciodată prea siguri de comportarea lui: erau oarecum conştienţi că a-ţi pune în joc reputaţia pentru el era ca şi cum ai mobila odaia copiilor cu obiecte făcute din porţelan fin. Astfel că nu cred ca vreunul dintre noi să fi vorbit prea mult despre explorarea timpului, în intervalul dintre joia aceea şi următoarea, cu toate că ideea ciudatei călătorii trecea, fără îndoială, prin minţile celor mai mulţi dintre noi: şi plauzibilitatea ei, dar şi tot ceea ce avea de necrezut din punct de vedere practic, pe lângă anacronismul şi confuzia pe care le conţinea. În ceea ce mă priveşte, eram îndeosebi preocupat de trucul efectuat cu modelul. Îmi amintesc că am

discutat despre aceasta cu Medicul, pe care l-am întâlnit vineri la cercul adepţilor lui Linné [2] . Mi-a spus că văzuse ceva asemănător la Tübingen şi acorda foarte multă importanţă faptului că se stinsese lumânarea. Dar nu putea să explice în ce mod se executase scamatoria.

Joia următoare m-am dus din nou la Richmond – cred că eram unul dintre oaspeţii cei mai constanţi ai Exploratorului Timpului – şi, ajungând târziu, am găsit patru sau cinci bărbaţi adunaţi în salon. Medicul şedea în picioare în faţa căminului, cu o foaie de hârtie într-o mână şi cu ceasul în cealaltă. M-am uitat în jur după Exploratorul Timpului.

– E şapte şi jumătate acum, a anunţat Medicul. Cred că ar fi mai bine să ne aşezăm la masă.

– Unde-i…? am întrebat eu, numind pe gazda noastră.

– Abia acum ai venit? S-a petrecut ceva ciudat. Este silit să întârzie. Mă roagă, în acest bileţel, să ne aşezăm la masă la ora şapte, dacă el nu s-a înapoiat până atunci. Adaugă că ne va explica totul când va fi aici.

– Ar fi păcat să lăsăm cina să se răcească, a zis Editorul unui bine-cunoscut ziar; şi, la aceste vorbe, Medicul a sunat clopoţelul.

Psihologul era singura persoană, în afară de Doctor şi de mine, care asistase la reuniunea precedentă. Ceilalţi erau Blank, editorul menţionat mai sus, un oarecare ziarist şi un alt personaj – un om timid, tăcut, cu barbă – pe care nu-l cunoşteam şi care, după câte am remarcat, nu a deschis niciodată gura în cursul serii. La masă s-au făcut diferite presupuneri în legătură cu absenţa Exploratorului Timpului, iar eu am sugerat, pe jumătate în glumă, eventualitatea unei călătorii în timp. Editorul a

cerut explicaţii, iar Psihologul i-a oferit o relatare sumară a „paradoxului şi ingenioasei scamatorii“ la care fuseserăm martori cu o săptămână mai înainte. În mijlocul povestirii sale, uşa dinspre coridor s-a deschis fără zgomot. Eram aşezat cu faţa spre uşă şi am fost primul care am văzut-o deschizându-se.

– Hei! am spus. În sfârşit!

Uşa s-a dat în lături şi Exploratorul Timpului şi-a făcut apariţia înaintea noastră. Am scos un sunet de surpriză.

– Doamne sfinte! Omule, ce s-a întâmplat? a strigat Medicul, văzându-l şi el. Toţi cei de la masă întoarseră capul spre uşă.

Era într-o stare jalnică. Haina era prăfuită şi murdară, mânjită cu pete verzi pe mâneci; părul în dezordine era, după câte mi s-a părut mie, mai încărunţit – fie de praf şi murdărie, fie pentru că îşi schimbase într-adevăr culoarea. Faţa îi era palidă, ca de cadavru; pe bărbie avea o tăietură maronie – pe jumătate vindecată; chipul lui era răvăşit şi obosit, exprimând o suferinţă intensă. A ezitat un moment în prag, ca şi cum ar fi fost orbit de lumină. Apoi a pătruns în odaie.

Păşea şchiopătând ca un vagabond pe care îl dor picioarele. Îl priveam în tăcere, aşteptând să vorbească.

Fără să spună însă vreun cuvânt, el s-a apropiat cu greu de masă şi a făcut un gest către sticla cu vin. Editorul a umplut un pahar şi i l-a întins. L-a golit şi a părut că se simte mai bine, căci a privit de jur împrejurul mesei şi pe faţă i-a fluturat umbra vechiului său zâmbet.

– Ce ţi s-a întâmplat, omule? a întrebat Doctorul.

Exploratorul Timpului părea că nu aude.

– Nu vă deranjaţi din pricina mea, a zis el, articulând cu greu cuvintele. Mă simt bine.

S-a oprit, a întins din nou paharul, pentru a-i fi umplut, şi l-a golit dintr-o sorbitură.

– E bun, a spus el.

Ochii au căpătat strălucire şi o umbră de culoare i-a revenit în obraji. Ne-a cercetat cu privirea, cu o vagă încuviinţare, şi apoi s-a rotit prin camera călduroasă şi confortabilă. După aceea a vorbit din nou, rostind la fel de greu cuvintele:

– Mă duc să mă spăl şi să mă îmbrac şi apoi cobor să vă explic totul… Puneţi-mi şi mie deoparte o bucată din friptura asta de berbec. Sunt lihnit după o bucată de carne.

Văzându-l pe Editor, care era un oaspete mai puţin obişnuit, i-a urat bun sosit în casa lui. Editorul a început să formuleze o întrebare.

– Vă răspund îndată, l-a întrerupt Exploratorul Timpului. Sunt… într-un hal! Un minut şi sunt gata.

A pus paharul pe masă şi s-a îndreptat spre uşa care ducea la etaj. Am observat din nou că şchiopăta şi călca fără să facă zgomot. Ridicându-mă de pe scaun, m-am uitat, pe când ieşea, la picioarele lui. Nu avea decât cu o pereche de ciorapi zdrenţuiţi şi plini de sânge. Apoi uşa s-a închis în urma lui. Era cât pe-aci să-l urmez, dar mi-am amintit cât de mult detesta atenţia acordată persoanei sale. Pentru câteva momente mintea mea a început să zburde.

– Extraordinara comportare a unui eminent savant, l-am auzit vorbind pe Editor, exprimându-se (după cum îi era obiceiul) în titluri de ziar.

Această observaţie mi-a readus atenţia la cei adunaţi în jurul mesei încărcate.

– Ce s-o fi întâmplat? a întrebat Ziaristul. A făcut oare pe hamalul amator? Nu reuşesc să înţeleg.

Întâlnind privirea Psihologului, am citit pe faţa lui propria mea interpretare. M-am gândit că, urcând scările, Exploratorul Timpului şchiopăta anevoie. Nu cred că altcineva mai observase că şchiopăta.

Primul care şi-a revenit complet din uimire a fost Medicul, care a agitat imediat clopoţelul – Exploratorului Timpului nu-i plăcea ca servitorii să fie prezenţi în timpul mesei – cerând să se aducă o mâncare caldă. Mormăind, Editorul s-a întors iar la cuţit şi furculiţă, iar Omul Tăcut i-a urmat exemplul. Ne-am întors cu toţii la cină. Pentru câtva timp, conversaţia s-a limitat la simple exclamaţii, cu pauze de mirare; apoi Editorul nu şi-a mai putut stăpâni curiozitatea.

– Oare prietenul nostru îşi completează modestul său venit făcând pe măturătorul? Sau trece prin metamorfozele lui Nabucodonosor [3] ? a comentat el.

– Sunt sigur că este vorba despre povestea Maşinii Timpului, mi-am dat eu cu părerea, reluând relatarea Psihologului despre întâlnirea noastră anterioară.

Noii oaspeţi erau de-a dreptul neîncrezători. Editorul a ridicat obiecţii:

– Ce mai este şi cu această explorare a timpului? Un om nu se poate umple de praf tăvălindu-se într-

un paradox, nu-i aşa? Apoi, pe măsură ce se convingea singur de această idee, a recurs la ironie: Oare nu există perii de haine în Viitor?

Ziaristul nu voia, de asemenea, să creadă, cu niciun preţ, şi s-a alăturat Editorului, în sarcina, destul de uşoară de altfel, de a ridiculiza întreaga poveste. Amândoi făceau parte din noua categorie de ziarişti – tineri foarte veseli şi ireverenţioşi.

– Corespondentul nostru special transmite din ziua de poimâine, tocmai spunea Ziaristul – sau mai bine zis striga – când Exploratorul Timpului a revenit. Era îmbrăcat în haine obişnuite de seară şi nimic, în afară doar de privirea lui răvăşită, nu mai rămăsese din aspectul care ne izbise mai înainte.

– Iată, a zis Editorul râzând, amicii noştri aici de faţă spun că ai fi fost într-o călătorie în mijlocul săptămânii viitoare! Vrei să ne spui şi nouă ce intenţii va mai avea guvernul? Cât ne ceri pentru asta?

Exploratorul Timpului s-a aşezat pe scaunul lui, fără să spună o vorbă. Zâmbea liniştit, aşa cum îi era felul.

– Unde-i friptura de berbec? a întrebat el. Ce plăcere să înfigi din nou o furculiţă într-o bucată de carne!

– Povestirea! a strigat Editorul.

– La naiba cu povestirea! a spus Exploratorul Timpului. Vreau să mănânc. Nu scot o vorbă până ce nu-mi introduc o anumită cantitate de peptonă în artere. Mulţumesc. Puţină sare.

– Numai o vorbă, am implorat eu. Ai călătorit prin timp?

– Da, a recunoscut Exploratorul Timpului, cu gura plină, dând afirmativ din cap.

– Aş plăti un şiling rândul pentru o relatare *ad litteram,* a zis Editorul.

Exploratorul Timpului, ciocănind în pahar cu unghia, l-a împins către Omul Tăcut; acesta, care îl privea drept în faţă, a tresărit brusc şi a umplut paharul cu vin. Restul cinei s-a scurs într-o atmosferă de stinghereală. În ceea ce mă priveşte, simţeam sumedenie de întrebări pe vârful buzelor şi sunt convins că şi ceilalţi simţeau la fel. Ziaristul încerca să slăbească încordarea povestind anecdote de Hettie Potter. Exploratorul Timpului şi-a dedicat întreaga atenţie mâncării, dând dovadă de o foame de lup. Medicul fuma o ţigară, privindu-l pe Exploratorul Timpului printre gene. Omul Tăcut părea şi mai stângaci decât până atunci şi bea şampanie, pahar după pahar, cu regularitate şi cu hotărâre, din pură nervozitate. În cele din urmă, Exploratorul Timpului şi-a împins farfuria deoparte şi a privit în jur, către noi.

– Cred că trebuie să-mi cer scuze, a început el. Muream pur şi simplu de foame. Am trecut prin clipe îngrozitoare. A întins mâna după o ţigară de foi şi i-a tăiat vârful. Dar să trecem în fumoar. Este o istorie prea lungă pentru a o povesti în faţa acestor farfurii murdare. Şi, sunând, în trecere, din clopoţel, ne-a condus în încăperea alăturată.

– I-aţi pus la curent pe Blank, pe Dash şi pe Chose cu privire la Maşină? m-a întrebat el, lăsându-se pe spate în fotoliu şi arătând către cei trei oaspeţi noi.

– Dar totul nu-i decât o absurditate, a spus Editorul.

– În seara asta n-am să mă pot angaja în discuţii. N-am nimic împotrivă să vă povestesc tot ce mi s-

a întâmplat, dar nu pot să mai discut. Vreau să vă povestesc cele ce mi s-au întâmplat, dacă doriţi, dar trebuie să vă abţineţi de la orice întrerupere. Simt nevoia să povestesc. O simt din plin. Multe vi se vor părea minciuni. Fie! Cu toate acestea, totul este adevărat – de la început până la sfârşit. Mă aflam în laborator, la ora patru, şi de atunci… am trăit opt zile… nişte zile cum niciodată n-a trăit vreo fiinţă omenească! Sunt aproape frânt, dar nu mă voi culca până ce nu vă voi împărtăşi absolut totul. Apoi mă voi duce la culcare. Deci, fără întreruperi! Sunteţi de acord?

– De acord, a spus Editorul, şi ceilalţi am repetat „De acord“.

Şi astfel Exploratorul Timpului şi-a început istorisirea, aşa cum am transcris-o eu, mai jos. La început, şedea rezemat în fotoliu şi vorbea ca un om obosit. După aceea, s-a însufleţit tot mai mult. Scriind toate acestea, îmi dau seama cu amărăciune de neputinţa condeiului – şi, mai ales, de propria mea neputinţă – de a reda calitatea povestirii. Vreau să cred că citiţi cu destulă atenţie; dar nu puteţi vedea, în cercul luminos al lămpii, faţa palidă şi sinceră a celui ce vorbea şi nici nu puteţi auzi intonaţia vocii sale. Nu puteţi şti cum oglindea expresia chipului său toate momentele subiectului povestirii! Cei mai mulţi dintre noi, cei ce ascultam, eram în umbră, deoarece lumânările din fumoar nu fuseseră aprinse, şi numai faţa Ziaristului şi picioarele Omului Tăcut, de la genunchi în jos, erau în lumină. La început, ne uitam când şi când unul la altul. După un timp am încetat să ne mai privim, urmărind numai figura Exploratorului Timpului.

III

– Joia trecută le-am vorbit unora dintre dumneavoastră despre principiile Maşinii Timpului şi le-am şi arătat-o, neterminată, în atelier. Acolo este şi acum, puţin uzată de drum, este adevărat; una dintre manetele de fildeş este crăpată, iar o şină din alamă s-a îndoit, dar restul este destul de solid. Speram s-o termin vineri; dar atunci, când montarea era aproape gata, am constatat că una din barele din nichel era exact cu un *inch* mai scurtă şi a trebuit s-o construiesc din nou; aşa că totul nu a fost gata decât azi-dimineaţă. Astăzi, la ora zece, prima Maşină a Timpului şi-a început cariera. Am examinat-o pentru ultima dată, am încercat din nou toate şuruburile, am mai pus o picătură de ulei pe bara de cuarţ şi m-am aşezat în şa. Presupun că un sinucigaş, ţinându-şi pistolul lipit de tâmplă, încearcă aceeaşi curiozitate faţă de ceea ce va urma, cum am simţit şi eu în momentul acela. Am apucat cu o mână maneta de pornire şi cu cealaltă pe cea de oprire, am apăsat pe prima şi aproape imediat pe a doua. Am avut impresia că mă clatin; o senzaţie de cădere, ca într-un coşmar; şi, privind în jurul meu, am văzut laboratorul exact ca mai înainte. Se întâmplase oare ceva? O clipă am crezut că mintea mă înşelase. Apoi am observat ceasul. O secundă mai înainte, după cum mi s-a părut, arăta ora zece şi câteva minute; acum era aproape trei şi jumătate!

Am respirat adânc, am strâns dinţii, am apucat maneta de pornire cu amândouă mâinile şi am

împins-o înainte, cu o smucitură. Laboratorul a devenit neguros şi apoi s-a întunecat. Doamna Watchett a intrat şi a trecut, fără să pară că mă vede, spre uşa care dădea în grădină. Presupun că i-a trebuit cam un minut pentru a traversa încăperea, dar mie mi s-a părut că ţâşneşte prin odaie ca o rachetă. Am apăsat maneta până la refuz. Se făcuse noapte, ca şi cum ai fi stins lampa, şi în clipa următoare se luminase de ziuă. Laboratorul a devenit neguros şi întunecat, tot mai întunecat. A doua noapte a venit iar, neagră, apoi s-a făcut din nou ziuă, din nou noapte, din nou ziuă, din ce în ce mai repede. Un murmur ameţitor îmi umplea urechile şi o confuzie stranie, mută, a coborât asupra minţii.

Mi-e teamă că nu pot să exprim senzaţiile atât de singulare ale călătoriei în timp. Ele sunt extrem de neplăcute. Simţi exact aceeaşi stare pe care o ai într-un *montagne-russe* – de precipitare direct în jos! Aveam, de asemenea, şi presimţirea unei iminente ciocniri. Pe măsură ce continuam, nopţile urmau zilelor ca bătăile unei aripi negre. Imaginea tulbure a laboratorului părea acum că se şterge din faţa mea şi vedeam cum soarele urcă iute pe cer, dându-i ocol în fiecare minut, şi fiecare minut însemna o zi. Am presupus că laboratorul fusese distrus şi eu mă aflam în aer liber. Aveam o impresie nelămurită de urcuş, dar mergeam prea repede pentru a-mi mai da seama de mişcarea lucrurilor din jur. Mersul celui mai încet melc era mult prea rapid pentru mine. Succedarea scânteietoare a întunericului şi luminii erau extrem de dureroase pentru ochi. Apoi, în întunericul intermitent, am văzut luna trecând cu repeziciune prin toate pătrarele, de la lună nouă şi până la lună plină, şi am zărit, licărind slab, stelele care se roteau. Apoi, pe măsură ce îmi continuam drumul, cu viteză din ce în ce mai mare, palpitaţia zilelor şi a nopţilor s-a topit într-un cenuşiu continuu; cerul

a căpătat o minunată nuanţă de albastru închis, o culoare splendidă şi luminoasă ca aceea a unui început de crepuscul; rotindu-se, soarele a devenit o fâşie de foc, un arc strălucitor în spaţiu, iar luna, o panglică mai palidă, fluturătoare; nu mai vedeam stelele, ci doar, când şi când, câte un cerc mai strălucitor ce tremura pe bolta albastră.

Peisajul era neguros şi neclar. Mă aflam tot pe coasta dealului pe care este acum această casă, iar coama lui se semeţea cenuşie şi întunecată în faţa mea. Vedeam copacii crescând şi transformându-se, ca nişte nori de abur, când cafenii, când verzi: creşteau, se întindeau, se frângeau şi dispăreau. Vedeam clădiri uriaşe ridicându-se neclare şi frumoase şi dispărând ca un vis.

Întreaga suprafaţă a pământului părea schimbată – topindu-se şi curgând sub ochii mei. Micile indicatoare de pe cadranele ce marcau viteza se învîrteau din ce în ce mai repede. Atunci am observat că brâul soarelui se legăna în sus şi în jos, din solstiţiu în solstiţiu, într-un minut sau chiar mai puţin, şi că, prin urmare, mersul meu era de peste un an pe minut: şi minut de minut zăpada albă ţâşnea pe tot pământul, şi dispărea, urmată de verdele deschis şi de scurtă durată al primăverii.

Senzaţiile neplăcute, încercate la plecare, erau acum mai puţin acute. Până la urmă, se transformară într-un fel de euforie nervoasă. Remarcam, totuşi, o mişcare neregulată a maşinii, pe care nu mi-o puteam explica. Dar mintea îmi era prea confuză pentru ca să mai dau vreo atenţie acestei mişcări, aşa că m-am năpustit în viitor, cu o pornire de nebunie care creştea mereu în mine. La început, abia dacă mă gândeam la oprire, abia dacă mă mai gândeam la altceva decât la aceste senzaţii noi. Apoi o nouă serie de impresii şi-au făcut loc în mintea mea – curiozitate amestecată, cu spaimă –

până când în cele din urmă puseră cu totul stăpânire pe mine. Ce stranie dezvoltare a omenirii, ce miraculoase progrese faţă de civilizaţia noastră rudimentară, gândeam eu, trebuie că mi se vor înfăţişa când voi ajunge să privesc de aproape lumea aceasta nelămurită şi iluzorie care alerga şi se transforma sub ochii mei! Vedeam ridicându-se în jurul meu monumentele unei măreţe şi splendide arhitecturi, mai masive decât orice clădire din vremurile noastre, şi totuşi, după cât se părea, zidite doar din luciri şi neguri. Vedeam un verde bogat aşternându-se pe coasta dealului şi rămânând mereu acelaşi, fără ca vreo iarnă să-l întrerupă. Chiar şi prin vălul confuz care mă înconjura, pământul părea foarte frumos. Aşa că am început să mă gândesc la oprirea maşinii.

Riscul principal consta în a întâlni vreun obiect oarecare în spaţiul pe care îl ocupam eu şi maşina. Atât timp cât călătoream cu mare viteză prin timp, aceasta nu avea aproape nicio importanţă: eram, ca să zic aşa, dematerializat – mă furişam ca un abur prin golurile substanţelor pe care le întâlneam! Dar, când aş fi oprit, puteam să fiu zdrobit, moleculă cu moleculă, în materia care ar fi stat în calea mea; însemna ca atomii corpului meu să fie puşi într-un contact atât de strâns cu aceia ai obstacolului, încât ar fi rezultat o violentă reacţie chimică – poate chiar o puternică explozie – şi aş fi fost aruncat, eu şi aparatul meu, în afara oricăror dimensiuni posibile – în Necunoscut. Această eventualitate mi-a venit în minte de nenumărate ori în timp ce construiam aparatul; dar atunci o acceptasem de bunăvoie, ca pe un risc inevitabil – unul dintre riscurile pe care trebuia să mi le asum! Dar acum, când riscul nu mai putea fi ocolit, nu-l mai vedeam în aceeaşi lumină optimistă. Adevărul este că, pe nesimţite, ciudăţenia absolută a tot ce se întâmpla, zguduiturile şi vibraţiile enervante ale maşinii, şi mai ales senzaţia de cădere prelungită

îmi copleşiseră nervii. Îmi spuneam că n-am să mă mai pot opri niciodată şi, într-un acces de impetuozitate, am hotărât să-o fac imediat. Cu o nerăbdare de nebun, am împins maneta până la capăt, şi atunci, brusc, maşina s-a dat peste cap, iar eu am fost azvârlit cu putere în aer.

Aveam în urechi bubuitul unui tunet. Cred că am rămas ameţit câteva clipe. O grindină nemiloasă răpăia în jur, iar eu m-am trezit pe un covor de iarbă moale, în faţa maşinii răsturnate. Totul încă mai părea cenuşiu, dar am constatat că vâjâitul din urechi dispăruse. Am privit în jur. Mă aflam, după cum mi s-a părut, într-o grădină, pe o mică pajişte, înconjurată de boschete de rododendroni, iar florile mov şi purpurii cădeau ca ploaia sub ropotul grindinei. Ţopăind şi dansând, grindina atârna ca un mic nor deasupra maşinii şi se târa pe pământ ca fumul. În câteva clipe eram ud până la piele. „Frumoasă ospitalitate“, mi-am spus eu, „faţă de un om care a călătorit ani nenumăraţi pentru ca să vă vadă“.

Apoi m-am gândit că era o prostie să rămân nemişcat în ploaie. M-am ridicat şi am privit în preajmă. O figură uriaşă, sculptată după cât se părea într-o piatră de culoare albă, se arăta nelămurit dincolo de rododendroni, prin ceaţa aversei. Tot restul lumii rămânea încă invizibil.

Ar fi greu să descriu senzaţiile pe care le trăiam. Când pânza grindinei s-a mai subţiat, am văzut mai lămurit figura cea albă. Era un adevărat colos, căci un mesteacăn argintiu abia îi atingea umărul. Era tăiat în marmură albă şi semăna oarecum cu un sfinx înaripat, dar aripile, în loc să fie îndoite vertical în cele două părţi, erau întinse, astfel încât părea că planează. Piedestalul părea a fi din bronz şi era acoperit de cocleală. Din întâmplare, avea faţa întoarsă spre mine; ochii fără vedere păreau că

mă privesc; pe buze avea umbra uşoară a unui zâmbet. Era foarte ros de vreme, şi asta îi dădea un aer bolnăvicios, neplăcut. Am stat câtva timp privind la el – jumătate de minut sau, poate, jumătate de oră. Părea că înaintează sau se dă înapoi, după cum grindina cădea mai deasă sau mai rară în faţa lui. În cele din urmă mi-am luat pentru o clipă ochii de la sfinx şi am văzut că perdeaua de grindină se subţiase de tot, iar cerul se lumina, promiţând lumina soarelui.

Am privit din nou la forma albă ce şedea ghemuită şi, deodată, mi-am dat seama de toată temeritatea călătoriei mele. Oare ce va apărea înaintea mea când perdeaua de ceaţă se va risipi cu totul? Oare cum vor arăta oamenii? Dacă cruzimea devenise un sentiment general? Dacă, în acest interval, rasa îşi pierduse umanitatea şi se transformase în ceva inuman, lipsit de sentimente, şi de o forţă neînchipuită? Eu puteam să le par vreun animal sălbatic, preistoric, cu atât mai oribil şi mai dezgustător cu cât exista o asemănare între noi – o fiinţă josnică, pe care trebuiau s-o ucidă imediat.

Am distins, apoi, nişte forme vaste – clădiri imense cu parapete complicate şi coloane înalte, pe dealul împădurit ce se târa întunecat în faţa mea, prin furtuna care îşi dădea sfârşitul. M-a cuprins o spaimă cumplită. M-am întors, disperat, către Maşina Timpului şi m-am străduit din răsputeri s-o pun din nou pe picioare. În acest timp, săgeţile soarelui au ţâşnit printre norii furtunii. Aversa cenuşie a fost izgonită şi s-a risipit ca veşmântul iluzoriu al unei fantome. Deasupra mea, pe albastrul intens al cerului de vară dispăreau învolburându-se câteva fâşii de nori plumburii. Marile clădiri din jurul meu se înălţau limpede şi desluşit, strălucind de umezeala furtunii, împodobite cu alb de pietrele netopite ale grindinei, adunate de-a lungul pereţilor. Mă

simţeam gol, într-o lume ciudată. Mă simţeam cum s-ar simţi poate o pasăre pe cerul limpede, ştiind că deasupra ei zboară uliul, gata să se năpustească. Frica mi se transformă într-o adevărată frenezie. Am respirat adânc, mi-am încleştat dinţii, şi am pornit din nou, cu înverşunare, să împing maşina cu mâinile şi cu genunchii. Ea cedă eforturilor mele disperate şi se întoarse la locul ei, izbindu-mă cu putere în bărbie. Cu o mână pe şa şi cu alta pe manetă, am rămas aşa, gâfâind din greu, gata să mă urc din nou în maşină.

Dar, odată recâştigată posibilitatea unei retrageri prompte, mi-a revenit şi curajul. Am privit cu mai multă curiozitate şi cu mai puţină teamă la acea lume din viitorul îndepărtat. Într-o deschidere circulară, sus, pe zidul clădirii celei mai apropiate, am văzut un grup de fiinţe înveşmântate în haine luxoase şi suple. Mă zăriseră, căci aveau feţele îndreptate spre mine.

Apoi am auzit voci care se apropiau. Printre tufişurile de lângă Sfinxul Alb se zăreau capetele şi umerii unor oameni ce veneau în fugă. Unul dintre ei a ieşit pe o cărare ce ducea drept spre mica pajişte pe care mă aflam. Era o fiinţă firavă – abia dacă trecea de un metru douăzeci înălţime – înveşmântată într-o tunică purpurie, cu talia încinsă de un brâu de inele. Purta sandale sau coturni – n-am putut să-mi dau seama ce anume – pulpele îi erau goale până la genunchi şi avea capul descoperit. Observând-o, mi-am dat seama pentru prima dată cât de cald era aerul.

M-a izbit frumuseţea şi graţia acestei fiinţe, nespus de plăpânde. Roşeaţa obrajilor îmi amintea acel frumos tip de ftizie – frumuseţea hectică despre care am auzit vorbindu-se de atâtea ori. La vederea acestei fiinţe mi-am recăpătat, dintr-odată, încrederea. Mi-am luat mâinile de pe maşină.

IV

După câteva clipe ne aflam faţă în faţă, eu şi acest om fragil din viitor. A venit drept spre mine şi mi-a zâmbit, privindu-mă în ochi. Absenţa oricărui semn de teamă în comportarea sa m-a izbit de la prima vrdere. S-a întors spre ceilalţi doi, care îl urmau, şi le-a vorbit într-o limbă ciudată, dulce şi melodioasă.

Au mai venit şi alţii şi, în scurt timp, se afla în jurul meu un mic grup, poate opt sau zece din aceste fiinţe graţioase. Unul dintre ei mi s-a adresat. Mi-a trecut prin minte ideea, destul de ciudată, că vocea mea era prea aspră şi prea gravă pentru ei. Astfel încât am dat doar din cap şi, arătându-le urechile, am mai dat de câteva ori. El s-a mai apropiat cu un pas, a ezitat o clipă şi mi-a atins mâna. Apoi am simţit alte câteva tentacule mici şi moi. Pe spate şi pe umeri. Voiau să se asigure că sunt real. În această tentativă n-am văzut absolut nimic alarmant. Într-adevăr, în aceste făpturi mici şi gingaşe era ceva care îmi inspira încredere – o drăgălăşenie plină de graţie şi o oarecare nepăsare copilărească. Şi, pe lângă aceasta, păreau atât de plăpânzi, încât eram sigur că aş fi putut să-i trântesc la pământ pe toţi deodată, ca pe nişte popice. Când am văzut mâinile lor mici şi trandafirii pipăind Maşina Timpului, am făcut un gest brusc, împingându-i. Nu era încă prea târziu din fericire, când m-am gândit la un pericol pe care nu-l luasem în seamă până atunci şi – apucând barele maşinii, am deşurubat micile

manete care o puneau în mişcare şi le-am vârât în buzunar. Apoi m-am întors iar către ei, pentru ca să văd ce pot face ca să ne înţelegem.

Atunci, privindu-le mai de aproape trăsăturile, am văzut şi alte particularităţi în gingăşia lor asemănătoare porţelanurilor din Dresda. Părul, căzând în bucle uniforme, se termina brusc la gât şi la obraji; pe faţă nu aveau nici cea mai mică urmă de barbă, iar urechile erau extrem de mici. Gura era de asemenea mică, buzele subţiri, de un roşu aprins, iar bărbia era ascuţită. Ochii erau mari şi blânzi; şi – ar putea să pară o dovadă de vanitate din partea mea – mi-am dat seama chiar de atunci că le lipsea o mare parte din interesul la care m-aş fi aşteptat.

Deoarece ei nu făceau niciun efort să comunice cu mine, ci doar stăteau pur şi simplu în jurul meu zâmbind şi vorbind între ei, cu un gângurit moale, am început eu conversaţia. Am arătat către Maşina Timpului şi către mine. Apoi, gândindu-mă o clipă cum să exprim ideea de Timp, am arătat către Soare. Imediat una dintre ciudatele făpturi, mică şi graţioasă, cu un veşmânt în carouri roşii şi albe, mi-a imitat gestul şi, spre marea mea uimire, imită apoi bubuitul tunetului.

O clipă am rămas încremenit, deşi sensul gestului era destul de limpede. Pe neaşteptate mi-a răsărit în minte întrebarea: aveam oare de-a face cu nebuni? Cu greu vă puteţi imagina cât eram de uluit. După cum ştiţi, am crezut întotdeauna că oamenii din anul optsute două mii şi ceva vor fi neînchipuit de mult mai avansaţi decât noi în ştiinţă, artă, în orice domeniu. Şi iată că unul dintre ei îmi pune deodată o întrebare care denotă că este de nivelul intelectual al unui copil de cinci ani de la noi – mă întreabă, de fapt, dacă coborâsem din Soare, odată cu tunetul! Aceasta m-a făcut să-mi

completez prima impresie în legătură cu îmbrăcămintea lor, cu membrele lor fragile şi trăsăturile lor plăpânde. Un val de dezamăgire mi-a cuprins mintea. În momentul acela simţeam că Maşina Timpului fusese construită în zadar.

Am dat afirmativ din cap, am arătat spre Soare şi le-am imitat atât de bine bubuitul trăsnetului, încât s-au înspăimîntat. S-au dat cu câţiva paşi înapoi şi s-au înclinat. Apoi unul dintre ei a venit, râzând, către mine, cu o ghirlandă de flori frumoase, cu totul necunoscute pentru mine, punându-mi-o în jurul gâtului. Gestul a fost primit de ceilalţi cu aprobări melodioase: şi îndată au început cu toţii să alerge încoace şi încolo după flori, aruncându-le râzând asupra mea, până când am fost aproape înăbuşit sub maldărul de flori. Dumneavoastră, care nu aţi văzut niciodată ceva asemănător, cu greu vă puteţi imagina câte flori delicate şi minunate au creat nenumăraţii ani de grădinărie. Apoi, unul din ei a sugerat ideea că jucăria lor ar trebui expusă în clădirea cea mai apropiată, astfel încât, trecând pe lângă sfinxul de marmură albă care mi s-a părut că mă priveşte tot timpul zâmbind la uimirea mea, am fost condus către un vast edificiu cenuşiu din piatră, puternic ornamentat. În timp ce mergeam cu ei mi-am adus aminte, cu un fel de irezistibilă veselie, de previziunile mele, de încrederea mea într-o posteritate profund gravă şi intelectuală.

Clădirea avea o intrare imensă şi era, în general, de dimensiuni colosale. Atenţia îmi era, fireşte, atrasă de mulţimea crescândă a omuleţilor şi de portalurile larg deschise care se căscau înaintea mea, întunecoase şi enigmatice. Impresia mea generală asupra lumii înconjurătoare care se vedea pe deasupra capetelor lor era aceea a unei risipe imense de flori şi boschete splendide, o grădină lăsată în părăsire de multă vreme şi totuşi fără

buruieni. Vedeam numeroase boschete înalte, alcătuite din ciudate flori albe, măsurând cam treizeci de centimetri de-a curmezişul deschiderii petalelor de ceară. Creşteau împrăştiate, ca şi cum ar fi fost sălbatice, printre arbuştii pestriţi, dar, după cum am mai spus, nu le-am examinat cu atenţie în acel moment. Maşina Timpului rămăsese părăsită pe pajişte, printre rododendroni.

Arcada portalului era împodobită cu sculpturi bogate, dar bineînţeles că n-am observat sculpturile prea de aproape. Mi s-a părut însă că zăresc, din treacăt, modele care sugerau vechile decoraţii feniciene, şi m-a izbit faptul că erau foarte crăpate şi uzate de trecerea vremii. Câţiva oameni îmbrăcaţi mai luxos decât ceilalţi m-au întâmpinat în prag şi astfel am intrat, cu hainele mohorâte ale secolului al nouăsprezecelea, arătând destul de caraghios, încununat cu flori şi înconjurat de o masă învolburată de veşminte în culori vii şi de braţe albe, strălucitoare, într-un vârtej melodios de râsete şi de vorbe gălăgioase. Intrarea dădea într-o sală relativ mare, tapetată într-o culoare brună. Tavanul se pierdea în umbră, iar ferestrele, în parte cu geamuri de sticlă colorată, în parte fără geamuri, lăsau să pătrundă o lumină moderată. Podeaua era alcătuită din blocuri imense dintr-un metal alb, foarte dur – nu erau nici plăci, nici dale, ci blocuri – şi era atât de tocită – de paşii generaţiilor trecute, îmi închipui –, încât era scobită adânc prin locurile pe unde probabil se umbla mai mult. Perpendicular pe lungimea încăperii erau aşezate nenumărate mese din lespezi de piatră lustruită, înălţate cu o palmă, poate, de la podea, şi pe care tronau grămezi de fructe. În unele am recunoscut soiuri hipertrofiate de zmeură şi de portocale, dar majoritatea îmi erau cu totul necunoscute.

Printre mese erau împrăştiate o mulţime de perne Însoţitorii mei se aşezară pe ele, făcându-mi semn să fac la fel. Cu o totală lipsă de ceremonie începură să mănânce fructele, luându-le cu mâna, aruncând cozile şi resturile în nişte deschideri rotunde de pe marginea meselor. N-am şovăit să le urmez exemplul, căci eram însetat şi flămând. În acest timp, am examinat pe îndelete sala.

Ceea ce m-a izbit cel mai mult a fost, poate, aspectul ei de ruină. Ferestrele cu geamuri colorate, reprezentând modele geometrice, erau sparte în multe locuri, iar perdelele care atârnau peste partea de jos erau pline de praf. Colţul mesei de marmură de lângă mine era spart. Cu toate acestea, impresia generală era de extremă bogăţie şi de pitoresc. Erau, poate, vreo două sute de oameni care mâncau în această sală, şi cei mai mulţi, aşezaţi cât puteau mai aproape de mine, mă priveau cu interes, cu ochii lor mici strălucind deasupra fructului pe care-l mâncau. Toţi erau îmbrăcaţi în acelaşi material mătăsos, moale, şi totuşi rezistent.

Fructele, în treacăt fie zis, constituiau singurul lor aliment. Aceşti oameni ai viitorului îndepărtat erau strict vegetarieni, şi cât timp am stat cu ei, în ciuda poftei de carne, a trebuit să devin şi eu fructivor. Într-adevăr, mai târziu am aflat că vitele, caii, oile, câinii dispăruseră, ca odinioară ihtiozaurii. Fructele erau însă delicioase; unul, mai ales, care se pare că era de sezon cât timp am stat acolo – un fruct făinos, format din trei lobi – era deosebit de gustos şi l-am ales drept mâncarea mea preferată. La început am fost nedumerit de toate aceste fructe şi flori ciudate, dar mai târziu am început să înţeleg valoarea lor.

Şi acum, destul despre ospăţul meu cu fructe din viitorul îndepărtat. De îndată ce mi-am potolit

oarecum foamea, m-am hotărât să fac o încercare serioasă de a învăţa limba noilor mele cunoştinţe. Este evident că acesta era primul lucru pe care îl aveam de făcut. Fructele păreau a fi obiectul cel mai indicat pentru a începe, şi luând în mână unul dintre ele, am încercat o serie de sunete şi gesturi interogative. Am avut destul de multe greutăţi până am reuşit să le dau de înţeles ce voiam. La început eforturile mele au fost întâmpinate cu uimire sau cu râsete interminabile, dar, apoi, o mică fiinţă blondă a părut că mi-a ghicit intenţia şi a repetat un nume. După aceea au vorbit şi au comentat pe larg între ei, iar primele mele încercări de a imita sunetele armonioase ale limbii lor au provocat un val imens de hohote sincere, deşi cam nepoliticoase. Mă simţeam ca un învăţător în mijlocul unor copii, şi de aceea am insistat şi, nu după mult, aveam la dispoziţie cel puţin vreo douăzeci de substantive; apoi am trecut la pronume demonstrative şi chiar la verbul „a mânca“. Dar era o muncă prea lentă, şi omuleţii aceia oboseau repede şi voiau să scape de întrebările mele. Astfel încât, mai mult de nevoie, m-am hotărât să-i las să-mi dea lecţii în doze mici şi numai atunci când aveau chef de aşa ceva. A trebuit să constat destul de repede că dozele vor fi extrem de mici, că niciodată n-am întâlnit oameni mai indolenţi sau care să obosească mai lesne.

Curând am descoperit la micile mele gazde o altă ciudăţenie, şi anume indiferenţa. Veneau la mine cu strigăte nerăbdătoare de uimire, ca nişte copii, dar foarte curând încetau să mă mai examineze şi porneau după vreo altă jucărie. Masa şi încercările mele de conversaţie odată terminate, am observat pentru prima oară că aproape toţi cei care mă înconjuraseră la început nu mai erau acolo. Este ciudat, de asemenea, cât de repede am ajuns să nu-i mai bag nici eu în seamă pe aceşti omuleţi. De îndată ce mi-am potolit foamea am ieşit, pe sub

marele portal, din nou la soare. Întâlneam mereu alţi oameni ai viitorului, care mă urmăreau câţiva paşi, vorbind şi râzând în jurul meu şi, după ce îmi zâmbeau şi făceau gesturi prieteneşti, mă lăsau în voia mea.

Când am ieşit din marea sală, liniştea serii se aşternea peste lume şi totul era scăldat în lumina caldă a soarelui care apunea. La început totul mi s-a părut foarte confuz. Totul era atât de diferit de lumea pe care o ştiam – chiar şi florile. Marea clădire pe care o părăsisem era situată pe povârnişul văii unui fluviu larg, dar Tamisa se mutase cam cu o milă faţă de poziţia ei de acum. M-am hotărât să mă urc pe creasta unui deal, situat cam la o milă şi jumătate depărtare, de unde puteam să am o vedere mai largă asupra planetei noastre din anul de graţie opt sute două mii şapte sute unu. Trebuie să vă spun că aceasta era data pe care o indicau micile cadrane ale maşinii mele.

Mergând, eram atent la orice impresie care ar fi putut să-mi explice starea de splendoare ruinată în care găsisem lumea – căci totul era într-adevăr ruinat. De exemplu, puţin mai sus, pe deal, era o îngrămădire de blocuri de granit, legate între ele prin mase de aluminiu, un vast labirint de ziduri prăbuşite şi mormane de dărâmături printre care creşteau o mulţime de plante foarte frumoase în formă de pagodă – probabil urzici –, dar cu frunzele minunat colorate, cu cafeniu pe margine şi fără ţepi. Se vedea că erau rămăşiţele părăsite ale vreunui edificiu măreţ, înălţat cu vreun scop pe care nu puteam să-l determin. Aici îmi era dat să am, mai târziu, o experienţă stranie – prima prevestire a unei descoperiri şi mai stranii –, dar despre care voi vorbi la timpul potrivit.

Privind în jur, de pe o terasă pe care m-am odihnit câteva clipe, mi-am dat seama, cu un gând ce-mi

apăru subit, că nu se vedea nicăieri vreo casă de dimensiuni obişnuite. Se pare că locuinţa familială şi poate chiar şi familia dispăruseră. Ici şi colo, în mijlocul verdeţii, se ridicau clădiri, ca nişte palate, dar casele şi vilele izolate, care formează trăsătura caracteristică a peisajului nostru englez, dispăruseră.

„Comunism“, mi-am spus.

Şi pe urmele acestui gând apăru un altul. Am privit la omuleţii care mă însoţeau, cam o jumătate de duzină. Atunci, ca într-o străfulgerare, mi-am dat seama că toţi purtau acelaşi fel de veşminte, toţi aveau acelaşi obraz neted, fără barbă, şi aceeaşi rotunjime feminină a formelor. Ar putea să vi se pară ciudat, poate, că nu observasem toate acestea mai înainte. Dar totul era atât de ciudat! Atunci, am văzut limpede acest lucru. În îmbrăcăminte şi în toate aspectele înfăţişării şi trăsăturilor care deosebesc astăzi un sex de celălalt, aceşti oameni ai viitorului erau cu toţii la fel. Iar copiii îmi păreau a fi doar miniaturile părinţilor. M-am gândit atunci că toţi copiii din acea vreme ar trebui să fie extrem de precoce, cel puţin din punct de vedere fizic, şi mai târziu am căpătat o confirmare deplină a părerii mele.

Confortul şi securitatea în care trăiau aceşti oameni m-au făcut să mă gândesc că, la urma urmei, această strânsă asemănare a sexelor era de aşteptat: căci puterea bărbatului şi gingăşia femeii, instituţia familiei şi diferenţierea ocupaţiilor sunt doar necesităţi active ale unei ere bazate pe forţa fizică. Atunci când populaţia este echilibrată şi abundentă, numărul mare de copii devine mai curând un rău decât o binecuvântare pentru stat; acolo unde violenţa se produce doar rareori şi descendenţa este asigurată, există mai puţină nevoie – sau mai bine zis nu este nevoie deloc – de

o familie efectivă, iar specializarea sexelor, în raport cu necesităţile copiilor, dispare. Germenii acestui fenomen îi putem vedea chiar din vremea noastră, iar în acea epocă a viitorului se desăvârşiseră. Acestea, trebuie să vă reamintesc, erau gândurile mele în clipa aceea. Mai târziu, aveam să-mi dau seama cât de departe eram de realitate.

În timp ce reflectam astfel, atenţia mi-a fost atrasă de o mică şi elegantă construcţie, un fel de fântână sub o cupolă. M-am gândit în treacăt că ar fi ciudat să mai existe fântâni şi mi-am reluat firul speculaţiilor. Nu se mai vedea niciun mare edificiu până spre vârful dealului şi, întrucât rezistenţa mea la mers pe jos părea de-a dreptul miraculoasă, am rămas singur, pentru prima dată. Cu o stranie senzaţie de libertate şi aventură m-am avântat mai departe, în sus, spre creastă.

Am găsit acolo un scaun făcut dintr-un metal galben, necunoscut, mâncat pe alocuri de un fel de rugină roşiatică, şi pe jumătate îngropat sub muşchi moale, cu braţele turnate şi şlefuite în forma unor capete de grifon. M-am aşezat pe el şi am colindat cu privirea, în amurgul acelei zile lungi, peisajul întins al bătrânei noastre lumi. Era o privelişte plăcută şi minunată, cum nu mai văzusem vreodată. Soarele coborâse sub orizont şi apusul era îmbrăcat în flăcări de aur, tivite cu câteva dungi orizontale de purpură şi sânge. Jos, era valea Tamisei, în care fluviul se aşternea ca o fâşie de oţel lucios. Am vorbit mai înainte despre marile palate presărate pe întinsul vegetaţiei multicolore, unele ruinate, iar altele încă locuite. Ici şi colo, pe întinsa grădină a pământului, se înălţa câte o figură albă sau argintie, ici şi colo se vedea linia verticală, ascuţită, a vreunei cupole sau vreunui obelisc. Nu existau garduri şi nici vreun semn al dreptului de proprietate, niciun indiciu de

practicare a agriculturii; întregul Pământ devenise o grădină.

Privind, am început să fac presupuneri asupra lucrurilor, aşa cum mi se înfăţişau, şi iată care erau în seara aceea presupunerile mele. (Mai târziu am văzut că aflasem adevărul numai pe jumătate – sau numai o licărire a unei singure laturi a adevărului.)

Socoteam că nimerisem într-o lume în declin. Roşul apus de soare m-a făcut să mă gândesc la apusul omenirii. Pentru prima dată am început să-mi dau seama de o bizară consecinţă a efortului social în care suntem noi angajaţi în prezent. Şi, totuşi, gândiţi-vă, este o consecinţă destul de logică. Forţa este rezultatul necesităţii: securitatea predispune la slăbiciune. Efortul de îmbunătăţire a condiţiilor de viaţă – adevăratul proces civilizator, care face viaţa din ce în ce mai plină de securitate – mersese neîncetat înainte, până la o culme. Unul după altul au urmat triumfurile omenirii unite asupra Naturii. Lucruri care acum sunt doar visuri deveniseră treptat proiecte îndeplinite şi realizate. Şi rezultatul era ceea ce vedeam!

La urma urmei, condiţiile sanitare şi agricultura de astăzi sunt încă într-un stadiu rudimentar. Ştiinţa din vremea noastră a abordat doar o mică porţiune din domeniul bolilor omeneşti, dar, chiar şi aşa, ea îşi desfăşoară operaţiunile cu multă tenacitate şi perseverenţă. Agricultura şi horticultura noastră distrug doar pe ici-colo câte o buruiană şi cultivă vreo douăzeci de plante folositoare, lăsând pe cele mai multe să lupte singure. Noi îmbunătăţim plantele şi rasele animalelor preferate – şi cât de puţine sunt ele! – treptat, prin cultivarea selecţionată; acum creăm o nouă piersică, mai gustoasă, apoi un strugure fără sâmburi, apoi o floare mai bogată şi mai parfumată, apoi o rasă mai avantajoasă de vite. Le îmbunătăţim treptat,

pentru că idealurile noastre sunt vagi şi şovăielnice, iar cunoştinţele noastre sunt foarte limitate; pentru că Natura, de asemenea, este temătoare şi înceată în mâinile noastre stângace. Cândva, toate vor fi din ce în ce mai bine organizate. Acesta este cursul curentului, în ciuda oricăror piedici. Lumea întreagă va fi inteligentă, instruită şi unită; lucrurile vor merge din ce în ce mai repede spre subjugarea Naturii. În cele din urmă, cu înţelepciune şi grijă, vom reajusta balanţa vieţii animale şi vegetale, adaptând-o nevoilor noastre omeneşti.

Această reajustare, m-am gândit, fusese înfăptuită, şi încă bine de tot: fusese înfăptuită în timpul cât maşina mea zburase prin Timp. În văzduh nu mai existau ţânţari, pe pământ nu mai erau buruieni şi ciuperci; pretutindeni erau fructe şi flori parfumate şi încântătoare; fluturi strălucitori zburau de colo-colo. Idealul medicinei preventive fusese atins. Bolile fuseseră înlăturate. În tot timpul şederii mele acolo n-am văzut nicio urmă de boală contagioasă. Şi va trebui să vă spun mai târziu că până şi procesul de putrefacţie şi descompunere fusese adânc influenţat de aceste schimbări.

Se realizaseră, de asemenea, izbânzi pe plan social. Vedeam omenirea adăpostită în locuinţe splendide, îmbrăcată în haine superbe şi n-am văzut pe nimeni îndeplinind vreo muncă oarecare. Nu exista nicio urmă de luptă, nici socială şi nici economică. Magazinul, reclama, negoţul, tot acel comerţ care constituie scheletul lumii noastre dispăruse. Era firesc ca, în seara aceea aurie, să ajung la ideea unui paradis social. Neajunsurile creşterii populaţiei fuseseră rezolvate, presupun, şi populaţia încetase să mai crească.

Dar, odată cu această schimbare de condiţii, au urmat în mod inevitabil şi adaptările la această

schimbare. Care – dacă nu cumva ştiinţa biologică este o aglomerare de erori – este cauza inteligenţei şi vigorii omeneşti? Dificultăţile şi libertatea: condiţii sub care cei activi, puternici şi supli supravieţuiesc, iar cei slabi sunt daţi în lături; condiţii care răsplătesc alianţa cinstită a oamenilor capabili, chibzuinţa, răbdarea şi hotărârea. Instituţia familiei, sentimentele care iau naştere în sânul ei, gelozia sălbatică, dragostea faţă de urmaşi, devotamentul părintesc, toate îşi găsesc justificarea şi suportul în pericolele iminente care îl pândesc pe copil. Acum, unde sunt aceste pericole iminente? Un sentiment nou ia naştere, şi el creşte, împotriva geloziei conjugale, împotriva maternităţii sălbatice, împotriva pasiunilor de tot felul; sentimente care au devenit acum inutile, care fac din noi nişte supravieţuitori neliniştiţi şi sălbatici şi nu cadrează cu o viaţă rafinată şi fericită.

M-am gândit la debilitatea fizică a acestor oameni, la lipsa lor de inteligenţă şi la acele numeroase şi măreţe ruine, şi toate acestea mi-au întărit credinţa într-o deplină cucerire a Naturii. Căci după luptă vine Liniştea. Omenirea fusese puternică, energică şi inteligentă, şi îşi folosise toată vitalitatea ei îmbelşugată pentru a schimba condiţiile în care trăia. Şi apoi venise reacţia acestor condiţii schimbate.

În noile condiţii, de desăvârşit confort şi securitate, acea energie neobosită, care la noi este tărie, va deveni slăbiciune. Chiar şi în vremea noastră anumite tendinţe şi dorinţe, odinioară necesare pentru supravieţuire, sunt o sursă permanentă de înfrângere. Curajul fizic şi dragostea de luptă, de pildă, nu sunt de prea mare ajutor – pot deveni chiar piedici – pentru un om civilizat, într-un stat de echilibru şi securitate fizică, puterea, atât intelectuală, cât şi fizică, ar fi nelalocul ei. Căci

nenumăraţi ani, socoteam eu, nu existase niciun pericol de război sau de violenţă izolată, niciun pericol din partea fiarelor sălbatice, nici boală pustiitoare care să necesite o constituţie viguroasă, nicio nevoie de efort. Pentru o astfel de viaţă, cei pe care i-am fi numit slabi sunt tot atât de bine pregătiţi ca şi cei puternici, şi într-adevăr ei nu mai sunt slabi. Ba chiar sunt bine înzestraţi, căci cei puternici vor fi chinuiţi de o energie pe care n-au unde s-o consume. Fără îndoială că minunata frumuseţe a clădirilor pe care le vedeam era rezultatul ultimelor valuri de energie, acum inutilă, a omenirii, înainte de a se potoli în armonia perfectă a condiţiilor în care trăia – înflorirea acelui triumf care a început odată cu marea pace definitivă. Aceasta a fost întotdeauna soarta energiei în condiţii de securitate; ea duce la artă şi la erotism, şi apoi vine lâncezeala şi decăderea.

Chiar şi acest avânt artistic se va stinge până la urmă – aproape se stinsese în epoca în care mă aflam. Să se împodobească cu flori, să danseze, să cânte sub razele soarelui; atât şi nimic mai mult le rămăsese oamenilor din spiritul artistic. Şi chiar şi acestea se vor pierde în cele din urmă într-o satisfacţie inactivă. Noi suntem ascuţiţi pe tocila suferinţei şi a nevoilor, şi mi se părea că acum această odioasă tocilă era în sfârşit sfărâmată!

Cum şedeam acolo, în întunericul care creştea mereu, m-am gândit că dezlegasem cu această explicaţie simplă problema acelei lumi – dezlegasem întregul mister al acestor fiinţe graţioase. Poate că piedicile pe care le imaginaseră pentru creşterea populaţiei reuşiseră prea bine, şi numărul lor mai degrabă scăzuse decât rămăsese staţionar. Aceasta ar explica ruinele părăsite. Explicaţia mea era foarte simplă şi destul de plauzibilă – după cum sunt cele mai multe dintre teoriile greşite!

V

Cum şedeam acolo, reflectând la acest triumf desăvârşit al omului, s-a ridicat dintr-o revărsare de lumină argintie, dinspre nord-est, luna plină, galbenă. În vale, micile făpturi cu veşminte strălucitoare încetaseră să se mai agite. Pe lângă mine, tăcută, o bufniţă a trecut în zbor şi eu m-am înfiorat de răcoarea nopţii. M-am hotărât să cobor şi să-mi găsesc un loc unde să pot dormi.

Am căutat cu privirea edificiul pe care îl cunoşteam. Apoi ochii mi-au alunecat până la figura Sfinxului Alb aşezat pe piedestalul lui de bronz, ale cărui trăsături deveneau tot mai distincte pe măsură ce lumina lunii care răsărea se făcea tot mai strălucitoare. Puteam să disting chiar şi mesteacănul argintiu de lângă Sfinx. Acolo era şi desişul de rododendroni, negri în lumina palidă, şi tot acolo era mica pajişte. Am privit din nou spre locul unde mă oprisem. O îndoială stranie mi-a îngheţat buna dispoziţie.

– Nu, mi-am zis eu cu voce tare, nu asta era pajiştea.

Dar *asta* era într-adevăr pajiştea, căci faţa albă, leproasă a sfinxului era întoarsă spre ea. Vă puteţi închipui ce am simţit eu când m-am convins? Nu puteţi. Maşina Timpului dispăruse!

Dintr-odată, ca o lovitură de bici pe obraz, am simţit că s-ar putea să rămân pierdut pentru epoca

mea, să rămân neputincios în această stranie lume nouă. Simplul gând era ca o adevărată senzaţie fizică. Simţeam că mă strânge de gât şi îmi taie respiraţia. În clipa următoare, am fost cuprins de o spaimă puternică şi am început să alerg, în salturi mari, pe povârniş în jos. La un moment dat, am căzut cu faţa la pământ şi mi-am zgâriat obrazul; n-am pierdut vremea să-mi opresc sângele, ci am sărit în picioare şi am continuat să alerg, cu o umezeală caldă prelingându-mi-se pe obraz şi pe bărbie. În timp ce alergam, îmi spuneam: „Au mişcat-o puţin din loc, au împins-o sub boschet, dincolo de drum.“ Totuşi, alergam din răsputeri. Cu certitudinea care însoţeşte uneori spaima excesivă, ştiam că asigurările pe care mi le oferream erau stupide, ştiam, instinctiv, că maşina fusese ascunsă astfel încât să nu mai dau de ea. Simţeam că mă sufoc. Cred că am parcurs întreaga distanţă, de la vârful dealului până la mica pajişte, cam două mile poate, în numai zece minute. Şi nu mai sunt chiar tânăr. Alergam şi-mi blestemam cu glas tare prostească încredere ce mă făcuse să-mi părăsesc maşina. Strigam cu glas tare, risipindu-mi astfel zadarnic suflul, şi nimeni nu-mi răspundea. Părea că nicio fiinţă nu se clinteşte în lumea aceea luminată de lună.

Ajuns pe pajişte, mi s-au confirmat cele mai rele temeri. Nu se vedea nici urmă de maşină. Privind din mijlocul desişului negru, m-am simţit slăbit şi îngheţat. Am alergat furios ocolind pajiştea goală, ca şi cum maşina ar fi putut fi ascunsă în vreun colţ, şi apoi m-am oprit brusc, cu mâinile încleştate în păr. În faţa mea se ridica sfinxul alb, lucitor, pe piedestalul său de bronz, lepros, în lumina lunii. Părea că zâmbeşte bătându-şi joc de spaima mea.

Aş fi putut să mă consolez, închipuindu-mi că omuleţii aceia îmi duseseră maşina în vreun adăpost, dacă n-aş fi fost sigur că nu erau în stare

să o facă, atât din punct de vedere fizic, cât şi intelectual. Aceasta mă îngrozea: senzaţia unei puteri nebănuite până acum, prin intervenţia căreia invenţia mea dispăruse. Totuşi, de un lucru eram sigur: în afară doar de cazul când vreo altă eră produsese o copie exactă a ei, maşina nu se putea să se fi mişcat în timp. Modul de fixare a manetelor – vă voi arăta mai târziu acest mod – nu permite nimănui s-o pună în mişcare atunci când manetele sunt scoase. Maşina se mişcase, şi rămânea ascunsă, dar numai în spaţiu. Dar, atunci, unde ar fi putut fi?

Cred că m-a cuprins un fel de furie. Îmi amintesc că am alergat ca un nebun încoace şi încolo printre tufişurile luminate de lună din jurul sfinxului, speriind un animal alb pe care, în lumina slabă, l-am luat drept un pui de căprioară. Îmi amintesc, de asemenea, că în seara aceea am lovit multă vreme cu pumnii în tufişuri, până când încheieturile mâinilor, zgâriate de crengile rupte, mi s-au umplut de răni. Apoi, suspinând şi delirând de furie, am coborât la uriaşa clădire de piatră. Sala cea mare era întunecată, tăcută şi pustie. M-am furişat pe podeaua neregulată şi am căzut pe una din mesele de malachit, aproape sfărâmându-mi glezna. Am aprins un chibrit şi am trecut dincolo de podelele prăfuite, despre care v-am mai vorbit.

Acolo am dat de o a doua sală, mare şi acoperită cu perne pe care dormeau vreo douăzeci de oameni. Cu siguranţă că au socotit destul de bizară această a doua apariţie a mea, aşa cum ţâşnisem pe neaşteptate din beznă, scoţând sunete nearticulate, însoţite de zgomote: şi de flacăra unui chibrit. Căci ei nu mai ştiau ce înseamnă chibriturile.

– Unde îmi este Maşina? am început eu, strigând ca un copil supărat, întinzând mâinile spre ei şi scuturându-i pe toţi.

Cred că totul li s-a părut foarte ciudat. Unii râdeau, dar cei mai mulţi dintre ei păreau foarte înspăimântaţi. Văzându-i stând jos în jurul meu, mi-a trecut prin minte că, încercând să reînviez senzaţia de frică în acea situaţie, comiteam o adevărată prostie. Căci, judecând după purtarea lor din timpul zilei, mi-am dat seama că frica trebuie să fi fost uitată.

Pe neaşteptate, am aruncat jos chibritul şi, răsturnând în drum pe unul dintre ei, am pornit din nou în neştire de-a lungul sălii de mese, ieşind afară, sub lumina lunii. Am auzit strigăte de groază şi picioruşele lor alergând şi poticnindu-se încoace şi-ncolo. Nu-mi aduc aminte tot ce am făcut cât timp luna s-a ridicat pe cer. Presupun că faptul care mă înnebunea era natura neaşteptată a pierderii pe care o suferisem. Mă simţeam despărţit fără speranţă de rasa mea – un animal ciudat într-o lume necunoscută. Cred că am rostit vorbe fără şir, ţipând şi blestemând pe Dumnezeu şi destinul. Îmi amintesc că m-a cuprins o oboseală groaznică, pe măsură ce înainta lunga noapte de disperare; că am răscolit prin toate ungherele; că am bâjbâit printre ruine luminate de lună şi am atins prin întuneric fiinţe ciudate; că, în cele din urmă, m-am întins pe jos, lângă sfinx, şi, cu o deznădejde cumplită şi chiar cu furie, am plâns de prostia mea de a fi lăsat să-mi fie furată maşina… Nu-mi mai rămânea decât disperarea. Apoi am adormit, iar când m-am deşteptat era plină zi şi o pereche de vrăbii ţopăiau pe pământ, în preajma mea, atât de aproape, încât le-aş fi putut ajunge cu mâna.

M-am ridicat, în răcoarea dimineţii, încercând să-mi amintesc cum am ajuns aici şi de ce aveam o senzaţie atât de profundă de singurătate şi lipsă de speranţă. Apoi mi-am adus aminte, limpede, de tot ce se petrecuse. În lumina zilei, când lucrurile îţi apar aşa cum sunt, am putut să privesc drept în faţă

situaţia în care mă aflam. Mi-am dat seama de nebunia furiei mele din noaptea trecută şi am putut să raţionez mai liniştit. Să presupunem tot ce poate fi mai rău, mi-am spus. Să presupunem că maşina este pierdută de-a binelea – poate chiar distrusă. Trebuie să fiu calm şi să am răbdare, să învăţ felul de a fi al oamenilor, să aflu exact modul în care s-a pierdut maşina şi mijloacele de a găsi materiale şi unelte, astfel încât până la urmă să-mi construiesc, poate, o altă maşină. Aceasta îmi va fi singura speranţă, una slabă, dar mai bună decât deznădejdea. Şi, la urma urmei, eram într-o lume frumoasă şi curioasă.

Dar se putea ca maşina să fi fost numai ascunsă. Tocmai de aceea, trebuia să fiu calm şi, cu răbdare, să găsesc locul în care era dosită şi să încerc s-o recapăt, prin forţă sau prin viclenie. Gândind astfel, m-am ridicat în picioare şi am privit în jurul meu, întrebându-mă unde aş putea să fac o baie. Mă simţeam obosit, înţepenit şi murdar de pe urma drumului. Prospeţimea dimineţii mă făcea să doresc să fiu şi eu la fel de proaspăt. Emoţia mi se consumase. Într-adevăr, în timp ce mergeam, mă gândeam cu uimire la puternica mea enervare din seara trecută. Am făcut o examinare amănunţită a terenului din jurul micii pajişti. Mi-am pierdut ceva vreme în întrebări inutile, adresate, atât cât eram în stare să le vorbesc, omuleţilor care treceau din întâmplare prin apropierea mea. Nici unul nu a reuşit să-mi înţeleagă gesturile: unii erau de-a dreptul slabi de minte, alţii credeau că glumeam şi râdeau de mine. Cu multă greutate am reuşit să-mi stăpânesc mâinile să nu se repeadă în feţele lor drăguţe şi zâmbitoare. Era un impuls prostesc, dar abia puteam să ţin în frâu demonul născut, din frică şi furie oarbă, demon mereu gata să profite de nedumerirea mea. Terenul îmi dădea indicaţii mai bune. Cam la jumătatea distanţei dintre piedestalul sfinxului şi urmele lăsate de paşii mei atunci când,

după ce sosisem, m-am străduit să redresez maşina răsturnată, am găsit o scobitură adâncă în Pământ. Mai erau şi alte semne primprejur, precum şi nişte urme subţiri de picioare asemănătoare acelora pe care îmi închipui că le-ar face animalul numit „leneş“. Urmele acestea m-au făcut să mă uit mai cu atenţie la piedestal. Era din bronz, după cum cred că v-am mai spus. Nu se prezenta ca un simplu bloc, ci era bogat decorat pe fiecare latură cu plăci adânc sculptate. M-am apropiat şi le-am ciocănit. Piedestalul era gol pe dinăuntru. Examinând cu grijă plăcile, am descoperit că între ele şi ramele lor era un mic interval. Nu exista nicio clanţă sau broască, dar se putea ca plăcile, dacă erau într-adevăr uşi, aşa cum bănuiam, să se deschidă de dinăuntru. Un singur lucru era limpede în mintea mea. Nu era deloc greu să înţelegi că Maşina Timpului se afla în interiorul piedestalului. Cum de a ajuns acolo, aceasta era o altă problemă.

Printre tufişuri, pe sub nişte meri înfloriţi, am văzut capetele a doi oameni îmbrăcaţi în portocaliu venind către mine. M-am întors zâmbind spre ei şi le-am făcut semn să se apropie. Au venit lângă mine şi arătându-le piedestalul de bronz, am încercat să-i fac să înţeleagă dorinţa mea de a-l deschide. Dar, de la primul meu gest, atitudinea lor a devenit foarte stranie. Nu ştiu cum să vă descriu expresia lor. Presupuneţi că aţi face un gest grosolan în faţa unei femei delicate – cam aşa ar reacţiona şi ea. Ei se îndepărtară ca şi cum ar fi primit cea mai cumplită insultă. Am încercat, apoi, cu un omuleţ drăgălaş, înveşmântat în alb, dar am obţinut exact acelaşi rezultat. Într-un fel, purtarea lui m-a făcut să-mi fie ruşine de mine însumi. Dar, după cum ştiţi, eu voiam să-mi recapăt Maşina Timpului, aşa că am mai încercat o dată. Dar când l-am văzut întorcându-mi spatele ca şi ceilalţi, mi-am ieşit din sărite. Din trei salturi am fost lângă el, l-am apucat de cea mai largă parte a veşmântului

din jurul gâtului şi am început să-l târăsc spre sfinx. Atunci am văzut groaza şi repulsia de pe faţa lui şi brusc i-am dat drumul.

Dar încă nu m-am dat bătut. Am izbit cu pumnul în plăcile de bronz. Mi s-a părut că aud mişcându-se ceva înăuntru – mai bine zis, am auzit un zgomot ca un fel de râs înfundat –, dar poate că m-am înşelat. Apoi, luând o piatră mare de pe malul râului, am ciocănit până când am turtit relieful unei decoraţiuni şi cocleala a căzut de pe ea în coji mărunte. Cred că delicaţii omuleţi mă auzeau până la o milă distanţă, în toate direcţiile, ciocănind cu furie, dar nu s-a întâmplat nimic. Vedeam mulţi dintre ei, pe povârnişuri, privind pe furiş spre mine. În cele din urmă, transpirat şi obosit, m-am aşezat jos, să supraveghez locul. Eram însă prea nerăbdător pentru a putea aştepta multă vreme; sunt prea occidental pentru o veghe îndelungată. Aş putea să lucrez ani întregi la o singură problemă, dar să stau douăzeci şi patru de ore inactiv – asta este cu totul altceva.

După câtva timp m-am ridicat şi am început să mă plimb fără ţintă prin tufişuri, îndreptându-mă către deal. „Răbdare“ mi-am spus. „Dacă vrei să-ţi recapeţi maşina, trebuie să laşi în pace sfinxul. Dacă ei vor într-adevăr să ţi-o ia, n-are niciun rost să strici plăcile de bronz, iar dacă nu vor, o vei recăpăta imediat ce vei fi în stare s-o ceri. Este inutil să te frământi cu o asemenea enigmă, în mijlocul acestor lucruri necunoscute. Este calea sigură către monomanie. Priveşte această lume în faţă, învaţă felul lor de a fi, cercetează, ai grijă să nu-ţi faci păreri prea pripite în privinţa lor. Până la urmă, vei găsi rezolvări la toate.“ Apoi, deodată, mi-am dat seama de comicul situaţiei; m-am gândit la anii pe care îi petrecusem studiind şi trudind pentru călătoria în viitor, alături de nerăbdarea mea de acum de a scăpa de el. Îmi

făurisem cea mai complicată şi mai fără speranţă capcană pe care şi-a imaginat-o vreodată cineva. Deşi totul se întâmpla pe socoteala mea, nu m-am putut stăpâni. Am izbucnit în râs.

Trecând prin sălile marelui palat mi s-a părut că omuleţii mă ocolesc. Poate că era doar o părere sau poate că pricina era ciocănitul meu în porţile de bronz. Eram destul de sigur însă că se fereau de mine. Am avut grijă, totuşi, să mă prefac că nu observ nimic şi să mă abţin de a-i urmări; după o zi sau două relaţiile au revenit la normal. Am progresat cât am putut mai mult în învăţarea limbii lor şi, în acelaşi timp, mi-am continuat ici şi colo explorările. Exceptând eventualitatea că îmi lipsea vreun amănunt prea subtil, limba lor era extrem de simplă – compusă aproape exclusiv din substantive concrete şi verbe. Termenii abstracţi păreau foarte rari, ba chiar nu prea existau, iar limbajul figurativ era prea puţin folosit. Frazele lor erau de obicei simple, formate din două cuvinte şi nu am reuşit să exprim sau să înţeleg decât propoziţiile cele mai simple. M-am hotărât să abandonez, într-un colţ al memoriei, cât mai mult timp posibil gândul la Maşina Timpului şi la misterul uşilor de bronz de sub sfinx, până când cunoştinţele pe care le voi acumula mă vor duce din nou către acestea în mod firesc. Totuşi, vă puteţi da seama că există un anume sentiment care mă ţinea legat, într-un cerc de câteva mile de punctul în care sosisem.

Cât vedeam cu ochii, întreaga lume se răsfăţa în aceeaşi bogăţie exuberantă ca şi valea Tamisei. De pe fiecare deal pe care mă urcam vedeam aceeaşi abundenţă de clădiri splendide, într-o varietate nesfârşită de materiale şi de stiluri; aceleaşi pâlcuri de arbuşti verzi, aceiaşi copaci încărcaţi de flori şi aceleaşi ferigi. Ici şi colo, apa lucea ca argintul şi, în depărtare, pământul se ridica în dealuri ondulate albăstrui, contopindu-se astfel cu seninul cerului.

O trăsătură particulară, care îmi atrăgea acum atenţia, era prezenţa unor puţuri circulare, multe din ele, aveam impresia, foarte adânci. Unul se afla lângă cărarea care ducea în sus, pe deal, şi pe care umblasem eu în prima zi. Ca şi celelalte, puţurile aveau ghizduri de bronz, lucrate într-un mod aparte şi ferite de ploaie printr-o cupolă mică. Rezemându-mă de ghizduri şi privind în jos, în bezna adâncă, nu puteam zări niciun licăr de apă, iar când aprindeam un chibrit nu se vedea nicio reflexie a luminii. Dar din toate se auzea un sunet anumit: un top-top-top, ca zgomotul unui mare motor, şi am descoperit, după flacăra chibriturilor, că un curent constant de aer cobora în adâncul puţurilor. Mai mult, am aruncat o bucăţică de hârtie în gura unuia şi, în loc să plutească încet în jos, a fost sorbită, dintr-odată, şi am pierdut-o din vedere.

După câtva timp, am făcut legătura între aceste puţuri şi un fel de turnuri înalte care se aflau din loc în loc pe povârnişuri: deasupra lor vedeam adesea o tremurare a văzduhului, aşa cum se poate vedea într-o zi călduroasă deasupra unui ţărm bătut de soare. Încercând să fac o legătură între toate acestea, am ajuns la convingerea că există un vast sistem de ventilaţie subterană, a cărui adevărată semnificaţie nu puteam s-o înţeleg. La început am fost înclinat să caut explicaţia în organizarea serviciilor sanitare ale acestor oameni. Era o concluzie plauzibilă, dar care, totuşi, s-a dovedit a fi absolut greşită.

Ajuns aici, trebuie să admit că în tot timpul cât am stat în acest viitor real am aflat foarte puţine date despre canalizare, şi ceasornice, şi mijloace de transport, şi toate celelalte comodităţi. În unele din viziunile asupra Utopiei, în lecturile mele despre timpurile ce vor veni, există multe amănunte referitoare la construcţii, la organizarea socială şi

aşa mai departe. Dar, în timp ce asemenea amănunte sunt destul de lesne de obţinut când întreaga lume se află cuprinsă în imaginaţia cuiva, ele sunt cu totul inaccesibile unui călător adevărat prin realităţi de genul celor întâlnite de mine acolo. Închipuiţi-vă ce ar povesti despre Londra un negru venit direct din Africa Centrală, atunci când se va întoarce la tribul său! Ce ar putea să ştie despre companiile de căi ferate, despre mişcările sociale, despre cablurile de telefon şi telegraf, despre serviciul de curierat, despre mandatele poştale şi alte lucruri de acest fel? Şi încă noi, cel puţin, am fi destul de binevoitori pentru a-i explica toate acestea! Dar chiar din ceea ce ar afla, cât ar putea el să-i facă să înţeleagă sau să creadă pe prietenii săi care n-au călătorit niciodată? Şi apoi, gândiţi-vă cât de mică este diferenţa dintre un negru şi un alb din vremea noastră, şi cât de mare este între mine şi oamenii din Epoca de Aur! Îmi dădeam seama de multe lucruri nevăzute, care contribuiau la confortul meu; dar, în afară de o impresie generală de organizare bazată pe automatizare, mi-e teamă că vă pot spune prea puţin despre deosebirile pe care le-am observat.

Cu privire la moarte, de exemplu, n-am văzut nicio urmă de crematorii sau ceva care să-mi amintească de cimitire. M-am gândit că s-ar putea să existe cimitire (sau crematorii) undeva în afara cercului explorărilor mele. Era şi aceasta o problemă pe care de asemenea mi-am pus-o în mod special, iar curiozitatea mea a suferit la început un eşec total în această privinţă. Faptul mă punea în încurcătură, şi am ajuns să fac încă o observaţie care m-a uimit şi mai mult; printre aceşti oameni nu existau nici bătrâni şi nici infirmi.

Trebuie să mărturisesc că satisfacţia de a fi elaborat primele mele teorii despre o civilizaţie automatizată şi despre omenirea în declin nu a

durat mult. Totuşi, altceva nu eram în stare să găsesc. Să vă spun ce mă încurca. Numeroasele palate pe care le cercetasem erau numai case de locuit, cuprinzând vaste săli de mese şi camere de dormit. N-am găsit nicăieri vreo maşinărie, nici un fel de dispozitiv. Şi totuşi aceşti oameni erau îmbrăcaţi cu ţesături frumoase care trebuiau să fie reînnoite din când în când, iar sandalele lor, deşi lipsite de podoabe, aveau o lucrătură destul de complicată, în metal. Toate aceste lucruri erau, desigur, confecţionate într-un anume fel. Iar omuleţii nu arătau să aibă nici urma vreunei înclinaţii creatoare. Nu exista niciun magazin, niciun atelier, niciun semn că ar fi importat totul de undeva. Îşi petreceau tot timpul jucându-se cu graţie, scăldându-se în râu, dezmierdându-se pe jumătate în glumă, mâncând fructe şi dormind. Nu puteam defel să înţeleg cum erau organizate treburile.

Şi revenind la Maşina Timpului, cineva, nu ştiam cine, o dusese înlăuntrul piedestalului pe care se ridica Sfinxul Alb. De ce? Nu puteam să-mi închipui nici în ruptul capului. Pe de altă parte, acele puţuri fără apă şi turnurile de ventilaţie… Simţeam că-mi lipseşte o verigă. Simţeam – cum să vă spun? Închipuiţi-vă că aţi găsit o inscripţie, presărată ici şi colo cu fraze într-o perfectă limbă engleză, printre care sunt intercalate fraze alcătuite din cuvinte şi chiar litere complet necunoscute vouă. Ei bine, astfel mi se prezenta, în a treia zi a vizitei mele, lumea anului opt sute două mii şapte sute unu!

În ziua aceea am legat şi un fel de prietenie. În timp ce priveam la câţiva omuleţi care se scăldau în râu, într-un loc nu prea adânc, s-a întâmplat că unul dintre ei, cuprins de un cârcel, a fost luat la vale de curentul apei. Curentul principal curgea destul de iute, fără să fie însă prea puternic, chiar

pentru un înotător mediocru. Veţi avea o idee mai clară asupra ciudatelor deficienţe ale acestor oameni, când vă voi spune că nimeni nu a făcut nici cea mai mică încercare să salveze biata fiinţă care ţipa slab, în timp ce era târâtă de apă, sub ochii lor. Când mi-am dat seama, m-am dezbrăcat repede şi, intrând în apă, ceva mai la vale de locul accidentului, am reuşit s-o ajung, aducând-o apoi cu bine la mal. Un masaj sumar la mâini şi la picioare a făcut-o să-şi revină şi am avut bucuria să văd că înainte de a o părăsi se simţea bine. Îmi făcusem o părere atât de proastă despre neamul ei, încât nu m-am aşteptat la nici un fel de recunoştinţă. De data aceasta însă m-am înşelat.

Faptul se petrecuse dimineaţa. După-amiază am întâlnit-o pe mica femeie, căci cred că femeie era, în timp ce mă întorceam din cercetările mele: m-a întâmpinat cu strigăte de bucurie, dăruindu-mi o ghirlandă imensă de flori – împletită pentru mine şi numai pentru mine. Asta m-a pus pe gânduri. S-ar putea să mă fi simţit chiar mâhnit. În orice caz, am făcut tot ce-am putut pentru a-i arăta că apreciez darul. După puţin timp, eram aşezaţi amândoi într-un mic boschet, angajaţi într-o conversaţie bazată mai ales pe zâmbete. Prietenia acestei fiinţe mă încălzea exact ca prietenia pe care mi-ar fi arătat-o un copil. Ne întindeam unul altuia flori şi ea îmi săruta mâinile. Eu făceam la fel cu ale ei. Apoi am încercat să stau de vorbă cu ea şi am aflat că o cheamă Weena, nume care, deşi nu ştiam ce înseamnă, părea că i se potriveşte destul de bine. Acesta a fost începutul unei ciudate prietenii care a durat o săptămână şi s-a sfârşit – veţi afla îndată cum!

Semăna întru totul cu un copil. Voia să fie tot timpul lângă mine. A încercat să se ţină după mine pretutindeni şi, în următorul tur de cercetare, mi-a venit ideea să o obosesc şi să o părăsesc, ceea ce în

cele din urmă am şi făcut, lăsând-o sleită de puteri şi strigându-mă pe un ton plângător. Dar eu aveam de rezolvat probleme ceva mai importante. N-am venit în viitor, mi-am spus în sinea mea, ca să mă ocup de mici amoruri. Şi, totuşi, tristeţea ei era prea mare, de câte ori încercam s-o părăsesc protestele ei erau uneori chiar violente, şi cred că, în general, aveam în egală măsură şi necazuri, şi satisfacţii în urma devoţiunii ei. Dar ea, ea era pentru mine înainte de toate o mare mângâiere. Credeam că se ataşase de mine dintr-o simplă afecţiune copilăroasă. Şi nu mi-am dat bine seama decât atunci când era foarte târziu, cât am făcut-o să sufere încercând s-o părăsesc. Şi tot atunci când era prea târziu mi-am dat seama ce însemna ea pentru mine prin dragostea pe care mi-o arăta; prin felul ei copilăresc de a-mi dovedi că ţine la mine, femeia aceea cât o păpuşă mă făcea, atunci când mă întorceam în preajma Sfinxului Alb, să am senzaţia că mă întorceam acasă; şi, de îndată ce ajungeam în vârful dealului, aşteptam să văd venind către mine fiinţa ei delicată, albă şi aurie.

Tot de la ea am aflat că frica nu părăsise încă omenirea. În timpul zilei, Weena nu se temea de nimic şi manifesta cea mai ciudată încredere în mine; o dată, în joacă, am făcut nişte strâmbături de ameninţare către ea, şi a râs pur şi simplu de mine. Se temea însă de întuneric, se temea de umbre, se temea de tot ce era negru. Pentru ea întunericul era singurul lucru înspăimântător. Era un sentiment deosebit de puternic şi faptul m-a pus pe gânduri şi m-a făcut să devin mai atent. Şi atunci am descoperit, printre altele, că după căderea serii aceşti omuleţi se adunau în palatele lor şi dormeau numai în grupuri mari. Dacă intrai peste ei, fără o lumină, se isca un adevărat tumult de teamă. După căderea serii, niciodată n-am găsit pe vreunul dintre ei pe afară sau dormind singur înăuntru. Şi totuşi eu am fost atât de prost şi

nechibzuit încât n-am ţinut seama de acest puternic sentiment de frică şi, deşi o mâhneam pe Weena, am continuat să dorm noaptea departe de somnul lor comun.

Aceasta a tulburat-o foarte mult, dar marea ei afecţiune pentru mine a triumfat până la urmă şi timp de cinci nopţi, inclusiv ultima noastră noapte, a dormit cu capul sprijinit de braţul meu. Dar văd că, vorbind despre Weena, m-am îndepărtat de firul povestirii mele. Cred că era în noaptea dinaintea salvării de la înec, când, la ivirea zorilor, am fost deşteptat. Mă simţeam neliniştit din pricina unui vis neplăcut în care se făcea că eram scufundat sub apă şi că nişte anemone de mare mă pipăiau pe faţă cu apendicele lor moi. M-am trezit cu o tresărire şi cu senzaţia ciudată că un animal cenuşiu ieşise tocmai atunci, în fugă, din cameră. Am încercat să adorm din nou, dar mă simţeam neliniştit şi singur. Era în acele clipe de întuneric cenuşiu, când lucrurile abia se târăsc, ieşind din beznă, când totul este ireal, fără culoare şi fără contururi clare. M-am sculat şi am coborât în sala cea mare, ieşind apoi afară, pe pavajul de piatră din faţa palatului. Mă gândeam să aştept, neavând încotro, răsăritul soarelui.

Luna apunea, iar lumina ei aproape stinsă se îmbina cu prima licărire a zorilor, într-un clarobscur fantomatic. Tufişurile erau negre, ca de cerneală, pământul de un cenuşiu închis, cerul incolor şi trist. Mi s-a părut că, pe povârnişul dealului, zăresc nişte stafii. De trei ori la rând, în timp ce scrutam povârnişul, am zărit nişte forme albe. De două ori am avut impresia că văd câte o apariţie albă, stingheră, sugerând forma unei maimuţe, alergând iute, în sus, pe deal, şi o dată am văzut lângă ruine câteva asemenea fiinţe ducând un corp întunecat. Se mişcau grăbite. N-am putut să văd ce s-a mai întâmplat cu ele. Mi s-a

părut că au dispărut printre tufişuri. Trebuie să ştiţi că zorile erau încă tulburi. Aveam acea senzaţie matinală de frig şi de nesiguranţă, pe care cred că o cunoaşteţi. Nu-mi venea să-mi cred ochilor.

Pe măsură ce bolta devenea tot mai strălucitoare către răsărit, iar lumina zilei venea să-şi reverse din nou culorile ei vii asupra lumii, am examinat cu atenţie peisajul. N-am mai văzut însă nicio urmă a fiinţelor albe. Erau simple creaţii ale semiîntunericului. „Trebuie să fi fost fantome“, mi-am zis: „Mă întreb din ce epocă anume?“ Căci mi-am adus aminte, amuzându-mă, o bizară teorie a lui Grant Allen [4] . Dacă fiecare generaţie moare şi se transformă în fantome, argumenta el, lumea va fi în cele din urmă suprapopulată cu ele. Pe baza acestei teorii, probabil că fantomele se înmulţiseră enorm de opt sute de mii de ani încoace, şi nu era de mirare faptul că vedeam patru exemplare dintr-odată. Dar gluma nu mă mulţumea şi am continuat să mă gândesc la aceste fiinţe în tot timpul dimineţii, până când sosirea Weenei mi le-a gonit din minte. Le asociam în mod neclar cu animalul alb pe care îl speriasem atunci când căutam înfrigurat, în prima zi, locul în care fusese ascunsă Maşina Timpului. Dar Weena era o plăcută înlocuitoare a acestor gânduri. Şi, cu toate acestea, ele erau destinate să pună în curând o şi mai cumplită stăpânire pe mintea mea.

Cred că v-am mai spus că, în acea Epocă de Aur, clima era mult mai caldă decât a noastră. Explicaţia n-am găsit-o încă. Poate că Soarele devenise mai fierbinte sau poate că Pământul se apropiase de Soare. În general, se presupune că în viitor Soarele va continua să se răcească neîncetat. Dar unii, neobişnuiţi cu speculaţii de genul celor întreprinse de tânărul Darwin, uită că planetele trebuie să cadă, în cele din urmă, una câte una, pe astrul care le-a născut. Pe măsură ce se vor

produce asemenea catastrofe, Soarele va străluci cu o energie înnoită; şi poate că vreuna din planetele mai apropiate de Soare suferise această soartă. Oricare ar fi explicaţia, fapt este că Soarele era mult mai fierbinte decât îl ştim noi.

Ei bine, într-o dimineaţă foarte călduroasă – a patra zi, cred – în timp ce căutam să mă adăpostesc de căldură şi de lumina orbitoare, am intrat într-o ruină uriaşă situată alături de marele edificiu în care dormeam şi mâncam. Atunci mi s-a întâmplat ceva neobişnuit. Căţărându-mă printre mormanele de zidărie dărâmată, am descoperit o galerie îngustă, având ferestrele din spate, ca şi cele laterale, astupate de pietrele desprinse din zid. Prin contrast cu lumina strălucitoare de afară, locul mi s-a părut la început de un întuneric de nepătruns. Am intrat în galerie pe dibuite, deoarece trecerea de la lumină la întuneric mă făcea să văd pete colorate plutind înaintea ochilor. Deodată m-am oprit încremenit. Luminoşi prin reflectarea luminii de afară, mă fixau, din întuneric, doi ochi.

Vechea, instinctiva teamă de fiarele sălbatice a pus stăpânire pe mine. Mi-am încleştat pumnii şi am privit ţintă în globii ochilor strălucitori. Mă temeam să mă întorc. Atunci m-am gândit la siguranţa absolută în care se părea că trăieşte omenirea. Şi imediat, mi-am adus aminte de acea ciudată groază de întuneric. Stăpânindu-mi puţin teama, am înaintat un pas şi am vorbit. Trebuie să recunosc că glasul îmi suna aspru şi nesigur. Am întins mâna şi am atins ceva moale. Cei doi ochi s-au întors în lături, pe lângă mine a trecut în fugă ceva alb. M-am întors cu inima cât un purice şi am văzut o formă mică şi stranie, un fel de maimuţă, ţinând capul în jos, într-un fel caracteristic. Alerga prin spaţiul însorit din spatele meu. S-a poticnit de un bloc de granit, a bâjbâit în jur şi într-o clipă s-a

făcut nevăzută în umbra întunecoasă de sub alt morman de ziduri dărâmate.

Impresia pe care mi-a lăsat-o este, desigur, imperfectă, dar ştiu că fiinţa aceea era de un alb murdar şi avea nişte ochi mari şi stranii, de un cenuşiu roşcat; ştiu, de asemenea, că era acoperită cu păr bălai pe cap şi pe spate. Dar, după cum spuneam, a trecut prea repede pentru ca să o pot vedea desluşit. Nu pot spune nici măcar dacă alerga în patru labe sau doar le ţinea foarte jos pe cele două din faţă. După o clipă, m-am luat după ea, strecurându-mă în cea de a doua îngrămădire de ruine. Mai întâi n-am reuşit s-o descopăr; dar, după câtva timp, am dat în bezna adâncă de una din acele deschideri circulare, în formă de puţ, despre care v-am vorbit. Era pe jumătate astupată de o grindă prăbuşită. Mi-a venit un gând neaşteptat. Să fi dispărut oare acest animal în josul galeriei? Am aprins un chibrit şi, privind în jos, am văzut mişcându-se o creatură mică, albă, cu ochi mari şi strălucitori privindu-mă ţintă în timp ce se retrăgea. Am simţit un fior. Semăna atât de bine cu un om-păianjen! Cobora pe lângă perete, şi abia atunci am zărit nişte ieşituri de metal, pentru sprijinul mâinilor şi picioarelor, formând un fel de scară ce ducea în adâncul galeriei. Apoi flacăra mi-a ars degetele, chibritul mi-a căzut din mână, stingându-se în cădere, şi când am aprins altul, micul monstru dispăruse.

Nu ştiu cât timp am stat privind în josul puţului. A trebuit să se scurgă câtva timp până când am reuşit să mă conving că fiinţa pe care o văzusem făcea parte din speţa omenească. Dar, treptat, adevărul mi-a apărut în faţă: Omul nu rămăsese o singură specie, ci se diferenţiase în două animale distincte; descendenţii generaţiei noastre nu erau numai copiii graţioşi din Lumea de Deasupra, ci şi acest albicios, scârbos animal al întunericului, care

ţâşnise pe dinaintea mea, era de asemenea moştenitorul nenumăratelor veacuri trecute.

M-am gândit la turnurile deasupra cărora văzusem aerul tremurând şi la teoria mea despre ventilaţia subterană. Am început să bănuiesc adevărata lor semnificaţie. Dar ce căuta oare, m-am întrebat, această maimuţă în schema unei organizaţii perfect echilibrate, aşa cum mi-o imaginasem eu? Cum se potrivea ea cu seninătatea indolentă a delicaţilor locuitori ai Lumii de Deasupra? Şi ce se ascundea acolo, jos, în fundul acelei galerii? M-am aşezat pe marginea puţului spunându-mi că, oricum, nu aveam niciun motiv să mă tem şi că va trebui să cobor, pentru a dezlega problema care mă pusese într-o asemenea încurcătură. Şi, totodată, mi-era o groază teribilă să cobor. În timp ce ezitam astfel, doi dintre gingaşii oameni ai Lumii de Deasupra au trecut pe aproape, alergând din plin soare în umbră, într-un joc amoros. Bărbatul urmărea femeia, aruncând cu flori în ea, din fugă.

Au fost foarte mâhniţi, găsindu-mă astfel, privind în jos, în puţ, cu braţul rezemat de grinda răsturnată. Se pare că a observa aceste deschizături era pentru ei o dovadă de prost-gust; căci, atunci când le-am arătat deschizătura de lângă mine şi-am încercat să formulez, în limba lor, o întrebare, s-au arătat şi mai amărâţi şi mi-au întors spatele. Ştiind că le place flacăra chibriturilor, am aprins câteva ca să-i amuz. Am încercat din nou să le pun o întrebare în legătură cu puţul şi din nou am dat greş. Aşa că i-am părăsit imediat, cu gândul să o caut pe Weena şi să văd ce pot să aflu de la ea. Dar gândurile îmi erau în plină răscoală; presupunerile şi impresiile mele se clătinau şi se reuneau într-o altă înlănţuire. Aveam acum cheia semnificaţiei acestor puţuri, a turnurilor de ventilaţie, a misterului fantomelor: pentru a nu mai vorbi despre rostul uşilor de bronz şi despre soarta

Maşinii Timpului! Foarte vag, am pornit să dibui firul unei idei care însemna rezolvarea nelămuritelor probleme economice.

Iată cum vedeam noul aspect al lucrurilor. Desigur, această a doua specie de oameni era subterană. Erau mai ales trei circumstanţe care mă făceau să cred că incursiunile lor atât de rare deasupra solului erau rezultatul unei lungi obişnuinţe pe sub pământ. În primul rând, era aspectul albicios, comun multor animale care trăiesc timp îndelungat în întuneric – de pildă peştele alb din peşterile din Kentucky. În al doilea rând, erau acei ochi enormi, cu o capacitate atât de mare de a reflecta lumina, trăsături comune animalelor nocturne – de pildă bufniţa şi pisica. Şi, în sfârşit, evidenta lor zăpăceală în faţa razelor soarelui, fuga grăbită, dar stângace şi pe bâjbâite, către locuri întunecoase, precum şi modul caracteristic de a-şi ţine capul când erau în bătaia luminii – toate întăreau teoria unei extrem de mari sensibilităţi a retinei.

În cazul acesta înseamnă că, dedesubtul meu, pământul este străbătut de un număr colosal de tuneluri, şi aceste tuneluri sunt locuinţa Noii Rase. Prezenţa turnurilor de ventilaţie şi a puţurilor presărate pe povârnişurile dealurilor – de fapt presărate peste tot, în afară de valea râului – arăta cât de universale erau aceste ramificaţii. Ce era, deci, mai natural decât să presupui că munca necesară pentru confortul rasei ce trăia la lumină era făcută în această artificială Lume Subterană. Ideea era atât de plauzibilă, încât am acceptat-o de îndată şi am continuat să mă gândesc *cum* s-a produs această diviziune a speciei umane. Cred că bănuiţi liniile generale ale teoriei mele, deşi, în ceea ce mă priveşte, mi-am dat destul de repede seama că era departe de adevăr.

La început, pornind de la problemele propriei noastre epoci, mi s-a părut limpede ca lumina zilei că adâncimea treptată a diferenţei dintre Capitalist şi Muncitor, actualmente doar temporară şi socială, era cheia întregii situaţii. Fără îndoială că ideea vi se va părea destul de grotescă – şi cu totul de necrezut –, dar chiar de pe acum există indicii în această privinţă. Se manifestă o tendinţă de utilizare a spaţiului subteran pentru scopuri mai puţin ornamentale ale civilizaţiei; de exemplu, metroul din Londra, noile trenuri electrice, străzile subterane, atelierele şi restaurantele subterane – toate acestea cresc şi se înmulţesc. Evident, gândeam eu, tendinţa aceasta a tot crescut până când industria şi-a pierdut treptat dreptul de a exista în aer liber. Vreau să spun că ea se dezvoltase din ce în ce mai mult în uzine subterane mereu mai mari, petrecându-şi tot mai mult timp acolo, înăuntru, până când, în cele din urmă…! Chiar şi acum, un muncitor din East-End nu trăieşte oare în condiţii atât de artificiale încât, practic, el este izolat de suprafaţa naturală a Pământului?

De asemenea, tendinţa exclusivistă a oamenilor bogaţi – datorată, fără îndoială, rafinamentului crescând al educaţiei lor şi prăpastiei tot mai adânci dintre ei şi violenţa aspră a celor săraci – duce încă de pe acum la izolarea, în interesul lor, a unor porţiuni considerabile din suprafaţa ţării. În jurul Londrei, de exemplu, poate că jumătate din terenurile pitoreşti sunt închise pentru intruşi. Şi tot această prăpastie ce se adânceşte – din cauza duratei şi costului ridicat ale procesului de educaţie superioară, precum şi a uşurinţei crescânde şi tentaţiilor faţă de rafinament din partea celor bogaţi – va face ca schimbul între clase, de exemplu, promovarea căsătoriilor între clase, care în prezent întârzie, de-a lungul unor linii de stratificare socială, procesul de diferenţiere

a speciei noastre, să fie din ce în ce mai puţin frecvent. Astfel încât, în cele din urmă, deasupra pământului vor rămâne cei avuţi, urmărind plăcerea şi confortul şi frumosul, iar sub pământ vor rămâne cei săraci: Muncitorii, care vor continua să se adapteze la condiţiile muncii lor. Din moment ce vor trăi acolo, vor trebui, fără îndoială, să plătească chirie, şi nu una mică, pentru ventilaţia văgăunilor destinate lor; şi, în cazul când vor refuza, vor muri de foame sau vor fi sufocaţi pentru neplata datoriilor. Cei care vor fi astfel constituiţi încât să fie săraci şi răzvrătiţi vor muri; şi, în cele din urmă, balanţa fiind permanentă, supravieţuitorii se vor adapta tot atât de bine la condiţiile vieţii subterane şi vor fi tot atât de fericiţi în felul lor, ca şi oamenii din Lumea de Deasupra. După părerea mea, frumuseţea rafinată şi paloarea celor lipsiţi de lumina zilei şi-au urmat cursul firesc.

Marele triumf al Omenirii la care visasem a luat atunci în mintea mea o altă formă. Nu se produsese un triumf al educaţiei morale şi al cooperării generale, după cum îmi închipuisem. În schimb, vedeam o adevărată aristocraţie, înarmată cu o ştiinţă perfecţionată şi conducând spre o concluzie logică – sistemul industrial de astăzi. Triumful ei nu fusese doar un triumf asupra naturii, ci şi asupra aproapelui. Aceasta, trebuie să vă spun, era teoria la care ajunsesem în acel moment. Eu nu aveam un „cicerone“ potrivit, după modelul cărţilor utopice. Explicaţia mea ar putea fi absolut greşită. Şi totuşi cred că este cea mai plauzibilă. Dar, chiar cu această presupunere, civilizaţia echilibrată la care s-a ajuns în cele din urmă trebuie că trecuse de culme şi era acum căzută de mult în descompunere. Securitatea prea desăvârşită a Suprapământenilor îi dusese la un proces lent de degenerescenţă, la o descreştere generală a taliei, a forţei şi a inteligenţei. Aceasta puteam s-o văd

limpede încă de pe acum. Ce se întâmplase cu Subpământenii încă nu bănuiam: dar, după cât văzusem la Morloci – acesta era, de fapt, numele care li se dădea acestor creaturi –, pot să-mi închipui că modificările tipului uman erau şi mai profunde decât la Eloi, rasa frumoasă pe care o cunoscusem încă de la sosirea mea.

Atunci au început să mă chinuiască îndoielile. De ce îmi luaseră Morlocii Maşina Timpului? Căci eram sigur că ei o luaseră. De ce, dacă Eloii erau stăpâni, nu erau în stare să-mi restituie maşina? Şi de ce le era o frică atât de teribilă de întuneric? Am încercat, după cum v-am mai spus, s-o întreb pe Weena despre această Lume Subterană, dar şi de data aceasta am fost dezamăgit. Mai întâi n-a înţeles întrebările mele, apoi a refuzat să-mi răspundă. Se înfiora ca şi cum acest subiect ar fi fost de nesuportat pentru ea. Şi, când am silit-o, fiind poate puţin cam prea aspru, a izbucnit în lacrimi. Au fost singurele lacrimi, în afară de ale mele, pe care le-am văzut vreodată în această Epocă de Aur. Când am văzut-o plângând, am încetat să o mai tulbur cu întrebările mele despre Morloci şi n-am ştiut ce să mai fac pentru a risipi din ochii Weenei aceste semne de moştenire umană. Şi, nu după mult, ea zâmbea şi bătea din palme, în timp ce eu, solemn, aprindeam un chibrit.

VI

S-ar putea să vi se pară ciudat, dar au trecut două zile până când să pot urmări această nouă cale, care se arăta a fi cea bună. Simţeam un fel de repulsie faţă de aceste trupuri palide. Aveau culoarea aproape albicioasă a viermilor şi a animalelor pe care le vezi conservate în spirt într-un muzeu geologic. Erau scârbos de reci la pipăit. Probabil că repulsia mea se datora în mare măsură influenţei Eloilor, al căror dezgust faţă de Morloci începeam acum să-l înţeleg.

În noaptea următoare n-am putut dormi bine. Probabil că sănătatea îmi era zdruncinată. Eram copleşit de nedumerire şi îndoială. O dată sau de două ori am avut o senzaţie de frică intensă, căreia nu puteam să-i găsesc niciun motiv întemeiat. Îmi amintesc că m-am furişat fără zgomot în sala cea mare, unde omuleţii dormeau în lumina lunii – în noaptea aceea Weena era printre ei – şi m-am simţit liniştit de prezenţa lor. Chiar atunci mi-a venit în minte că în decurs de câteva zile luna va trebui să treacă în ultimul ei pătrar, nopţile vor deveni întunecoase, iar apariţiile acestor neplăcute creaturi de dedesubt, aceşti lemurieni albicioşi, această nouă faună care o înlocuise pe cea veche, s-ar putea să fie mai dese. Şi, în aceste două zile, am încercat necontenit sentimentul de nelinişte al omului care fuge din faţa unei datorii inevitabile. Eram sigur că Maşina Timpului nu va putea fi regăsită decât pătrunzând cu îndrăzneală în misterele lumii subterane. Şi, totuşi, nu puteam să

înfrunt misterul. Ar fi fost cu totul altceva dacă aş fi avut cel puţin un tovarăş. Dar eram îngrozitor de singur şi simplul gând de a coborî în întunericul puţului mă înspăimânta. Nu ştiu dacă veţi înţelege ceea ce simţeam, dar aveam mereu impresia că am spatele descoperit.

Poate că tocmai această nelinişte, această nesiguranţă, mă mâna tot mai departe în expediţiile mele de explorare. Mergând înspre sud-vest, către regiunea deluroasă care se numeşte acum Combe Wood, am observat, departe, în direcţia Bansteadului din zilele noastre, o vastă clădire verde, cu un stil diferit de tot ceea ce văzusem până atunci. Era mai mare decât cel mai uriaş dintre toate palatele sau ruinele pe care le cunoşteam, iar faţada avea un aspect oriental, cu luciul şi nuanţa verde deschis, un fel de verde-albăstrui, a unui anumit tip de porţelan chinezesc. Această diferenţă de aspect mă făcea să mă gândesc că avea şi o destinaţie aparte şi de aceea m-am gândit să cercetez clădirea. Dar ziua era pe sfârşite şi eu ajunsesem să descopăr aceste locuri după un drum lung şi obositor; aşa că m-am hotărât să amân cercetările pentru a doua zi şi m-am întors la afecţiunea călduroasă şi la mângâierile micuţei Weena.

A doua zi de dimineaţă mi-am dat destul de bine seama că toată curiozitatea mea în privinţa Palatului de Porţelan Verde nu era decât o autoînşelare, care să-mi îngăduie să mai amân cu încă o zi experienţa de care mi-era de fapt frică. M-am hotărât să întreprind coborârea fără să-mi mai pierd vremea şi am pornit dis-de-dimineaţă către un puţ de lângă ruinele de granit şi aluminiu.

Mica Weena alerga alături de mine. Dansa, însoţindu-mă în drum spre puţ, dar când m-a văzut aplecându-mă deasupra deschizăturii şi privind în

jos, a devenit extrem de tulburată. „Adio, micuţă Weena“, i-am zis, sărutând-o; apoi, aşezând-o jos, am început să pipăi, pe deasupra parapetului, cârligele de căţărare. O făceam cam în grabă, trebuie să recunosc, deoarece mi-era teamă că mă va părăsi curajul! La început, Weena m-a privit cu nedumerire. Apoi a scos un ţipăt sfâşietor şi, alergând către mine, a început să mă tragă înapoi, cu mâinile ei mici. Cred că împotrivirea ei mi-a aţâţat hotărârea de a continua. Am împins-o, poate puţin cam brutal, şi în clipa următoare mă aflam în gura puţului. I-am văzut faţa îndurerată, deasupra parapetului, şi i-am zâmbit, vrând s-o liniştesc. Apoi a trebuit să privesc în jos, la cârligele şubrede de care mă agăţam.

Trebuia să cobor în galerie cam la vreo sută optzeci de metri. Coborârea se făcea cu ajutorul unor bare metalice care ieşeau din pereţii laterali ai puţului şi, fiind adaptate nevoilor unor fiinţe mult mai mici şi mai uşoare decât mine, în scurt timp coborârea m-a obosit şi mi-a înţepenit încheieturile. Şi nu numai că m-a obosit! Una dintre bare s-a îndoit brusc sub greutatea mea şi aproape că m-am prăvălit în bezna de dedesubt. O clipă am rămas agăţat cu o mână, şi după această experienţă n-am mai îndrăznit să mă opresc pentru a mă odihni. Cu toate că braţele şi spatele mă dureau cumplit, am continuat să cobor, cât puteam mai repede, în josul peretelui vertical. Aruncând o privire în sus, am văzut deschizătura, un mic disc albastru, în mijlocul căruia sclipea o stea, în timp ce capul Weenei se vedea proiectat ca un punct rotund şi negru. Duduitul maşinii, care se afla probabil dedesubt, deveni mai puternic şi mai apăsător. Totul, în afară de micul disc de la gura puţului, era cufundat în beznă. Când am privit din nou în sus, Weena dispăruse.

Mă simţeam extrem de rău. Mi-a trecut prin gând să încerc să mă urc înapoi şi să las în pace această lume subterană. Dar, chiar şi atunci când rumegam acest gând, continuam să cobor. În cele din urmă, cu o mare uşurare, am zărit, cam la jumătate de metru spre dreapta, în perete, o crăpătură îngustă. Făcându-mi vânt înăuntru, am constatat că era deschizătura unui îngust tunel orizontal, în care am reuşit să mă aşez şi să-mi trag sufletul. Era şi timpul. Braţele mă dureau, spatele îmi era înţepenit şi tot corpul îmi tremura din cauza spaimei prelungite să nu mă prăbuşesc. Pe lângă acestea, întunericul de nepătruns avusese un efect deprimant asupra ochilor mei. Aerul vibra de duduitul motoarelor care pompau aer în galerii.

Nu ştiu cât timp am stat aşa. Am fost trezit de o mână moale care mă atingea pe faţă. Tresărind în întuneric, am pus mâna pe chibrituri şi, aprinzând unul în grabă, am văzut, retrăgându-se precipitat din faţa luminii, trei creaturi albe, aduse din spate, asemănătoare cu aceea pe care o văzusem sus, printre ruine. Trăind într-un întuneric care mie mi se părea de nepătruns, ochii lor erau anormal de mari şi de sensibili, cum sunt pupilele peştilor din adâncuri, şi asemenea lor reflectau lumina. Sunt sigur că ei puteau să mă vadă în acea completă obscuritate şi nu păreau să se teamă de mine când nu eram în lumină. Dar, de îndată ce scăpăram un chibrit, ca să-i văd, fugeau în grabă, dispărând în crăpături şi tuneluri întunecoase, de unde ochii lor lucitori mă fixau într-un fel foarte ciudat.

Am încercat să-i strig, dar se pare că limba lor era diferită de cea a oamenilor de deasupra; aşa că eram nevoit să mă bizui numai pe propriile mele eforturi, şi din nou m-a bătut gândul să fug fără să mai cercetez nimic. Mi-am spus, însă: „Pentru asta te afli acum aici“, şi, pipăindu-mi drumul de-a lungul tunelului, mi-am dat seama că zgomotul

motoarelor creştea. Acum pereţii erau mai depărtaţi de mine şi am intrat într-un loc larg deschis. Aprinzând încă un chibrit, am văzut că pătrunsesem într-o vastă peşteră boltită, care se întindea într-o beznă completă dincolo de lumina chibritului. Imaginea pe care am avut-o în faţă a durat atât cât poate oricine să vadă în răstimpul cât arde un băţ de chibrit.

Nu reţinusem, prin urmare, decât o impresie vagă. Forme înalte, ca nişte maşini mari, se ridicau din întuneric şi aruncau umbre negre şi groteşti, în care Morloci spectrali se ascundeau de lumină. Locul, trebuie să vă spun, era neaerisit şi înăbuşitor, iar în aer plutea un miros slab de sânge proaspăt. Ceva mai jos de centrul peşterii se afla o măsuţă dintr-un metal alb, încărcată cu ceva care părea să fie mâncare. În orice caz, Morlocii erau carnivori! Chiar în acel moment, îmi amintesc că mă întrebam ce animal atât de mare le furnizase halca de carne roşie pe care o vedeam. Totul era foarte nelămurit: mirosul greu, formele mari şi confuze, figurile scârboase care pândeau în umbră, aşteptând doar întunericul ca să se repeadă din nou spre mine! Apoi chibritul a ars până la capăt, mi-a fript degetele şi a căzut, o pată roşie care se răsucea în întuneric.

Mai târziu, m-am gândit cât de prost pregătit plecasem la o astfel de experienţă. Când am pornit cu Maşina Timpului aveam convingerea absurdă că oamenii viitorului vor fi infinit mai avansaţi decât noi, din toate punctele de vedere. Venisem fără arme, fără medicamente, fără provizii pentru fumat – câteodată simţeam o cumplită nevoie de tutun! – şi chiar fără destule chibrituri. Cel puţin dacă m-aş fi gândit la un Kodak! Aş fi putut să fotografiez într-o clipă această imagine a Lumii Subterane şi s-o examinez, apoi, pe îndelete. Pe când aşa, şedeam acolo, doar cu armele şi forţele

cu care m-a înzestrat Natura – mâini, picioare şi dinţi; şi cele patru chibrituri care mai îmi rămăseseră.

Îmi era teamă să mă avânt printre maşinile din întuneric şi abia la ultima licărire de flacără am descoperit că provizia mea de chibrituri se împuţinase. Nu mi-a trecut niciodată prin minte, până în momentul acela, că trebuie să le economisesc, şi consumasem aproape jumătate din cutie ca să-i uimesc pe SupraPământeni, pentru care focul era o noutate. Acum, după cum spuneam, mai aveam numai patru beţe şi, în timp ce şedeam în întuneric, o mână mi-a atins braţul, degete moi au început să mă pipăie pe faţă şi simţeam un miros neplăcut şi specific. Mi se părea că aud în jurul meu respiraţia unei gloate de fiinţe groaznice. Am simţit cum cutia de chibrituri îmi este trasă uşor din mână şi cum, în spatele meu, alte mâini mă trăgeau de haine. Senzaţia că sunt examinat de Morloci era nespus de neplăcută. Deodată, în bezna care mă înconjura, mi-am dat seama foarte limpede de totala mea ignoranţă în privinţa felului lor de a gândi şi de a acţiona. Am strigat la ei cât am putut de tare. Au fugit speriaţi şi apoi i-am putut simţi cum se apropiau din nou. S-au agăţat de mine cu şi mai multă îndrăzneală, şoptindu-şi unii altora sunete ciudate. M-am scuturat cu putere şi am strigat din nou – cât mai aspru cu putinţă. De data aceasta nu s-au mai speriat atât de tare şi au scos un sunet, un fel de râs ciudat, în timp ce se întorceau spre mine. Trebuie să mărturisesc că eram groaznic de înspăimântat. M-am hotărât să mai aprind un chibrit şi să mă salvez sub protecţia flăcării. Aşa am şi făcut şi, prelungindu-i arderea cu o bucată de hârtie din buzunar, am reuşit să mă retrag spre tunelul îngust. Dar abia am pătruns în el, când lumina mi s-a stins. Puteam să-i aud pe Morloci foşnind în

întuneric, ca vântul prin frunze, şi răpăind ca ploaia, în goana lor după mine.

Într-o clipă am fost apucat de mai multe mâini şi nu era nicio îndoială că încercau să mă tragă îndărăt. Am aprins încă un chibrit şi l-am fluturat peste feţele lor orbite. Nici nu vă puteţi închipui cât de greţos de neomeneşti arătau – aceste feţe palide, fără bărbie şi aceşti ochi mari, cenuşii-roşcaţi, fără pleoape! – în timp ce se holbau la mine orbiţi şi zăpăciţi. Dar vă asigur că n-am stat să-i privesc! Am continuat să mă retrag şi, când cel de-al doilea chibrit s-a terminat, l-am aprins pe al treilea. Arsese aproape în totalitate când am ajuns la deschizătura care dădea în galerie. M-am aşezat pe margine, căci bătăile pompei celei mari de jos mă ameţeau. Apoi am pipăit în lături, căutând cârligele din perete şi, în timp ce bâjbâiam astfel, picioarele mi-au fost apucate de jos şi am fost tras cu putere îndărăt. Am aprins ultimul meu chibrit… care s-a stins imediat. Dar acum aveam mâinile pe barele de căţărare şi, dând cu putere din picioare, m-am desprins din ghearele Morlocilor şi am început să mă caţăr cu iuţeală, în timp ce ei stăteau uitându-se şi zgâindu-se în sus la mine: toţi, în afară de un singur ticălos care m-a urmărit câtva timp şi era cât pe-aci să-mi smulgă drept trofeu o gheată.

Urcuşul mi s-a părut interminabil. Pe parcursul ultimilor şase metri m-a copleşit o greaţă de moarte. Cu multă greutate am reuşit să mă menţin.

Ultimii metri au fost o luptă disperată împotriva leşinului. De câteva ori capul a început să mi se învârtească şi am simţit toate senzaţiile prăbuşirii. Totuşi, până la urmă, am reuşit să ajung la gura puţului şi am ieşit dintre ruine, împleticindu-mă în lumina orbitoare a soarelui. Am căzut cu faţa în jos. Chiar şi pământul avea un miros plăcut şi

curat. Apoi îmi amintesc că Weena mă săruta pe mâini şi pe urechi şi auzeam vocile Eloilor. Pentru un timp, am căzut în nesimţire.

VII

Acum, într-adevăr, se părea că sunt într-o situaţie mai proastă decât înainte. Până acum, în afară de noaptea de deznădejde pentru pierderea Maşinii Timpului, avusesem o speranţă care mă susţinea, credeam că până la urmă mă voi putea salva. Dar speranţa mi-a fost spulberată de aceste noi descoperiri. Până acum mă gândeam că eram împiedicat doar de simplitatea copilărească a acestor oameni şi de nişte forţe necunoscute pe care nu aveam decât să le înţeleg pentru ca să le pot învinge; dar acum, în calităţile dezgustătoare ale Morlocilor apăruse un element cu totul nou – ceva inuman şi duşmănos. Îi uram în mod instinctiv. La început, mă simţeam ca un om care a căzut într-un puţ: mă preocupa numai puţul şi posibilitatea de a scăpa din el. Acum mă simţeam ca un animal prins în capcană, ştiind că duşmanul se va repezi în curând asupra lui.

Poate că o să vă miraţi aflând care era duşmanul de care mă temeam. Era întunericul din răstimpul cât urma să fie lună nouă. Weena îmi vârâse în cap această idee prin câteva observaţii, la început de neînţeles, despre Nopţile Negre. Acum nu-mi era prea greu să ghicesc ce însemnau viitoarele Nopţi Negre. Luna era în declin: în fiecare noapte era un interval tot mai lung de întuneric. Acum înţelegeam aproape complet motivul pentru care micilor locuitori ai Lumii de Deasupra le era frică de întuneric. Mă întrebam, nedumerit, ce ticăloşie diabolică urmau să comită Morlocii în timpul cât

era lună nouă. Eram aproape sigur, acum, că şi cea de-a doua ipoteză a mea era complet greşită. Oamenii din Lumea de Deasupra poate că fuseseră cândva o aristocraţie favorizată, iar Morlocii servitorii lor mecanici: dar această stare trecuse de mult. Cele două specii rezultate din evoluţia omului tindeau să stabilească sau poate chiar şi stabiliseră între ele relaţii cu totul noi. Eloii, ca şi regii carolingieni, decăzuseră într-o stare de încântătoare inutilitate. Ei încă mai posedau pământul, dar numai prin toleranţă: deoarece Morlocii, subpământeni de nenumărate generaţii, ajunseseră până la urmă să nu mai poată trăi pe suprafaţa însorită a Pământului. Morlocii, am dedus eu, le confecţionau hainele poate dintr-o veche obişnuinţă şi le satisfăceau necesităţile lor obişnuite. Făceau asta după cum un cal dă din picior, deşi stă pe loc sau după cum unui om îi place să ucidă animale, ca sport: pentru că vechi şi îndepărtate necesităţi au lăsat această amprentă asupra organismului. Dar, desigur, vechea ordine era în mare parte răsturnată. Nemesis se apropia în grabă de cei delicaţi. Cu veacuri, cu mii de generaţii în urmă, omul izgonise pe fratele său om din confort şi din lumina soarelui. Şi acum acest frate se întorcea – schimbat! Eloii începuseră să înveţe din nou o veche lecţie. Au făcut din nou cunoştinţă cu Frica. Şi deodată mi-am adus aminte de hălcile de carne pe care le văzusem în lumea subterană. Era ciudat cum îmi plutea în minte: nu o imagine tulbure cum ar fi trebuit să fie, în şuvoiul meditaţiilor mele, ci impunându-se aproape ca o întrebare venită din afară. Am încercat să-mi reamintesc forma acelor bucăţi de carne. Aveam senzaţia vagă de ceva familiar, dar pe atunci n-am putut descoperi ce anume era.

Şi, totuşi, dacă omuleţii aceia erau neajutoraţi în faţa misterioasei lor Frici, eu eram altfel constituit. Veneam din era aceasta, a noastră, din zorii ce

anunţau maturitatea rasei umane, când Frica nu ne paralizează şi misterul nu ne îngrozeşte. Eu, cel puţin, trebuia să mă apăr. Fără să-mi mai pierd vremea, m-am hotărât să-mi procur arme şi să-mi caut o fortăreaţă unde să pot dormi. Având ca bază un astfel de refugiu, voi putea să înfrunt această lume stranie cu vechea mea încredere, pe care o pierdusem o clipă atunci când am înţeles căror creaturi eram expus noapte de noapte. Simţeam că n-am să mai pot dormi până când culcuşul nu-mi va fi în siguranţă. M-am înfiorat la gândul cum mă examinaseră până atunci.

În timpul după-amiezii am hoinărit de-a lungul văii Tamisei, dar n-am găsit niciun loc care să mi se pară inaccesibil. Toate clădirile şi toţi copacii păreau uşor de escaladat de nişte căţărători îndemânatici, cum erau Morlocii, dacă îi judecam după puţurile lor. Atunci mi-am adus aminte de turlele înalte al Palatului de Porţelan Verde şi de netezimea lucioasă a zidurilor sale; seara, luând-o pe Weena pe umăr, ca pe un copil, am urcat dealurile, către sud-vest. Distanţa, socotisem eu, era de şapte sau opt mile, dar probabil erau aproape optsprezece. Prima dată văzusem palatul într-o după-amiază umedă, când distanţele par mult micşorate. În plus, tocul unuia din pantofii mei se desfăcuse şi un cui mă înţepa în talpă – erau nişte pantofi vechi şi confortabili pe care îi purtam prin casă – aşa că acum şchiopătam. Trecuse de mult de apusul soarelui când am ajuns să văd palatul, profilat pe galbenul palid al cerului.

Weena fusese nespus de încântată când am luat-o pe umăr, dar după câtva timp a cerut s-o las jos şi a început să alerge în jurul meu, repezindu-se din când în când şi în dreapta, şi în stânga ca să culeagă flori, pe care mi le îndesa în buzunar. Buzunarele mele au nedumerit-o de la început pe Weena, dar până la urmă ea a ajuns la concluzia că

erau un fel de vase excentrice pentru păstrarea florilor. Cel puţin în acest scop le folosea ea. Şi asta îmi aminteşte că… schimbându-mi haina am găsit…“

Exploratorul Timpului s-a oprit, şi-a vârât mâinile în buzunar şi a depus apoi pe măsuţă două flori veştejite, care nu se deosebeau prea mult de nalbele mari, albe. Apoi şi-a reluat povestirea.

Pe măsură ce se lăsa liniştea serii, iar noi ne continuam drumul pe creasta dealului, către Wimbledon, Weena se simţea tot mai obosită şi ar fi vrut să ne întoarcem la palatul de piatră cenuşie. Dar eu, arătându-i turlele îndepărtate ale Palatului de Porţelan Verde, am încercat s-o fac să înţeleagă că acolo puteam găsi refugiu împotriva Fricii. Cunoaşteţi acea mare încremenire care înainte de a cădea noaptea se aşterne asupra tuturor lucrurilor? Chiar şi briza se opreşte printre copaci. Pentru mine, în această linişte a serii este întotdeauna un fel de aer de aşteptare. Cerul era limpede, îndepărtat şi curat, în afară de câteva dungi orizontale, jos de tot, la apus. Ei bine, în noaptea aceea aşteptarea a căpătat culoarea temerilor mele. În această linişte care devenea tot mai întunecoasă, simţurile îmi păreau neobişnuit de ascuţite. Aveam impresia că puteam simţi chiar şi golurile de sub pământul pe care călcam: într-adevăr, aproape că puteam să-i văd prin pământ pe Morloci, în furnicarul lor, mişcând de colo până colo şi aşteptând întunericul. În starea de nervozitate în care mă găseam, îmi închipuiam că vor considera invazia mea în vizuina lor drept o declaraţie de război. Dar de ce îmi luaseră Maşina Timpului?

Am mers astfel în tăcere, până când amurgul s-a transformat în noapte. Albastrul limpede al zării s-

a şters, stelele au apărut una după alta. Pământul a devenit întunecat, iar copacii, negri. Weena era copleşită de teamă şi oboseală. Am luat-o în braţe, i-am vorbit şi am mângâiat-o. Apoi, pe măsură ce bezna devenea tot mai adâncă, şi-a pus braţele în jurul gâtului meu şi, închizând ochii, şi-a lipit strâns obrazul de umărul meu. Am coborât, pe un lung povârniş, într-o vale, şi acolo am dat, prin întuneric, peste un pârâu. L-am trecut cu picioarele şi am urcat pe partea opusă a văii, pe lângă câteva case de dormit şi pe lângă o statuie – probabil un faun, fără cap. Pe lângă case erau pâlcuri de salcâmi. Până acum nu văzusem nici urmă de Morloci, dar era încă devreme şi abia de acum începeau ceasurile întunecoase dinainte de răsăritul lunii noi.

De pe vârful dealului următor am observat o pădure deasă care se întindea mare şi neagră în faţa mea. Văzând-o, am ezitat. Nu puteam să-i disting marginile, nici în dreapta, nici în stânga. Simţindu-mă obosit – mă dureau mai ales picioarele – am coborât-o cu grijă pe Weena de pe umăr, în timp ce m-am oprit şi m-am aşezat jos pe iarbă. Nu mai puteam vedea Palatul de Porţelan Verde şi nu mai eram sigur nici de direcţia în care trebuia să merg. Am scrutat desişul pădurii şi m-am gândit ce s-ar putea să ascundă în sânul ei. Desigur că, de sub ramurile dese şi încâlcite, nu se zăreau nici stelele. Chiar dacă nu mai exista pericolul de a fi pândit de cineva – un pericol asupra căruia n-am vrut să-i las imaginaţiei frâu liber – existau totuşi rădăcinile şi trunchiurile copacilor de care puteam să mă poticnesc şi să mă lovesc. Eram şi foarte obosit după emoţiile zilei, aşa că m-am hotărât să nu mai continui drumul, ci să-mi petrec noaptea în poiana de pe deal.

Am fost fericit să constat că Weena dormea adânc. Am învelit-o cu grijă în haina mea şi m-am aşezat

jos, lângă ea, aştepând răsăritul lunii. Coasta dealului era liniştită şi pustie, dar din bezna pădurii se auzeau din când în când mişcările unor fiinţe vii. Deasupra mea străluceau stelele, căci noaptea era foarte limpede. Privindu-le licărul, simţeam un fel de alinare prietenoasă. În orice caz, toate vechile constelaţii dispăruseră de pe cer: mişcarea aceea lentă, imperceptibilă, într-o sută de vieţi omeneşti, le readunase de mult în grupări necunoscute nouă. Doar Calea Lactee părea că a rămas aceeaşi fâşie zdrenţuită de pulbere stelară, ca şi odinioară. Spre sud (după cum socoteam eu) lucea o stea roşie, foarte luminoasă, nouă pentru mine: era mai minunată chiar decât verdele Sirius din zilele noastre. Şi printre toate aceste puncte scânteietoare de lumină, o planetă strălucitoare lumina blând şi neclintit, ca faţa unui vechi prieten.

Privind la aceste stele, grijile mele şi greutăţile vieţii pământeşti se micşorară dintr-odată. Mă gândeam la distanţa uriaşă până la ele şi la impulsul încet, inevitabil, al mişcării lor, din trecutul necunoscut în viitorul necunoscut. Mă gândeam la marele ciclu al mişcării de precesiune [5] pe care o descrie polul pământului. Numai de patruzeci de ori s-a produs această liniştită revoluţie în cursul tuturor anilor pe care îi traversasem. Şi, în timpul acestor câteva revoluţii, toată activitatea, toate tradiţiile, organizaţiile complexe, naţiunile, limbile, literaturile, aspiraţiile şi chiar amintirea Omului aşa cum îl cunoşteam eu fuseseră şterse din existenţă. În locul lor apăruseră şi aceste fiinţe debile care îşi uitaseră înalta lor descendenţă, dar şi creaturile albe pe care le ocoleam cu groază. Apoi m-am gândit la Frica cea Mare ce se instalase între cele două specii şi pentru prima dată, cu o bruscă înfiorare, mi-am dat seama de unde provenea carnea pe care o văzusem. Şi, totuşi, era prea groaznic! Am privit-o pe mica

Weena, dormind lângă mine, cu faţa ei palidă ca o stea, sub lumina astrelor, şi am alungat pe dată acest gând.

În timpul acelei nopţi lungi, mi-am ţinut gândul cât am putut mai departe de Morloci şi m-am străduit să-mi trec vremea căutând, în noul tablou al cerului, urme ale vechilor constelaţii. Cerul se menţinea senin, cu excepţia unui mic nor întunecat. Fără îndoială că am mai şi aţipit. Apoi, pe măsură ce veghea mea devenea tot mai obositoare, negrul cerului a început să pălească dinspre răsărit, ca reflexia unui foc incolor, şi bătrâna lună s-a ivit, subţire, ascuţită şi albă. Şi, aproape imediat în urma ei, înhăţând-o şi inundând-o, veniră zorile, mai întâi palide, apoi devenind tot mai roşii şi mai puternice. Niciun Morloc nu s-a apropiat de noi. Într-adevăr, nu văzusem nici unul în noaptea aceea pe deal. Şi, cu încrederea pe care ţi-o dă lumina zilei, frica mi s-a părut aproape necugetată. M-am sculat şi am văzut că piciorul cu care şchiopătasem avea glezna umflată şi călcâiul rănit; aşa că m-am aşezat, mi-am scos pantofii şi i-am aruncat.

Am trezit-o pe Weena şi am coborât în pădure, care acum nu mai era neagră şi ostilă, ci verde şi primitoare. Am găsit câteva fructe cu care să ne astâmpărăm foamea. Curând ne-am întâlnit cu alţi câţiva Eloi, care râdeau şi dansau în soare, ca şi cum noaptea nici nu ar fi existat pe lume. Şi m-am gândit încă o dată la bucăţile de carne pe care le văzusem! Acum eram sigur de provenienţa lor şi compătimeam din toată inima acest ultim pârâu ce mai rămăsese din marele fluviu al omenirii. Cu siguranţă că în vreo epocă din Trecutul îndepărtat al declinului omenirii, Morlocii au suferit de foame. Poate că se hrăniseră cu şobolani şi alte dihănii asemănătoare. Chiar şi acum omul este mult mai puţin pretenţios şi exclusivist în privinţa

hranei, decât a fost altădată – mult mai puţin decât orice maimuţă. Prejudecata sa împotriva cărnii de om nu este un instinct adânc înrădăcinat. Şi astfel, aceşti inumani fii ai omului… Am încercat să privesc lucrurile dintr-un punct de vedere ştiinţific. La urma urmei, ei erau mai puţin umani şi mai îndepărtaţi de noi decât strămoşii noştri canibali de acum trei sau patru mii de ani. Iar inteligenţa, care ar fi făcut din această stare de lucruri un adevărat chin, dispăruse. De ce trebuia să mă mai frământ? Eloii erau tocmai buni pentru hrană, iar Morlocii îi păstrau şi îi vânau, ca pe nişte furnici – probabil că aveau grijă să-i şi hrănească. Şi Weena dansa în preajma mea!

Am încercat să mă apăr de groaza ce mă cuprindea, privind toate acestea ca o severă pedepsire a egoismului omenesc. Omul fusese mulţumit să trăiască în belşug şi plăceri, pe socoteala trudei semenului său, îşi luase Necesitatea drept lozincă şi scuză şi, cu timpul, Necesitatea se întorsese împotriva lui. Am încercat chiar un sentiment de dispreţ, în genul lui Carlyle [6], faţă de această mizerabilă aristocraţie în decădere. Dar acest fel de a gândi era insuportabil. Oricât de gravă ar fi fost decăderea lor intelectuală, Eloii păstraseră prea mult din forma umană ca să nu-mi atragă simpatia şi să nu mă facă, vrând-nevrând, să înţeleg decăderea şi Frica lor.

În acele momente aveam o idee foarte imprecisă asupra drumului pe care trebuia să-l urmez. Primul lucru era să-mi asigur un loc sau un refugiu sigur şi să-mi făuresc, cum voi putea, arme din metal sau din piatră. Era o necesitate imediată. În al doilea rând, speram să-mi procur mijloace de făcut focul, astfel încât să am la îndemână o torţă, ca armă, căci nimic, după câte ştiam, nu era mai eficace împotriva Morlocilor. Apoi voiam să

născocesc vreun dispozitiv cu ajutorul căruia să sfărâm uşile de bronz de sub Sfinxul Alb. Mă gândeam la un fel de berbec. Aveam convingerea că, izbutind să trec dincolo de aceste uşi şi având cu ce să-mi luminez drumul, aş putea să descopăr Maşina Timpului şi să mă salvez. Nu puteam să-mi închipui că Morlocii erau atât de puternici ca s-o fi cărat prea departe. Mă hotărâsem s-o aduc cu mine, în vremea noastră, şi pe Weena. Şi, frământând în gând astfel de planuri, mi-am continuat drumul spre clădirea pe care o alesesem ca locuinţă.

VIII

Când ne-am apropiat, pe la amiază, Palatul de Porţelan Verde ne-a întâmpinat pustiu şi ruinat. În ferestre rămăseseră doar cioburi de geam, bucăţi mari căzuseră din faţada verde, ramele metalice erau măcinate de vreme. Palatul se înălţa pe o pajişte înverzită şi, privind spre nord-vest, înainte de a intra, am fost surprins văzând un estuar mare, poate chiar un fel de golf, pe locul în care cred că fuseseră cândva Wandsworth şi Battersea. M-am gândit atunci, deşi nu mi-am dus gândul până la capăt, la soarta pe care o avuseseră – sau o aveau – vietăţile marine.

Materialul din care era construit palatul s-a dovedit a fi într-adevăr porţelan, iar pe faţada lui am văzut o inscripţie cu caractere necunoscute. M-am gândit, cam prosteşte, că Weena m-ar putea ajuta s-o descifrez, dar mi-am dat seama că ei nu-i trecuse vreodată prin cap nici măcar ideea scrisului. Cred că ea îmi părea mai umană decât era de fapt doar pentru că afecţiunea pe care o manifesta era atât de umană.

În dosul marilor uşi deschise şi sparte am găsit, în loc de obişnuita sală, o galerie lungă, luminată de mai multe ferestre laterale. La prima vedere, amintea de un muzeu. Podeaua era acoperită cu plăci prăfuite şi un şir de obiecte de tot felul erau învelite în aceeaşi haină cenuşie. Apoi am zărit, stând straniu şi stingher în mijlocul încăperii, ceva ce părea să fie partea de jos a unui schelet imens.

Am recunoscut, după piciorul oblic, că era vreo creatură dispărută, în genul unui Megatherium [7] . Ţeasta şi oasele din partea superioară zăceau alături, în stratul gros de praf, iar, în locul în care apa de ploaie se scursese printr-o crăpătură a tavanului, scheletul fusese măcinat. Mai departe, în galerie, era aşezat scheletul uriaş al unui brontozaur. Ipoteza muzeului se confirma. Apropiindu-mă de un perete lateral, am descoperit nişte rafturi înclinate şi, îndepărtând pătura de praf, am dat peste cutii de sticlă din vremurile noastre. Judecând după starea de perfectă conservare a obiectelor dinăuntru, cutiile erau închise ermetic.

Ne aflam desigur printre ruinele vreunui recent South Kensington [8] ! În prima sală, se pare, era Secţia de Paleontologie care conţinuse probabil o splendidă colecţie de fosile, deşi procesul inevitabil de descompunere, care fusese împiedicat o vreme, dar care, prin dispariţia bacteriilor şi a ciupercilor, îşi pierduse nouăzeci şi nouă la sută din vigoare, era acum, cu o extremă încetineală, însă şi cu o extremă siguranţă, din nou în acţiune asupra comorilor din muzeu. Ici şi colo am găsit fosile rare, sparte în bucăţi sau înşirate pe fibre de trestie. În câteva locuri, casetele fuseseră luate cu totul – de Morloci, îmi închipui. Locul era foarte liniştit. Praful gros ne înăbuşea paşii. Weena, care rostogolise un arici de mare pe geamul înclinat al unei casete, s-a apropiat pe când priveam în jur, m-a luat de mână în tăcere şi a rămas lângă mine.

La început am fost atât de surprins de acest antic monument al unei ere intelectuale, încât nu m-am gândit la posibilităţile pe care mi le prezenta. Până şi Maşina Timpului o dădusem uitării.

Judecând după mărimea clădirii, acest Palat de Porţelan Verde conţinea mult mai mult decât o

galerie de Paleontologie; poate că avea şi galerii de istorie; s-ar putea să aibă chiar şi o bibliotecă! Pentru mine, cel puţin în împrejurările în care mă aflam, acestea ar fi fost mult mai interesante decât spectacolul vechii geologii în decădere. Cercetând în continuare, am găsit încă o galerie scurtă care o străbătea transversal pe prima. Părea dedicată mineralelor, iar descoperirea unui bloc de sulf m-a făcut să mă gândesc la praful de puşcă. Dar n-am putut găsi salpetru; de fapt, n-am găsit nici un fel de nitraţi. Dispăruseră, fără îndoială, cu veacuri în urmă. Şi totuşi, sulful îmi atrăsese atenţia şi îmi trezise sumedenie de gânduri. Cât despre restul galeriei, deşi, în general, obiectele de acolo erau cele mai bine conservate din câte întâlnisem, nu mă prea interesa. Nu sunt specialist în mineralogie, aşa că am coborât către o aripă foarte ruinată, mergând paralel cu prima sală. Se pare că această secţie fusese destinată istoriei naturale, dar totul devenise de multă vreme de nerecunoscut. Câteva rămăşiţe zbârcite şi înnegrite din ceea ce fuseseră cândva nişte animale împăiate, vase în care zăceau mumii uscate, care avuseseră cândva viaţă, un praf negricios de plante moarte: asta era tot!

Îmi părea rău, pentru că aş fi fost bucuros să pot urmări minuţioasele procese de adaptare prin care se ajunsese la cucerirea naturii vii. Apoi, am ajuns într-o galerie de proporţii pur şi simplu colosale, dar neobişnuit de prost luminată, având podeaua puţin înclinată începând din capătul pe unde am intrat. Din loc în loc atârnau din tavan globuri albe – multe din ele crăpate şi sparte – care sugerau că iniţial clădirea fusese iluminată artificial. Aici eram mai în elementul meu, căci pretutindeni se înălţau siluetele imense ale unor maşini, puternic erodate de vreme şi multe dintre ele distruse în totalitate. Câteva rămăseseră însă aproape intacte. Ştiţi că am o oarecare slăbiciune pentru mecanisme şi eram tentat să mai zăbovesc, cu atât

mai mult cu cât cea mai mare parte dintre ele mă interesau ca nişte enigme şi nu puteam să mă lansez decât în vagi presupuneri asupra destinaţiei lor. Mă gândeam că, dacă aş putea să le rezolv taina, m-aş afla în posesia unor forţe care poate mi-ar fi fost de folos împotriva Morlocilor.

Deodată, Weena a venit foarte aproape de mine. Atât de brusc, încât m-a speriat. Dacă n-ar fi fost ea, cred că n-aş fi observat că podeaua galeriei era înclinată [9] . Capătul la care ajunsesem era chiar deasupra solului şi era luminat de nişte ferestre neobişnuite, ca nişte fante. Pe măsură ce coboram, solul trecea peste nivelul ferestrelor, până când în faţa fiecăreia rămânea un fel de puţ, ca la subsolurile caselor din Londra, având doar o linie îngustă de lumină la capătul de sus. Am continuat să merg încet, privind nedumerit maşinile şi fiind prea preocupat de ele ca să observ micşorarea treptată a luminii, până când teama crescândă a Weenei mi-a atras atenţia. Atunci am văzut că galeria se cufunda în cele din urmă într-un întuneric complet. Am ezitat o clipă şi, privind în jurul meu, am văzut că praful era mai puţin abundent şi suprafaţa lui mai puţin netedă. Mai departe, spre întuneric, covorul de praf părea să fie întrerupt de urme mici şi înguste de paşi. Văzând aceasta, mi-a revenit senzaţia prezenţei imediate a Morlocilor. Simţeam că îmi pierd vremea cu această cercetare academică a maşinăriilor. Mi-am adus aminte că după-amiaza era înaintată şi că încă nu găsisem nicio armă, niciun refugiu, niciun mijloc de a face focul. Şi, apoi, jos, în bezna îndepărtată a galeriei, am auzit un zgomot caracteristic de paşi şi aceleaşi sunete ciudate pe care le auzisem în puţ.

Am luat-o pe Weena de mână. Apoi, venindu-mi deodată o idee, am lăsat-o şi m-am îndreptat către o maşină din care ieşea un mâner asemănător celor

de la macazuri. Urcându-mă pe postament şi apucând mânerul cu amândouă mâinile, am tras de el cu toată puterea într-o parte. Deodată Weena, părăsită în mijlocul sălii, a început să scâncească. Socotisem destul de bine tăria drugului, căci după un efort de un minut a plesnit şi am ajuns-o pe Weena din urmă, ţinând în mână o măciucă mai mult decât suficientă, socoteam eu, pentru ţeasta oricărui Morloc pe care l-aş fi întâlnit. Şi doream din toată inima să ucid câţiva Morloci! Veţi gândi, poate, că dorinţa de a-ţi ucide propriii urmaşi este cât se poate de inumană. Dar era imposibil, într-un fel, să vezi ceva omenesc la aceste fiinţe. Numai teama de a o lăsa singură pe Weena şi convingerea că, dacă începeam să-mi potolesc setea de a ucide, Maşina Timpului ar putea avea de suferit m-au oprit de a mă duce de îndată în galerie şi de a ucide brutele pe care le auzeam.

Ei bine, cu măciuca într-o mână şi ţinând-o pe Weena cu cealaltă, am ieşit din această galerie şi am intrat într-o alta, mai mare, care la prima vedere îmi amintea de o capelă militară împodobită cu drapele zdrenţuite. Apoi am recunoscut zdrenţele brune şi înnegrite care erau atârnate pe pereţi ca fiind rămăşiţele unor cărţi putrezite. De mult se făcuseră fărâme şi orice urmă de tipar dispăruse de pe ele. Doar ici şi colo se mai vedeau coperte îndoite şi închizătoare de metal, rupte, care spuneau destul de mult. Dacă aş fi fost un om de litere, poate că aş fi făcut reflecţii morale asupra inutilităţii oricărei ambiţii. Dar aşa, lucrul care m-a izbit cel mai mult a fost viziunea unei uriaşe risipe de muncă, risispă căreia îi stătea mărturie această imensitate sumbră de hârtie putrezită. Trebuie să mărturisesc că atunci m-am gândit mai ales la *Philosophical Transaction* [10] şi la cele şaptesprezece lucrări asupra opticii, scrise de mine.

Apoi, urcând pe o scară largă, am ajuns la ceea ce trebuie să fi fost cândva o galerie de chimie tehnică. Aveam mari speranţe să fac aici descoperiri folositoare. Cu excepţia unui capăt al sălii unde tavanul se prăbuşise, această galerie era bine păstrată. Am căutat nerăbdător prin fiecare casetă care nu era spartă. Şi în cele din urmă, într-una din cele închise ermetic, am găsit o cutie de chibrituri. Cu multă nerăbdare le-am încercat. Erau în perfectă stare. Nu erau nici măcar umede. M-am întors spre Weena. „Să dansăm“, i-am strigat în propria ei limbă. Căci acum aveam o adevărată armă împotriva creaturilor oribile de care mă temeam. Şi astfel, în acest muzeu părăsit, pe covorul gros şi moale de praf, spre imensa plăcere a Weenei, am executat un fel de dans combinat, fluierând cât puteam mai vesel cântecul *The Land of the Leal* [11]. În parte, dansul era un modest cancan, în parte un step, în parte un dans al poalelor (în măsura în care redingota îmi permitea), şi în parte era un dans original. Căci, după cum ştiţi, sunt inventiv din fire.

Şi acum mă gândesc cât de ciudat şi cât de norocos fusese pentru mine faptul că această cutie de chibrituri a putut să scape, ani nenumăraţi, de stricăciunea trecerii timpului. Şi tot atât de neaşteptat a fost faptul că am găsit şi o substanţă la care nici nu mă gândisem, şi anume camfor. Am găsit-o într-un vas sigilat, care din întâmplare, cred, fusese închis într-adevăr ermetic. Am crezut mai întâi că este ceară de parafină şi prin urmare am spart vasul. Dar mirosul de camfor era prea pătrunzător. În descompunerea universală, această substanţă volatilă se întâmplase să supravieţuiască, poate de-a lungul a mii de secole. Îmi amintea de o pictură în sepia pe care o văzusem cândva, executată cu cerneala unei Belemnite [12] fosile care probabil pierise şi se fosilizase cu milioane de ani în urmă. Eram pe punctul să arunc camforul, dar

mi-am adus aminte că era inflamabil şi că ardea cu o flacără vie – era, de fapt, o lumânare excelentă, aşa că l-am băgat în buzunar. În orice caz, n-am găsit nici un fel de explozibil, nici vreun alt mijloc pentru a dărâma uşile de bronz. Până acum, drugul meu de fier era lucrul cel mai de preţ peste care dădusem. Cu toate acestea am părăsit galeria foarte mulţumit.

Nu pot să vă povestesc tot ce s-a întâmplat în acea lungă după-amiază. Mi-ar cere un mare efort de memorie să-mi amintesc cercetările mele, în ordinea cuvenită. Îmi aduc aminte de o galerie lungă de rafturi pline de arme ruginite şi cum am ezitat între drugul meu şi o toporişcă sau o sabie. În orice caz, nu puteam duce două arme deodată, iar bara mea de fier promitea să fie mai folositoare împotriva uşilor din bronz. Erau numeroase puşti, pistoale şi carabine. Cele mai multe erau transformate în mase de rugină, dar altele erau dintr-un metal nou şi păreau a fi încă întregi. Dar orice fusese cândva cartuş sau pulbere se transformase în praf. Un colţ al galeriei era înnegrit şi spart: probabil, gândeam eu, din cauza vreunei explozii printre exponate. În alt loc era o vastă colecţie de idoli — polinezieni, mexicani, greci, fenicieni, din toate ţările Pământului. Şi aici, cedând unui impuls irezistibil, mi-am scris numele pe nasul unui monstru, sculptat în steatită, provenit din America de Sud, care mi-a atras atenţia în mod deosebit.

Pe măsură ce se lăsa seara, interesul meu slăbea. Am trecut din galerie în galerie, toate prăfuite, tăcute, adesea ruinate, cu exponatele devenite uneori simple grămezi de rugină şi cărbuni, alteori păstrate ceva mai bine. Într-un loc, m-am trezit lângă modelul unei mine de tablă, şi apoi printr-un simplu accident am descoperit, într-o casetă ermetică, două cartuşe de dinamită! Am strigat

„Evrika“ şi am spart bucuros caseta. Apoi m-a cuprins o îndoială. Am ezitat. Alegând o mică galerie lăturalnică, am făcut o încercare. Niciodată n-am simţit o dezamăgire atât de mare ca atunci când am aşteptat timp de cinci, zece, cincisprezece minute, o explozie care nu s-a mai produs. Desigur, cartuşele de dinamită nu erau decât de model, cum ar fi trebuit să presupun după aspectul lor. Sunt convins că, dacă n-ar fi fost aşa, aş fi alergat fără răgaz şi aş fi aruncat în aer, în nefiinţă, şi Sfinxul, şi uşile de bronz, dar şi (după cum s-a dovedit) şansele mele de a regăsi Maşina Timpului.

Cred că îndată după asta am ajuns la o curte mică, deschisă, în interiorul palatului. Era acoperită cu iarbă şi avea trei pomi fructiferi. Aşa că ne-am odihnit şi ne-am răcorit. Către apusul soarelui am început să mă gândesc la situaţia noastră. Noaptea se furişa deasupra şi ascunzişul meu inaccesibil încă nu era de găsit. Dar asta mă tulbura acum foarte puţin. Aveam în posesia mea un lucru care era, poate, cea mai bună armă de apărare împotriva Morlocilor – aveam chibrituri! De asemenea, aveam în buzunar camforul, dacă ar fi fost nevoie de o flacără mai strălucitoare. Mă gândeam că nu puteam face altceva mai bun decât să ne petrecem noaptea în aer liber, protejaţi de un foc. Dimineaţa urma să-mi caut Maşina Timpului. În acest scop nu aveam deocamdată decât măciuca mea de fier. Dar, aflând între timp mai multe lucruri, îmi făcusem o altă părere în privinţa uşilor de bronz. Până acum, mă abţinusem să le forţez, mai ales din cauza necunoscutului care se ascundea în dosul lor. Niciodată nu mi-au făcut impresia că ar fi prea puternice şi speram că drugul meu de fier nu era tocmai nepotrivit pentru această treabă.

IX

Am ieşit din palat în vreme ce soarele încă nu dispăruse cu totul sub linia orizontului. Eram hotărât să ajung a doua zi dis-de-dimineaţă la Sfinxul Alb şi mi-am propus să înaintăm, înainte de a se întuneca, prin pădurea care îmi îngreunase drumul data trecută. Planul meu era să mergem cât mai departe în cursul nopţii şi apoi, făcând un foc, să dormim apăraţi de flăcările lui. Am cules deci, în timp ce mergeam, toate crengile şi iarba uscată din drumul nostru până am ajuns cu braţele pline de uscături. Încărcat astfel, înaintarea noastră era mai înceată decât prevăzusem, iar Weena era deja foarte obosită. Începusem şi eu, de asemenea, să simt nevoia somnului; aşa că înainte ca noi să ajungem în pădure, se lăsase noaptea de-a binelea. Pe dealul acoperit cu arbuşti, de la marginea pădurii, Weena ar fi vrut să se oprească, temându-se de întunericul din faţa noastră; dar un presentiment ciudat, ca o înştiinţare a unei nenorociri care ne ameninţa, m-a dus înainte. Nu dormisem de o noapte şi două zile şi eram înfrigurat şi agitat. Simţeam cum somnul venea asupra mea, şi Morlocii odată cu el.

În timp ce şovăiam, am zărit, nelămurit, printre tufişurile negre din spatele nostru, trei forme ghemuite. Peste tot în jurul nostru era numai lăstăriş şi iarbă înaltă şi nu mă simţeam în siguranţă gândindu-mă la vecinătatea lor vicleană. Pădurea, calculasem eu, avea ceva mai puţin de-o milă lăţime. Dacă am putea să trecem prin ea până

la coasta goală a dealului, acolo, credeam, era un loc foarte sigur pentru odihnă: m-am gândit că voi izbuti să-mi luminez drumul prin pădure cu chibriturile şi cu camforul. Şi, totuşi, era limpede că, dacă voiam să fac asta, trebuia să abandonez lemnele de foc: şi, cam fără voie, le-am lăsat jos. Şi atunci mi-a venit ideea că aprinzându-le i-aş ului pe prietenii noştri care ne spionau. Urma să descopăr, nu peste mult, nebunia atroce a acestui procedeu, dar eu nu m-am gândit decât că era un mod ingenios de a ne acoperi retragerea.

Nu ştiu dacă v-aţi gândit vreodată ce lucru rar trebuie să fie focul în absenţa omului, şi într-o climă temperată. Căldura soarelui este rareori destul de puternică pentru a aprinde arborii, chiar dacă este concentrată de picăturile de rouă, cum se întâmplă câteodată în regiunile tropicale. Trăsnetul poate crăpa şi înnegri copacii, dar rareori dă naştere unor incendii. Vegetaţia putrezită poate uneori să ardă înfundat din cauza căldurii ei de fermentaţie, dar rareori este cuprinsă de flăcări. În decăderea de acum, de asemenea, arta de a face focul fusese uitată pe pământ. Limbile roşii care se ridicau din grămada mea de lemne erau un lucru cu totul nou şi ciudat pentru Weena.

Voia să alerge printre flăcări şi să se joace cu ele. Cred că s-ar fi aruncat în foc dacă n-aş fi reţinut-o. Am luat-o pe sus şi, în ciuda împotrivirii ei, m-am cufundat cu curaj drept înainte prin pădure. O vreme, drumul mi-a fost luminat de văpaia focului. Uitându-mă înapoi, am putut vedea printre trunchiurile dese de copaci că flacăra se întinsese de la grămada mea de vreascuri la câteva tufişuri alăturate, şi o linie şerpuită de foc se târa prin iarba de pe deal. Am râs văzând toate acestea şi m-am întors din nou spre copacii întunecaţi dinaintea mea. Era beznă şi Weena s-a agăţat de mine cu putere, dar, pe măsură ce ochii mi s-au obişnuit cu

întunericul, am reuşit să mă feresc de trunchiurile copacilor. Deasupra noastră era totul negru, cu excepţia vreunui petic de cer albastru şi îndepărtat, strălucind din când în când în înălţime. N-am aprins niciun chibrit, pentru că nu aveam nicio mână liberă. Pe braţul stâng o duceam pe micuţa Weena, iar în mâna dreaptă ţineam drugul de fier.

Câtva timp n-am auzit nimic altceva decât trosnetul vreascurilor de sub picioarele mele, foşnetul uşor al brizei pe deasupra, propria mea respiraţie şi bătaia pulsului. Apoi mi s-a părut că percep un zgomot de paşi în jurul meu. Am lungit pasul cu înverşunare. Zgomotul de paşi s-a făcut tot mai desluşit, şi apoi am auzit acele sunete şi glasuri ciudate pe care le auzisem sub pământ. Erau, desigur, mai mulţi Morloci care se apropiau de mine. Într-adevăr, în clipa următoare am simţit o atingere pe braţ, apoi cum mă trăgea cineva de haină. Weena s-a înfiorat puternic şi a rămas nemişcată.

Era timpul să aprind un chibrit. Dar, ca să-l scot, a trebuit s-o las jos pe Weena. Aşa am şi făcut şi, în timp ce mă scotoceam prin buzunar, a început, pe întuneric, o luptă în jurul genunchilor mei, într-o tăcere desăvârşită din partea Weenei, învăluită în acelaşi murmur caracteristic al Morlocilor. Mâini mici şi moi mi se căţărau pe haine şi pe spate, atingându-mă chiar şi pe gât. Apoi chibritul s-a aprins sfârâind. L-am ţinut în sus, strălucitor şi am văzut spinările albe ale Morlocilor alergând printre copaci. Am luat în grabă un bulgăre de camfor din buzunar şi m-am pregătit să-l aprind de îndată ce chibritul avea să se consume. Apoi am privit la Weena. Zăcea pe jos, agăţată de picioarele mele, complet nemişcată, cu faţa la pământ. Pătruns de o teamă bruscă, m-am aplecat spre ea. Părea că abia mai respiră. Am aprins bucata de camfor şi am aruncat-o pe jos şi, în timp ce pocnea şi strălucea

şi gonea Morlocii şi umbrele, am îngenucheat şi am ridicat-o. Toată pădurea era plină de freamătul şi murmurul unei gloate numeroase!

Se părea că Weena leşinase. Am pus-o cu grijă pe umăr şi m-am ridicat să-mi continui drumul, dar atunci mi-am dat seama de un lucru îngrozitor. Aprinzând chibriturile, lăsând-o şi ridicând-o pe Weena, m-am răsucit în jur de mai multe ori şi nu mai aveam nici cea mai slabă idee asupra direcţiei pe care trebuia să merg. Tot ce ştiam era că parcă mă îndreptam din nou spre Palatul de Porţelan Verde. M-a trecut o sudoare rece. Trebuia să hotărăsc repede ce am de făcut. Am ales să aprind un foc şi să ne aşezăm tabăra acolo unde ne aflam. Am rezemat-o pe Weena, încă nemişcată, de un trunchi acoperit cu iarbă şi, în mare grabă, în timp ce prima bucată de camfor se consuma, am început să adun beţe şi frunze. Din loc în loc, din întunericul din jurul meu, ochii Morlocilor străluceau ca nişte tăciuni aprinşi.

Camforul a licărit şi s-a stins. Am aprins un chibrit şi, imediat, două forme albe. care se apropiaseră de Weena, au fugit în grabă. Una dintre ele era atât de orbită de lumină, încât a dat drept peste mine şi i-am simţit oasele trosnind sub lovitura pumnului meu. A scos un urlet de groază, s-a împleticit puţin şi a căzut jos. Am mai aprins o bucată de camfor şi am continuat să-mi pregătesc focul. Mi-am dat seama cât de uscat era frunzişul de deasupra mea, căci, de când venisem cu Maşina Timpului, cam de o săptămână, nu căzuse nicio ploaie. Aşa că, în loc să mă aplec printre copaci după crengi uscate, am început să sar şi să trag în jos ramurile. În curând aveam un foc cu fum înecăcios, făcut din lemne verzi şi beţe uscate, aşa că puteam să-mi economisesc camforul. M-am tras spre locul în care rămăsese Weena, lângă bâta mea de fier. Am încercat tot ce ştiam pentru a o readuce la viaţă,

dar ea zăcea ca moartă. N-am putut nici măcar să-mi dau seama dacă mai respira sau nu.

Acum, fumul focului mă învăluia şi mă moleşea. Pe lângă aceasta, şi vaporii de camfor pluteau în aer. Focul nu mai avea nevoie să fie alimentat timp de vreo oră. Mă simţeam foarte obosit după efortul făcut şi m-am aşezat jos. Pădurea era plină, de asemenea, de un murmur adormitor pe care nu-l puteam înţelege. Mi s-a părut doar că mi-a căzut capul în piept şi atunci am deschis ochii. Totul era învăluit în întuneric şi Morlocii îşi plimbau mâinile pe mine. Scuturându-mă de degetele lor agăţătoare, am căutat grăbit în buzunar cutia de chibrituri, dar cutia dispăruse! Apoi Morlocii au tăbărât din nou asupra mea. Într-o clipă mi-am dat seama ce se petrecuse. Adormisem şi focul se stinsese, iar acum o amărăciune de moarte mă năpădi. Pădurea era plină de mirosul lemnelor arse. Am fost apucat de gât, de păr, de braţe şi trântit jos. Simţeam cu o groază de nedescris toate aceste creaturi moi. Îngrămădite în beznă deasupra mea. Mă simţeam ca şi cum aş fi fost prins într-o monstruoasă pânză de păianjen. Eram copleşit şi m-am prăbuşit. Am simţit nişte dinţi mici înfigându-mi-se în gâtlej. M-am rostogolit şi am dat cu mâna peste drugul meu de fier. Asta mi-a dat putere. Am făcut o sforţare să mă scol, scuturând de pe mine şobolanii umani şi, ţinând strâns drugul, am lovit într-acolo unde socoteam că trebuie să fie feţele lor. Simţeam din plin carnea şi oasele cedând sub loviturile mele şi, pentru moment, mă eliberasem.

M-a cuprins acea exaltare ciudată care se pare că însoţeşte adesea o luptă grea. Ştiam că atât eu, cât şi Weena eram pierduţi, dar eram hotărât să-i fac pe Morloci să-şi plătească scump hrana. Mi-am lipit spatele de un copac, învârtind drugul de fier în faţa mea. Întreaga pădure era plină de mişcare şi

de strigătele lor. A trecut un minut. Vocile lor păreau din ce în ce mai excitate şi mişcările lor deveneau mai rapide. Şi totuşi, nici unul nu se apropia. Şedeam privind în întuneric. Apoi deodată mi-a revenit speranţa. Dar dacă Morlocilor le era frică? Şi chiar în clipa aceea s-a produs un fapt curios. Întunericul părea că devine luminos. Am început să disting foarte nedesluşit Morlocii în jurul meu – tremurau doborâţi la picioarele mele –, apoi am recunoscut, cu surprindere şi nevenindu-mi a crede ochilor, că toţi ceilalţi alergau, într-un puhoi neîncetat, drept înainte în pădure. Spinările lor nu mai păreau albe, ci roşii. În timp ce îi priveam cu gura căscată, o mică scânteie a plutit de-a curmezişul unui petic de cer înstelat, printre ramuri, şi a dispărut. Şi atunci am înţeles mirosul de lemn ars, murmurul somnoros care acum creştea într-un vuiet puternic, lumina roşie şi fuga Morlocilor.

Ieşind de după copacul lângă care mă adăposteam şi privind îndărăt, am văzut, printre trunchiurile negre ale copacilor apropiaţi, flăcările pădurii cuprinse de foc. Era primul foc pe care-l aprinsesem şi care venea acum după mine. Am căutat-o pe Weena, dar nu mai era nicăieri. Sfârâitul şi trosnetul din spatele meu, pocnetul exploziv pe care-l făcea fiecare copac cuprins de flăcări nu-mi lăsau mult timp de gândire. Ţinând strâns drugul de fier, m-am luat după Morloci. Era o urmărire strânsă. O dată, flăcările au izbucnit atât de iute în dreapta mea, în timp ce fugeam, încât m-au înconjurat şi am fost nevoit să fug spre stânga. Dar, în cele din urmă, am ieşit într-un mic luminiş şi în aceeaşi clipă un Morloc a dat peste mine, m-a ocolit şi s-a năpustit de-a dreptul în flăcări!

Şi-atunci mi-a fost dat să văd lucrul cel mai ciudat şi mai oribil, cred, din toate câte am văzut în acea epocă a viitorului. Tot spaţiul din jur era luminat

ca ziua de lumina focului. În centru era o movilă în vârful căreia fumega un păducel pârjolit. Dincolo de moviliţă era un alt braţ al pădurii aprinse, iar limbile galbene care se înălţau din copaci se răsuceau, încercuind complet spaţiul cu un zid de flăcări. Pe povârniş stăteau vreo treizeci, patruzeci de Morloci, orbiţi de lumină şi căldură, bâjbâind încoace şi-ncolo, dând unii peste alţii în zăpăceala care-i cuprinsese. La început nu mi-am dat seama că erau orbiţi şi loveam furios în ei, cu drugul, de câte ori se apropiau de mine, într-o frică disperată, omorând unul şi schilodind alţi câţiva. Dar când am văzut gesturile unuia dintre ei, orbecăind pe sub păducel şi îndreptându-se spre marea flăcărilor roşii, când le-am auzit gemetele, m-am convins că sunt total neputincioşi şi nenorociţi în bătaia luminii, aşa că am încetat măcelul.

Şi totuşi, din când în când, câte unul se repezea drept spre mine, iar asta mă făcea să mă dau repede la o parte din drumul lui, trecându-mă fiori de groază. La un moment dat, flăcările s-au mai potolit şi mi-a fost teamă că acele creaturi ticăloase vor putea din nou să mă vadă. M-am gândit chiar să le-o iau înainte şi să încep eu lupta, omorând câţiva dintre ei; dar focul a izbucnit cu o nouă putere şi am rămas locului. Am umblat printre ei, de-a lungul dealului, ocolindu-i, căutând vreo urmă a Weenei. Dar Weena nu mai era nicăieri.

În cele din urmă m-am aşezat jos, pe vârful movilei, privind strania şi neverosimila vecinătate a fiinţelor orbite care bâjbâiau în toate părţile, chemându-se între ele cu sunete neînţelese, atunci când lumina focului cădea asupra lor. Coloane răsucite de fum se ridicau spre cer, iar prin câte o spărtură a acestor perdele roşii sclipeau stelele îndepărtate, ca şi cum ar fi aparţinut altui univers. Doi sau trei Morloci au dat, buimăciţi, peste mine,

şi eu i-am îndepărtat cu lovituri de pumni, tremurând în timp ce-i loveam.

Am fost convins, cea mai mare parte a nopţii, că totul era un coşmar. M-am muşcat şi am ţipat, într-o sălbatică dorinţă de a mă trezi. Am izbit pământul cu mâinile, m-am ridicat şi m-am aşezat iar jos, am rătăcit de colo până colo, şi iar m-am aşezat jos. Apoi am început să mă frec la ochi şi să-l rog pe Dumnezeu să mă trezească din visul ăsta urât. De trei ori am văzut cum nişte Morloci îşi lăsau capul în jos, într-un fel de agonie, şi se aruncau în desişul flăcărilor. Dar, în cele din urmă, deasupra focului roşu care se mai potolise, deasupra valurilor negre de fum şi a cioturilor de copaci, albite de cenuşă şi înnegrite de fum, deasupra acestor fiinţe fantomatice, al căror număr se tot împuţina, s-a revărsat lumina albă a zilei.

Am căutat din nou, dar n-am găsit nicio urmă a Weenei. Era evident că Morlocii lăsaseră micul ei trup în pădure. Nici nu pot să vă spun cât de uşurat mă simţeam la ideea că scăpase astfel de soarta îngrozitoare căreia îi era hărăzită. În vreme ce gândeam astfel, era cât pe-aci să încep un masacru al nevolnicelor spurcăciuni din jurul meu, dar m-am abţinut. Movila, v-am mai spus, era ca un fel de insulă în pădure. De pe vârful ei puteam acum să disting, printr-un nor de fum, Palatul de Porţelan Verde şi am putut să-mi dau seama de direcţia în care se găsea Sfinxul Alb. Prin urmare, lăsându-i pe aceşti blestemaţi să alerge mai departe de colo-colo, gemând, în timp ce în jur lumina zilei creştea, mi-am înfăşurat în iarbă tălpile şi, prin cenuşa fumegândă şi printre cioturile de copaci încă mocnind, am pornit, şontâc-şontâc, către ascunzătoarea Maşinii Timpului. Mergeam încet, căci eram aproape stors de oboseală şi pe deasupra mai şi şchiopătam. Eram profund tulburat de moartea oribilă a micuţei Weena, a cărei

nenorocire mă copleşea. Acum, în această veche odaie familiară, mi se pare că încerc mai curând tristeţea dintr-un vis, decât o pierdere reală. Dar, în dimineaţa aceea, mă simţeam din nou absolut singur – teribil de singur. Mi-am reamintit de casa mea, de căminul acesta, de unii dintre voi, şi, odată cu aceste imagini, m-a năpădit un dor dureros.

În timp ce mergeam prin cenuşa fumegândă, sub cerul strălucitor al dimineţii, am făcut o descoperire. În buzunarul de la pantaloni mai erau câteva beţe de chibrit rătăcite. Cutia se spărsese în buzunar, probabil, înainte de a o pierde.

X

Cam pe la opt sau nouă dimineaţa am ajuns la scaunul de metal galben de pe care privisem împrejurimile, în seara sosirii mele. M-am gândit la concluziile pripite la care ajunsesem în seara aceea şi n-am putut să nu râd amar de încrederea mea. Aici era aceeaşi privelişte minunată, aceeaşi verdeaţă abundentă, aceleaşi palate splendide şi ruine măreţe, acelaşi fluviu argintiu curgând printre maluri mănoase. Veşmintele vesele ale delicaţilor omuleţi se mişcau de colo până colo printre copaci. Unii se scăldau exact în locul în care e o salvasem pe Weena şi, văzându-i, am simţit deodată o durere ascuţită. Cupolele de deasupra intrărilor în lumea subterană se înălţau ca nişte pete în tot acest peisaj. Acum înţelegeam ce se ascundea dedesubtul frumuseţii oamenilor din Lumea de Deasupra. Ziua lor era fericită, la fel ca ziua vitelor de pe câmp. Ca şi vitele, ei nu cunoşteau duşmani şi nu duceau lipsă de nimic. Şi aveau, ca şi ele, acelaşi sfârşit.

Mă mâhnea gândul că visul intelectului uman fusese atât de scurt. Omul se sinucisese. Se abandonase cu totul confortului şi lipsei de griji, îşi realizase speranţele creând o societate echilibrată, având drept lozincă securitatea şi permanenţa – ca să ajungă până la urmă aici. Cândva, viaţa şi proprietatea cunoscuseră, desigur, o securitate aproape absolută. Cel bogat îşi asigurase averea şi confortul, muncitorul îşi avea asigurată viaţa şi munca. Fără îndoială că, în acea

lume perfectă, nu existase nicio problemă de şomaj, nicio problemă socială nu rămăsese nerezolvată. După aceea, urmase o lungă perioadă de linişte.

Există o lege a naturii, peste care noi trecem cu vederea, şi anume că supleţea intelectului nu este decât o compensaţie a schimbărilor primejdiei şi necazurilor. Un animal în perfectă armonie cu mediul înconjurător este el însuşi un mecanism perfect. Natura nu apelează la inteligenţă decât atunci când obişnuinţa şi instinctul nu mai sunt de niciun folos. Nu există inteligenţă acolo unde nu există schimbare şi nevoie de schimbare. Numai acele animale care trebuie să înfrunte o imensă diversitate de nevoi şi primejdii dau dovadă de inteligenţă.

Astfel, după părerea mea, omul din Lumea de Deasupra se lăsase dus către o frumuseţe fragilă, iar Lumea Subterană era mânată exclusiv spre o industrie mecanică. Dar acestei stări perfecte îi lipsise ceva pentru a ajunge un mecanism perfect, şi anume, permanenţa absolută. Se pare că, odată cu trecerea timpului, modul de alimentaţie a lumii subterane, indiferent de cum ar fi fost asigurat, s-a zdruncinat. Mama Necesitate, înlăturată câteva mii de ani, s-a înapoiat în lume şi a început de jos. Lumea Subterană, fiind în contact cu maşinăriile care, oricât ar fi de perfecte, pe lângă rutină tot au nevoie de puţină gândire, avea probabil, prin forţa lucrurilor, ceva mai multă iniţiativă, dar mai puţin din celelalte caracteristici umane, decât Lumea de Deasupra. Şi, când au început să îndure lipsa cărnii, au revenit la ceea ce fusese oprit până atunci de străvechi obiceiuri. Astfel am văzut eu lucrurile la ultima mea privire asupra lumii din anul opt sute două mii şapte sute unu. Poate să fie o explicaţie total eronată, aşa cum mintea omenească născoceşte adesea. Dar astfel mi-am

închipuit eu lucrurile şi tot astfel vi le prezint şi vouă.

După oboselile, emoţiile şi spaimele ultimelor zile, şi în ciuda mâhnirii mele, scaunul de metal galben, priveliştea liniştită şi soarele cald erau foarte odihnitoare. Eram istovit şi somnoros, şi în curând filozofarea mea s-a transformat în somnolenţă. M-am lăsat în voia ei şi, întinzându-mă pe iarbă, am dormit un somn lung şi reconfortant.

M-am trezit cu puţin înainte de apusul soarelui. Acum eram sigur că Morlocii nu mă vor mai surprinde moţăind şi, după câteva mişcări de înviorare, am coborât dealul, îndreptându-mă către Sfinxul Alb. Ţineam într-o mână drugul de fier, iar cu cealaltă mă jucam cu chibriturile din buzunar.

Şi atunci m-a întâmpinat ceva cu totul neprevăzut. Apropiindu-mă de piedestalul sfinxului, am văzut cu uimire că uşile de bronz erau deschise. Alunecaseră în jos pe nişte şanţuri.

M-am oprit chiar în faţa lor, neştiind dacă trebuie să intru.

Înăuntru era o mică încăpere şi, pe un loc puţin mai ridicat, într-un colţ, şedea Maşina Timpului. Cele două manete erau în buzunarul meu. Iată deci că după toate pregătirile mele minuţioase în vederea asedierii, Sfinxul Alb mi se preda de bunăvoie. Am aruncat cât colo drugul de fier, aproape cu părere de rău că nu-l pot folosi.

Un gând neaşteptat mi-a trecut prin minte în timp ce mă aplecam să intru. Cel puţin de data aceasta înţelegeam calculele pe care şi le făcuseră Morlocii. Stăpânindu-mi o puternică dorinţă de a izbucni în râs, am păşit prin cadrul de bronz al uşii, spre Maşina Timpului. Am constatat cu surprindere că fusese unsă şi curăţată cu grijă.

Până atunci mă întrebasem dacă nu cumva Morlocii o demontaseră, măcar în parte, pentru a învăţa, în felul lor nebulos de a gândi, să-i afle destinaţia.

În timp ce şedeam lângă ea şi o examinam, bucurându-mă de simpla ei atingere, faptul pe care îl aşteptam s-a produs. Plăcile de bronz au alunecat brusc în sus, izbindu-se de tocul uşii cu un zăngănit puternic. Rămăsesem în beznă – prins în capcană. Cel puţin aşa credeau Morlocii. Am râs încet, înveselit.

Puteam să şi aud chicoteala lor murmurată, pe măsură ce se apropiau de mine. Extrem de calm, am încercat să aprind un chibrit. Nu mai aveam decât să fixez pârghiile şi apoi să dispar ca o fantomă. Dar nu dădusem atenţie unui mic amănunt. Chibritul era din acel soi odios care se aprinde numai când este frecat pe cutie.

Vă puteţi imagina cum mi s-a spulberat tot calmul. Micile brute erau chiar lângă mine. Unul m-a şi atins. Am dat o lovitură, jur împrejur, pe întuneric, cu manetele şi am început să mă caţăr în şaua maşinii. Atunci s-a agăţat de mine o mână, şi apoi încă una. A trebuit pur şi simplu să lupt din răsputeri ca să scot manetele din strânsoarea Morlocilor, să pipăi în acelaşi timp locul în care trebuia să le fixez. Aproape că mi-au smuls una din mână. Simţind că îmi alunecă, a trebuit să împung în întuneric cu capul – şi am auzit clar cum a sunat, sfărâmându-se ţeasta Morlocului – pentru ca s-o recapăt. Lupta, această ultimă încleştare, era şi mai crâncenă decât cea din pădure.

Dar, în cele din urmă, am fixat maneta şi am împins-o înainte. Mâinile care mă atingeau au alunecat de pe mine. Apoi ceaţa de pe ochi mi s-a risipit. M-am trezit înconjurat de aceeaşi lumină

cenuşie şi de acelaşi tumult pe care vi le-am descris mai înainte.

XI

V-am mai vorbit despre senzaţia de rău şi ameţeală pe care le încerci atunci când călătoreşti în Timp. De data aceasta nici nu eram bine aşezat, şedeam oblic pe şa, şi într-o poziţie instabilă. Un timp nedefinit am rămas agăţat de maşină, pe când ea se zdruncina şi vibra, fără să-mi pot da seama cum mergeam, iar când m-am gândit să privesc din nou cadranele, am rămas încremenit văzând unde ajunsesem. Un cadran înregistrează zilele, altul miile de zile, altul milioanele de zile şi altul miile de milioane. În loc să fi tras manetele îndărăt, le împinsesem însă înainte, în aşa fel încât maşina gonea spre viitor, iar când am cercetat cadranele am descoperit că indicatorul miilor de zile se învârtea tot atât de repede ca şi secundarul unui ceas, spre viitor.

În timp ce zburam tot mai departe, a început să se producă încet o anumită schimbare a nebuloasei din jur. Cenuşiul tremurător a devenit mai întunecat, apoi – deşi continuam să călătoresc cu o viteză uimitoare – clipirea succesivă a zilelor şi a nopţilor, care indica de obicei o viteză mai mică, a devenit din ce în ce mai accentuată. La început, faptul m-a nedumerit foarte mult. Zilele şi nopţile alternau din ce în ce mai rar, soarele trecea tot mai încet de-a curmezişul cerului, până când mi s-a părut că drumul lui durează secole întregi. În cele din urmă, un crepuscul constant s-a aşternut asupra Pământului, crepuscul întrerupt doar când şi când de câte o cometă ce strălucea pe cerul întunecos.

Fâşia de lumină care îmi indica drumul soarelui dispăruse de mult; soarele încetase să mai apună – doar se ridica şi se lăsa spre apus – devenind mereu mai mare şi mai roşu. Orice urmă a lunii dispăruse. Din rotirea stelelor, devenită tot mai lentă, rămăseseră numai câteva puncte de lumină care abia se târau. În cele din urmă, cu puţin timp înainte de a mă opri, soarele, roşu şi enorm, a rămas nemişcat, pe linia orizontului, ca o cupolă vastă luminând cu o strălucire tulbure, întretăiată arar de câte o stingere trecătoare. La un moment dat s-a reaprins cu putere, dar a revenit repede la lumina roşcată şi posomorâtă. Am observat, din această încetinire a răsăritului şi a apusului, că acţiunea fluxului şi refluxului se terminase. Pământul ajunsese să se odihnească cu o singură faţă spre soare, la fel cum, în zilele noastre, Luna priveşte spre Pământ cu o singură faţă. Cu multă grijă, căci mi-am amintit de căderea mea de la prima oprire, am început să-mi încetinesc mersul. Indicatoarele s-au rotit din ce în ce mai lent, până când cele care arătau miile mi s-au părut nemişcate, iar cele ale zilelor lăsau o umbră pe cadran. Tot mai domol, până când am întrezărit conturul nelămurit al unui ţărm pustiu.

Am oprit foarte lin şi am rămas pe şaua Maşinii Timpului, privind în jur. Cerul nu mai era albastru. Spre nord-est era negru, ca de cerneală, şi pe fondul lui întunecat sticleau puternic şi neclintit stele albe şi palide. Deasupra capului, bolta era de un roşu închis, fără stele, iar spre sud-est devenea strălucitor, de un roşu luminos, acolo unde, tăiat de linia orizontului, se afla discul imens al soarelui, roşu şi nemişcat. Stâncile din preajma mea erau colorate în roşu aprins şi orice urmă de viaţă pe care am văzut-o la început era vegetaţia de un verde închis, acoperind orice loc mai proeminent pe povârnişul dinspre sud-est; era acelaşi verde bogat care se poate vedea la muşchiul din pădure

sau la lichenii din peşteri: plante ce cresc într-un veşnic amurg.

Maşina se afla pe un mal înclinat. Marea se întindea departe spre sud-vest, devenind viu strălucitoare spre orizont, lângă cerul întunecat. Nu vedeam nici talazuri mari, nici valuri, căci nu se făcea simţită nicio suflare de vânt. Numai o uşoară unduire uleioasă o ridica şi o cobora, ca o respiraţie slabă, arătându-mi că eterna mare încă se mişca şi trăia. De-a lungul ţărmului, de care uneori se izbea apa, era o crustă groasă de sare – trandafirie sub cerul livid. Simţeam o apăsare în tâmple şi mi-am dat seama că respiram precipitat. Senzaţia îmi amintea de singura mea încercare de alpinism şi am înţeles că aerul era mai rarefiat decât astăzi.

Departe, de deasupra malului pustiu, s-a auzit un ţipăt ascuţit şi am văzut un animal, ca un fel de imens fluture alb, zburând cu mişcări neregulate, bătând din aripi şi înălţându-se în sus, spre cer, apoi coborând în cercuri mari şi dispărând după o movilă mai joasă din depărtări. Ţipătul lui era atât de îngrozitor, încât m-am înfiorat şi m-am aşezat mai bine în şa. Privind din nou în jur, am văzut că bucata roşcată, pe care o luasem drept stâncă, se mişca încet către mine. Era într-adevăr o fiinţă semănând cu un crab monstruos. Vă puteţi închipui un crab mare cât masa de colo, mişcându-şi încet şi nesigur numeroasele-i picioare, legănându-şi cleştii mari, pipăind în jur cu antenele ondulate, lungi ca nişte bice, şi privindu-te cu ochii bulbucaţi, aşezaţi de fiecare parte a frunţii lui de metal? Spinarea îi era zbârcită şi împodobită cu protuberanţe neregulate şi, pe ici şi colo, avea nişte incrustaţii verzui. Puteam să-i văd, în jurul gurii lui complicate, nenumărate mustăţi, agitându-se şi pipăind în timp ce înainta.

Pe când priveam la această sinistră apariţie care se târa spre mine, am simţit pe obraz o gâdilătură, ca şi cum s-ar fi aşezat o muscă. Am încercat s-o gonesc cu mâna, dar în clipa următoare a revenit şi aproape imediat am mai simţit una lângă ureche. Am dat s-o prind şi am apucat ceva ca un fir, care s-a tras repede din mâna mea. Cu o scârbă teribilă m-am întors şi am văzut că prinsesem antena unui alt crab monstruos care se afla chiar lângă mine. Ochii săi duşmănoşi se roteau în orbitele lor proeminente, gura se deschidea, pofticioasă, iar cleştii săi uriaşi şi grosolani, mânjiţi cu nămol de alge, se îndreptau asupra mea. Într-o clipă am cuprins pârghia cu mâna şi am şi pus între mine şi aceşti monştri un interval de o lună. Mă aflam însă pe acelaşi mal şi i-am revăzut clar, de îndată ce m-am oprit. Grupuri întregi se târau de colo-colo, în lumina sumbră, prin iarba de un verde închis.

Nu vă pot descrie sentimentul de insuportabilă pustietate care domnea asupra lumii. Cerul roşu de la răsărit, întunericul dinspre nord, marea moartă acoperită de sare, ţărmul stâncos pe care se târau încet aceşti monştri respingători, verdele uniform şi cu aspect otrăvitor al lichenilor, aerul rarefiat care rănea plămânii: toate acestea se adunau într-o senzaţie înspăimântătoare. Am mai înaintat o sută de ani şi am dat de acelaşi soare roşu – puţin mai mare, puţin mai amorţit – aceeaşi mare moartă, acelaşi aer îngheţat şi aceeaşi mulţime de crabi de pământ, căţărându-se pretutindeni printre buruienile verzi şi stâncile roşii. Pe cerul dinspre apus se ridica o palidă linie curbă, ca o imensă lună nouă.

Astfel am tot călătorit, în salturi mari de câte o mie de ani sau mai mult, oprindu-mă mereu, atras de taina soartei Pământului şi privind cu o stranie fascinaţie la soarele ce devenea mai mare şi mai palid pe cerul dinspre apus şi la viaţa ce dispărea

treptat de pe bătrâna noastră planetă. În cele din urmă, la mai mult de treizeci de milioane de ani în viitor, uriaşa cupolă roşcată a soarelui ajunsese să acopere cam a zecea parte din cerul întunecat. Atunci am oprit iar, căci mulţimea crabilor dispăruse, iar ţărmul roşu părea lipsit de viaţă, în afara ierburilor de mare şi a lichenilor de un verde livid. Peisajul era presărat şi cu alb. M-a pătruns un frig înţepător. Fulgi albi de zăpadă cădeau mereu în vârtejuri. Spre nord-est, luciul zăpezii se întindea sub cerul negru, înstelat, şi puteam să văd crestele ondulate ale unor movile alb-trandafirii. De-a lungul ţărmului mării se aliniau ciucuri de gheaţă, iar în larg pluteau gheţari masivi; dar cea mai mare întindere a acestui ocean sărat, sângeriu sub veşnicul apus de soare, era încă neîngheţată.

Am privit în jurul meu să văd dacă mai rămăsese vreo urmă de viaţă animală. O teama nelămurită mă reţinea în şaua maşinii. Dar n-am văzut mişcându-se nimic, pe pământ, pe cer sau în mare. Nămolul verde de pe stânci era singurul lucru care dovedea că viaţa încă nu se stinsese. Un banc scund de nisip apăruse în mare şi apa se retrăsese de la ţărm. Mi s-a părut că văd un corp negru care se mişca pe acest banc, dar a rămas nemişcat de cum l-am privit şi am socotit că mă înşelase ochiul şi că nu era decât o piatră. Stelele de pe cer străluceau intens şi mi se părea că nu mai clipesc decât foarte puţin.

Deodată, am observat că marginea discului solar suferea o schimbare, în partea de apus; o concavitate, ca un golf, apăruse pe conturul circular. Golful devenea tot mai mare. Am privit înspăimântat aproape un minut la întunecimea ce se aşternea deasupra zilei şi mi-am dat seama că începea o eclipsă. Peste discul soarelui trecea fie Luna, fie planeta Mercur. La început am crezut, desigur, că este Luna, dar am motive să cred că

vedeam trecerea unei planete, foarte aproape de Pământ.

Întunericul creştea văzând cu ochii, un vânt rece a început să bată în rafale, dinspre răsărit, şi vârtejul de fulgi albi din aer s-a înteţit. Din largul mării se auzeau clipociri şi clocote. În afară de aceste sunete lipsite de viaţă, lumea era tăcută. Tăcută? Ar fi greu să vă descriu această tăcere. Vocea omului, behăitul oilor, ţipetele păsărilor, zumzetul insectelor, mişcarea ce formează fondul vieţii noastre – toate acestea nu mai existau. Pe măsură ce întunericul devenea mai dens, fulgii învolburaţi erau tot mai abundenţi, dansându-mi prin faţa ochilor; frigul din aer era tot mai intens. În cele din urmă, unul câte unul, repede, succesiv, vârfurile albe ale dealurilor îndepărtate au dispărut în beznă. Briza s-a transformat într-un vânt ce vuia cu putere. Am văzut cum umbra neagră din centrul eclipsei înainta repede înspre mine. În clipa următoare nu se mai vedeau decât stelele palide. Restul nu era decât un întuneric de nepătruns. Cerul era absolut negru.

M-a cuprins groaza în faţa acestui întuneric imens. Frigul, care mă pătrundea până în măduva oaselor, şi respiraţia dureroasă m-au copleşit. Am început să tremur şi m-a cuprins un rău de moarte. Apoi pe cer a apărut marginea soarelui, ca un arc roşu. M-am dat jos din maşină, ca să-mi revin. Mă simţeam ameţit şi incapabil să rezist călătoriei de întoarcere. În timp ce stăteam aşa, bolnav şi ameţit, am văzut din nou corpul mişcător de pe bancul de nisip – nu mai era nicio îndoială acum, se mişca – prin apa roşie a mării. Era un corp rotund, poate cam de mărimea unei mingi de fotbal, sau poate ceva mai mare, din care ieşeau nişte tentacule; părea negru, faţă de apa învolburată, roşie ca sângele, şi sălta în toate părţile. Am avut o senzaţie de leşin. Dar o spaimă teribilă de a zăcea neputincios în acest

amurg îndepărtat şi înspăimântător mi-a redat puterea să mă urc în şa.

XII

Şi astfel m-am întors. Cred că mult timp am rămas în nesimţire, stând în şaua maşinii. A început iar clipitul des al succesiunii zilelor şi a nopţilor, soarele a devenit iar auriu, cerul albastru. Am început să respir cu mai multă uşurinţă. Contururile pământului urmăreau fluctuaţia fluxului şi refluxului. Acele indicatoare se învârteau îndărăt pe cadrane. În cele din urmă am zărit iar umbrele nelămurite ale caselor, urmele omenirii în decadenţă. Şi acestea s-au schimbat şi au pierit, şi altele le-au luat locul. Apoi, când cadranul care arăta milioanele a ajuns la zero, am încetinit viteza. Am început să recunosc propria noastră arhitectură, măruntă şi familiară, indicatorul miilor a revenit la punctul de plecare, ziua şi noaptea se succedau din ce în ce mai încet. Apoi vechile ziduri ale laboratorului au apărut în jurul meu. Foarte încet, de data aceasta, am încetinit mecanismul.

Am văzut un lucru care mi s-a părut ciudat. Cred că v-am spus că atunci când am pornit, înainte ca viteza să devină prea mare, doamna Watchett trecuse prin odaie, ţâşnind, după cum mi s-a părut, ca o rachetă. Când m-am întors, am trecut din nou prin momentul când ea traversase laboratorul. Dar acum fiecare mişcare a ei părea să fie exact reversul celor dinainte. Uşa de la celălalt capăt s-a deschis, doamna Watchett s-a strecurat în tăcere în laborator, de-a-ndărătelea, şi a dispărut în dosul uşii prin care intrase prima dată. Chiar înainte de

asta mi s-a părut că-l văd pe Hillyer pentru o clipă; dar a trecut şi el ca un fulger.

Am oprit maşina şi am văzut din nou în jurul meu vechiul, familiarul meu laborator, instrumentele şi dispozitivele mele, aşa cum le lăsasem. Am coborât din maşină, clătinându-mă, şi m-am aşezat pe o bancă. Timp de câteva minute am fost scuturat de un tremur puternic. Apoi m-am mai liniştit. În jurul meu se afla iar vechiul meu atelier, exact cum îl lăsasem. Poate că adormisem acolo, şi totul nu fusese decât un vis.

Şi totuşi, nu! Maşina plecase din colţul de sud-est al laboratorului. Acum se odihnea în colţul de nord-vest. În faţa peretelui, unde aţi văzut-o şi voi. Este exact distanţa între mica pajişte şi piedestalul Sfinxului Alb, unde îmi duseseră Morlocii maşina.

Un timp n-am putut să mă gândesc la nimic. Apoi m-am ridicat şi am străbătut coridorul până aici, şchiopătând, pentru că încă mă durea călcâiul, şi simţindu-mă năclăit de murdărie. Am văzut *The Pall Mall Gazette* pe masa de lângă uşă. Am aflat că data era într-adevăr cea de azi şi, privind la pendulă, am văzut că era aproape ora opt. V-am auzit vocile şi zgomotul farfuriilor. Am ezitat – mă simţeam tare bolnav şi slăbit. Atunci am adulmecat mirosul bun de friptură şi am deschis uşa.

Restul îl ştiţi. M-am spălat, am mâncat şi acum vă istorisesc întâmplarea.

– Ştiu, a zis el după o pauză, că toate acestea vi se vor părea absolut de necrezut, dar pentru mine singurul fapt de necrezut este că în seara aceasta mă aflu aici, în odaia familiară, privind feţele voastre prietenoase şi povestindu-vă toate aceste aventuri stranii. S-a uitat înspre medic: Nu. Nu pot să mă aştept ca dumneata să mă crezi. Ia-o drept o minciună – sau o profeţie. Spune că am adormit în

atelier. Consideră că, speculând asupra destinelor rasei noastre, am dat naştere acestei închipuiri. Consideră drept un simplu artificiu afirmaţia mea că totul ar fi adevărat, un artificiu introdus pentru a mări interesul povestirii. Dar, luând toate acestea drept o poveste, ce părere ai despre ea?

Şi-a scos pipa şi, în felul său obişnuit, nervos, a bătut cu ea în zăbrelele grătarului. S-a lăsat un moment de tăcere. Apoi, scaunele au început să scârţâie şi pantofii să se frece pe covor. Mi-am ridicat privirea de la chipul Exploratorului Timpului, şi am cercetat în jur, la auditoriul său. Toţi erau în întuneric şi mici pete colorate pluteau în faţa lor. Medicul părea absorbit în contemplarea gazdei. Editorul privea ţintă la capătul ţigării sale de foi – a şasea. Ziaristul se scotocea după ceas. Ceilalţi, după câte îmi amintesc, rămăseseră nemişcaţi.

Editorul s-a ridicat suspinând.

– Ce păcat că nu eşti un scriitor de poveşti! a zis el, punându-şi mâna pe umărul Exploratorului Timpului.

– Nu crezi?

– Ei bine…

– Bănuiam că nu.

Exploratorul Timpului s-a răsucit spre noi:

– Unde sunt chibriturile? a spus el. A aprins unul şi a vorbit cu pipa în gură pufăind. Ca să vă spun adevărul… Cu greu o cred eu însumi… Şi totuşi…

Privirea i s-a oprit, cu o întrebare mută, asupra florilor albe, veştejite, de pe măsuţă. Apoi şi-a

întors mâna cu care ţinea pipa şi l-am văzut privind la câteva zgârieturi pe jumătate vindecate.

Medicul s-a ridicat, s-a apropiat de lampă şi a examinat florile.

– Pistilul este ciudat, a remarcat el.

Psihologul s-a aplecat în faţă ca să le vadă, întinzând mâna după un exemplar:

– Să fiu al naibii dacă nu-i unu fără un sfert! a exclamat Ziaristul. Cum o să ajungem acasă?

– Trăsuri câte vrei în staţie, a zis Psihologul.

– Este curios, a rostit Medicul; dar sunt sigur că nu cunosc ordinul din care fac parte aceste flori. Pot să le iau cu mine?

Exploratorul Timpului a şovăit o clipă. Apoi a spus brusc:

– Categoric, nu!

– Unde le-ai găsit de fapt? a fost curios Medicul.

Exploratorul Timpului şi-a dus mâna la cap. A vorbit ca şi când ar fi încercat să prindă o idee care îl ocolea.

– Mi-au fost puse în buzunar de Weena, în timpul călătoriei mele în Timp. A privit împrejur prin odaie. Să fiu al naibii dacă mai sunt sigur de ceva. Odaia aceasta, şi voi toţi, şi atmosfera obişnuită sunt prea mult pentru raţiunea mea. Oare am construit vreodată o Maşină a Timpului, sau un model al Maşinii Timpului? Sau totul nu este decât un vis? Se spune că viaţa este un vis, un biet vis, frumos uneori – dar nu mai pot să suport încă un vis care n-are nicio justificare. Este o nebunie. Şi

de unde a venit visul?… Trebuie să mă mai uit o dată la maşină. Dacă *există* vreo maşină!

A luat repede lampa şi s-a îndreptat cu flacăra ei roşie spre uşă şi de acolo spre coridor. L-am urmat cu toţii. Acolo, în lumina pâlpâitoare a lămpii, se afla într-adevăr maşina, ghemuită, urâtă, stând într-o rână, un obiect făcut din alamă, abanos, fildeş şi cuarţ transparent şi lucios. Solidă la pipăit – căci am întins mâna şi i-am pipăit şinele – cu pete brune de unsoare pe fildeş şi smocuri de iarbă şi muşchi pe părţile de jos, şi având o şină îndoită într-o parte.

Exploratorul Timpului a pus lampa pe bancă şi şi-a trecut palma peste şina stricată.

Este în regulă acum, a spus el. Povestea pe care v-am spus-o este adevărată. Îmi pare rău că v-am adus aici, în frig. A ridicat lampa şi, într-o tăcere absolută, ne-am întors în fumoar.

Ne-a condus în hol, apoi l-a ajutat pe Editor să-şi îmbrace haina. Medicul i-a cercetat chipul şi, cu o oarecare ezitare, i-a sugerat că poate suferă de surmenaj. Exploratorul Timpului a râs din toată inima. Mi-l aduc aminte cum şedea în uşa deschisă, salutându-ne.

Am luat, împreună cu Editorul, o trăsură. El considera povestea drept „o minciună sfruntată“. În ceea ce mă priveşte, nu eram în stare să trag nicio concluzie. Povestea era fantastică şi de necrezut, dar relatarea ei era veridică şi sobră. Am rămas treaz cea mai mare parte a nopţii, gândindu-mă la această poveste. M-am hotărât să mă duc a doua zi şi să mă întâlnesc din nou cu Exploratorul Timpului. Mi s-a spus că era în laborator şi, fiind un obişnuit al casei, am urcat să-l caut. Laboratorul era gol. Am privit o clipă la Maşina Timpului, am întins mâna şi, am atins maneta. Maşina ghemuită,

cu aspect masiv, se legănă ca o ramură scuturată de vânt. Instabilitatea ei mă uimi extrem de mult şi am avut senzaţia din copilărie când mi se interzicea să mă amestec în anumite treburi. M-am întors pe coridor. Exploratorul Timpului a dat peste mine în fumoar. Venea din casă. Avea un mic aparat fotografic sub un braţ şi un rucsac sub celălalt. A început să râdă când m-a văzut şi mi-a întins să-i strâng cotul.

– Sunt grozav de ocupat cu maşina aceea.

– Dar nu e oare o glumă? am spus eu. Călătoreşti într-adevăr prin Timp?

– Călătoresc cu adevărat, a rostit el uitându-se în ochii mei, apoi a ezitat, privirea rătăcindu-i de jur împrejur. Am nevoie doar de o jumătate de oră, a reluat el. Ştiu de ce ai venit şi este foarte amabil din partea dumitale. Iată câteva reviste. Dacă rămâi la prânz la mine, îţi voi arăta de data aceasta amănunţit cum se călătoreşte în timp, cu exemple, cu tot ce trebuie. Mă ierţi dacă acum te părăsesc?

Am consimţit, abia înţelegând atunci cu adevărat ce voia să spună, iar el m-a salutat înclinând din cap şi a ieşit pe coridor. Am auzit uşa de la laborator închizându-se cu zgomot, m-am aşezat într-un scaun şi am luat un ziar. Ce avea oare de gând să facă înainte de prânz? Apoi deodată, citind un anunţ, mi-am adus aminte că îi promisesem lui Richardson, editorul, să mă întâlnesc cu el la două. Am privit la ceas şi am văzut că abia puteam să mai ajung la timp. M-am sculat şi am străbătut coridorul; ca să-l anunţ pe Exploratorul Timpului.

În vreme ce puneam mâna pe clanţa uşii, am auzit o exclamaţie, întreruptă în mod ciudat, un declic şi un pocnet surd. Un vârtej de vânt m-a izbit, când am deschis uşa, şi dinăuntru s-a auzit un sunet de sticlă spartă căzând pe podea. Exploratorul

Timpului nu mai era acolo. Mi s-a părut, pentru o clipă, că văd o formă fantomatică, nelămurită, care şedea într-un vârtej de negru şi galben – o formă atât de transparentă încât banca din dosul ei, cu foile pline de desene, era perfect vizibilă; dar, cât m-am frecat la ochi, fantoma a dispărut. Şi Maşina Timpului dispăruse. În afară de puţin praf plutind în aer, capătul opus al laboratorului era gol. Se pare că se trântise un ochi de geam de la luminator.

Am simţit o uimire fără margini. Ştiam că se petrecuse ceva straniu şi pentru moment nu puteam să-mi dau seama ce anume. În timp ce şedeam şi priveam aşa, uşa dinspre grădină s-a deschis şi în pragul ei a apărut servitorul.

Ne-am privit unul pe celălalt. Apoi am început să-mi adun gândurile.

– A ieşit domnul… pe aici? am întrebat eu.

– Nu, domnule. Nimeni n-a ieşit pe aici. Mă aşteptam să-l găsesc în laborator.

Atunci am înţeles. Cu riscul de a-l dezamăgi pe Richardson, am continuat să stau acolo, aşteptându-l pe Exploratorul Timpului: aşteptând cea de-a doua povestire, poate şi mai stranie, şi mostrele, şi fotografiile pe care avea să le aducă. Dar acum încep să mă tem că ar trebui să aştept o viaţă întreagă. Exploratorul Timpului a dispărut acum trei ani. Şi, după cum ştie toată lumea, nu s-a mai întors niciodată.

Epilog

Nu te poţi opri să nu-ţi pui întrebări. Se va mai întoarce vreodată? Poate că a zburat în trecut şi a dat peste sălbaticii păroşi şi sângeroşi din Era Pietrei Necioplite; în abisurile mării Cretacice; sau printre saurienii groteşti, uriaşele reptile din timpurile Jurasice. Poate că, chiar acum – dacă pot spune aşa – rătăceşte pe vreun recif de corali oolitic [13] bântuit de plesiosauri, sau pe lângă mările sărate şi pustii ale perioadei Triasice. Sau poate că merge în viitor, în vreuna din erele mai apropiate, în care oamenii sunt încă oameni, dar în care enigmele epocii noastre sunt dezlegate şi problemele ei apăsătoare au fost rezolvate? Acolo, în deplina maturitate a rasei: căci eu, în ceea ce mă priveşte, nu pot să cred că zilele noastre de experienţe debile, de teorii fragmentare şi de discordie mutuală sunt într-adevăr vremurile de culme ale omului! Repet, în ceea ce mă priveşte. El, o ştiu – căci problema aceasta a fost discutată de noi cu mult înainte de a fi construită Maşina Timpului –, se gândea întotdeauna cu tristeţe la Progresul Omenirii şi vedea în creşterea volumului civilizaţiei doar o aglomerare fără rost, care va trebui în cele din urmă să se năruie, inevitabil, asupra celor ce au făurit-o şi să-i distrugă. Dacă este aşa, nu ne rămâne decât să trăim ca şi cum nu ar fi aşa. Dar pentru mine, viitorul se arată încă în negru şi alb – imensa mea ignoranţă este rareori luminată de amintirea acestei povestiri. Şi păstrez cu mine, drept mângâiere, două flori albe, ciudate – acum boţite, înnegrite, presate şi fără viaţă, stând

mărturie că, chiar şi atunci când inteligenţa şi forţa au dispărut, recunoştinţa şi duioşia faţă de aproapele său încă mai dăinuie în inima omului.

INSULA DOCTORULUI MOREAU

(1896)

Traducere din limba engleză
MIHU DRAGOMIR
C. VONGHIYAS

La 1 februarie 1887, *Lady Vain,* ciocnindu-se de o epavă, s-a scufundat pe când se afla la aproximativ 1° latitudine sudică şi 107° longitudine vestică.

La 5 ianuarie 1888 – deci cu unsprezece luni şi patru zile mai târziu – unchiul meu, Edward Prendick, un simplu călător care se îmbarcase pe *Lady Vain* la Callao şi despre care se crezuse că s-a înecat, a fost găsit, la 5°3' latitudine sudică şi 101° longitudine vestică, într-o mică barcă deschisă, cu numele ilizibil, dar care se presupune că ar fi aparţinut goeletei dispărute *Ipecacuanha*. El a făcut o relatare atât de stranie despre ceea ce i se întâmplase, încât a fost socotit de-a dreptul nebun. După aceea, a pretins că, din clipa în care a reuşit să se salveze de pe *Lady Vain,* nu îşi mai aduce aminte de nimic. Cazul său a fost luat în discuţie de psihologii din acea vreme, ca un exemplu curios de pierdere a memoriei în urma efortului fizic şi intelectual. Povestirea ce urmează a fost găsită printre hârtiile sale de subsemnatul, nepotul şi moştenitorul său, neînsoţită însă de vreo dispoziţie anume privind publicarea sa.

Singura insulă despre care se ştie că ar exista în regiunea unde a fost găsit unchiul meu este Insula lui Noble, o mică insuliţă vulcanică şi nelocuită. A fost vizitată în 1891 de H.M.S. [14] *Scorpion* . Câţiva marinari au coborât atunci pe uscat, dar nu au găsit pe acolo nicio vietate, cu excepţia unor molii albe, necunoscute, un mic număr de porci şi iepuri şi nişte şobolani cam ciudaţi. Marinarii n-au luat cu ei niciun exemplar din vietăţile respective. Aşa încât această povestire nu şi-a aflat, în părţile ei cele mai esenţiale, nici un fel de confirmare.

Ţinând seama de acest fapt, consider că nu comit o greşeală înfăţişând publicului strania poveste, acestea fiind, bănuiesc, intenţiile unchiului meu. În sprijinul povestirii stau cel puţin următoarele împrejurări: unchiul meu a dispărut pe când se afla cam la 5° latitudine sudică şi 105° longitudine vestică şi a reapărut în aceeaşi regiune a oceanului, după un interval de unsprezece luni. Desigur că, în răstimp, a trăit cumva. Şi se pare că o goeletă numită *Ipecacuanha,* condusă de un căpitan beţiv, John Davis, a plecat într-adevăr din Africa, în ianuarie 1887, având la bord o puma şi alte câteva animale, că vasul era bine cunoscut în diferite porturi ale Pacificului de Sud şi că, până la urmă, a dispărut din aceste ape (cu o cantitate considerabilă de copra [15] la bord), pornind din Banya către soarta ei necunoscută, în decembrie 1887, dată care se potriveşte exact cu povestirea unchiului meu.

CHARLES EDWARD PRENDICK

I

ÎN BARCA DE SALVARE DE PE *LADY VAIN*

Nu-mi propun să adaug nimic la ceea ce s-a mai scris până acum în legătură cu scufundarea vasului *Lady Vain.* După cum se ştie, vasul s-a ciocnit de o epavă, la zece zile după plecarea din Callao. Şalupa cu şapte dintre membrii echipajului a fost găsită optsprezece zile mai târziu de canoniera Maiestăţii Sale *Myrtle,* iar povestea lipsurilor pe care le-au îndurat a devenit aproape tot atât de bine cunoscută ca şi cazul, mult mai îngrozitor, al *Meduzei.* Trebuie, totuşi, ca istoriei oficiale despre soarta vasului *Lady Vain* să-i adaug acum o alta, tot atât de groaznică, dar, cu siguranţă, mult mai stranie. Până acum s-a crezut că toţi cei patru oameni care se aflau în mica barcă de salvare au pierit, dar nu este adevărat. Am cea mai bună dovadă în sprijinul acestei afirmaţii – eu sunt unul din cei patru oameni.

Dar, în primul rând, trebuie să precizez că n-au fost niciodată patru oameni în această barcă, ci trei. Constans, pe care l-a „văzut căpitanul sărind în luntre“ (*Daily News,* 17 martie 1887), n-a reuşit să ne ajungă din urmă, din fericire pentru noi, şi din nenorocire pentru el. A căzut de pe un maldăr de funii aşezat sub sartul [16] catargului rupt; în timp ce sărea, o bucată de funie i-a prins călcâiul şi omul a atârnat o clipă cu capul în jos, apoi a căzut

şi s-a lovit de un butuc sau o grindă care plutea pe apă. Ne-am îndreptat spre el, dar n-a mai ieşit la suprafaţă.

Spun că, neajungându-ne, a fost din fericire pentru noi, şi aproape că aş putea să adaug din fericire şi pentru el, deoarece nu aveam cu noi decât un mic butoiaş cu apă şi câţiva pesmeţi marinăreşti jilavi – atât de neaşteptată fusese alarma, atât de nepregătit fusese vasul pentru un eventual dezastru. Crezând că naufragiaţii de pe şalupă erau mai bine aprovizionaţi (deşi se pare că nu erau), am încercat să-i strigăm. Probabil că nu ne-au auzit, şi a doua zi, când burniţa s-a potolit – ceea ce s-a întâmplat abia pe la amiază –, n-am mai putut zări nici urmă de ei. Deoarece barca se legăna puternic, nu puteam să ne ridicăm în picioare ca să privim în jur. Talazuri mari goneau pe ocean şi am avut mult de furcă pentru a face ca barca să le ţină piept. Ceilalţi doi, care mai scăpaseră odată cu mine, erau un om numit Helmar, un pasager ca şi mine şi un marinar al cărui nume nu-l ştiu, un om scund, bine legat şi care se bâlbâia.

Am continuat să plutim, înfometaţi şi, după ce ni s-a terminat şi apa, chinuiţi de o sete insuportabilă, timp de opt zile în total. După cea de-a doua zi, marea s-a potolit, devenind apoi, cu încetul, netedă ca oglinda. Pentru cititorul obişnuit este absolut imposibil să-şi imagineze aceste opt zile. Nu va găsi nimic – din fericire pentru el – în memoria sa, ca termen de comparaţie. După prima zi, ne vorbeam foarte puţin unul celuilalt şi zăceam pe locurile noastre din barcă, scrutând orizontul, sau priveam, cu ochi care deveneau din zi în zi mai mari şi mai sălbatici, cum nenorocirea şi istovirea puneau stăpânire pe tovarăşii noştri. Soarele devenise nemilos. În cea de-a patra zi, ni s-a terminat apa şi au început să ne treacă prin minte lucruri ciudate, pe care le exprimam în priviri; dar

cred că abia în cea de-a şasea zi Helmar a dat glas gândului care mocnea în capul fiecăruia, îmi amintesc că glasurile noastre erau seci şi subţiri, aşa că ne-am aplecat unul spre celălalt, pentru a face economie de vorbe. Eu m-am împotrivit din răsputeri; eram mai curând de părere să scufundăm barca şi să pierim cu toţii sfâşiaţi de rechinii care ne urmăreau; dar când Helmar a spus că vom avea de băut dacă acceptăm propunerea lui, marinarul s-a declarat de acord cu el.

Sorţii au căzut asupra marinarului, dar el era cel mai puternic dintre noi şi, nevrând să se supună, l-a atacat pe Helmar cu pumnii. S-au încleştat unul de altul şi aproape că se ridicaseră în picioare. M-am târât spre ei, de-a lungul bărcii, cu intenţia să-l ajut pe Helmar, apucându-l pe marinar de picior, dar barca s-a clătinat, marinarul şi-a pierdut echilibrul şi s-au rostogolit amândoi peste marginea bărcii. S-au scufundat ca nişte bolovani. Îmi amintesc că am început să râd, întrebându-mă, în acelaşi timp, de ce râd. Râsul m-a cuprins pe neaşteptate, ca venit din afara mea.

Am zăcut întins pe una din băncile bărcii, nu ştiu cât timp, gândindu-mă că, dacă aş fi avut puterea s-o fac, aş fi băut apă de mare ca să înnebunesc şi să mor mai degrabă. Şi chiar pe când stăteam astfel, am văzut, fără să-i acord un interes mai mare decât unui simplu tablou, o pânză venind către mine, de deasupra liniei orizontului. Pesemne că mintea îmi rătăcea, şi totuşi îmi amintesc foarte limpede tot ceea ce s-a întâmplat. Îmi amintesc cum capul mi se legăna odată cu valurile, iar orizontul dansa în sus şi în jos odată cu pânza de deasupra lui. Îmi amintesc de asemenea, tot atât de limpede, că aveam convingerea că murisem şi mă gândeam cât de caraghios era faptul că salvarea venea prea târziu, ca să nu mă mai găsească în viaţă.

O bună bucată de timp, care mi se părea că nu se mai termină, am stat cu capul pe banchetă, privind la goeleta legănătoare – era un vas mic, prevăzut cu pânze în faţă şi în spate – apropiindu-se de mine pe valuri. Mergea în zigzag, făcând ocoluri tot mai mari, deoarece naviga drept împotriva vântului. Nici nu mi-a trecut prin cap să încerc să atrag atenţia şi amintirile îmi sunt neclare, din clipa în care am văzut-o alături de barcă şi până când m-am trezit într-o cabină îngustă din partea dinapoi a goeletei. Îmi mai amintesc, destul de vag, cum am fost ridicat până la marginea punţii şi expresia unei feţe mari şi roşii, acoperită cu pistrui şi înconjurată de păr roşcat, privindu-mă pe deasupra balustradei. Am reţinut de asemenea o impresie tulbure despre o figură negricioasă, cu nişte ochi neobişnuiţi care mă priveau de aproape, dar, până când i-am văzut din nou, am crezut că totul nu este decât un coşmar. Parcă îmi mai amintesc că mi s-a turnat ceva printre dinţi. Şi asta e tot.

II

OMUL CARE SE DUCEA ÎN LOCUL FĂRĂ NUME

M-am trezit într-o cabină mică şi cam murdară. Un om oarecum tânăr, cu părul blond, cu buza de jos răsfrântă, cu o mustaţă zburlită, de culoarea paiului, era aşezat lângă mine, ţinându-mă de încheietura mâinii. Am privit o clipă unul la celălalt, fără să ne vorbim.

Omul avea ochi cenuşii, apoşi, ciudat de lipsiţi de expresie.

Atunci, chiar deasupra capului, s-a auzit un sunet, ca şi când ar fi fost trântit un pat de fier, şi mârâitul înfundat şi furios al unui animal. În acelaşi timp, omul mi s-a adresat din nou.

Şi-a repetat întrebarea:

– Cum te simţi acum?

I-am răspuns, cred, că mă simţeam bine. Nu puteam să-mi dau seama cum ajunsesem acolo. Probabil că el a văzut pe chipul meu mirarea, căci glasul nu mi se putea auzi.

– Ai fost găsit într-o barcă – mort de foame. Barca aparţinea vasului *Lady Vain* şi pe marginea ei erau pete de sânge. În clipa aceea privirea mi s-a oprit

pe mâna mea, atât de slabă încât părea o pungă murdară de piele plină cu oase – şi întreaga poveste cu barca mi-a revenit în minte.

– Ia puţin din asta, a zis el şi mi-a întins o mică porţie dintr-o doctorie roşie, îngheţată.

Avea gust de sânge, dar m-a făcut să mă simt mai bine.

– Ai avut noroc să fii găsit de un vas care are la bord un medic. Vorbea articulând cu greu cuvintele, cu un uşor sâsâit.

– Ce vas e ăsta? am întrebat încet, răguşit după atâta tăcere.

– E un mic vas comercial care face curse între Arica şi Callao. N-am întrebat niciodată de provenienţa lui. Cred că este din ţara nebunilor. Eu nu sunt decât un simplu pasager, din Arica. Dobitocul de proprietar – tot el este şi căpitanul, îl cheamă Davis – şi-a pierdut brevetul, sau aşa se zvoneşte. Cunoşti acest soi de oameni – şi-a botezat vasul *Ipecacuanha* – un nume infernal, iar vasul îi seamănă chiar când marea rămâne liniştită.

Apoi zgomotul de deasupra capului a reînceput, un mârâit furios amestecat cu o voce omenească. După care o altă voce i-a cerut unui „idiot blestemat“ să înceteze:

– Erai aproape mort, a reluat interlocutorul meu. Într-adevăr nu ţi-a lipsit mult. Acum însă am vârât în dumneata nişte medicamente. Simţi că te doare braţul? Este din cauza injecţiilor. Ai zăcut în nesimţire aproape treizeci de ore.

Gândeam cu mare încetineală. Atenţia mi-a fost atrasă de lătratul unei haite de câini.

– Am voie să mănânc hrană solidă? am întrebat.

– Mulţumită mie. Chiar acum se fierbe nişte carne de berbec.

– Da, am spus eu cu convingere; aş vrea să mănânc nişte berbec.

– Dar, a precizat el după o uşoară ezitare, să ştii că ard de nerăbdare să aud cum ai ajuns dumneata să rămâi singur într-o barcă.

Mi s-a părut că ghicesc în ochii lui o anume bănuială.

– Blestematele astea de urlete! a strigat el deodată şi a părăsit în grabă cabina.

L-am auzit certându-se violent cu cineva, care îi răspundea, după cum mi s-a părut, printr-o bodogăneală neînţeleasă. Cearta s-a terminat cu lovituri, dar nu eram deloc sigur că nu mă înşelaseră urechile. Apoi el a ţipat la câini şi s-a întors în cabină.

– Ei! mi-a zis din pragul uşii. Începuseşi să-mi povesteşti.

I-am spus că mă numesc Edward Prendick şi că mă ocupam de ştiinţele naturale ca să-mi mai risipesc plictiseala vieţii confortabile pe care o duceam. S-a arătat interesat de afirmaţia mea.

– Şi eu am făcut ceva studii ştiinţifice – am urmat biologia la University College, scoţând ovarele râmelor, organele melcilor şi altele de acest gen, Doamne! Sunt zece ani de atunci. Dar continuă, continuă – spune-mi despre ţara aceea.

A fost foarte mulţumit de sinceritatea relatării mele – vorbeam în fraze destul de scurte, căci mă

simţeam groaznic de slăbit – şi când am terminat-o, el s-a întors deodată la tema ştiinţelor naturale şi la propriile sale studii de biologie. A început să mă întrebe îndeaproape despre Tottenham Court Road şi despre Gower Street. [17]

– Caplatzi continuă să prospere? Ce magazin era!

Cu siguranţă că fusese un foarte mediocru student în medicină, căci îmi vorbea îndeosebi despre localurile de petrecere. Mi-a povestit şi câteva anecdote.

– Toate acestea, a comentat el, le-am părăsit acum zece ani. Ce veselie era pe atunci! Dar eu am fost un dobitoc… înainte de a împlini douăzeci şi unu de ani eram sleit. Acum pot spune că este cu totul altfel… Dar trebuie să mă duc să văd ce face dobitocul acela de bucătar cu berbecul dumitale.

Mârâitul de deasupra capului meu s-a auzit din nou, atât de neaşteptat şi cu o furie atât de sălbatică, încât am tresărit.

– Ce-i asta? am strigat, dar uşa se închisese deja.

Omul a revenit aducându-mi o porţie de berbec fiert, iar mirosul mi-a aţâţat atât de tare pofta, încât am şi uitat de zgomotele de mai devreme.

După o zi de somn, întrerupt doar cu mâncatul, mi-am revenit atât încât să fiu în stare să merg de la pat până la hublou şi să privesc marea verzuie ce încerca să ţină pasul cu noi. Socoteam că vasul mergea în bătaia vântului. Pe când stăteam în picioare lângă hublou, Montgomery – acesta era numele omului cu părul blond – a intrat iar. I-am cerut ceva cu care să mă îmbrac. Mi-a împrumutat nişte haine din doc, deoarece hainele îmi fuseseră aruncate peste bord. Cele pe care mi le-a dat erau

cam largi pentru mine, căci el era mai înalt şi avea membrele mai lungi decât ale mele.

Mi-a spus, într-o doară, că Davis, căpitanul vasului, era pe trei sferturi beat, în cabina lui. În timp ce trăgeam hainele pe mine, l-am rugat să-mi spună ceva despre destinaţia vasului. Mi-a răspuns că se îndreaptă spre Hawaii, dar că, pe drum, trebuia să-l debarce pe el.

– Unde? am întrebat eu.

– Pe o insulă… unde locuiesc. După câte ştiu, n-are încă niciun nume.

Vorbind, s-a uitat la mine, răsfrângându-şi buza inferioară cu un aer devenit brusc prostesc, încât m-am gândit că o făcea din dorinţa de a-mi evita întrebările. Am avut discreţia să nu-l mai iscodesc.

III

FAŢA STRANIE

Părăsind cabina, am dat în capătul scării peste un om care ne împiedica drumul. Stătea în picioare pe trepte, cu spatele spre noi, uitându-se prin deschizătura tambuchiului [18] . Era, după cum se putea vedea, un om diform, mărunt, îndesat, stângaci, cu spatele încovoiat, cu gâtul păros şi capul înfundat între umeri. Era îmbrăcat într-o haină de serj albastru închis şi avea părul negru, deosebit de aspru şi de gros. S-au auzit din nou câinii nevăzuţi, mârâind cu furie, şi, în acelaşi timp, omul s-a dat înapoi, atingând mâna pe care o întinsesem ca să evit să dea peste mine. S-a răsucit cu o iuţeală de animal.

Această faţă neagră, îndreptată spre mine, m-a zguduit profund, într-un fel greu de definit. Era mai mult decât diformă. Avea ceva care amintea de botul unui animal, iar gura imensă, întredeschisă, lăsa să se vadă cei mai mari dinţi pe care i-am văzut vreodată într-o gură de om. Ochii îi erau injectaţi de sânge, pe margini, cu o dungă subţire de alb în jurul pupilelor de culoarea alunei. Pe chipul lui era aşternută o ciudată expresie de emoţie.

– Afurisitule! a tunat Montgomery. Ce dracu' nu te dai la o parte din drum?

Omul cu faţa neagră ne-a făcut loc fără să scoată vreo vorbă.

Am continuat să urc spre tambuchi, privind instinctiv în acest timp spre omul cu faţa neagră. Montgomery a rămas o clipă la piciorul scării.

– N-ai ce căuta aici, ştii bine, i s-a adresat el pe un ton apăsat. Locul tău este la proră.

Omul cu faţa neagră s-a înclinat:

– Ei… nu vor să stau acolo. Vorbea încet, cu un timbru ciudat, răguşit, în voce.

– Nu vor să stai acolo! l-a îngânat Montgomery cu glas ameninţător. Dar eu îţi spun să te duci acolo.

Era pe punctul să mai spună ceva, dar deodată a privit în sus, către mine şi m-a urmat, suind pe scară. Eu mă oprisem în mijlocul tambuchiului, privind îndărăt, uimit încă peste măsură de urâţenia grotescă a acestei creaturi cu faţa neagră. Niciodată nu mai văzusem o figură atât de respingătoare şi de neobişnuită, şi totuşi – dacă această contradicţie este admisibilă – încercam în acelaşi timp ciudata senzaţie că mai întâlnisem undeva exact aceleaşi trăsături şi gesturi care acum mă uimeau. Mai târziu m-am gândit că probabil îl văzusem în timp ce eram urcat la bord, dar această explicaţie nu-mi satisfăcea bănuiala că l-aş fi întâlnit mai înainte. Cum ar putea cineva, care a văzut o dată o faţă atât de ciudată, să uite împrejurarea precisă, iată ce nu puteam defel să înţeleg.

Mişcarea lui Montgomery de a mă urma mi-a îndepărtat atenţia de la figura aceea ciudată şi am privit primprejur, către puntea micii goelete. Eram pe jumătate pregătit, de sunetele pe care le auzisem, pentru ceea ce am văzut. Cu siguranţă că

nu mai întâlnisem niciodată o punte atât de slinoasă. Era nespus de murdară, acoperită cu resturi de morcovi şi de verdeaţă. Numeroşi câini de vânătoare erau legaţi cu lanţuri de catargul principal, extrem de fioroşi, sărind şi lătrând la mine, iar lângă artimon [19] , într-o cuşcă mică de fier, mult prea mică pentru a-i permite să se întoarcă de pe o parte pe cealaltă, şedea ghemuită o puma uriaşă. Ceva mai departe, sub parapetul de la tribord, mai erau câteva cuşti mari, conţinând foarte mulţi iepuri, iar mai în faţă, o lama singuratică era vârâtă într-o cuşcă – de fapt, o simplă ladă. Câinii aveau botniţe din fâşii de piele. Singura fiinţă omenească de pe punte era un marinar slab şi tăcut care stătea la cârmă.

Brigantinele [20] peticite şi murdare erau umflate de vânt şi micul vas părea că îşi întinsese toate pânzele. Cerul era senin, soarele coborâse până la jumătatea drumului spre apus; valuri lungi, pe care vântul le acoperea cu spumă, alergau odată cu noi. Am trecut, pe lângă cârmaci, spre balustrada de la pupă şi am privit valurile spumegând şi bulele de aer dansând şi dispărând în urma vasului. M-am întors, privind de-a lungul punţii murdare:

– Este o menajerie plutitoare? am întrebat.

– Aşa s-ar părea, a zis Montgomery.

– În ce scop sunt transportate aceste animale? Mărfuri? Curiozităţi? Oare căpitanul are de gând să le vândă undeva prin Mările Sudului?

– Aşa s-ar părea, nu? a întărit Montgomery, după care a revenit cu privirea asupra dârei din urma vasului.

Deodată, s-a auzi un schelălăit însoţit de un torent de înjurături furioase, venind dinspre tambuchi, şi

omul diform cu faţa neagră a urcat în goană. Imediat după el şi-a făcut apariţia un om masiv, cu părul roşu, purtând o caschetă albă. La vederea primului, câinii, care tocmai încetaseră să mai latre la mine, s-au înfuriat, urlând şi smucindu-se în lanţuri. Omul cu faţa neagră a şovăit în faţa lor, ceea ce i-a dat omului cu părul roşcat răgazul să-l ajungă din urmă şi să-i repeadă o lovitură puternică între omoplaţi. Nenorocitul s-a prăbuşit ca un bou doborât şi s-a rostogolit pe puntea murdară, printre câinii furioşi. A avut noroc că toţi câinii aveau botniţe. Omul cu părul roşcat a scos un chiot de bucurie şi a rămas locului, clătinându-se, în mare pericol, după părerea mea, fie să cadă pe spate, prin tambuchi, fie în faţă, peste victima sa.

La vederea celui de-al doilea, Montgomery tresărise.

– Hei, opreşte-te! i-a strigat el, pe un ton mustrător.

Dinspre provă s-au ivit doi marinari.

Omul cu faţa neagră, urlând într-un fel ciudat, s-a rostogolit printre picioarele câinilor. Nimeni nu încerca să-i sară în ajutor. Câinii făceau tot ce puteau ca să-l muşte, împungându-l cu botniţele. Era ca un dans îndrăcit al siluetelor cenuşii şi mlădioase peste trupul grosolan trântit la podea. Marinarii dinspre provă asmuţeau câinii, ca şi cum totul ar fi fost un joc amuzant. Montgomery a scos o exclamaţie de mânie şi a coborât în fugă puntea. L-am urmat.

În clipa următoare, omul cu faţa neagră a reuşit să se ridice şi s-a îndreptat, clătinându-se, spre provă. S-a rezemat de parapet, lângă frânghiile catargului principal, şi a rămas acolo gâfâind şi privind peste umăr, la haita de câini. Omul cu părul roşcat râdea satisfăcut.

– Ascultă, căpitane, a zis Montgomery, cu sâsâitul său uşor accentuat, strângându-l de coate pe omul cu părul roşcat; aşa ceva nu se face.

Eu stăteam în spatele lui Montgomery. Căpitanul s-a răsucit pe jumătate şi l-a privit cu ochii întunecaţi şi solemni ai unui om beat.

– Ce nu se face? a întrebat el, şi după ce l-a măsurat pe Montgomery cu un aer somnoros, a adăugat: blestemat tăietor de oase!

Cu o mişcare bruscă şi-a eliberat braţele şi, după două încercări nereuşite, şi-a înfipt pumnii săi de roşcovan în buzunarele hainei.

– Omul ăsta e un pasager, a continuat Montgomery. Te sfătuiesc să-ţi ţii pumnii cât mai departe de el.

– Du-te la dracu'! l-a înjurat căpitanul, cu glasul ridicat. S-a întors brusc şi s-a clătinat într-o parte. Fac ce vreau pe vasul meu, a comentat el.

Cred că Montgomery ar fi trebuit să-l lase în pace – văzând că era beat. Dar el s-a făcut doar ceva mai palid şi l-a urmat pe căpitan, spre parapet:

– Ascultă, căpitane. Nu vreau ca acest om al meu să fie maltratat. A fost chinuit încă de când s-a suit la bord.

O clipă, ameţeala alcoolului l-a împiedicat pe căpitan să vorbească.

– Blestemat tăietor de oase! a fost tot ce a găsit de cuviinţă să spună.

Mi-am dat seama că Montgomery avea un temperament îndărătnic, se înfierbânta din ce în ce mai mult şi nu voia să ierte niciodată. Şi mi-am

mai dat seama, de asemenea, că această ceartă mocnea de multă vreme.

– Omul ăsta e beat, am zis eu împăciuitor; n-ai s-o scoţi la capăt cu el!

Montgomery şi-a strâmbat şi mai tare buza de jos, răsfrântă.

– E beat întotdeauna. Crezi că asta îi dă dreptul să-i atace pe pasageri?

– Vasul meu, a început căpitanul, făcând cu mâna un gest nesigur spre cuşti, era un vas curat. Uită-te acum la el. (Era într-adevăr orice, numai curat nu.) Echipajul era un echipaj respectabil.

– Ai fost de acord să transporţi animalele.

– Aş vrea să nu-mi fi apărut niciodată în cale insula voastră blestemată. Ce dracu'… aveţi nevoie de animalele astea pe o asemenea insulă? Iar omul ăsta al dumitale… Am crezut că este un om. Dar este un nebun. Şi n-are ce căuta la pupă. Crezi că tot vasul ăsta blestemat îţi aparţine dumitale?

– Marinarii dumitale au început să-l chinuiască pe bietul om de cum s-a urcat la bord.

– Ăsta nu-i om – e un diavol, un diavol pocit. Oamenii mei nu-l pot suporta. Nici eu nu-l pot suporta. Nici unul dintre noi nu poate să-l suporte. Nici chiar *dumneata.*

Montgomery i-a întors spatele.

– Oricum, *dumneata* ai să-mi laşi omul în pace, a replicat el, dând din cap în timp ce vorbea.

Dar căpitanul căpătase chef de ceartă. A ridicat glasul:

– Dacă mai vine prin partea asta a corabiei, îi scot maţele, ţi-o spun. Am să toc măruntaiele lui blestemate! Cine eşti *dumneata* să-mi spui *mie* ce trebuie să fac? Îţi repet că eu sunt căpitanul vasului – căpitanul şi proprietarul. Eu sunt aici legea, ţi-o spun – şi legea, şi profeţii. M-am angajat să iau un om şi pe servitorul său spre Arica şi înapoi şi să transport nişte animale. Nu m-am angajat niciodată să duc un nebun blestemat şi un tăietor de oase, un…

Ei bine, nu are importanţă cum i-a mai spus lui Montgomery. L-am văzut pe acesta din urmă făcând un pas înainte, şi m-am aşezat între ei.

– E beat, am zis eu.

Căpitanul a început să urle nişte insulte şi mai grosolane decât cele de mai înainte.

– Tacă-ţi gura, l-am ameninţat, întorcându-mă iute spre el, căci văzusem primejdia zugrăvită pe faţa albă a lui Montgomery. Dar, cu asta, am atras potopul de înjurături asupra mea.

În orice caz, eram bucuros că reuşisem să evit pericolul unei încăierări, chiar cu preţul de a-mi atrage duşmănia de beţiv a căpitanului. Deşi am frecventat societăţi destul de excentrice, nu cred să mai fi auzit vreodată un limbaj atât de murdar curgând într-un torent continuu de pe buzele vreunui om. Unele insulte erau greu de suportat – deşi sunt un om răbdător din fire. Desigur însă că, atunci când i-am spus căpitanului să tacă din gură, uitasem că nu eram decât o epavă omenească, fără nici un fel de resurse băneşti, cu biletul de călătorie neplătit, depinzând întru totul de bunăvoinţa – sau de spiritul speculativ – al

gazdelor mele. Căpitanul mi-a reamintit toate acestea, şi chiar cu tărie. Dar, oricum, evitasem o bătaie.

IV

LA PARAPETUL GOELETEI

În seara aceea, după apusul soarelui, a fost zărit pământul şi goeleta s-a oprit, pregătindu-se de acostare. Montgomery m-a anunţat că ajunsese la destinaţie. Pământul era prea departe pentru a distinge vreun amănunt; mi se părea doar un petic bleumarin ce se aşternea pe întinsul albastru-cenuşiu al mării. O dâră aproape verticală de fum se ridica de pe insulă drept spre cer.

Când apăruse pământul, căpitanul nu era pe punte. După ce îşi descărcase furia asupra mea, coborâse, împleticindu-se, şi se pare că adormise pe podeaua cabinei sale. Comanda fusese preluată efectiv de secund. Acesta era individul slab şi taciturn pe care îl văzusem la cârmă. Se părea că şi el era în duşmănie cu Montgomery. Nu a acordat nici un fel de atenţie vreunuia dintre noi. Am luat masa de seară împreună cu el, într-o tăcere ursuză, după câteva eforturi nereuşite, din partea mea, de a înjgheba o conversaţie. M-a izbit de asemenea faptul că toţi ceilalţi oameni îl priveau cu deosebită duşmănie pe tovarăşul meu cu animalele sale cu tot. Socoteam că Montgomery era foarte reticent în privinţa intenţiilor lui cu aceste creaturi, ca şi în privinţa destinaţiei lui şi, cu toate că simţeam o curiozitate crescândă, n-am mai insistat.

Am rămas de vorbă pe partea dindărăt a punţii, până când cerul s-a acoperit de stele. În afară de rare zgomote ce veneau dinspre sala marinarilor, slab luminată, şi din când în când câte o mişcare a animalelor, noaptea era foarte liniştită. Puma, privindu-ne cu ochi strălucitori, şedea ghemuită, ca un balot negru, într-un colţ al cuştii. Câinii păreau să fie adormiţi. Montgomery a scos nişte ţigări de foi.

Mi-a vorbit despre Londra pe tonul unor amintiri aproape dureroase, punându-mi tot felul de întrebări despre schimbările de acolo. Vorbea ca un om care iubise viaţa Londrei şi fusese îndepărtat de ea brusc şi irevocabil. I-am povestit cât am putut mai bine de una, de alta. În tot acest timp, ciudăţenia lui începea să prindă contur în mintea mea. Îi cercetam faţa palidă, enigmatică, în licărirea slabă a lanternei de la habitaclu, din spatele meu. Apoi am început să privesc spre largul mării, unde se ascundea în întuneric insuliţa lui.

Mi se părea că acest om apăruse din Imensitate doar pentru a-mi salva viaţa. A doua zi, el urma să debarce şi să dispară iar din viaţa mea. Chiar dacă împrejurările ar fi fost obişnuite, tot m-ar fi pus puţin pe gânduri. Dar mă intriga în primul rând ciudăţenia unui om instruit care trăia pe o insuliţă necunoscută şi, pe lângă aceasta, natura extraordinară a bagajelor sale. Îmi repetam şi eu întrebarea căpitanului: „Ce voia să facă cu aceste animale? De ce, de asemenea, pretinsese că nu-i aparţineau, atunci când făcusem, la început, primele presupuneri în privinţa lor? Şi, apoi, servitorul său avea ceva straniu care mă impresionase profund. Aceste fapte aruncau o umbră de mister în jurul lui. Ele puneau stăpânire pe imaginaţia mea şi mă împiedicau să vorbesc.

Către miezul nopţii, discuţia noastră despre Londra s-a încheiat şi am rămas unul lângă altul, rezemaţi de parapet, privind visători marea tăcută, luminată de stele, fiecare din noi urmărindu-şi propriile sale gânduri. Era o atmosferă potrivită pentru sentimentalism, şi eu am început să vorbesc despre recunoştinţa mea.

– Dă-mi voie să-ţi mulţumesc, am zis, după câtva timp, pentru că mi-ai salvat viaţa.

– Întâmplarea, răspunse el; numai întâmplarea.

– Prefer să aduc mulţumiri agentului ei, concret.

– Nu mulţumi nimănui. Dumneata erai la ananghie, iar eu puteam să te ajut, ţi-am făcut injecţii şi te-am hrănit ca şi cum aş fi cules un specimen oarecare. Mă plictiseam şi voiam să fac ceva. Dacă în ziua aceea aş fi fost obosit sau dacă nu mi-ar fi plăcut mutra dumitale, ei bine…, mă întreb unde ai fi fost dumneata acum.

Vorbele lui mi-au mai temperat puţin dispoziţia.

– În orice caz…

– E numai întâmplarea, ascultă ce-ţi spun eu, m-a întrerupt el, la fel cum este totul în viaţa omului. Numai proştii nu-şi dau seama de asta. De ce sunt eu acum aici – un izgonit al civilizaţiei – în loc să fiu un om fericit, bucurându-mă de toate plăcerile Londrei? Pur şi simplu pentru că – acum unsprezece ani – mi-am pierdut capul, timp de zece minute, într-o noapte ceţoasă.

El s-a oprit.

– Serios? am făcut eu.

– Asta-i tot.

Am rămas din nou în tăcere. Apoi, deodată, el a izbucnit în râs.

– Este ceva în acest cer înstelat care te face să-ţi dezlegi limba. E o prostie din partea mea şi totuşi parcă aş vrea să-ţi povestesc.

– Orice mi-ai spune, poţi să te bizui că voi păstra pentru mine… Dacă despre asta-i vorba.

Era pe punctul să înceapă, dar apoi clătină din cap cu îndoială.

– Atunci nu-mi spune. Oricum mie îmi e totuna. La urma urmei, este mai bine să-ţi păstrezi secretul. Nu câştigi nimic, decât o slabă uşurare, dacă îţi respect încrederea. Dacă nu… ei bine?

El a mormăit ceva nelămurit. Simţeam că îl găsisem într-un moment nefavorabil, că îl prinsesem într-o dispoziţie de a se destăinui; şi, ca să spun drept, nu eram curios să aflu ce anume ar fi putut să gonească din Londra un tânăr student în medicină. Am şi eu imaginaţie. Am ridicat din umeri şi m-am întors. Pe balustrada de la pupă stătea aplecată o formă neagră şi tăcută, privind stelele. Era ciudatul servitor al lui Montgomery. S-a uitat repede peste umăr, când m-am mişcat, şi apoi a întors iar capul.

Vi se va părea poate un lucru neînsemnat, dar pentru mine a fost ca o lovitură neaşteptată. Singura lumină de lângă noi era lanterna de la cârmă. Faţa acestei creaturi se întoarse pentru o clipă dinspre întunericul de la pupa către felinar şi am văzut că ochii care mă priveau străluceau cu o palidă lumină verde.

Pe atunci nu ştiam că o luminozitate, roşiatică cel puţin, nu este neobişnuită la ochii omeneşti. Lucrul acesta mi s-a părut cu totul neomenesc. Figura

aceea neagră, cu ochii de foc, mi-a răscolit toate gândurile şi sentimentele şi, pentru o clipă, spaimele uitate ale copilăriei mi-au revenit în minte. Apoi efectul a trecut, aşa cum venise. O ciudată figură neagră de om, o figură fără nimic aparte, rezemată de balustradă, privind spre cerul înstelat – şi l-am auzit pe Montgomery adresându-mi-se:

– Mă gândesc să coborâm, dacă socoteşti că am stat destul.

I-am bălmăjit ceva. Am coborât şi, la uşa cabinei mele, mi-a urat noapte bună.

În noaptea aceea am avut nişte vise foarte neplăcute. Luna, în descreştere, a răsărit târziu. Lumina ei arunca o palidă rază albă şi fantomatică de-a curmezişul cabinei şi desena o formă sinistră pe peretele de lângă pat.

Apoi câinii s-au deşteptat şi au început să urle şi să latre, şi abia dacă am mai putut să adorm până când s-a luminat de ziuă.

V

OMUL CARE NU AVEA UNDE SĂ SE DUCĂ

Când au mijit zorile – era a doua dimineaţă după ce îmi revenisem şi cred că a patra după ce fusesem pescuit – m-am trezit dintr-un puhoi de vise tumultuoase, cu tunuri şi mulţimi care urlau, şi am auzit nişte strigăte răguşite deasupra mea. M-am frecat la ochi, ascultând aceste zgomote fără să înţeleg, pentru o clipă, unde mă aflam. Apoi a răsunat, deodată, un tropăit de picioare desculţe, urmat de zgomotul unor obiecte grele urnite din loc, un scârţâit puternic şi un zornăit de lanţuri. Am auzit clipocitul apei, în timp ce vasul era cârmit într-o parte, şi un val înspumat galben-verzui a trecut peste ferestruica rotundă, lăsând în urmă şiroaie de apă. M-am îmbrăcat în grabă şi am suit pe punte.

În vreme ce urcam scara, am văzut proiectat pe cerul roşu – căci soarele tocmai răsărea – spatele larg şi părul roşcat al căpitanului, iar, pe deasupra umărului său, puma se răsucea legănându-se, atârnată de un scripete prins de ghiul [21] catargului de artimon. Bietul animal părea teribil de înspăimântat şi se ghemuise în fundul micii sale cuşti.

– Peste bord cu ele! zbiera căpitanul. Peste bord cu ele! După toată porcăria asta, o să avem iar vasul

curat.

Căpitanul stătea drept în drumul meu, aşa că am fost nevoit să-l ating pe umăr ca să pot trece pe punte. S-a întors tresărind şi clătinându-se, apoi s-a dat cu câţiva paşi înapoi ca să se uite la mine. Nu trebuia să ai un ochi prea expert pentru a-ţi da seama că încă era beat.

– Hei! a zis el prosteşte, apoi ochii i s-au luminat. Ei, dar este domnul… domnul…?

– Prendick, am completat eu.

– La dracu' cu Prendick! a exclamat el. „Tacă-ţi Gura“ – ăsta-i numele dumitale. Domnul Tacă-ţi Gura!

Nu merita să răspund acestui animal. Dar nici nu m-am aşteptat la cele ce au urmat. A întins mâna spre locul de trecere, lângă care Montgomery stătea de vorbă cu un om masiv, cu părul alb, îmbrăcat într-o flanelă albastră murdară, care, după cât se părea, tocmai se urcase la bord.

– Pe acolo, blestematule domnu' Tacă-ţi Gura. Pe acolo, a mugit căpitanul.

Montgomery şi tovarăşul său s-au întors, auzindu-i vorbele.

– Ce vrei să spui? l-am întrebat eu.

– Pe acolo, blestematule domn Tacă-ţi Gura – asta vreau să spun. Peste bord, domnule Tacă-ţi Gura – şi repede. Curăţim vasul, descotorosim tot vasul acesta binecuvântat. Peste bord şi cu dumneata.

L-am privit, mut de uimire. Apoi m-am gândit că era exact ceea ce doream. Faptul că pierdeam perspectiva unei călătorii, în calitate de unic

pasager al acestui beţiv arţăgos, nu era de natură să mă întristeze. M-am întors spre Montgomery.

– Nu te putem lua cu noi, a zis scurt tovarăşul lui Montgomery.

– Nu mă puteţi lua! am repetat eu uluit. Avea figura cea mai categorică şi mai hotărâtă din câte văzusem vreodată.

– Ascultă, am început eu, răsucindu-mă spre căpitan.

– Peste bord, a tunat căpitanul. Vasul ăsta nu mai e pentru animale şi canibali; şi chiar mai rău decât animale. Peste bord cu dumneata… domnule Tacă-ţi Gura. Dacă ei nu te vor, ai să mergi în voia valurilor. Dar ai să pleci în orice caz, împreună cu prietenii dumitale. Am terminat cu blestemata asta de insulă pe vecie, amin! M-am săturat de ea.

– Dar, Montgomery, l-am implorat eu.

Şi-a strâmbat buza de jos şi a făcut semn din cap, neputincios, spre omul cu părul cărunt din spatele său, arătându-mi că nu poate face nimic pentru a mă ajuta.

– Imediat am să mă ocup şi de dumneata, a rostit căpitanul.

Şi a început o neobişnuită discuţie în trei. Mă rugam pe rând de fiecare dintre cei trei oameni, mai întâi de omul cu părul cărunt, pentru a mă lăsa să debarc, apoi de căpitanul beţiv, pentru a mă lăsa la bord. Mi-am strigat rugăminţile chiar şi faţă de marinari. Montgomery nu spunea nicio vorbă; doar clătina din cap.

– Ai să mergi peste bord, ţi-o spun eu, era refrenul căpitanului… La dracu’ cu legea! Eu sunt rege

aici!

În cele din urmă, trebuie să mărturisesc, glasul mi s-a frânt brusc, în mijlocul unor ameninţări violente.

Am simţit un val de neastâmpăr nervos şi m-am dus către pupa, privind abătut în gol.

În acest timp, marinarii progresau rapid cu descărcarea lăzilor şi cuştilor cu animale. O şalupă mare, cu două pânze, trăsese lângă goeletă şi încărca ciudatele mărfuri. Nu-i puteam vedea pe insularii care primeau lăzile, deoarece corpul şalupei îmi era ascuns de flancul goeletei.

Montgomery şi tovarăşul său nu-mi acordau nici cea mai mică atenţie, preocupaţi să ajute şi să-i dirijeze pe cei patru sau cinci marinari care descărcau mărfurile. Căpitanul se amesteca şi el, fără să le dea însă prea mult ajutor. Oscilam între deznădejde şi furie. O dată sau de două ori, în timp ce stăteam acolo, aşteptând ceea ce urma să se întâmple, n-am putut rezista impulsului de a izbucni în râs, gândindu-mă la nefericita încurcătură în care mă aflam. Mă simţeam cu atât mai nenorocit cu cât nu mâncasem nimic în dimineaţa aceea. Foamea şi lipsa unor anumite globule de sânge răpesc toată vigoarea omului: îmi dădeam destul de bine seama că nu aveam puterea nici să rezist celor ce avea de gând căpitanul să facă pentru a mă expulza, nici să mă impun în faţa lui Montgomery şi a tovarăşului său. Aşa că îmi aşteptam resemnat soarta, iar descărcarea mărfurilor lui Montgomery în şalupă continua ca şi cum eu nici n-aş fi existat.

Îndată ce munca s-a încheiat, a urmat o scurtă luptă; am fost târât, fără să pot opune decât o slabă rezistenţă, până la locul de trecere. Abia atunci am observat cât de ciudate erau feţele brune ale

oamenilor care şedeau cu Montgomery în şalupă. Dar şalupa era acum complet încărcată şi a fost împinsă repede în larg. Un gol tot mai larg de apă verde se deschidea sub mine şi m-am tras cu toată puterea înapoi pentru a evita să cad cu capul în jos.

Oamenii din şalupă au strigat ceva în bătaie de joc şi l-am auzit pe Montgomery înjurându-i. Apoi căpitanul, cu secundul şi încă un marinar care îl ajutau, m-au dus îndărăt spre pupă. Bărcuţa de pe *Lady Vain* fusese legată la remorcă; era pe jumătate plină cu apă, nu avea nici vâsle şi nici un fel de alimente. Am refuzat să mă îmbarc pe ea şi m-am aruncat, cât eram de lung, pe punte. Până la urmă, m-au coborât cu o frânghie – căci nu exista scară la pupă – şi apoi au tăiat odgonul, lăsându-mă în voia valurilor.

Pluteam încet, îndepărtându-mă de goeletă. Cu un fel de stupoare, priveam cum marinarii manevrau pânzele, şi încet, dar sigur, vasul s-a răsucit în direcţia vântului. Pânzele au fâlfâit şi apoi s-au umflat în bătaia vântului. Vedeam cum flancul vasului, bătut de ape, se înclina spre mine. Apoi s-au îndepărtat din câmpul meu vizual.

Nu mi-am mai întors capul ca să-l urmăresc. La început abia puteam să cred cele ce mi se întâmplaseră. M-am ghemuit în fundul bărcii, zăpăcit, privind fix înainte, la marea pustie şi liniştită. Apoi, mi-am dat seama că mă aflam din nou în acest mic infern, care acum era şi pe jumătate scufundat. Privind înapoi pe deasupra copastiei [22] , am văzut goeleta luând distanţă. Rezemat de balustrada de la pupă, căpitanul cu părul roşcat râdea de mine. Mutându-mi privirea spre insulă, am văzut şalupa micşorându-se pe măsură ce se apropia de ţărm.

Brusc, mi-a apărut limpede toată cruzimea acestei abandonări. Nu aveam niciun mijloc să ajung la ţărm, dacă nu aveam cumva norocul să fiu împins de valuri într-acolo. După cum vă amintiţi, eram încă slăbit de zilele petrecute în barcă; eram flămând şi fără vlagă, căci altfel aş fi avut mai mult curaj. Dar aşa, m-am pornit deodată să suspin şi să plâng, aşa cum nu mai făcusem de când eram copil mic. Lacrimile îmi şiroiau pe obraji. Într-o izbucnire de deznădejde am început să izbesc cu pumnii în apa din fundul bărcii şi cu picioarele loveam cu furie în copastie. Mă rugam cu glas tare lui Dumnezeu să mă lase să mor.

VI

LUNTRAŞII CEI POCIŢI

Dar locuitorii insulei, văzând că eram într-adevăr în voia valurilor, s-au îndurat de mine. Pluteam încet spre est, apropiindu-mă pieziş de insulă, când deodată am văzut, cu imensă uşurare, că şalupa cârmeşte, întorcându-se spre mine. Era foarte încărcată şi, pe măsură ce se apropia, puteam să-l disting pe tovarăşul lui Montgomery, cu părul alb şi umerii laţi, stând înghesuit în partea din spate, printre câini şi lăzi. Privea ţintă la mine, fără să facă vreo mişcare sau să vorbească. Pocitania cu faţa neagră, aşezată în faţă, lângă puma, mă privea la fel de fix. Pe lângă aceştia, mai erau încă trei oameni, nişte indivizi ciudaţi, cu aspect de brute, pe care câinii îi lătrau cu furie. Montgomery, care şedea la cârmă, a adus şalupa lângă mine şi, ridicându-se, a apucat şi a legat frânghia de cârmă pentru a mă remorca – deoarece pe bord nu mai era loc.

Între timp, îmi revenisem din nebunia care mă cuprinsese şi am răspuns cu destul curaj la chemarea pe care mi-o adresase pe când se apropia. I-am spus că luntrea era aproape plină cu apă, şi el îmi dădu o găleată. Când funia se întinse între cele două bărci, m-am trezit aruncat pe spate. O vreme, am fost ocupat să scot apa din barcă.

Abia după ce am golit barca – fiindcă apa intrase pe deasupra, fundul bărcii era în perfectă stare – am avut răgazul să privesc din nou oamenii din şalupă.

Omul cu părul alb tot mă mai cerceta cu atenţie, dar, după cum mi se părea acum, cu o expresie de oarecare nedumerire. Când privirile noastre s-au întâlnit, a lăsat ochii în jos spre câinele care era aşezat la picioarele sale. Era un bărbat zdravăn, după cum am mai spus, cu o frunte frumoasă şi trăsături pronunţate; dar ochii aveau, deasupra pleoapelor, acea zbârcire a pielii care adesea vine odată cu înaintarea în vârstă, iar colţurile gurii sale mari, lăsate în jos, îi dădeau o expresie de hotărâre bătăioasă. Vorbea cu Montgomery, dar vocea îi era prea joasă pentru ca să-l pot auzi. De la el, privirea mi-a alunecat la ceilalţi trei oameni, creându-mi impresia unui echipaj prea puţin obişnuit. Nu le vedeam decât feţele şi era ceva în aceste feţe – nu-mi dau seama ce – care îmi producea o repulsie ciudată. I-am observat cu atenţie, şi impresia nu mi s-a risipit, deşi nu reuşeam să descopăr ce anume o provoca. Păreau să fie oameni bruneţi, dar mâinile şi picioarele, până la degete şi la labele picioarelor, le erau înfăşurate în mod ciudat într-un fel de pânză subţire de un alb-murdar. Nu mai văzusem niciodată oameni atât de înfăşaţi, în afară de unele femei din Orient. Purtau şi turbane, iar de sub ele îşi întorceau chipurile drăceşti spre mine, cu maxilarul de jos ieşit în afară şi cu ochi strălucitori. Aveau părul negru şi lins, aproape ca părul de cal, şi păreau, aşa cum şedeau jos, să depăşească în statură toate rasele de oameni din câte văzusem. Omul cu părul alb, care avea cel puţin şase picioare înălţime, era cu un cap mai scund decât oricare dintre cei trei. Mai târziu, am constatat că nu erau în realitate mai înalţi decât mine, dar trupurile lor erau anormal de alungite, iar coapsele erau scurte şi ciudat de încovoiate. În

orice caz, formau un grup extrem de respingător şi, pe deasupra lor, sub vela din faţă, am zărit obrazul negru al omului ai cărui ochi luminau prin întuneric.

În timp ce îi cercetam, mi-au întâlnit privirea şi, unul după altul, şi-au întors capul, continuând să-mi arunce însă câte o ocheadă. M-am gândit că poate îi deranjam şi mi-am fixat atenţia asupra insulei de care ne apropiam.

Era joasă şi acoperită cu o vegetaţie bogată, mai ales cu o specie de palmieri care îmi era necunoscută. Dintr-un loc, se ridica la o înălţime imensă un fir subţire de abur, care apoi se zdrenţuia ca un pămătuf de pene. Ajunsesem în interiorul unui golf larg, mărginit de fiecare parte cu câte un promontoriu scund. Plaja era acoperită cu un nisip cenuşiu-şters şi se ridica abrupt către o faleză, cam la optsprezece-douăzeci de metri deasupra nivelului mării, acoperită în mod neregulat cu arbori şi tufişuri. La jumătatea distanţei, în sus, era un loc împrejmuit, de formă pătrată, cu pietre de diferite culori, şi mai târziu am văzut că zidul era construit în parte din coral şi în parte din lavă poroasă. Două acoperişuri de paie se înălţau din interiorul acestui loc îngrădit.

Pe ţărm ne aştepta un om. Pe când eram încă departe, în larg, mi s-a părut că mai văd vreo câteva creaturi groteşti, fugind în tufişurile de pe malul râpos, dar când ne-am apropiat nu se mai vedea nici urmă de aşa ceva. Omul de pe ţărm era de statură mijlocie, cu o faţă întunecată, de tip negroid. Avea o gură mare, aproape fără buze, braţe extraordinar de subţiri, labe lungi şi înguste şi picioare arcuite. Stătea cu capul său mare întins înainte, privind la noi. Era îmbrăcat ca Montgomery şi tovarăşul său cu părul alb, în bluză şi pantaloni de serj albastru.

Când ne-am apropiat mai mult, acest individ a început să alerge încoace şi încolo pe ţărm, făcând cele mai caraghioase mişcări. La un ordin al lui Montgomery, cei patru oameni din şalupă s-au ridicat şi cu gesturi ciudate şi stângace au strâns pânzele. Montgomery a cârmit şi a intrat într-un bazin mic şi îngust, săpat în mal. Omul de pe ţărm a venit în grabă spre noi. Bazinul, cum l-am numit, nu era de fapt decât un şanţ, destul de lung pentru a adăposti şalupa în acest moment al fluxului.

Am auzit cum fundul bărcii scârţâia pe nisip, am împins luntrea cu găleata, ferind-o să intre în cârma şalupei şi, desfăcând frânghia, am acostat. Cei trei oameni înfăşaţi s-au dat jos pe nisip şi s-au apucat, cu mişcările cele mai stângace, să descarce mărfurile, ajutaţi de omul de pe ţărm. M-au izbit în special mişcările ciudate ale picioarelor celor trei marinari înfăşaţi şi bandajaţi – nu că ar fi fost ţepene, ci doar răsucite într-un fel curios, aproape ca şi cum ar fi fost puse greşit în încheieturi. Câinii tot mai mârâiau şi se smuceau din lanţuri spre aceşti oameni, în timp ce omul cu părul alb cobora pe ţărm împreună cu ei. Cei trei indivizi masivi discutau unul cu altul cu glasuri ciudat de guturale, iar cel care ne aşteptase pe ţărm a început să vorbească cu ei, cu aprindere – o limbă străină, după cât se părea – în timp ce puneau mâna pe nişte baloturi îngrămădite la pupă. Mai auzisem cândva un asemenea glas, dar nu puteam să-mi dau seama când. Omul cu părul alb ţinea în loc şase câini care lătrau şi, în hărmălaia pe care o făceau, striga nişte ordine. Montgomery, după ce a scos cârma şalupei, a coborât şi el şi s-au pus cu toţii pe descărcat. Eu eram prea slăbit ca să-mi ofer ajutorul şi din cauza foamei, şi din cauza soarelui care bătea drept pe capul meu descoperit.

Deodată, omul cu părul alb a părut să-şi aducă aminte de mine şi s-a apropiat.

– Arăţi ca şi cum nu ai fi mâncat nimic de azi-dimineaţă.

Ochii săi mici erau de un negru strălucitor, sub sprâncenele groase.

– Îmi cer scuze pentru asta. Acum eşti oaspetele nostru, trebuie să facem să te simţi bine, deşi nu ai fost invitat, după cum bine ştii.

M-a privit pătrunzător, drept în ochi.

– Montgomery spune că dumneata eşti un om instruit, domnule Prendick – spune că te ocupi oarecum cu ştiinţa. Pot să te întreb ce anume ai studiat?

I-am spus că mi-am petrecut câţiva ani la Colegiul Regal de Ştiinţe şi că am făcut sub conducerea lui Huxley unele studii de biologie. Auzind aceasta, a ridicat uşor din sprâncene.

– Asta schimbă puţin situaţia, domnule Prendick, a zis el, cu ceva mai mult respect în glas. Vezi că şi noi suntem biologi. Aceasta este o staţiune biologică – într-un anume fel. Ochii săi s-au oprit asupra oamenilor în alb, care trăgeau din greu cuşca pumei, pusă pe tăvălugi, spre curtea îngrădită. Eu şi Montgomery, cel puţin, a adăugat el. Nu pot şti când vei putea să pleci de aici. Ne aflăm în afara tuturor căilor maritime. Nu vedem un vas decât cam o dată la douăsprezece luni.

M-a părăsit brusc şi a urcat coasta, trecând pe lângă grupul de oameni, şi a intrat, cred, în curtea îngrădită. Ceilalţi doi oameni erau cu Montgomery şi îngrămădeau pachetele mai mici pe un cărucior. Lama se afla încă în şalupă, împreună cu cuştile de iepuri; de o bancă erau încă legaţi nişte câini. Grămada fiind completată, toţi cei trei oameni au pus mâna pe cărucior şi au început să împingă

greutatea de vreo tonă, mergând în urma pumei. Îndată după aceea Montgomery i-a lăsat pe ceilalţi şi, întorcându-se la mine, mi-a întins mâna.

– În ceea ce mă priveşte, a zis el, mă bucur. Căpitanul acela era o bestie. Ţi-ar fi făcut numai zile fripte.

– Dumneata m-ai salvat din nou.

– Rămâne de văzut. Vei constata că insula aceasta este un soi de infern, te asigur. În locul dumitale, aş avea mare grijă la tot ce fac. *El*... Ezită şi păru că-şi opreşte vorbele care îi stăteau pe buze. Vrei să-mi dai o mână de ajutor?

Am trecut prin apă, ajutându-l să dea jos de pe şalupă una dintre cuşti. De îndată ce a pus-o jos, a deschis uşiţa şi, aplecând cuşca într-o parte, a răsturnat conţinutul ei viu pe pământ. Iepurii au căzut claie peste grămadă. A început să bată din palme, iar iepurii, vreo cincisprezece sau douăzeci la număr, au luat-o la goană, ţopăind pe coasta malului, drept în sus.

– Creşteţi şi vă înmulţiţi, prieteni, a spus Montgomery. Populaţi din nou insula. Până acum ne-a cam lipsit carnea pe aici.

În timp ce îi priveam dispărând, omul cu părul alb s-a întors cu o sticlă de rachiu şi câţiva biscuiţi.

– Iată ceva cu care să-ţi petreci vremea, Prendick, a zis el pe un ton mult mai familiar decât înainte.

Fără multă ceremonie, m-am pus de îndată pe mâncat biscuiţi, în timp ce omul cu părul alb îl ajuta pe Montgomery să mai elibereze încă vreo douăzeci de iepuri. Totuşi, trei cuşti mari au luat destinaţia casei, împreună cu puma. De rachiu nu

m-am atins, pentru că de când mă ştiu m-am abţinut de la băutură.

VII

UŞA ÎNCUIATĂ

Cititorul va înţelege, poate, că la început totul era atât de straniu în jurul meu, iar situaţia mea era rezultatul unor aventuri atât de neprevăzute, încât nu puteam să-mi dau seama de ciudăţenia relativă a tot ceea ce mă înconjura. Urcând malul, în spatele lamei, am fost ajuns din urmă de Montgomery, care m-a rugat să nu intru în curtea împrejmuită cu ziduri de piatră. Am observat atunci că puma, în cuşca ei, ca şi grămada de bagaje, fuseseră puse în faţa intrării în acest pătrat închis.

M-am întors şi am văzut că şalupa fusese descărcată, scoasă din bazin şi trasă pe plajă, iar omul cu părul alb se îndrepta spre noi. I s-a adresat lui Montgomery:

– Şi acum vine problema acestui oaspete neinvitat. Ce vom face cu el?

– Are cunoştinţe ştiinţifice, a zis Montgomery.

– Sunt nerăbdător să mă apuc iar de treabă – cu aceste noi materiale, a spus omul cu părul cărunt, arătând cu capul spre locul împrejmuit. Ochii îi străluceau.

– Văd bine că eşti nerăbdător, a replicat Montgomery, pe un ton nu prea cordial.

– Nu-l putem trimite acolo şi nu ne putem pierde vremea construindu-i o nouă baracă. Şi, desigur, nu putem nici să-l punem la curent de pe acum.

– Sunt în mâinile dumneavoastră, am intervenit eu. Nu aveam idee ce voiau să înţeleagă prin „acolo“.

– Şi eu mă gândeam la asta, a răspuns Montgomery. Este camera mea cu uşa dinafară…

– E foarte bine, a confirmat prompt bătrânul, privind spre Montgomery, şi toţi trei ne-am îndreptat spre locul îngrădit.

– Îmi pare rău că trebuie să fac o taină din asta, domnule Prendick, dar trebuie să ţii seama că ai venit nepoftit. Mica noastră aşezare de aici conţine câteva secrete. Este, de fapt, un fel de cameră a lui Barbă Albastră. Însă nu este nimic prea înspăimântător… pentru un om raţional. Dar pentru moment… cum încă nu te cunoaştem….

– Desigur, am admis eu, ar trebui să fiu prost pentru ca să mă supăr pentru lipsa de încredere.

Şi-a strâmbat gura lui mare într-un zâmbet uşor – era unul din acei oameni posaci care zâmbesc cu colţurile gurii lăsate în jos – şi s-a înclinat în semn că apreciază amabilitatea mea. Am trecut pe lângă intrarea principală, o poartă grea din lemn bătută cu fiare şi încuiată. În faţa ei era îngrămădită încărcătura de pe şalupă; în colţ am dat peste o mică uşă pe care nu o observasem mai înainte. Omul cu părul cărunt a scos o legătură de chei din buzunarul hainei sale albastre şi soioase, a deschis uşa şi a intrat. Cheile sale şi felul minuţios în care se încuiau uşile, chiar când se aflau sub ochii săi, m-au izbit în mod deosebit.

L-am urmat şi am nimerit într-o încăpere mică, mobilată simplu, dar destul de confortabil, cu uşa

interioară, care era uşor întredeschisă, dând într-o curte pietruită. Montgomery a închis-o imediat. Un hamac era atârnat de-a curmezişul colţului celui mai întunecat al camerei şi o mică fereastră fără geamuri, apărată de o bară de fier, se deschidea spre mare.

Omul cu părul cărunt m-a informat că aceasta urma să fie locuinţa mea. Iar uşa dinspre curte, pe care, „de teama accidentelor“, o va încuia pe partea cealaltă, limita accesul meu spre interior. Mi-a atras atenţia asupra unui şezlong confortabil, aşezat în faţa ferestrei, şi asupra unui vraf de cărţi vechi, format mai ales, după cum mi-am dat seama, din lucrări de chirurgie şi din ediţii ale clasicilor greci şi latini – limbi pe care nu le pot citi cu uşurinţă – pe un raft de lângă hamac. A ieşit din cameră prin uşa ce dădea în afară, ca şi cum ar fi vrut să evite deschiderea uşii dinspre interior.

– De obicei mâncăm aici, a precizat Montgomery, şi apoi, ca şi cum ar fi avut o îndoială, a ieşit după celălalt.

„Moreau“, l-am auzit eu strigând şi, pentru moment, n-am acordat nicio atenţie faptului. Apoi, în timp ce mă uitam prin cărţile de pe raft, m-am întrebat unde mai auzisem eu numele de Moreau.

M-am aşezat în faţa ferestrei, am scos biscuiţii care îmi mai rămăseseră şi am mâncat cu poftă.

„Moreau?“

Prin fereastră se zărea, trăgând o ladă de-a lungul ţărmului, unul din acei oameni neobişnuiţi, înfăşuraţi în alb. Apoi a dispărut din dreptul ferestrei. După aceea s-a auzit o cheie intrând şi răsucindu-se în broasca uşii din spatele meu. După câtva timp, prin uşa închisă a pătruns zgomotul câinilor care fuseseră aduşi de pe ţărm. Nu lătrau,

ci gâfâiau şi mârâiau într-un mod curios. Puteam auzi tropăitul rapid al labelor lor şi vocea lui Montgomery care căuta să-i liniştească.

Eram foarte impresionat de stricteţea cu care aceşti doi oameni păstrau secretul curţii închise şi câtva timp nu m-am gândit decât la asta şi la faptul că numele de Moreau îmi era neobişnuit de familiar. Dar memoria omenească este atât de ciudată, încât atunci nu-mi puteam aminti în ce împrejurări cunoscusem acest nume. De aici, gândurile mi s-au îndreptat spre ciudăţenia, cu neputinţă de definit, a omului diform înfăşat în alb, pe care îl văzusem pe plajă. Nu mai întâlnisem niciodată un astfel de mers, astfel de gesturi neobişnuite, ca acelea pe care le avea această fiinţă, pe când trăgea lada. Mi-am amintit că nici unul dintre aceşti oameni nu vorbise cu mine, deşi pe mulţi dintre ei îi văzusem privindu-mă din când în când într-un fel anume, pe furiş, cu totul diferit de privirea deschisă a sălbaticului obişnuit. Mă întrebam ce limbă or fi vorbind. Îmi făcuseră impresia că ar fi deosebit de taciturni, iar când o făceau, aveau glasuri foarte nefireşti. Ce-o fi cu ei? Apoi, mi-am adus aminte de ochii bizarului servitor al lui Montgomery.

Tocmai pe când mă gândeam la el, a intrat în odaie. Acum era îmbrăcat în alb şi ducea pe o tăviţă cafea şi nişte legume fierte. Cu greu mi-am putut stăpâni un fior de repulsie când s-a apropiat, înclinându-se cu amabilitate, şi a aşezat tava pe masă înaintea mea.

Şi, atunci, uimirea m-a paralizat! Sub şuviţele de păr negru i se vedea urechea! Mi-a apărut în faţă, dintr-odată, aproape de ochi. Omul avea urechi ascuţite, acoperite cu un puf brun şi fin!

– Masa dumneavoastră, domnu’, a zis el.

Îi priveam ţintă chipul, fără să încerc să-i răspund. S-a răsucit şi s-a îndreptat spre uşă, uitându-se la mine într-un mod ciudat, pe deasupra umărului.

L-am urmărit din ochi şi, în acest timp, prin vreun mecanism cerebral inconştient, mi-a venit în minte un început de frază: „Moreau… şi mai ce? Moreau şi…?“

Ah! memoria mi-a alergat cu zece ani înapoi. „Moreau şi ororile sale“. Fraza mi-a plutit o clipă în minte – şi apoi am revăzut-o, cu litere roşii, pe o mică broşură galbenă care, citind-o, te făcea să te înfiori. Apoi mi-am amintit desluşit şi restul. Broşura aceea, de mult uitată, mi-a revenit în memorie cu o limpezime surprinzătoare. Pe atunci eram doar un băieţandru şi Moreau avea, cred, cam cincizeci de ani; era un fiziolog celebru, de prima clasă, bine cunoscut în cercurile ştiinţifice pentru imaginaţia sa extraordinară şi brutala sa sinceritate în discuţie. Acesta era oare acelaşi Moreau? Publicase câteva notiţe extrem de surprinzătoare în legătură cu transfuzia de sânge şi, în plus, era cunoscut pentru valoroasele lui contribuţii în privinţa culturilor de microbi. Apoi, dintr-odată, cariera lui a luat sfârşit. A fost silit să părăsească Anglia. Un ziarist obţinuse acces în laboratorul lui, în calitate de asistent laborant, cu intenţia deliberată de a face dezvăluiri senzaţionale; şi, cu ocazia unui accident neplăcut – dacă a fost cumva accident – broşura sa dezgustătoare a devenit notorie. În ziua publicării ei, un câine nenorocit, jupuit şi schilodit în fel şi chip, a scăpat din casa lui Moreau.

Era în plin sezon mort, şi un editor cunoscut, văr cu improvizatul asistent de laborator, a făcut apel la conştiinţa naţiunii. Nu era prima dată când această conştiinţă se întorcea împotriva metodelor de cercetare ştiinţifică. Doctorul a fost pur şi

simplu alungat din ţară. Poate că merita într-adevăr să fie izgonit, dar eu tot mai cred că sprijinul îndoielnic al colegilor săi, ca şi abandonarea lui de către societatea oamenilor de ştiinţă, a fost ceva ruşinos. Şi, totuşi, unele din experienţele sale, după spusele ziaristului, erau nişte cruzimi inutile. Poate că ar fi putut să obţină pace cu societatea, dacă şi-ar fi abandonat cercetările, dar se pare că le-a preferat pe acestea din urmă, aşa cum ar fi făcut cei mai mulţi din cei care au căzut o dată sub farmecul atotputernic al cercetărilor. Era necăsătorit şi nu era obligat să ţină seama de nimic altceva decât de interesul său personal…

Eram convins că era unul şi acelaşi Moreau. Toate se potriveau. Începeam să înţeleg cărui scop îi erau destinate puma şi celelalte animale, care fuseseră aduse acum, împreună cu restul bagajelor, în locul îngrădit din dosul casei; şi un curios miros vag, respiraţia a ceva familiar, un miros care până acum rămăsese în fundul conştiinţei mele, mi-a revenit deodată cu putere în minte. Era mirosul de antiseptic, întâlnit în sălile de operaţii. Am auzit puma răgind înapoia zidului şi unul dintre câini a schelălăit ca şi cum ar fi fost lovit.

Totuşi, mai ales pentru un om de ştiinţă, vivisecţia nu era ceva atât de oribil încât să justifice acest secret. Şi, printr-un salt ciudat al gândurilor, mi-au revenit iar în minte, cu multă claritate, urechile ascuţite şi ochii luminoşi ai servitorului lui Montgomery. Am privit înaintea mea pe întinsul mării verzi, care spumega sub briza răcoroasă, şi am lăsat frâu liber gândurilor şi straniilor amintiri din ultimele câteva zile.

Ce ar fi putut să fie toate acestea? Un loc îngrădit şi încuiat, pe o insulă pustie, un cunoscut vivisecţionist şi aceşti oameni schilodiţi şi diformi?

VIII

GEMETELE PUMEI

Pe la ora unu, Montgomery mi-a întrerupt urzeala de gânduri tainice şi bănuieli; era urmat de grotescul său servitor care ducea o tavă pe care se găseau pâine, nişte legume şi alte merinde, o sticlă de whisky, o cană cu apă, trei pahare şi trei cuţite. M-am uitat bănuitor la această creatură stranie şi l-am surprins observându-mă cu ochii săi plini de neastâmpăr. Montgomery a spus că va prânzi cu mine, dar că Moreau era prea preocupat cu lucrul pentru a ni se putea alătura.

– Moreau! am zis eu, cunosc acest nume.

– La dracu'! a exclamat el. Ce dobitoc am fost să-l pronunţ în faţa dumitale. Trebuia să mă fi gândit. În orice caz, asta îţi va da o idee despre… misterele noastre. Whisky?

– Nu, mulţumesc, sunt un abstinent.

– Aş vrea să fi fost şi eu. Dar nu mai este de niciun folos să pui lacăt la grajd după ce s-au furat caii. Această băutură diabolică m-a adus pe mine aici. Asta şi o noapte cu ceaţă. M-am socotit norocos când Moreau s-a oferit să mă scape. Este ciudat…

– Montgomery, am rostit deodată, când uşa exterioară s-a închis, de ce are omul dumitale urechile ascuţite?

– Ei, fir-ar…! a făcut el, cu gura plină de mâncare. M-a privit ţintă o clipă şi apoi a repetat: urechile ascuţite?

– Au vârfurile ascuţite, am pronunţat eu pe cât puteam mai clar, dar cu un nod în gât. Şi pe margini au un puf negru.

Şi-a turnat whisky şi apă, cu o mare încetineală.

– Am avut impresia… că părul îi acoperea urechile. Le-am văzut când s-a aplecat lângă mine ca să pună pe masă cafeaua pe care mi-ai trimis-o dumneata. Şi, apoi, ochii săi strălucesc în întuneric!

Între timp, Montgomery îşi revenise din surpriza produsă de întrebarea mea.

– Întotdeauna m-am gândit, a zis el, căutându-şi cuvintele cu oarecare accentuare a sâsâitului său, că trebuie să fie *ceva* cu urechile lui. După felul în care şi le acoperea… Cum sunt?

Eram convins, din toată comportarea lui, că ignoranţa îi era prefăcută. Totuşi, îmi venea greu să-i spun că minte.

– Ascuţite, am întărit eu, cam mici şi acoperite cu peri – foarte vizibil acoperite cu peri. Şi, în general, omul acesta este una dintre fiinţele cele mai stranii pe care le-am văzut vreodată.

Un strigăt ascuţit şi răguşit, de animal rănit, a izbucnit din curtea îngrădită din spatele nostru. Profunzimea şi forţa lui dovedeau a fi scos de puma. L-am văzut pe Montgomery tresărind.

– Adevărat?

– Unde l-ai găsit pe acest om?

– Ăă… la San Francisco… Este o brută pocită, e adevărat. Pe jumătate idiot, ştii. Nu-mi aduc aminte de unde venea. Dar m-am obişnuit cu el. Şi el cu mine. Ce părere ai despre el?

– Are ceva nefiresc, am mărturisit eu. Este ceva la el… Să nu crezi că mă las în voia închipuirilor, dar când se apropie de mine, îmi dă o oarecare senzaţie neplăcută, o crispare a muşchilor, un fel de atingere… diabolică.

Montgomery s-a oprit din mâncat în timp ce eu vorbeam.

– Curios, a zis el. *Eu* nu-l văd aşa.

Şi-a reluat masa.

– Nu aveam nici cea mai mică idee de toate acestea, a spus el, mestecând. Echipajul de pe goeletă… trebuie că simţea la fel… Tăbărau cu toţii pe bietul nenorocit… Nu l-ai văzut pe căpitan?

Deodată, puma a urlat din nou, de data aceasta cu şi mai multă durere. Montgomery a mormăit o înjurătură. M-am gândit să încep o discuţie despre oamenii de pe plajă. Atunci sărmanul animal dinăuntrul curţii a scos o nouă serie de strigăte scurte şi ascuţite.

– Oamenii aceia de pe plajă, am zis eu, ce fel de rasă sunt?

– Voinici băieţi, nu? a mormăit el cu gândul aiurea, încruntându-şi sprâncenele, când animalul a scos încă un ţipăt ascuţit.

N-am mai spus nimic. S-a mai auzit încă un geamăt, şi mai puternic decât primul. El s-a uitat la mine cu ochii săi cenuşii, trişti, apoi şi-a mai turnat

whisky. A încercat să mă atragă într-o discuţie despre alcool, pretinzând că datorită lui mi-a salvat viaţa. Părea că vrea să accentueze faptul că lui îi datoram viaţa. I-am răspuns distrat. Îndată după aceea am terminat de mâncat, monstrul diform cu urechile ascuţite a strâns masa şi Montgomery m-a lăsat iar singur în cameră. Tot timpul fusese într-o stare de iritare prost stăpânită, de câte ori se auzeau urletele pumei care era supusă vivisecţiei. Mi-a vorbit despre ciudata lui nervozitate şi m-a lăsat să o simt din plin.

Şi eu găseam că aceste strigăte erau deosebit de enervante; creşteau în profunzime şi în intensitate pe măsură ce după-amiaza înainta. La început erau doar penibile, dar izbucnirea lor constantă a reuşit până la urmă să-mi zdruncine complet echilibrul. Am aruncat deoparte traducerea din Horaţiu pe care o citeam şi am început să-mi strâng pumnii, să-mi muşc buzele, să mă învârt prin cameră.

Apoi am fost nevoit să-mi astup urechile cu palmele.

Chemarea răscolitoare a urletelor a pus stăpânire pe mine, a devenit până la urmă o expresie atât de desăvârşită a suferinţei, încât nu mai puteam s-o suport închis în cameră. Am ieşit în căldura moleşitoare a acelei după-amiezi târzii şi, trecând pe lângă intrarea principală – am observat că era iar încuiată –, am dat colţul zidului.

Afară, strigătele răsunau şi mai puternic. Era ca şi cum toată durerea din lume şi-ar fi găsit glas. Şi, totuşi, dacă aş fi ştiut că în odaia alăturată exista această durere, dar mută, cred – m-am gândit atunci – că aş fi putut s-o suport destul de bine. Numai atunci când suferinţa îşi găseşte glas şi ne răscoleşte nervii, numai atunci vine şi mila să ne tulbure. Şi, în ciuda soarelui strălucitor şi a

evantaielor verzi ale copacilor, unduite de o uşoară briză marină, lumea mi se părea un haos plin de fantasme negre şi roşii, până când, îndepărtându-mă, n-am mai auzit ţipetele din dosul zidurilor pestriţe.

IX

FIINŢA DIN PĂDURE

Mergeam printre tufişurile care acopereau povârnişul din dosul casei, fără să ţin seama încotro mă îndreptam. Am trecut prin umbra unui pâlc des de copaci cu trunchiurile drepte, şi astfel am ajuns repede la oarecare distanţă, pe cealaltă parte a povârnişului, coborând către un pârâu ce trecea printr-o vale îngustă. M-am oprit, ascultând. Distanţa la care ajunsesem sau desişul dintre noi înăbuşea orice sunet care ar fi putut veni dinspre locul îngrădit. Văzduhul era liniştit. Atunci, cu un foşnet, a apărut un iepure şi a luat-o la goană pe panta din faţa mea. Neştiind ce să fac, m-am aşezat jos, la marginea umbrei.

Locul era plăcut. Pârâul era ascuns de vegetaţia luxuriantă de pe malurile lui, doar într-un loc am putut zări sclipind un petic triunghiular de apă. Pe malul celălalt se vedea, printr-o ceaţă albăstruie, o pânză de copaci şi de liane şi, deasupra lor, albastrul luminos al cerului. Ici şi colo, câte o pată albă sau roşie indica inflorescenţa vreunei epifite târâtoare. Mi-am lăsat ochii să rătăcească un timp asupra acestei privelişti, apoi am început să mă gândesc din nou la particularităţile stranii ale omului lui Montgomery. Era însă prea cald pentru ca să mă pot gândi pe îndelete, şi am căzut repede într-o stare de toropeală, pe jumătate moţăială şi pe jumătate veghe.

După nu ştiu câtă vreme, am fost trezit din această stare de un foşnet prin verdeaţa de pe celălalt mal al pârâului. Pentru moment, nu se putea vedea nimic, în afară de vârfurile agitate ale ferigilor şi ale trestiilor. Apoi, deodată, pe malul apei a apărut ceva – la început n-am fost în stare să desluşesc ce anume era. Şi-a aplecat spre apă capul şi a început să bea. Abia atunci am văzut că era un om, mergând în patru labe, ca un animal!

Era îmbrăcat într-o haină albăstruie şi avea faţa arămie şi părul negru. Se pare că această urâţenie grotescă era caracteristica invariabilă a insularilor. În timp ce bea, puteam auzi plescăitul apei pe buzele lui.

M-am aplecat în faţă, ca să-l văd mai bine, şi o bucată de lavă, desprinsă de mâna mea, s-a rostogolit în jos pe pantă, cu zgomot. Fiinţa a privit cu teamă în sus, iar ochii lui i-au întâlnit pe ai mei. Imediat s-a ridicat şi, continuând să mă privească, s-a şters la gură, cu o mână neîndemânatică. Picioarele îi erau abia jumătate cât lungimea trupului. Astfel, am stat nedumeriţi, uitându-ne unul la celălalt, aproape un minut. Apoi, oprindu-se să mai arunce o ultimă privire, s-a furişat printre tufişurile din dreapta mea şi am auzit doar foşnetul frunzişului îndepărtându-se şi dispărând. Fiinţa mă examinase de câteva ori, cu atenţie. Am rămas, mult timp după ce dispăruse, cu ochii aţintiţi în direcţia în care plecase. Liniştea mea somnolentă dispăruse.

Un zgomot, în spatele meu, m-a făcut să tresar şi, întorcându-mă brusc, am văzut coada albă a unui iepure, ţopăind şi dispărând în susul pantei. Am sărit în picioare.

Apariţia acestei creaturi groteşti şi pe jumătate animalice tulburase dintr-odată liniştea după-

amiezii. Am privit nervos în jurul meu, regretând că nu eram înarmat. Apoi m-am gândit că omul pe care îl văzusem era îmbrăcat cu o haină albăstruie, nu era gol cum ar fi trebuit să fie un sălbatic, şi, de aici, încercam să mă conving că era probabil o fire paşnică şi că ferocitatea sumbră a înfăţişării sale nu reprezenta adevărul.

Eram, totuşi, foarte tulburat de această apariţie. M-am îndreptat spre stânga, de-a lungul pantei, întorcându-mi mereu capul şi cercetând în toate direcţiile, printre trunchiurile drepte ale copacilor. De ce ar merge un om în patru labe şi ar bea direct cu buzele? Am auzit din nou gemete de animal şi, gândindu-mă că trebuie să fie puma, m-am întors şi am pornit în direcţia diametral opusă. Am ajuns iarăşi la pârâu, peste care am trecut, continuându-mi drumul în sus, prin tufişurile de pe malul celălalt.

Am privit cu uimire la o pată mare, de un roşu aprins, pe pământ şi, apropiindu-mă, am văzut că este un fel de ciupercă ramificată şi încreţită, ca un lichen frunzos, dar topindu-se într-un fel de substanţă cleioasă când o atingeai. Şi, apoi, în umbra unor ferigi luxuriante, am dat peste ceva neplăcut, cadavrul unui iepure, acoperit de muşte lucioase, dar cald încă şi cu gâtul răsucit. M-am oprit înspăimântat la vederea sângelui scurs. Iată deci, măcar unul din vizitatorii insulei era lichidat!

Nu se vedea nicio urmă de violenţă primprejur. Părea să fi fost prins pe neaşteptate şi ucis. Şi, în timp ce priveam la micul cadavru cu blană, mă întrebam cum fusese oare săvârşit acest lucru. Spaima nelămurită, care mi se ivise în minte când văzusem faţa inumană a omului de la pârâu, devenise acum mai conturată. Începeam să-mi dau seama de temeritatea expediţiei mele printre aceşti oameni necunoscuţi. În imaginaţia mea, desişul din

jur a început să se transforme. Fiecare umbră devenea ceva mai mult decât o umbră, devenea o cursă, fiecare foşnet devenea o primejdie. Fiinţe invizibile păreau să mă spioneze.

M-am hotărât să mă înapoiez la locul împrejmuit de pe ţărm. M-am întors imediat, repezindu-mă furios – poate chiar nebuneşte – printre tufişuri, nerăbdător să mă aflu iar la loc deschis.

M-am oprit la timp, ca să nu dau buzna într-un fel de luminiş în pădure, făcut de căderea unor copaci; vlăstare noi începuseră să crească, pentru a umple locul lăsat gol, şi mai departe se ridicau din nou şirurile de trunchiuri dese şi de liane încolăcite şi mulţimea de ciuperci şi de flori. În faţa mea, ghemuite pe un uriaş trunchi de copac prăbuşit acoperit de ciuperci, şi încă neştiutoare de prezenţa mea, se aflau trei siluete umane groteşti. Una era precis femeie. Ceilalţi doi erau bărbaţi. Erau goi, în afară de nişte zdrenţe de pânză roşie în jurul mijlocului, şi pielea lor era de un roz întunecat şi murdar, aşa cum nu mai văzusem vreodată la alţi sălbatici. Aveau feţe grase, mari şi fără bărbie, frunţi teşite, şi un păr rar şi zburlit pe cap. Nu mai văzusem niciodată creaturi cu un aspect atât de bestial.

Stăteau de vorbă, sau cel puţin unul dintre bărbaţi le vorbea celorlalţi, şi toţi trei erau prea atenţi ca să bage de seamă foşnetul apropierii mele. Îşi legănau capetele şi umerii dintr-o parte într-alta. Cuvintele celui care vorbea ajungeau până la mine nedesluşit şi tărăgănat, dar deşi le puteam auzi bine, nu puteam să le prind sensul. Mi se părea că recită un fel de bolboroseală complicată. Apoi pronunţarea lui a devenit mai ascuţită şi, întinzându-şi mâinile, s-a ridicat de jos.

Atunci ceilalţi au pornit să bolborosească la unison, stând în picioare, întinzându-şi mâinile, şi legănându-şi trupurile în ritmul cântecului. Atunci am observat scurtimea anormală a picioarelor, cu labele subţiri şi diforme. Toţi trei s-au unit într-o horă, săltând şi bătând din picioare şi dând din mâini; un fel de melodie se amesteca în recitarea lor ritmică, şi un refren care suna cam ca „Alula“ sau „Balula“. Ochii le străluceau şi feţele lor urâte se luminau cu o expresie de plăcere stranie. Saliva se scurgea din gurile lipsite de buze.

Deodată, în timp ce priveam la gesturile lor groteşti şi inexplicabile, mi-am dat seama limpede pentru prima dată ce anume mă izbise, ce anume îmi crease impresiile incompatibile şi contradictorii, de completă ciudăţenie şi totuşi de ciudată familiaritate. Cele trei creaturi angajate în acest ritual misterios aveau forme omeneşti, dar erau fiinţe omeneşti cu aerul straniu al unor animale cunoscute. Fiecare din aceste creaturi, cu toată forma ei omenească, zdrenţele de haine de pe ea şi umanitatea grosolană a formei trupului, avea în ea, în mişcări, în expresia trăsăturilor, în întreaga sa înfăţişare, ceva care sugera în mod irezistibil un porc, aspectul porcin, semnul evident al animalităţii.

Am rămas copleşit de această constatare uluitoare şi cele mai oribile întrebări mi-au năvălit în minte. Ei au început să sară în sus, unul câte unul, ţipând şi mormăind. Unul dintre ei a alunecat şi a rămas pentru o clipă în patru labe, pentru ca imediat să revină la poziţia bipedă. Dar imaginea trecătoare de animalitate autentică a acestor monştri mi-a fost de-ajuns.

M-am întors pe cât puteam de silenţios şi, oprindu-mă la fiecare pas de teama de a nu fi descoperit prin trosnetul vreunei crengi sau foşnetul vreunei

frunze, am pornit înapoi, prin tufişuri. După mult timp, mi-am recăpătat curajul şi nu mi-am mai cenzurat mişcările.

Pentru moment, singurul meu gând era să mă îndepărtez de aceste fiinţe respingătoare şi aproape că nu am băgat de seamă că dădusem peste o potecă abia vizibilă printre copaci. Apoi, în timp ce traversam un mic luminiş, am văzut, cu o tresărire neplăcută, două picioare strâmbe, mergând fără zgomot, printre copaci, paralel cu direcţia în care mergeam şi eu, cam la treizeci de metri de mine. Capul şi partea de sus a corpului erau ascunse de un desiş de liane. M-am oprit brusc, sperând că făptura aceea încă nu mă văzuse. Picioarele s-au oprit şi ele. Eram atât de agitat, încât cu greu mi-am putut stăpâni impulsul de a o rupe la fugă.

Apoi, încordându-mi privirea, am desluşit, prin desişul încâlcit, capul şi trupul brutei pe care o văzusem bând apă. Şi-a mişcat uşor capul. Când m-a privit din umbra copacilor, din ochii săi a ţâşnit o fulgerare verzuie, o culoare aproape luminoasă, care a dispărut când şi-a întors iar capul. A rămas o clipă nemişcată, apoi, cu un mers fără zgomot, a zbughit-o prin desişul verde. În clipa următoare, dispăruse în dosul unor tufişuri. N-o puteam vedea, dar simţeam că se oprise şi mă iscodea.

Ce naiba putea să fie – om sau animal? Ce voia de la mine? Nu aveam nicio armă, nici măcar un băţ. Ar fi fost o nebunie să fug. Dar, orice ar fi fost această fiinţă, nu avea curajul să mă atace. Strângând tare din dinţi, m-am îndreptat spre ea. Voiam să nu las să mi se vadă groaza care părea că-mi îngheaţă oasele. Am trecut printr-un pâlc de arbori înalţi cu flori albe şi am văzut-o, la douăzeci de metri mai departe, privindu-mă peste umăr,

ezitând. Am mai înaintat un pas sau doi, căutându-i ochii.

– Cine eşti? am întrebat eu. Creatura s-a străduit să-mi susţină privirea.

– Nu! a izbucnit ea şi, întorcându-se, a pornit în salturi şi s-a îndepărtat prin tufişuri. Apoi s-a răsucit şi m-a privit din nou. Ochii îi străluceau puternic din umbra copacilor.

Eram cu inima cât un purice, dar simţeam că singura mea şansă era să bravez, aşa că am pornit drept spre ciudata creatură. S-a făcut nevăzută în umbră. Mi s-a părut că mai zăresc o dată lumina ochilor săi, şi asta a fost tot.

Pentru prima dată am înţeles atunci că ora târzie ar putea să-mi fie neprielnică. Soarele apusese de câteva minute, lumina amurgului rapid al tropicului pălea înspre răsărit, iar întâiul fluture de noapte a fâlfâit tăcut pe lângă capul meu. Dacă nu voiam să-mi petrec noaptea printre primejdiile necunoscute ale pădurii misterioase, trebuia să mă grăbesc să ajung din nou la locul îngrădit.

Gândul de a mă întoarce la acel adăpost bântuit de durere era extrem de neplăcut, dar şi mai neplăcută era ideea de a fi surprins de întuneric, în loc deschis, şi de tot ceea ce întunericul ar putea ascunde. Am mai privit o dată la umbrele albastre care înghiţiseră acea creatură stranie, şi apoi m-am înapoiat pe pantă în jos, către pârâu, mergând, după cum socoteam, în direcţia de unde venisem.

Mergeam grăbit, uimit de toate aceste întâmplări, şi m-am trezit, destul de repede, într-un loc neted, cu câţiva copaci. Limpezimea incoloră care urmează după roşeaţa apusului începea să se întunece. Cerul albastru devenea tot mai profund, iar stelele mici apăreau una câte una prin lumina

tot mai slabă; spaţiile dintre copaci, golurile din vegetaţie, care fuseseră de un albastru şters în lumina zilei, deveneau negre şi misterioase.

Am continuat să merg. Culorile dispăreau, vârfurile copacilor se ridicau ca nişte siluete negre pe cerul albastru întunecat, iar, în jos, acest contur se topea într-un întuneric fără formă. Apoi copacii s-au rărit, apărând în locul lor mai multe tufişuri. M-am trezit într-un spaţiu pustiu, acoperit cu nisip, după care începea o altă întindere cu tufişuri încâlcite.

Un foşnet uşor venit din partea dreaptă mi-a creat o stare de nelinişte. Am crezut mai întâi că era o simplă impresie, căci de câte ori mă opream nu se mai auzea nimic, în afară de briza serii legănând vârfurile copacilor. Apoi, când am pornit din nou mai departe, am auzit ca un ecou al paşilor mei.

M-am îndepărtat de desişuri, ţinându-mă mai mult la loc deschis, întorcându-mă brusc din când în când, pentru a-l surprinde pe cel ce mă urmărea, dacă exista vreun urmăritor. N-am văzut nimic, dar totuşi senzaţia unei alte prezenţe devenea tot mai evidentă. Am grăbit pasul şi după un timp am ajuns la o mică ridicătură; am trecut de ea şi m-am uitat rapid înapoi, de pe partea cealaltă. Se desluşea limpede conturul negru al dâmbului pe cerul întunecat.

Şi, imediat, o umbră fără formă s-a ridicat pentru o clipă pe linia orizontului şi a dispărut îndată. Eram sigur acum că adversarul meu cu faţa oacheşă mă urmărea iar. Şi, odată cu aceasta, am mai făcut o constatare neplăcută: rătăcisem drumul.

Am continuat să merg cu pas grăbit, complet uluit, urmărit de această fiinţă nevăzută. Se ţinea departe, fie că nu avea curajul să mă atace, fie că aştepta să mă prindă într-un moment când eram

într-o situaţie nefavorabilă. Mă aţineam, cu grijă, numai la loc deschis. Uneori mă întorceam şi ascultam, şi aproape că mă convingeam că urmăritorul abandonase vânătoarea sau că nu fusese decât o închipuire a imaginaţiei mele răvăşite. Apoi am auzit zgomotul mării. Mi-am iuţit paşii, aproape alergând, şi imediat am auzit pe cineva poticnindu-se în urma mea.

M-am întors dintr-odată, privind cercetător spre copacii nedesluşiţi din spatele meu. O umbră neagră a sărit, părând să se contopească cu o altă umbră. Ascultam, nemişcat, neauzind nimic decât pulsarea sângelui în urechi. Am socotit că nervii îmi erau slăbiţi şi că imaginaţia mă înşela, şi atunci m-am îndreptat cu hotărâre spre zgomotul mării.

După un minut-două, copacii s-au rărit şi am ieşit pe o limbă de pământ gol şi jos, care se prelungea până în apa întunecată. Noaptea era liniştită şi senină, şi reflexul miilor de stele se înfiora pe legănarea liniştită a mării. În larg, valurile care se izbeau de o fâşie neregulată de recife care luceau palid. Spre apus se vedea lumina zodiacală amestecându-se cu licărirea galbenă a luceafărului de seară. Coasta dispărea înspre răsărit, iar înspre apus era ascunsă de spinarea promontoriului. Atunci mi-am amintit că plaja lui Moreau se afla înspre apus.

O cracă a trosnit în spatele meu şi s-a auzit un foşnet. M-am întors, rămânând cu faţa la copacii întunecoşi. Nu puteam vedea nimic – sau mai bine zis puteam vedea prea multe. Fiecare umbră din întuneric avea un aspect sinistru, amintea de ceva care stătea încordat la pândă. Am zăbovit astfel aproape un minut şi, apoi, cu ochii aţintiţi asupra copacilor, m-am îndreptat spre apus, către limba de pământ. În clipa în care am făcut un pas, cineva care spiona din umbră a pornit în urmărirea mea.

Inima îmi bătea cu putere. A început să se zărească spre apus curba largă a unui golf şi m-am oprit din nou. Umbra a rămas pe loc, fără zgomot, la vreo zece metri de mine. Un mic punct de lumină lucea la celălalt capăt al curbei şi întinderea cenuşie a plajei de nisip se pierdea sub cerul înstelat. Luminiţa se afla cam la două mile depărtare. Pentru ca să ajung pe plajă trebuia să trec printre copacii dinapoia cărora mă pândeau umbrele şi să cobor o pantă acoperită cu tufişuri.

Acum puteam să-l văd mai desluşit pe cel ce mă urmărea. Nu era animal, căci stătea în picioare. Am deschis gura să vorbesc, dar ceva parcă îmi sugruma glasul. Am încercat din nou şi am strigat: „Cine-i acolo?“ Nu s-a auzit niciun răspuns. Am făcut un pas înainte. Fiinţa nu s-a clintit; părea doar că se strânge. M-am izbit cu piciorul de o piatră.

Atunci mi-a venit o idee. Fără să-mi iau ochii de la silueta neagră din faţa mea, m-am aplecat şi am ridicat piatra. Dar, la mişcarea mea, fiinţa aceea s-a întors brusc, aşa cum ar fi făcut un câine, şi a fugit pieziş în întuneric. Mi-am adus aminte de un mijloc folosit de băieţii de şcoală împotriva dulăilor şi, legând piatra în batistă, am răsucit legătura în jurul încheieturii mâinii. Zgomotul paşilor s-a îndepărtat printre umbre, ca şi cum urmăritorul meu s-ar fi retras. Şi, deodată, intensa mea încordare s-a risipit; m-au trecut toate năduşelile şi am început să tremur, în vreme ce adversarul meu fugea, iar eu stăteam cu arma improvizată în mână.

A trecut un timp până ce mi-am făcut curaj să cobor printre copaci şi desişuri de-a lungul marginii promontoriului, spre plajă. În cele din urmă, am făcut-o în goană şi, pe când ieşeam din

desiş, am auzit pe nisip apropierea celui care venea după mine.

Atunci, de frică, mi-am pierdut cu desăvârşire capul şi am pornit să alerg pe nisip. Imediat s-a auzit ritmul alert al unor paşi uşori care mă urmăreau. Am scos un strigăt sălbatic şi mi-am dublat viteza. Nişte fiinţe negre şi nedesluşite, de vreo trei sau patru ori mai mari decât un iepure, urcau în fugă sau în salturi de pe plajă înspre tufişuri, trecând pe lângă mine. Îmi voi aminti toată viaţa groaza acelei urmăriri. Alergam pe malul apei şi auzeam din când în când pleoscăitul picioarelor care se apropiau de mine. Departe, dezesperant de departe, se zărea lumina galbenă. Noaptea care ne împresura era neagră şi liniştită. Pleosc, pleosc, se auzeau paşii care mă urmăreau, din ce în ce mai aproape. Simţeam că mi se taie respiraţia, căci eram complet neantrenat; respiram cu un şuierat, iar într-o parte a pieptului simţeam o durere ca de cuţit. Vedeam că voi fi prins din urmă cu mult înainte de a sosi la locul îngrădit; deznădăjduit, trăgându-mi cu greu răsuflarea, m-am dat brusc într-o parte şi, când a ajuns lângă mine, am lovit fiinţa ce mă urmărea – am lovit din toate puterile. Piatra a căzut din praştia confecţionată din batistă.

Când m-am întors, creatura aceea, care alergase în patru labe, tocmai se ridica în picioare şi proiectilul i-a căzut drept în tâmpla stângă. Ţeasta răsună puternic şi omul-animal se poticni de mine, mă împinse cu mâinile, şi trecu împleticindu-se pe lângă mine, ca să cadă cât era de lung pe nisip, cu faţa în apă. A rămas acolo, nemişcat.

N-am avut curajul să mă apropii de silueta lui neagră. L-am lăsat, sub stelele liniştite, cu apa clipocind în jurul său şi, dându-i un mare ocol, mi-am urmat drumul către lucirea galbenă a casei. Şi,

imediat, cu un efect de mare uşurare, am auzit geamătul jalnic al pumei, sunetul care mă gonise, la început, în explorarea acestei insule misterioase. Atunci, deşi eram slăbit şi îngrozitor de obosit, mi-am adunat toate forţele şi am început să alerg din nou spre lumină. Mi s-a părut că mă strigă cineva.

X

STRIGĂTELE OMULUI

Când am ajuns aproape de casă am văzut că lumina venea pe uşa deschisă a camerei mele; şi apoi am auzit, venind din întunericul de lângă deschiderea gălbuie, vocea lui Montgomery care striga: „Prendick!“

Am continuat să alerg. L-am auzit strigându-mă din nou. Am răspuns cu un uşor „Aici!“ şi în clipa următoare am ajuns, clătinându-mă, lângă el.

– Unde ai fost? a întrebat el, ţinându-mă la distanţa braţelor, astfel ca lumina ce venea din cadrul uşii să-mi cadă pe faţă. Amândoi am fost atât de ocupaţi, încât am uitat de dumneata, până acum vreo jumătate de oră.

M-a dus în cameră şi m-a aşezat în şezlong. Câteva clipe am rămas orbit de lumină.

– Nu ne-am gândit că ai să începi să explorezi insula asta a noastră fără să ne anunţi. Şi apoi: Mi-a fost teamă! Dar… ce… Hei!

Ultimul dram de putere m-a părăsit şi capul mi-a căzut pe piept. Cred că a avut o oarecare satisfacţie, dându-mi să beau brandy.

– Pentru Dumnezeu, am implorat eu, închide uşa aceea.

– Ai întâlnit vreuna din curiozităţile noastre, nu-i aşa? A încuiat uşa şi s-a întors iar spre mine. Nu mi-a pus întrebări, ci mi-a dat să beau brandy şi apă şi m-a silit să mănânc ceva. Eram într-o stare de totală epuizare. A bălmăjit ceva despre faptul că uitase să mă prevină şi m-a iscodit, scurt, când anume părăsisem casa şi ce văzusem. I-am răspuns cât am putut mai succint, în fraze întretăiate.

– Spune-mi ce înseamnă toate acestea, am cerut eu, într-o stare vecină cu isteria.

– Nu-i nimic prea înspăimântător. Dar cred că ţi-e destul pentru o singură zi. Deodată, puma a scos un urlet ascuţit de durere. Auzindu-l, el a mormăit o înjurătură: Să fiu al dracului, dacă locul acesta nu este tot atât de rău ca pe Gower Street – cu pisicile acelea.

– Montgomery, cine era fiinţa care s-a luat după mine? Era animal sau om?

– Dacă n-ai să dormi în noaptea asta, m-a oprit el, mâine ai să-ţi pierzi minţile.

M-am postat în faţa lui:

– Cine s-a luat după mine?

M-a privit ţintă, cu gura strâmbă. Ochii săi, care cu o clipă înainte păreau că se însufleţesc, au devenit inexpresivi.

– După spusele dumitale, cred că a fost o stafie.

Am simţit un val de furie violentă, care s-a risipit tot atât de repede precum venise. M-am trântit din nou pe scaun, apăsându-mi palmele pe frunte. Puma a început din nou să geamă.

Montgomery a trecut în spatele meu, lăsându-şi mâinile pe umerii mei.

– Ascultă, Prendick, nu trebuia să te las să rătăceşti pe această stupidă insulă a noastră. Dar nu-i atât de rău precum îţi închipui, omule. Nervii dumitale sunt zdruncinaţi. Lasă-mă să-ţi dau ceva care să te facă să dormi. *Asta*... va mai dura ceasuri întregi. Trebuie neapărat să dormi, sau, altminteri, nu mai răspund de nimic.

Nu am zis nimic. Am lăsat capul în jos şi mi-am acoperit faţa cu mâinile. El s-a întors îndată, cu un păhărel conţinând un lichid negricios. Mi l-a dat să beau. L-am luat fără să mă împotrivesc, şi Montgomery m-a ajutat să mă urc în hamac.

Când m-am trezit, era în plină zi. O vreme am rămas aşa culcat, privind tavanul. Căpriorii, am descoperit atunci, erau făcuţi din scheletul unei corăbii. Apoi mi-am întors privirea şi am văzut micul dejun aşezat pe masă. Am simţit că mi-era foame şi m-am pregătit să cobor din hamac, care, foarte politicos, ghicindu-mi intenţia, s-a răsucit şi m-a depus în patru labe pe duşumea.

M-am ridicat şi m-am aşezat la masă. Îmi simţeam capul greu şi aveam doar o vagă amintire a celor ce mi se întâmplaseră cu o seară înainte. Briza de dimineaţă bătea foarte plăcut prin fereastra fără geamuri, şi asta, împreună cu mâncarea, contribuia la senzaţia animalică de confort pe care o simţeam. Deodată, uşa din spatele meu, uşa interioară care dădea în curtea îngrădită, s-a deschis. M-am întors şi am văzut chipul lui Montgomery.

– Te simţi bine? Sunt teribil de ocupat. Şi a închis uşa la loc. Mai târziu am descoperit că uitase s-o şi încuie.

Atunci mi-am adus aminte de expresia feţei sale din seara precedentă şi, odată cu aceasta, mi-a apărut din nou înaintea ochilor întreaga mea peripeţie. Chiar în clipa când frica prin care trecusem punea din nou stăpânire pe mine, a răsunat un strigăt dinăuntrul curţii. Dar, de data aceasta, nu mai era strigătul pumei.

Am lăsat îmbucătura pe care o duceam la gură şi am ascultat. Linişte, în afară de şoapta brizei de dimineaţă, începeam să cred că mă înşelau urechile.

După o lungă pauză, mi-am reluat masa, dar cu auzul încă încordat. Imediat s-a auzit un alt sunet, foarte slab şi grav. Am rămas ca trăsnit. Deşi tonul era slab şi grav, m-a mişcat mai profund decât tot ce pătrunsese până atunci până la mine, din grozăviile de dincolo de pereţi. De data aceasta nu era nicio îndoială în privinţa naturii acestor sunete slabe şi întretăiate, nicio îndoială în privinţa provenienţei lor; căci erau gemete, întrerupte de suspine şi horcăieli de durere. De data aceasta nu era vorba de un animal. Era chinuită o fiinţă omenească!

La această constatare m-am ridicat şi, din trei paşi, am străbătut odaia, am apucat clanţa uşii dinspre curte şi am deschis-o larg.

– Prendick, omule! Opreşte-te! a strigat Montgomery, intervenind. Un câine mare, speriat, a lătrat şi a mârâit. Am văzut, într-un şanţ, sânge închegat şi sânge roşu proaspăt şi am simţit mirosul caracteristic de acid fenic. În fundul curţii, printr-o uşă deschisă, în lumina slabă din umbră, am văzut ceva legat fără milă pe un fel de ramă, ciopârţit, roşu, şi bandajat. Şi apoi, acoperindu-mi această imagine, a apărut chipul bătrânului Moreau, alb şi teribil.

Într-o clipă m-a apucat de umăr cu o mână pătată de sânge, m-a răsucit pe picioare şi m-a azvârlit cât eram de lung în odaia mea. Mă ridicase de parcă aş fi fost un copil. Am căzut lungit pe duşumea, iar uşa s-a trântit şi mi-a ascuns furia intensă ce se citea pe faţa sa. Apoi, am auzit cheia răsucindu-se în broască şi glasul lui Montgomery, dezvinovăţindu-se.

– Munca mea de-o viaţă întreagă! l-am auzit pe Moreau spunând.

– Nu înţelege nimic, a zis Montgomery, printre alte vorbe pe care n-am reuşit să le desluşesc.

– Nu pot să-mi pierd acum vremea, a rostit Moreau.

Restul n-a mai ajuns la urechile mele. M-am ridicat în picioare, tremurând, având în minte un haos în care se amestecau cele mai oribile bănuieli. Este oare cu putinţă, gândeam eu, să fie vorba chiar despre asta, despre vivisecţie asupra oamenilor? întrebarea a săgetat ca fulgerul pe un cer furtunos. Şi, deodată, groaza nebuloasă din mintea mea s-a concentrat în imaginea vie a pericolului în care mă aflam.

XI

GOANA DUPĂ OM

Mi-a venit în minte, ca o speranţă disperată de salvare, că uşa de la intrare a camerei mele era încă deschisă. Eram convins acum, absolut sigur, că Moreau făcea vivisecţie asupra unei fiinţe umane. De când auzisem numele lui, încercasem tot timpul să fac în gând vreo legătură între ororile lui şi animalitatea grotescă a locuitorilor acestei insule; acum credeam că înţeleg totul. Amintirea lucrărilor lui asupra transfuziei de sânge mi-a revenit în minte. Aceste creaturi pe care le văzusem erau victimele unor experienţe hidoase!

Aceşti dezgustători ticăloşi intenţionau pur şi simplu să mă reţină, să mă prostească cu confidenţele pe care voiau să mi le facă şi apoi să-mi hărăzească o soartă mai oribilă decât moartea, şi anume tortura. Şi după tortură, cea mai teribilă degradare care se putea concepe – să mă trimită, un suflet pierdut, un animal, în mijlocul gloatei celorlalţi monştri. Am căutat, prin preajmă, vreo armă. Nimic. Atunci, cu o inspiraţie subită, am răsturnat şezlongul, am pus piciorul pe el şi i-am smuls stinghia laterală. S-a întâmplat ca odată cu lemnul să se desprindă şi un cui care, fiind ieşit în afară, dădea un aer periculos acestei arme, neînsemnate de altfel. Auzind paşi, afară, m-am repezit să deschid uşa şi l-am găsit pe Montgomery

la un metru de ea. Avea de gând să încuie şi uşa exterioară.

Am ridicat băţul prevăzut cu un cui şi i l-am repezit spre obraji, dar el s-a dat înapoi. Am ezitat o clipă, apoi m-am întors şi am luat-o la fugă pe după colţul casei.

– Prendick, omule! se auzea ţipătul său plin de uimire. Nu face tâmpenii, omule!

Încă o clipă, m-am gândit, şi ar fi încuiat uşa şi aş fi fost tot atât de sigur de soarta mea ca şi un cobai la spital. El a apărut de după colţul zidului, căci l-am auzit chemându-mă pe nume. Apoi a început să alerge după mine, strigându-mi ceva din fugă.

De data aceasta, alergând din răsputeri, m-am îndreptat spre nord-est, într-o direcţie în unghi drept cu cea a expediţiei mele precedente. În timp ce urcam malul, drept în sus, am aruncat o privire peste umăr şi am văzut că era şi servitorul său cu Montgomery. Am alergat cu furie până în vârful pantei. L-am trecut, apoi am cotit spre răsărit, de-a lungul unei văi stâncoase, mărginite pe fiecare parte de junglă. Am alergat aproape o milă, cu pieptul gâfâind, cu inima bătându-mi până în urechi, şi apoi, nemaiauzind paşii lui Montgomery sau pe ai omului său şi simţindu-mă aproape sleit, m-am îndreptat spre mal, după cum socoteam, şi m-am întins la adăpostul unui desiş de trestie.

Am rămas acolo mult timp, prea înspăimântat ca să mă mişc, şi chiar prea înfricoşat ca să-mi fac vreun plan de acţiune. Priveliştea sălbatică din jurul meu dormea liniştită sub bătaia soarelui şi singurul zgomot de lângă mine era zumzetul subţire al câtorva ţânţari care mă descoperiseră. Apoi mi-a ajuns la urechi un sunet molcom, ca o respiraţie – freamătul mării la ţărm.

După vreo oră l-am auzit pe Montgomery strigându-mă, departe, spre nord. Aceasta m-a făcut să mă gândesc la planul meu de acţiune. După cum socoteam atunci, insula era locuită numai de aceşti doi vivisecţionişti şi victimele lor animalizate. Fără îndoială că ei îi vor putea folosi pe câţiva dintre aceştia împotriva mea, dacă se va ivi nevoia. Ştiam că atât Moreau, cât şi Montgomery aveau revolvere: iar eu eram neînarmat. În afară de stinghia subţire de lemn, prevăzută cu un mic cui, simplă caricatură de măciucă.

Am rămas astfel liniştit, acolo unde mă aflam, până când am început să mă gândesc la mâncare şi băutură. În clipa aceea, mi-am dat seama cât de disperată era situaţia mea. Nu cunoşteam niciun mod de a-mi procura ceva de mâncare; eram prea ignorant în botanică pentru ca să descopăr, prin jurul meu, rădăcini sau fructe comestibile; nu aveam niciun mijloc ca să prind cei câţiva iepuri de pe insulă. Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât situaţia mi se părea mai grea. În cele din urmă, disperat de starea în care mă aflam, gândul mi s-a întors la oamenii-animale pe care îi întâlnisem. Încercam să găsesc o licărire de speranţă în cele ce îmi aminteam despre ei. M-am gândit pe rând la toţi cei pe care îi văzusem, încercând să găsesc în memorie vreo prevestire de sprijin din partea lor.

Atunci, deodată, am auzit un câine lătrând, şi mi-am dat seama de acest nou pericol. N-am stat mult pe gânduri, căci altfel aş fi fost prins, şi, apucând băţul, am pornit în fugă din ascunzătoarea mea spre locul de unde venea zgomotul mării. Îmi amintesc de un tufiş de plante spinoase, cu ghimpi care tăiau ca nişte lame de briceag. Am ieşit dintre ele, sângerând şi cu hainele sfâşiate, pe malul unui golfuleţ lung care se deschidea spre nord. Am trecut de-a dreptul, fără să ezit nicio clipă, prin apa

care îmi venea până la genunchi. Am reuşit să ajung, în cele din urmă, pe malul dinspre apus şi, cu inima bătând să-mi spargă pieptul, m-am târât într-un desiş de ferigi, aşteptând să se ivească urmăritorii. Am auzit câinele – era numai unul – apropiindu-se şi lătrând când a ajuns între spini. Apoi lătratul a încetat şi am început să cred că scăpasem.

Minutele treceau, tăcerea se prelungea şi în cele din urmă, după o oră, curajul îmi revenea timid.

Între timp, nu mai eram nici prea îngrozit, nici prea nenorocit. Căci trecusem, ca să zic aşa, de limitele groazei şi ale deznădejdii. Acum simţeam că viaţa îmi era practic pierdută şi această convingere mă făcea în stare să îndrăznesc orice. Aveam chiar o oarecare dorinţă să mă întâlnesc faţă în faţă cu Moreau. Si, deoarece trecusem cu picioarele prin apă, mi-am amintit că, dacă aş fi încolţit, îmi rămânea cel puţin o cale de scăpare din chinurile mele – şi anume că ei nu mă puteau împiedica să mă înec. Aproape că eram hotărât să mă înec chiar atunci, dar mă reţinea o dorinţă ciudată de a vedea sfârşitul întregii aventuri, un straniu interes impersonal de a vedea propriul meu spectacol. Mi-am dezmorţit membrele, rănite şi îndurerate de înţepăturile plantelor spinoase, privind la copacii din jurul meu; şi, atât de brusc încât păru că ţâşneşte din codrul de verdeaţă din jurul ei, a apărut o faţă neagră, care mă privea cu atenţie.

Era o creatură cu aspect de maimuţă care întâmpinase de pe mal şalupa. Stătea agăţată de trunchiul oblic al unui palmier. Am strâns băţul în mână şi m-am ridicat, cu faţa spre ea. A început să vorbească:

– Dumneata, dumneata, a fost tot ce am putut să desluşesc la început.

Deodată a sărit jos din copac şi în clipa următoare a dat frunzişul la o parte, cercetându-mă cu interes.

Această creatură nu mi-a mai provocat aceeaşi repulsie pe care o simţisem atunci când mă întâlnisem prima oară cu oamenii-animale.

– Dumneata, a bâiguit el, în barcă.

Era deci un om – cel puţin tot atât cât servitorul lui Montgomery – căci putea să vorbească.

– Da, am admis eu, am venit în barcă. De pe vapor.

– O! a exclamat el, şi ochii săi strălucitori şi neobosiţi m-au studiat atent, de la mâini la băţul pe care îl ţineam, la picioare, la rupturile din haina mea şi la tăieturile şi zgârieturile pe care le căpătasem din cauza spinilor. Părea nedumerit de ceva. Mi-a privit din nou mâinile. Şi-a înălţat palma şi şi-a numărat încet degetele: unu, doi, trei, patru, cinci – ei?

N-am înţeles atunci ce însemna asta. Mai târziu, aveam să aflu că majoritatea acestor oameni-animale aveau mâini diforme, cărora le lipseau uneori chiar trei degete. Dar, închipuindu-mi că aceasta era un fel de salut, am făcut şi eu la fel, în semn de răspuns. Omul rânji cu o imensă satisfacţie. Apoi privirea lui rapidă şi mobilă mă cercetă iar. Făcu o mişcare bruscă şi dispăru. Ramurile ferigilor între care stătuse se împreunară din nou.

Am ieşit din tufiş pentru a-l urmări, şi am rămas mirat, găsindu-l legănându-se vesel, agăţat cu o mână subţire de o funie de liane care atârna din frunzişul de deasupra. Era cu spatele la mine.

– Hei! l-am strigat eu.

A sărit jos cu un salt răsucit şi a rămas cu faţa spre mine.

– Ia spune-mi, unde pot găsi ceva să mănânc?

– Să mănânci! a repetat el. De acum mănânci hrana oamenilor. S-a uitat din nou spre leagănul de liane. La colibe.

– Dar unde sunt colibele?

– O!

– Sunt nou, înţelegi?

Atunci el s-a întors şi a pornit cu un pas grăbit. Toate mişcările lui erau ciudat de iuţi.

– Vino cu mine, m-a îndemnat el.

M-am luat după el, curios să văd cum se termină această aventură. Presupuneam că acele colibe erau vreun adăpost grosolan unde locuiau el şi alţi asemenea oameni-animale. Poate că îi voi găsi prietenoşi, poate că voi găsi în mintea lor ceva prin care să mă pot apropia de ei. Încă nu ştiam cât de mult uitaseră ei din bagajul de cunoştinţe omeneşti cu care mintea mea îi înzestrase.

Însoţitorul meu cu înfăţişarea de maimuţă alerga alături de mine, cu mâinile atârnând în jos şi cu bărbia scoasă în afară. Mă întrebam câtă memorie ar mai putea avea.

– De cât timp eşti pe insula aceasta?

– De cât timp? Şi după ce a repetat întrebarea, şi-a ridicat trei degete. Nu era deci chiar complet idiot. Am încercat să aflu ce voia să spună prin aceasta, însă a părut deodată obosit. După încă o întrebare

sau două, el s-a îndepărtat brusc de mine şi a sărit după un fruct care atârna într-un copac. A smuls o mână plină de păstăi ţepoase şi a început să le mănânce conţinutul. Am observat aceasta cu satisfacţie, căci aveam cel puţin o indicaţie în ceea ce priveşte hrana. Am încercat să-i mai pun şi alte întrebări, dar răspunsurile lui prompte şi incoerente erau, de cele mai multe ori, fără legătură cu întrebările mele. Câteva din ele aveau un înţeles, dar altele păreau pur şi simplu repetate papagaliceşte.

Eram atât de atent la aceste amănunte, încât abia dacă mai ţineam seama de drumul pe care mergeam. Am ajuns la nişte copaci, arşi şi înnegriţi de tot şi, apoi, într-un loc deschis, acoperit cu o incrustaţie alb-gălbuie, din care se ridica un fum care te înţepa în nări şi în ochi. Înspre dreapta, pe deasupra spinării unei stânci goale, se vedea întinderea albastră a mării. Cărarea cotea brusc într-o scobitură îngustă dintre două mase prăvălite şi noduroase de zgură negricioasă. Pe-acolo am coborât.

Această trecere era extrem de întunecoasă după soarele orbitor ce se reflecta pe pământul sulfuros. Pereţii deveniră râpoşi şi apropiaţi unul de celălalt. Pete verzi şi roşii îmi pluteau în faţa ochilor. Conducătorul meu s-a oprit deodată.

– Acasă, a zis el, şi am văzut că mă aflu în fundul unei văgăuni care mi s-a părut la început complet învăluită în întuneric. Se auzeau zgomote stranii. M-am frecat la ochi cu dosul palmei stângi. Simţeam un miros neplăcut, ca acela al unei cuşti de maimuţe, necurăţate. Undeva mai în spate, stânca se deschidea din nou pe o pantă lină de verdeaţă însorită şi, de fiecare parte, lumina bătea, printr-un canal îngust, în bezna din interior.

XII

CEI CARE ROSTEAU LEGEA

Atunci, ceva rece m-a atins pe mână. Am tresărit brusc şi am văzut chiar lângă mine ceva vag, de culoare roz, semănând mai mult cu un copil jupuit decât cu orice altceva pe lume. Creatura avea exact trăsăturile blânde şi respingătoare ale animalului numit leneş, aceeaşi frunte joasă şi aceleaşi gesturi lente. Când primul şoc al schimbării de lumină trecu, am început să văd ceva mai desluşit în jurul meu. Mica făptură cu aspect de leneş stătea şi mă privea. Însoţitorul meu dispăruse.

Locul era o trecere îngustă printre ziduri înalte de lavă, o crăpătură în masa gloduroasă, şi, de fiecare parte, grămezi de iarbă de mare, palmieri şi trestii care se aplecau peste stânci formau văgăuni sălbatice, cu un întuneric de nepătruns. Deschizătura sinuoasă de deasupra văii formate de aceste ziduri abia dacă era largă de trei metri şi era acoperită de mormane de fructe putrezite şi alte resturi, care explicau mirosul puturos al acestui loc.

Creatura roz cu aspect de leneş continua să mă privească clipind, când Omul-Maimuţă şi-a făcut din nou apariţia, în deschizătura celei mai apropiate din aceste văgăuni, şi m-a îndemnat să intru. Tot atunci, un monstru greoi s-a târât dintr-una din văgăunile din celălalt capăt al acestei

locuinţe ciudate şi s-a ridicat în picioare, privind ţintă la mine, ca o siluetă informă proiectată pe verdele strălucitor din spatele său. Am ezitat – eram cât pe-aci să o iau la fugă pe unde venisem – şi apoi, hotărât să duc aventura până la capăt, am strâns bine, de mijloc, băţul meu şi m-am furişat după călăuza mea în micul bordei urât mirositor.

Era un spaţiu semicircular, de forma unei jumătăţi de stup de albine, iar lângă peretele stâncos care forma partea interioară se afla o grămadă de fructe felurite, nuci de cocos şi altele. Câteva vase de lavă şi de lemn erau răspândite pe jos, şi unul era aşezat pe un scăunel grosolan. Nu exista foc. În colţul cel mai întunecos al colibei se afla o siluetă întunecată care, la apariţia mea, a mârâit:

– Hei!

Omul-Maimuţă care venise cu mine a rămas în lumina slabă a intrării, întinzându-mi o nucă de cocos despicată, în timp ce eu mă furişam în celălalt colţ, ghemuindu-mă pe jos. Am luat nuca şi am început s-o ronţăi, pe cât puteam mai calm, în ciuda intensei mele emoţii şi a înăbuşelii aproape de nesuportat din văgăună. Mica fiinţă roz cu aspect de leneş stătea în deschizătura colibei, iar o alta, cu o faţă negricioasă şi ochi strălucitori, a venit să privească peste umărul ei.

– Hei! s-a auzit dinspre silueta nedesluşită din partea opusă.

– Este un om! Este un om! a turuit călăuza mea – un om, un om, un om cu cinci degete, ca mine.

– Gura! i-a tăiat elanul vocea din întuneric şi a mormăit ceva.

Eu ronţăiam nuca de cocos, într-o tăcere impresionantă. Mă uitam atent în beznă, dar nu

puteam să disting nimic.

– Este un om, a repetat glasul. Vine să trăiască cu noi?

Era o voce înăbuşită care avea ceva, un fel de timbru şuierător, care m-a uimit, dar accentul englezesc era neaşteptat de corect.

Omul-Maimuţă a privit spre mine ca şi cum ar fi aşteptat ceva. Mi-am dat seama că pauza aceasta era interogativă.

– El vine să trăiască cu voi, am confirmat eu.

– Este un om. Trebuie să înveţe Legea.

Începusem să disting în întuneric o pată şi mai neagră, conturul nelămurit al unei forme ghemuite. Atunci, am observat că deschizătura colibei era umbrită de încă două capete. Am strâns şi mai tare băţul în mână. Fiinţa din întuneric a repetat pe un ton mai ridicat:

– Spuneţi cuvintele!

Nu auzisem ultimele ei vorbe.

– Să nu mergi în patru labe; aceasta este Legea – repeta, cu un fel de melodie tărăgănată.

Eram uluit.

– Spune cuvintele, m-a zorit Omul-Maimuţă, iar făpturile din deschizătura uşii au repetat şi ele cu un ton de ameninţare în glas.

Mi-am dat seama că trebuia să repet această formulă idioată. Şi atunci a început cea mai dementă ceremonie. Glasul din întuneric a intonat, rând cu rând, o litanie smintită pe care eu şi ceilalţi o repetam. În timp ce făceam asta, se legănau

dintr-o parte într-alta şi îşi loveau genunchii cu palmele, iar cu le-am urmat exemplul. Puteam să-mi închipui că eram mort şi mă aflam în altă lume. Coliba întunecoasă, aceste făpturi slab conturate şi groteşti, pătate ici şi colo de câte o rază de lumină, toţi legănându-se în cadenţă şi cântând:

„Să nu mergi în patru labe; *aceasta* este Legea. Oare nu suntem Oameni?

Să nu lipăi când bei; *aceasta* este Legea. Oare nu suntem Oameni?

Să nu mănânci carne sau peşte; *aceasta* este Legea. Oare nu suntem Oameni?

Să nu zgârii scoarţa copacilor; *aceasta* este Legea. Oare nu suntem Oameni?

Să nu vânezi alţi Oameni; *aceasta* este Legea. Oare nu suntem Oameni?“

Şi, astfel, de la declaraţia privind interzicerea acestor acte de nebunie până la interzicerea a ceea ce eu gândeam atunci că sunt lucrurile cele mai nebuneşti, mai imposibile şi mai indecente, trecerea se poate închipui uşor. Ne-a cuprins pe toţi un fel de frenezie a ritmului, turuiam şi ne legănam din ce în ce mai repede, repetând această lege uluitoare. Superficial, mă cuprinsese şi pe mine contagiunea acestor oameni-brute, dar, în adâncul fiinţei mele, râsul şi dezgustul purtau o luptă strânsă. Am parcurs un lung şir de oprelişti, şi apoi incantaţia a trecut la o nouă strofă:

„*A lui* este Casa Durerii.

A lui este mâna care creează.

A lui este mâna care răneşte.

A lui este mâna care vindecă.“

Şi aşa mai departe, încă o serie lungă, în cea mai mare parte într-un jargon de neînţeles pentru mine, despre *El,* oricine ar fi putut fi acesta. Aş fi putut să-mi închipui că era un vis, dar niciodată nu mai auzisem cântându-se în vis.

„*A lui* este flacăra fulgerului“, cântam noi. „*A lui* este marea sărată şi adâncă.“

Mi-a trecut prin minte ideea teribilă că Moreau, după ce animalizase aceşti oameni, le inoculase în minţile lor închircite un fel de zeificare a lui însuşi. Totuşi, îmi dădeam prea bine seama de dinţii albi şi ghearele puternice din jurul meu, ca să mă opresc din această cauză din cântat.

„*Ale lui* sunt stelele de pe cer.“

În cele din urmă, cântecul a încetat. Am văzut faţa Omului-Maimuţă lucind de transpiraţie şi, ochii mei fiind acum obişnuiţi cu întunericul, am văzut mai limpede proprietarul vocii din cotlonul întunecat. Era de înălţimea unui om, dar părea acoperit cu un păr cenuşiu şters, aproape ca un terrier. Ce era el? Ce erau toţi aceştia? Închipuiţi-vă că aţi fi înconjuraţi de toţi schilozii şi nebunii cei mai oribili care se pot imagina şi veţi putea înţelege ceva din sentimentele pe care le încercam, având în jurul meu aceste groteşti caricaturi umane.

– Este un om cu cinci degete, un om cu cinci degete, un om cu cinci degete… ca mine, a zis Omul-Maimuţă.

Mi-am întins mâinile. Creatura cenuşie din colţ s-a aplecat înainte.

– Să nu mergi în patru labe; *aceasta* este Legea. Oare nu suntem Oameni? a îngânat el.

A întins o gheară ciudat de răsucită şi m-a apucat de degete. Era aproape ca o copită de cerb despărţită în gheare. Era să urlu de surpriză şi de durere. Şi-a apropiat faţa şi mi-a examinat unghiile. Ajungând în lumina deschizăturii colibei, am văzut, cu un val de scârbă, că nu avea nici figură de om şi nici de animal, ci doar o claie de păr cenuşiu cu trei arcuiri întunecoase care indicau ochii şi gura.

– Are unghii mici, a rostit prin barba-i păroasă această creatură groaznică. Este foarte bine.

Mi-a eliberat mâna, iar eu am apucat, instinctiv, băţul.

– Mănâncă rădăcini şi legume, aceasta este voinţa *lui,* a zis Omul-Maimuţă.

– Eu sunt Cel ce rosteşte Legea, a glăsuit făptura cenuşie. Aici vin toţi cei noi, ca să înveţe Legea. Eu stau în întuneric şi spun Legea.

– Chiar aşa este, a confirmat unul din animalele de la intrare.

– Cumplite sunt pedepsele celor care calcă Legea. Nimeni nu scapă.

– Nimeni nu scapă, au repetat Oamenii-Animale, privind pe furiş unii la alţii.

– Nimeni, nimeni, a îngânat Omul-Maimuţă. Nimeni nu scapă! Uite! Am făcut odată un lucru josnic, un lucru rău. Trăncăneam, trăncăneam, nu

mai vorbeam. Nimeni nu putea să înţeleagă. Sunt ars, însemnat cu fierul roşu pe mână. El este mare, El este bun!

– Nimeni nu scapă, a spus fiinţa cenuşie din colţ.

– Nimeni nu scapă, au zis Oamenii-Animale, privind pieziş unii la alţii.

– Fiecare are câte o dorinţă rea, a continuat cel ce rostea Legea. Ce ai să doreşti tu noi nu ştim. O să ştim. Unii doresc să hăituiască lucrurile care se mişcă, să pândească şi să se furişeze şi să aştepte şi să sară, să ucidă şi să muşte, să muşte adânc şi din plin, sugând sângele… Este rău. Să nu vânezi alţi oameni; aceasta este Legea. Oare nu suntem Oameni? Să nu mănânci carne sau peşte; aceasta este Legea. Oare nu suntem Oameni?

– Nimeni nu scapă, a zis o brută pestriţă, care stătea în deschizătura colibei.

– Fiecare are câte o dorinţă rea, a spus cel ce rostea Legea. Unii doresc să meargă să scurme cu dinţii şi cu mâinile la rădăcinile arborilor, adulmecând prin pământ… Este rău!

– Nimeni nu scapă, au intonat cei de lângă intrare.

– Unii merg să zgârie copacii, unii merg să scormonească mormintele celor morţi; unii se bat cu frunţile, sau cu picioarele, sau cu ghearele, unii muşcă deodată, fără vreo pricină; unora le plac murdăriile.

– Nimeni nu scapă, a îngânat Omul-Maimuţă, scărpinându-se pe pulpă.

– Nimeni nu scapă, a rostit mica fiinţă roz cu chip de leneş.

– Pedeapsa este aspră şi sigură. De aceea, învaţă Legea. Rosteşte cuvintele – şi imediat şi-a reluat strania litanie a Legii, iar eu, împreună cu toate aceste creaturi, am pornit din nou să cânt şi să mă legăn. Capul mi se învârtea de această bolboroseală şi de putoarea înăbuşitoare a locului, dar am continuat, sperând să găsesc în curând vreo ocazie să aflu ceva nou.

– Să nu mergi în patru labe; *Aceasta* este Legea. Oare nu suntem Oameni?

Făceam atâta gălăgie, încât n-am băgat de seamă zgomotele de afară, până când cineva, care cred că era unul din cei doi Oameni-Porci pe care îi văzusem, şi-a vârât capul pe deasupra micii creaturi roz cu aspect de leneş şi a strigat ceva pe un ton speriat, ceva ce n-am înţeles. Într-o clipă, cei din dreptul deschizăturii colibei au dispărut, Omul-Maimuţă s-a repezit afară, fiinţa care stătuse în întuneric l-a urmat – am văzut doar că era mare şi stângace şi acoperită cu păr argintiu –, iar eu am rămas singur.

Apoi, înainte să ajung şi eu la deschizătură, am auzit lătratul unui câine.

În clipa următoare mă aflam în afara colibei, cu stinghia mea de la scaun în mână, tremurând din toate încheieturile. În faţa mea se aflau spinările grosolane ale Oamenilor-Animale, vreo douăzeci, cu capetele diforme, pe jumătate ascunse între omoplaţi. Gesticulau cu însufleţire. Alte feţe pe jumătate animalice se iveau, întrebătoare, din colibe. Uitându-mă în direcţia în care priveau, am văzut venind, prin ceaţa de sub copaci, dincolo de capătul trecerii dintre văgăuni, forma întunecată şi teribila faţă albă a lui Moreau. Ţinea legat un câine care se smucea, iar imediat în spatele lui mergea Montgomery, cu revolverul în mână.

O clipă am rămas încremenit de groază.

M-am întors şi am văzut trecerea din spatele meu blocată de o altă brută masivă, cu o imensă faţă cenuşie şi ochi mici care clipeau des, înaintând spre mine. Am privit în jur şi am văzut, în dreapta mea, şi cam la şase metri în faţă, o deschidere îngustă în peretele stâncii, prin care o rază de lumină trecea pieziş prin umbră.

– Opreşte-te! a strigat Moreau, în timp ce eu făceam un salt spre deschizătură, şi apoi a poruncit: Prindeţi-l!

La aceasta, feţele celor din jur s-au răsucit, una câte una, spre mine. Din fericire, minţile lor animalice erau prea încete.

Mi-am repezit umărul într-un monstru greoi care se întorcea să vadă ce voia să spună Moreau, proiectându-l asupra altuia. Am simţit cum mâna i s-a rotit, căutând să mă apuce, şi a dat greş. Mica făptură roz cu chip de leneş s-a repezit la mine, dar am doborât-o, brăzdându-i faţa pocită cu ajutorul cuiului de la băţul meu, şi, în clipa următoare, mă căţăram pe o potecă lăturalnică, în pantă; un fel de horn înclinat, care ducea afară din vâlcea. Am auzit în urmă un urlet şi strigăte de „Ţineţi-l!“, „Prindeţi-l!“ şi creatura cu faţa cenuşie a apărut în urma mea şi şi-a vârât trupul enorm în crăpătură.

– Înainte, înainte! urlau ceilalţi.

M-am urcat prin despicătura îngustă din stâncă şi am ieşit pe terenul sulfuros din partea de apus a aşezării Oamenilor-Animale.

Crăpătura aceea a fost un mare noroc pentru mine, deoarece drumul îngust şi înclinat oblic i-a împiedicat pe urmăritorii mei cei mai apropiaţi. Am străbătut în goană locul deschis, am coborât o

pantă abruptă printre câţiva copaci răzleţi, şi am ajuns pe o întindere joasă, acoperită cu trestii înalte. Am trecut printre ele şi am ajuns într-un tufiş des şi întunecos, unde pământul negru mustea sub picioare. Când m-am afundat printre trestii, urmăritorii mei cei mai apropiaţi abia ieşeau din crăpătură. Timp de câteva minute am continuat să-mi croiesc drum prin tufişuri. În spatele meu şi împrejur văzduhul era plin de strigăte ameninţătoare. Auzeam tumultul urmăritorilor, de la crăpătura din susul pantei, apoi foşnetul trestiilor şi, din când în când, trosnetul câte unei crengi rupte. Unele dintre aceste creaturi mugeau ca nişte fiare de pradă întărâtate. Câinele lătra undeva în stânga mea. Îi auzeam pe Moreau şi Montgomery răcnind din aceeaşi direcţie. M-am întors brusc spre dreapta. Chiar atunci mi s-a păru că îl aud pe Montgomery strigându-mi să fug, ca să scap cu viaţă.

În curând pământul, gras şi noroios, a început să cedeze sub picioarele mele; dar eu eram disperat şi am trecut de-a dreptul, m-am luptat cufundat cu picioarele până la genunchi şi am ajuns astfel la o cărare întortocheată printre trestii înalte. Zgomotul urmăritorilor mei s-a îndepărtat înspre stânga. Într-un loc, trei animale ciudate, săltăreţe, de culoare roz, cam de mărimea unor pisici, au zbughit-o prin faţa mea. Cărarea aceasta urca de-a curmezişul unui alt spaţiu deschis, acoperit cu incrustaţii albe, şi se afunda din nou într-un desiş de trestii.

Apoi, paralel cu malul unei scobituri cu pereţii abrupţi, cotea brusc, ca şanţul unui parc englezesc. Continuam să alerg din toate puterile şi n-am văzut această adâncitură până când nu m-am trezit zburând prin aer cu capul înainte.

Am căzut în mâini şi în cap, printre spini, şi m-am ridicat cu o ureche sfâşiată şi cu faţa însângerată.

Căzusem într-o scobitură adâncă, plină de stânci şi de mărăcini, cu o ceaţă care se încolăcea în jurul meu în valuri şi cu un pârâiaş îngust, din care se ridica aburul, şerpuind în mijlocul ei. Am rămas mirat de această ceaţă subţire ce se înălţa în plină strălucire a zilei, dar nu aveam vreme să stau să mă mai minunez. M-am întors spre dreapta, în josul apei, sperând să ajung în direcţia aceea la mare, şi astfel să am drum liber pentru a mă îneca. Abia mai târziu mi-am dat seama că, în cădere, scăpasem din mână arma improvizată.

În curând, valea s-a îngustat pentru o bucată de drum şi, nepăsător, m-am aruncat în apă. Am ieşit afară cât am putut mai iute, căci apa aproape că dădea în clocot. Am observat de asemenea că o spumă subţire sulfuroasă plutea pe apa învolburată. Aproape imediat scobitura a făcut o cotitură şi am zărit, nelămurit, orizontul albastru. Marea apropiată reflecta soarele în mii şi mii de sclipiri. Mi-am văzut moartea cu ochii. Dar eram înfierbântat şi gâfâiam, iar sângele cald mi se prelingea pe faţă şi îmi alerga voios prin vene. Simţeam şi un fel de exaltare de a-i fi lăsat mult în spate pe urmăritorii mei. Aşa că atunci nu îmi venea să mă înec. Am privit înapoi pe drumul pe care venisem.

Am ciulit urechile. În afară de bâzâitul ţânţarilor şi zumzetul unor insecte mici care săreau printre mărăcini, văzduhul era complet liniştit. Apoi s-a auzit, foarte slab, lătratul unui câine şi nişte murmure nelămurite, pocnetul unui bici şi glasuri. Au răsunat mai tare şi apoi s-au diminuat. Zgomotul s-a îndepărtat în susul pârâului şi s-a pierdut în depărtare. Pentru o vreme, scăpasem de vânători.

Dar acum ştiam câte speranţe puteam să-mi pun în ajutorul Oamenilor-Animale.

XIII

PARLAMENTĂRI

M-am întors şi mi-am continuat drumul spre mare. Pârâiaşul de apă fierbinte se lărgea şi devenea foarte puţin adânc, trecând peste o zonă nisipoasă acoperită de ierburi, prin care mişunau, la trecerea mea, nenumăraţi crabi şi alte vietăţi lungi şi cu multe picioare. Am mers până la marginea apei sărate, şi abia atunci m-am simţit în siguranţă. M-am întors şi am privit – cu mâinile în şolduri – la vegetaţia deasă din urma mea, în care râpa cu aburi părea ca o tăietură fumegândă. Dar, după cum spuneam, eram prea surescitat şi – cu adevărat, deşi cei care n-au cunoscut niciodată primejdia s-ar putea să se îndoiască – prea disperat pentru a muri.

Atunci mi-a trecut prin minte că mai aveam încă o şansă. În timp ce Moreau şi Montgomery împreună cu gloata lor animalică mă căutau prin insulă, oare n-aş putea eu să înconjur ţărmul până când aş ajunge la locul îngrădit? Să fac, de fapt, un drum prin flancul lor şi, apoi, poate că aş putea să sparg broasca uşii cu o piatră şi să văd ce aş putea găsi – cuţit, pistol, orice o fi – ca să mă lupt cu ei când se vor întoarce. În orice caz, era o şansă de a-mi vinde scump pielea.

M-am îndreptat deci, spre apus şi am mers de-a lungul malului apei. Soarele care apunea îşi arunca

razele orbitoare drept în ochii mei. Fluxul slab al Pacificului se ridica într-o ondulaţie uşoară.

În curând, ţărmul a cotit-o spre sud şi soarele a ajuns în dreapta. Apoi, deodată, departe în faţa mea, am zărit mai întâi una şi apoi mai multe siluete apărând din tufişuri – Moreau cu câinele său cenuşiu, apoi Montgomery şi încă alţi doi.

Mă văzuseră şi începuseră să gesticuleze, înaintând. Am aşteptat să se apropie. Cei doi Oameni-Animale au pornit-o spre mine pentru a-mi tăia calea spre desişurile din interiorul insulei. Montgomery a alergat în direcţia mea. Moreau l-a urmat, mai încet, ţinând câinele.

În cele din urmă, m-am smuls din nemişcare şi, întorcându-mă spre mare, am înaintat în largul ei. Apa era, la început, foarte puţin adâncă. Abia după vreo treizeci de metri valurile mi-au ajuns până la brâu. Puteam vedea, nelămurit, cum îmi ţâşneau printre picioare vietăţile târâte de flux.

– Ce faci, omule? a strigat Montgomery.

M-am întors, cufundat în apă până la mijloc, şi am privit spre ei.

Montgomery stătea pe mal, gâfâind. Faţa lui devenise de un roşu aprins, din cauza efortului, părul său lung şi drept flutura în vânt, iar buza de jos, atârnând, lăsa să i se vadă dinţii neregulaţi. Moreau tocmai ajungea şi el, cu figura lui palidă şi hotărâtă, şi câinele pe care îl ţinea lătra spre mine. Amândoi aveau în mână bice puternice. Mai departe, pe ţărm, stăteau Oamenii-Animale, privind.

– Ce să fac? Am de gând să mă înec, am zis eu.

Montgomery şi Moreau s-au uitat unul la celălalt.

– De ce? a întrebat Moreau.

– Pentru că este mai bine aşa, decât să fiu torturat de dumneata.

– Ţi-am spus eu, i s-a adresat Montgomery lui Moreau, care i-a răspuns ceva, cu o voce joasă.

– Ce te face să crezi că te voi tortura? întrebă Moreau.

– Tot ce am văzut, am zis eu. Şi ăia de colo.

– Sst! a făcut Moreau şi şi-a ridicat mâna.

– N-am să tac, am ripostat eu, ei au fost oameni: ce sunt acum? Eu, cel puţin, n-am să fiu ca ei.

Am privit dincolo de interlocutorii mei. Pe ţărm erau M'ling, servitorul lui Montgomery, şi una dintre brutele înfăşate în alb, pe care o văzusem în şalupă. Mai departe, în umbra copacilor, şedea micul Om-Maimuţă şi, în spatele lui, încă vreo câteva siluete nelămurite.

– Cine sunt aceste fiinţe? am întrebat eu, arătând spre ei şi ridicând glasul din ce în ce mai tare, ca să mă poată auzi cu toţii. Au fost oameni – oameni ca voi, pe care i-aţi infectat cu vreo otravă animalică, oameni pe care i-aţi înrobit şi de care totuşi vă mai temeţi. Voi, care ascultaţi, am strigat eu, indicând acum spre Moreau şi adresându-mă pe deasupra lui. Oamenilor-Animale, voi care ascultaţi! Nu vedeţi că oamenii aceştia se mai tem încă de voi, că le e frică de voi? Atunci, de ce vă temeţi de ei? Voi sunteţi mulţi…

– Pentru numele lui Dumnezeu! a zbierat Montgomery, încetează, Prendick!

– Prendick! a ţipat Moreau.

Strigau amândoi în acelaşi timp, ca să-mi acopere glasul. În spatele lor se vedeau Oamenii-Animale privind curioşi, cu feţele întunecate, cu mâinile lor diforme atârnând în jos, cu umerii curbaţi. Păreau, îmi închipuiam eu atunci, că încearcă să mă înţeleagă, să-şi amintească ceva din trecutul lor omenesc.

Am continuat să strig, nici eu nu mai ştiu ce. Spuneam că Moreau şi Montgomery ar putea fi ucişi; că nu trebuie să le fie teamă de ei, acesta era sensul vorbelor pe care voiam să le vâr în cap Oamenilor-Animale. Înainte de pieirea mea definitivă. L-am văzut pe omul îmbrăcat în zdrenţe întunecate, cu ochii verzi, pe care-l întâlnisem în seara sosirii mele, ieşind dintre copaci, şi pe alţii care-l urmau, ca să mă audă mai bine.

În cele din urmă, m-am oprit ca să-mi trag răsuflarea.

– Ascultă-mă o clipă, a rostit ferm Moreau, şi apoi spune tot ce vrei.

– Ei bine? am zis eu.

Şi-a dres glasul, s-a gândit o clipă şi apoi a strigat:

– Pe latineşte, Prendick! În latina vulgară! În latina de şcolar! Dar încearcă să înţelegi. *Hi non sunt homines, sunt animalia qui nos habemus… vivisectat.* [23] Un proces umanizator, îţi voi explica totul. Vino pe ţărm.

Am râs:

– Bună poveste! Ei vorbesc, îşi construiesc locuinţe, gătesc. Au fost oameni. Nici gând să ies de aici.

– Apa, chiar de lângă locul în care stai dumneata, începe să fie adâncă… şi mişună rechinii.

– Chiar asta şi vreau, am replicat eu. Scurt şi clar. Chiar acum.

– Aşteaptă o clipă. A scos din buzunar ceva care a sclipit în lumina soarelui şi a aruncat obiectul la picioarele sale. Este un revolver încărcat, a lămurit el. Montgomery va face la fel. Vom urca pe ţărm în sus, până când vei considera că distanţa este suficientă. Apoi vino şi ia revolverele.

– Nici nu mă gândesc. Unul dintre voi mai are unul.

– Te rog să te gândeşti mai bine, Prendick. În primul rând, nu ţi-am cerut niciodată să vii pe această insulă. În al doilea, te-am fi drogat noaptea trecută, dacă am fi vrut să-ţi facem vreun rău; şi în al treilea, acum, când panica ţi-a trecut şi poţi să judeci puţin – are Montgomery caracterul pe care i-1 atribui dumneata? Te-am urmărit spre binele dumitale. Pentru că insula aceasta este plină de… fenomene duşmănoase. De ce am vrea să te împuşcăm, când chiar dumneata te-ai oferit să te îneci?

– De ce ai pus… oamenii dumitale pe urmele mele, când eram în colibă?

– Eram siguri că te vom prinde şi te vom feri de pericol. Mai târziu, ne-am îndepărtat de urmele dumitale – spre binele dumitale.

Am rămas pe gânduri. Părea posibil. Apoi mi-am amintit de altceva:

– Dar am văzut… în locul îngrădit…

– Aceea era puma.

– Ascultă, Prendick! a intervenit Montgomery. Eşti un nătărău. Ieşi din apă, ia aceste revolvere şi să stăm de vorbă. Nu-ţi vom putea face mai mult decât ţi-am putea face acum.

Trebuie să mărturisesc că atunci, şi de fapt întotdeauna, nu aveam încredere şi mă temeam de Moreau.

Dar Montgomery era un om cu care simţeam că pot să mă înţeleg.

– Urcaţi pe faleză, am zis eu, după puţină gândire, adăugând: ţinând mâinile în sus.

– Asta nu se poate, a spus Montgomery, făcând semn cu capul peste umăr. E ceva nedemn.

– Mergeţi până la copaci, în cazul acesta. Cum doriţi.

– Ce idioată ceremonie, a mormăit Montgomery.

Amândoi s-au întors cu faţa spre cei şase sau şapte monştri groteşti, care stăteau acolo în soare, umbre solide, mişcătoare şi totuşi neverosimil de ireale. Montgomery a plesnit din bici spre ei şi imediat au făcut stânga-mprejur şi au fugit, înghesuindu-se printre copaci. Când Montgomery şi Moreau au ajuns la o depărtare pe care am socotit-o suficientă, m-am îndreptat spre ţărm, am ridicat revolverele de jos şi le-am examinat. Ca să mă conving că nu era vreo înşelătorie, am descărcat unul asupra unei bucăţi de lavă şi am avut satisfacţia să văd piatra pulverizată şi ţărmul împroşcat cu plumb.

Totuşi, am mai rămas o clipă în cumpănă.

– O să risc, am zis eu în cele din urmă, şi, cu un revolver în fiecare mână, am urcat până la ei.

– Aşa este mai bine, a spus Moreau impasibil, în orice caz, m-ai făcut să-mi pierd cea mai bună parte a zilei cu imaginaţia dumitale blestemată.

Şi, cu un aer dispreţuitor, care m-a făcut să mă ruşinez, el şi Montgomery s-au întors şi au pornit în tăcere înaintea mea.

Oamenii-Animale, încă uimiţi, stăteau retraşi printre copaci. Am trecut pe lângă ei cât am putut de senin. Unul a încercat să vină după mine, dar s-a retras când Montgomery a plesnit din bici. Ceilalţi au rămas liniştiţi privindu-ne. Poate că au fost cândva animale. Dar niciodată n-am mai văzut un animal să încerce să gândească.

XIV

DOCTORUL MOREAU EXPLICĂ

– Şi acum, Prendick, am să-ţi explic, a spus doctorul Moreau, după ce îmi astâmpărasem foamea şi setea. Trebuie să-ţi mărturisesc că eşti cel mai dictatorial oaspete pe care l-am avut vreodată. Te anunţ că acesta este ultimul lucru pe care-l mai fac pentru ca să-ţi fiu pe plac. Data viitoare când vei mai ameninţa să te sinucizi, nu voi mai face nimic – chiar cu riscul anumitor neplăceri personale.

S-a aşezat pe şezlong, cu o ţigară de foi pe jumătate consumată între degetele sale albe şi îndemânatice. Lumina lămpii care atârna din tavan cădea pe părul lui alb; privi prin mica fereastră afară, la stele. Eu şedeam cât mai departe de el, având între noi masa şi revolverele la îndemână. Montgomery nu era de faţă. Nu mi-ar fi convenit să fiu cu amândoi într-o cameră atât de mică.

– Admiţi că fiinţa omenească vivisectată, după cum ai numit-o dumneata, nu este la urma urmei decât puma?

El mă dusese să vizitez oroarea aceea, în încăperea din curte, ca să mă asigur că nu este o fiinţă omenească.

– Este puma, am admis eu, vie încă, dar atât de tăiată şi mutilată, încât mă rog să nu mai văd

niciodată carne vie. Din toate grozăviile…

– N-are importanţă asta, mi-a tăiat-o Moreau. Cel puţin, scuteşte-mă de aceste manifestări copilăreşti. La început, Montgomery era exact la fel. Deci admiţi că este puma. Acum stai liniştit, cât timp am să-mi desfăşor lecţia de fiziologie.

Şi, imediat, pornind de la tonul unui om extrem de plictisit, dar în scurt timp încălzindu-se puţin, mi-a explicat lucrările sale. Vorbea foarte simplu şi convingător. Din când în când simţeam în glasul său o urmă de sarcasm. În curând m-am simţit cuprins de ruşine faţă de poziţiile noastre reciproce.

Creaturile pe care le văzusem nu erau oameni, nu fuseseră niciodată oameni. Erau animale – animale umanizate – un triumf al vivisecţiei!

– Uiţi ceea ce poate să facă cu fiinţele vii un vivisecţionist îndemânatic, a zis Moreau. În ceea ce mă priveşte, eu nu înţeleg de ce lucrurile pe care le-am făcut n-au fost făcute mai înainte. Desigur, s-au depus slabe eforturi – amputaţii, tăieri de limbă, excizii. Ştii desigur că strabismul poate fi provocat sau vindecat prin chirurgie? Apoi, în cazul exciziilor, se obţin tot felul de schimbări secundare, tulburări pigmentare, modificări ale pasiunilor, alterări în secreţia ţesutului adipos. Nu mă îndoiesc că ai auzit despre toate acestea!

– Desigur, am recunoscut eu. Dar aceste creaturi respingătoare ale dumitale…

– Totul la timpul său, m-a întrerupt el, făcându-mi un semn cu mâna; abia am început. Acestea sunt cazuri obişnuite de modificări. Chirurgia poate face lucruri mai bune decât acestea. Se poate construi, la fel cum se poate distruge sau modifica.

Ai auzit, poate, despre o operaţie chirurgicală obişnuită la care se recurge în cazul când nasul a fost distrus. Se taie o porţiune de piele de pe frunte, se răsfrânge în jos, pe nas, şi se prinde în noua poziţie. Aceasta este un fel de grefare într-o nouă poziţie a unei părţi dintr-un animal pe el însuşi. Grefarea unei părţi recent obţinute de la un alt animal este de asemenea posibilă – cazul dinţilor, de exemplu. Grefarea pielii şi a oaselor este făcută pentru a uşura vindecarea. Chirurgul pune în mijlocul rănii bucăţi de piele tăiate de la un alt animal, sau fragmente de os de la o victimă recent ucisă. Pintenul de cocoş al lui Hunter – poate că ai auzit de asta – era grefat pe gâtul unui taur. Şi mai trebuie amintiţi şi şobolanii-rinoceri ai zuavilor algerieni – monştri creaţi de mâna omenească prin transferarea pe bot a unei bucăţi din coada unui şobolan obişnuit, lăsată să se prindă în această poziţie.

– Monştri creaţi de mâna omenească, am repetat eu. Atunci, vrei să spui că…

– Da. Creaturile pe care le-ai văzut sunt animale tăiate şi modelate în noi forme. Acestui studiu – al plasticităţii formelor vii – mi-am închinat întreaga mea viaţă. Am studiat ani întregi, căpătând tot mai multe cunoştinţe. Văd că te uiţi îngrozit, şi totuşi nu-ţi spun nimic nou. Totul se află de ani buni la suprafaţa anatomiei aplicate, dar nimeni n-a avut curajul să se atingă de ea. Eu pot schimba nu numai forma exterioară a unui animal. Fiziologia, ritmul chimic al creaturii pot fi de asemenea făcute să sufere o modificare de durată, din care vaccinarea şi alte metode de inoculare cu substanţe vii sau moarte sunt exemple care, fără îndoială, îţi sunt familiare. O operaţie similară este transfuzia de sânge, cu care de fapt am şi început. Toate acestea sunt cazuri cunoscute. Mai puţin obişnuite, şi probabil pe o scară mult mai mare, erau

operaţiile acelor practicieni din Evul Mediu care făureau pitici şi schilozi şi monştri de bâlci. Din arta lor au mai dăinuit unele vestigii în manipularea preliminară a tinerilor saltimbanci şi contorsionişti. Victor Hugo oferă o relatare despre ei în *Omul care râde*... Dar poate că acum îţi este mai limpede ce vreau să spun. Începi să înţelegi că este posibil să transplantezi un ţesut dintr-o parte a unui animal într-alta, sau de la un animal la altul, să-i schimbi reacţiile chimice şi ritmul de creştere, să-i modifici articulaţiile membrelor şi să-l schimbi, de fapt, în structura sa cea mai intimă?

Şi totuşi, această ramură extraordinară a ştiinţei n-a fost niciodată studiată ca un scop în sine, şi sistematic, de cercetătorii moderni, până când am abordat-o eu! Câteva lucruri de acest gen au fost indicate în unele încercări chirurgicale extreme; cele mai multe exemple de acest fel care îţi vor veni în minte au fost demonstrate, ca să spunem aşa, prin accident – de tirani, criminali, de crescători de cai şi de câini, de tot felul de oameni neexperimentaţi şi neîndemânatici, care lucrau pentru scopurile lor imediate. Eu am fost primul om care a abordat această problemă, înarmat cu chirurgia antiseptică şi cu cunoştinţe într-adevăr ştiinţifice asupra legilor dezvoltării.

Totuşi, s-ar putea crede că aceasta a mai fost practicată în secret şi mai înainte. Creaturi cum ar fi fraţii siamezi… Şi în beciurile Inchiziţiei. Fără îndoială că ţelul lor principal era tortura, ca să zic aşa, artistică, dar cel puţin unii dintre inchizitori probabil că aveau şi o urmă de curiozitate ştiinţifică.

– Dar aceste fiinţe… aceste animale *vorbesc!*

Mi-a spus că într-adevăr era aşa şi a continuat să-mi arate că posibilităţile vivisecţiei nu se opresc

doar la o metamorfoză fizică. Un porc poate fi educat. Structura mentală este şi mai puţin determinată decât cea corporală. În ştiinţa hipnotismului, care se dezvoltă tot mai mult, găsim promisiunea unei posibilităţi de a înlocui vechi instincte înnăscute prin sugestii noi, grefate pe, sau înlocuind, ideile fixe moştenite. De fapt, mare parte din ceea ce noi numim educaţie morală este tot o astfel de modificare artificială şi o prelucrare a instinctului; combativitatea este educată într-un curajos sacrificiu de sine, iar sexualitatea, transformată în emoţie religioasă.

– Şi marea diferenţă dintre om şi maimuţă stă în laringe, a zis el, în incapacitatea de a forma în mod delicat diferite sunete-simboluri prin care gândirea poate fi susţinută.

În această problemă eram de altă părere, dar cu o oarecare lipsă de politeţe el a refuzat să ia în seamă obiecţia mea. A repetat că era aşa cum spunea el şi şi-a continuat prezentarea operei sale.

L-am întrebat de ce îşi alesese ca model tocmai forma omenească. Mi s-a părut atunci, şi mi se pare încă şi acum, că era o stranie perversitate în această alegere.

Mi-a mărturisit că alesese această formă din întâmplare.

– Aş fi putut tot atât de bine să transform oi în lame, şi lame în oi. Cred că există ceva în forma umană care face apel la simţul artistic mai mult decât orice altă formă de animal. Dar nu m-am rezumat la a crea numai oameni. O dată sau de două ori…

A rămas tăcut aproape un minut.

– Anii ăştia! Cum s-au scurs! Şi iată că mi-am mai pierdut o zi pentru ca să-ţi salvez viaţa, şi-mi pierd acum o oră ca să-ţi dau explicaţii!

– Dar, am spus eu, totuşi nu înţeleg. Unde este justificarea dumitale pentru dreptul de a răspândi în jur atâta suferinţă? Singurul lucru care cred că ar putea să scuze vivisecţia este vreo aplicaţie…

– Exact, a admis el. Dar vezi că eu sunt altfel construit. Ne situăm pe poziţii diferite. Dumneata eşti materialist.

– Tocmai că *nu* sunt materialist…

– Din punctul meu de vedere – din punctul meu de vedere. Căci tocmai chestiunea aceasta a suferinţei este ceea ce ne desparte. Atât timp cât suferinţa pe care o vezi sau o auzi te îmbolnăveşte, atât timp cât eşti influenţat de propria ta suferinţă, atât timp cât suferinţa stă la baza principiilor despre păcat, nu eşti, ţi-o spun eu, decât un animal, gândind doar ceva mai puţin obscur despre ceea ce simte un animal. Această suferinţă…

Am ridicat nerăbdător din umeri, auzind asemenea sofisme.

– O! dar ăsta este un lucru atât de mărunt. O minte cu adevărat deschisă faţă de tot ceea ce trebuie să ne înveţe ştiinţa îşi dă seama că este un lucru cu totul neînsemnat. Poate că, în afară de această mică planetă, acest fir de praf cosmic, invizibil de la cea mai apropiată stea – poate că, zic, nicăieri în altă parte nu mai există acest lucru numit durere. Dar legile spre care ne căutăm drumul… Ei bine, chiar pe acest Pământ, chiar printre fiinţele vii, ce înseamnă oare durerea?

În timp ce vorbea, a scos un briceag din buzunar, a deschis lama cea mică şi şi-a tras scaunul în aşa fel

încât să-i pot vedea coapsa. Apoi, alegând cu atenţie locul, şi-a înfipt lama în picior şi apoi şi-a scos-o rapid.

– Fără îndoială că ai mai văzut asta. Nu doare mai mult decât o înţepătură de ac. Dar ce dovedeşte? Capacitatea de a simţi durere nu este necesară în muşchi şi nici nu este plasată acolo; este necesară doar puţin în piele şi, doar ici şi colo, pe coapsă există câte un loc capabil de a simţi durerea. Durerea este doar sfătuitorul nostru medical intern, care ne previne şi ne stimulează. Nu toată carnea vie este dureroasă, nici toţi nervii, nici chiar toţi nervii senzoriali. Nu există nicio urmă de durere, de adevărată durere, în senzaţiile nervului optic. Dacă răneşti nervul optic, vezi doar fulgerări de lumină, la fel cum boala nervului auditiv înseamnă doar un zumzet în urechi. Plantele nu simt durerea; iar animalele inferioare – s-ar putea ca animale ca steaua-de-mare sau racul să nu simtă durerea. Şi apoi, oamenii, cu cât devin mai inteligenţi, cu atât vor căuta în mod mai inteligent propria lor bunăstare, şi cu atât mai puţin vor avea nevoie de busola care să-i ţină departe de primejdie. N-am auzit niciodată ca un lucru inutil să nu fie smuls din existenţă, mai curând sau mai târziu, de către evoluţie. Înţelegi? Iar durerea va deveni inutilă.

Şi, apoi, eu sunt un om credincios, Prendick, după cum trebuie să fie orice om normal. S-ar putea să mă înşel, dar eu am priceput mai mult decât dumneata din metodele Creatorului acestei lumi – căci eu i-am cercetat în felul *meu* legile, toată viaţa, în timp ce dumneata, îmi închipui, colecţionai fluturi. Şi, îţi spun, plăcerea şi durerea n-au nimic de-a face cu raiul sau iadul. Plăcerea şi durerea – îh! Ce este extazul teologului dumitale altceva decât o hurie [24] a lui Mahomed în întuneric? Acest mare caz pe care bărbaţii şi femeile îl fac cu privire la plăcere şi durere,

Prendick, este semnul fiarei din ei, semnul animalului din care se trag. Durere! Durere şi plăcere – ele există pentru noi, numai atât timp cât ne zvârcolim prin ţărână…

Vezi, eu mi-am continuat cercetările pe calea pe care m-au dus chiar ele. Acesta este singurul fel în care cred că se pot face cercetările. Puneam o întrebare, găseam vreo metodă ca să capăt un răspuns şi obţineam o nouă întrebare. Este posibil cutare sau cutare lucru? Nu-ţi poţi imagina ce înseamnă asta pentru un cercetător, ce pasiune intelectuală îl cuprinde. Nu-ţi poţi imagina strania şi sublima încântare a acestor dorinţi intelectuale. Fiinţa pe care o ai în faţă nu mai este un animal sau o creatură asemănătoare, ci o problemă. Durerea prin simpatie – tot ce ştiu despre ea este o amintire a unui lucru din a cărui cauză suferam acum mulţi ani. Doream – era singurul lucru pe care îl doream – să găsesc limita extremă a plasticităţii unei forme vii.

– Dar acest lucru este ceva îngrozitor…

– Până astăzi nu mi-a păsat niciodată de etica materiei. Studiul Naturii îl face pe om până la urmă tot atât de nemilos ca şi Natura. Am mers mai departe, neluând în seamă nimic altceva decât problema pe care o urmăream, iar materialul s-a… adunat în colibele de acolo… Sunt aproape unsprezece ani de când am venit aici, eu cu Montgomery, şi şase canaci [25]. Îmi amintesc, de parcă ar fi fost ieri, de liniştea înverzită a insulei şi de oceanul pustiu din jurul nostru. Locul acesta părea că mă aşteaptă.

Am descărcat proviziile şi am construit această casă. Canacii şi-au făcut câteva colibe lângă râpă. Am început să lucrez chiar asupra animalelor aduse cu mine. La început, s-au întâmplat câteva

lucruri neplăcute. Am început cu o oaie, şi printr-o alunecare greşită a scalpelului, am ucis-o după o zi şi jumătate; am luat o altă oaie, am făcut din ea un lucru de spaimă şi durere, şi am lăsat-o bandajată, aşteptând să se vindece. Când am terminat-o mi s-a părut perfect umană, dar când m-am dus din nou lângă ea, am fost nemulţumit; îşi amintea de mine şi se îngrozea neînchipuit de mult, şi nu avea mai multă inteligenţă decât o oaie. Cu cât priveam mai mult la acest monstru, cu atât îmi părea mai diform, până când i-am pus capăt suferinţelor. Aceste animale fără curaj, aceste fiinţe fricoase, mânate de durere, fără o fărâmă de energie combativă pentru a înfrunta suferinţa, nu sunt bune pentru a face din ele oameni.

Apoi am luat o gorilă, şi din ea, lucrând cu o grijă infinită şi învingând greutăţi nenumărate, am făcut primul meu om. L-am modelat o săptămână întreagă, zi şi noapte. Cel mai mult trebuia să lucrez asupra creierului; trebuia să-i adaug mult şi să-l modific mult. După ce l-am terminat, l-am considerat drept un frumos specimen al tipului negroid, iar el zăcea, bandajat, legat şi nemişcat în faţa mea. Am plecat de lângă el numai atunci când am fost sigur că va trăi şi, întorcându-mă în cameră, l-am găsit pe Montgomery în aceeaşi stare ca şi dumneata. Auzise o parte din ţipete, pe măsură ce animalul devenea om, gemete asemănătoare celor care te-au tulburat şi pe dumneata atât de mult. La început, nu îi împărtăşisem totul. Canacii, de asemenea, au resimţit acelaşi lucru. Simpla mea vedere îi făcea să se înspăimânte. Am reuşit să-l recâştig pe Montgomery – într-un fel, dar împreună am avut mult de furcă pentru ca să-i împiedicăm pe canaci să dezerteze. Până la urmă câţiva au reuşit să fugă şi astfel ne-am pierdut iahtul. Mi-am petrecut multe zile educând bruta aceea – în total m-am ocupat de el trei sau patru luni. L-am învăţat

rudimentele limbii engleze, i-am dat câteva idei despre numere, l-am făcut chiar să citească alfabetul. Dar în această privinţă, s-a dovedit a fi greoi la minte – deşi am întâlnit unii idioţi şi mai greoi. Din punct de vedere mintal, el a început de la zero; nu avea în minte nicio amintire de cum fusese înainte. Când rănile i-au fost complet vindecate şi nu a mai fost îndurerat şi înţepenit, şi a fost în stare să vorbească puţin, l-am prezentat canacilor ca pe un interesant pasager clandestin.

La început au fost teribil de înfricoşaţi de el – lucru care m-a cam ofensat, căci eram mândru de creaţia mea, dar felul lui de a fi era atât de blând, şi era atât de neajutorat, încât după o vreme ei l-au acceptat şi au luat asupra lor grijile educaţiei lui. Învăţa repede, era foarte imitativ şi adaptabil. Şi-a construit o colibă ceva mai bună, am impresia, decât bordeiele lor. Unul dintre canaci, un fel de misionar, l-a învăţat să citească, sau cel puţin să silabisească literele, şi i-a dat câteva idei rudimentare despre moralitate, dar se pare că apucăturile animalului nu erau câtuşi de puţin dintre cele mai de dorit.

M-am odihnit, după muncă, timp de câteva zile şi aveam de gând să scriu o dare de seamă asupra întregii operaţii, pentru a trezi interesul fiziologilor englezi. Atunci însă am dat peste creatura aceea ghemuită într-un pom, maimuţărindu-se la doi dintre canacii care o necăjiseră. Am ameninţat-o, i-am spus cât de inuman era felul în care proceda, i-am trezit simţul ruşinii şi m-am întors aici hotărât să fac ceva mai bun, înainte de a-mi trimite rezultatul lucrărilor în Anglia. Am făcut lucruri mai bune; dar, în orice caz, fiinţele acestea dau înapoi, animalul din ei revine cu îndărătnicie, din zi în zi tot mai mult… Am de gând să fac lucruri şi mai bune. Sunt hotărât. Puma asta…

Şi, iată, aceasta este povestea. Toţi canacii sunt acum morţi. Unul a căzut peste bordul şalupei, altul a murit dintr-o rană la călcâi, pe care a otrăvit-o în vreun fel cu un suc de plante. Trei au fugit cu iahtul şi bănuiesc, şi sper, că s-au înecat. Ultimul… a fost ucis. Ei bine – l-am înlocuit. Montgomery s-a comportat ca şi dumneata la început, şi apoi…

– Ce s-a întâmplat cu celălalt? l-am întrerupt eu tăios – celălalt canac care a fost ucis?

– Adevărul este că, după ce am făcut un număr de fiinţe omeneşti, am făcut un lucru… El ezită.

– Ei?

– A fost ucis.

– Nu înţeleg, am zis eu; vrei să spui că…

– L-a ucis pe canac – da. A ucis mai multe fiinţe pe care le-a prins. L-am urmărit vreo două zile. Scăpase printr-un accident – nu avusesem niciodată de gând să-i dau drumul. Nu era terminat. Era doar un experiment. Era o fiinţă fără membre, cu un aspect oribil, care se zvârcolea pe pământ ca un şarpe. Avea o forţă imensă şi era furios de durere, mergea rostogolindu-se ca un purcel de mare când înoată. A stat ascuns în pădure câteva zile, distrugând tot ce îi ieşea în cale, până când l-am pus pe fugă, şi atunci s-a târât în partea de nord a insulei, iar noi ne-am despărţit pentru a-l încolţi. Montgomery a insistat să vină cu mine. Canacul avea o carabină şi când i-am găsit trupul, una din ţevi era îndoită în formă de S şi aproape străpunsă de muşcături… Montgomery a împuşcat monstrul… După aceea, m-am rezumat la idealul omenesc – cu câteva mici excepţii.

S-a oprit. Am rămas tăcut, privindu-l.

– Astfel, douăzeci de ani în total – socotind şi cei nouă ani din Anglia – am lucrat încontinuu, şi încă mai este ceva în toate acestea care mă depăşeşte, care mă face să fiu nemulţumit, care mă împinge către noi eforturi. Uneori mă întrec pe mine însumi, alteori sunt sub nivelul meu, dar niciodată nu reuşesc să obţin rezultatele la care năzuiesc. Forma omenească pot s-o obţin, acum, cu oarecare uşurinţă, după cum vreau, mlădioasă şi graţioasă, sau greoaie şi puternică; dar adesea am de furcă cu mâinile şi ghearele – lucruri dureroase pe care nu îndrăznesc să le modelez în voie. Dar cel mai mult am probleme cu grefarea şi transformarea subtilă pe care trebuie s-o fac creierului. Adesea inteligenţa este neînchipuit de scăzută, cu inexplicabile lacune, cu goluri neaşteptate. Şi cel mai puţin satisfăcător dintre toate este ceva ce nu pot atinge, pe undeva – nu ştiu precis unde – în lăcaşul emoţiilor. Pofte, instincte, dorinţe care dăunează umanităţii, un straniu rezervor ascuns, care izbucneşte deodată şi inundă întreaga făptură a creaturii cu mânie, cu ură sau cu teamă. Aceste creaturi ale mele ţi-au părut stranii şi primejdioase de îndată ce ai început să le observi, dar mie, imediat după ce le-am făcut, îmi par a fi indiscutabil nişte fiinţe umane. Abia după aceea, în timp ce le observ, convingerea se şterge. Mai întâi o trăsătură animalică, apoi alta, se furişează la suprafaţă şi-mi apare limpede… Dar am să înving şi asta. De fiecare dată când cufund o creatură vie în baia arzătoare de durere, îmi spun: De data aceasta voi arde tot animalul din ea, de data aceasta voi face o creatură raţională. La urma urmei, ce înseamnă zece ani? Omul s-a format timp de sute de mii de ani.

A rămas pe gânduri, întunecat.

– Dar mă apropii de ţintă. Această pumă de acum… Ei dau înapoi. De îndată ce îi las liberi,

animalul din ei începe să revină treptat, începe din nou să-şi arate prezenţa.

O altă lungă tăcere.

– Fiinţele pe care le modelezi le trimiţi în vizuinele acelea?

– Se duc singure. Când încep să simt animalul din ei, le dau drumul şi ei se duc într-acolo. Cu toţii se tem de casa aceasta şi de mine. Acolo este un fel de imitaţie de societate omenească. Montgomery ştie mai bine toate acestea, căci el se amestecă în treburile lor. El i-a învăţat pe câţiva să ne servească. Deşi îi este ruşine de asta, cred însă că oarecum îi simpatizează pe câţiva dintre ei. E treaba lui, nu-i a mea. Ei îmi provoacă doar silă, ca un lucru care mi-a eşuat. Nu mă mai interesează deloc. Cred că urmează regulile care le-au fost predate de misionarul canac şi au un fel de parodie de viaţă raţională – sărmanele animale! Există ceva numit de ei Legea. Cântă nişte imnuri despre „totul este al Tău“. Îşi construiesc singuri vizuinele, culeg fructe şi smulg ierburi – şi chiar se împerechează. Dar eu pot să-mi dau seama, pot să pătrund chiar în sufletele lor şi să văd că nu sunt decât suflete de animale, animale care pier – şi poftele de a trăi şi de a-şi satisface… Şi totuşi, sunt ciudaţi. Complecşi, ca tot ceea ce este viu. Este în ei un fel de năzuinţă spre mai sus, în parte vanitate, în parte emoţie sexuală inutilă, în parte curiozitate inutilă. Doar o maimuţăreală… Am oarecare speranţe cu această puma; am lucrat intens la capul şi creierul ei… Şi acum, a zis el, ridicându-se în picioare, după o lungă tăcere, în timpul căreia fiecare din noi ne-am urmărit propriile noastre gânduri – ce părere ai? Tot îţi e teamă de mine?

M-am uitat la el şi n-am văzut decât un om palid, cu părul alb, cu ochii liniştiţi. În afară de

seninătatea, de frumuseţea care rezulta din liniştea sa şi de constituţia sa impunătoare, ar fi putut trece neobservat printre alţi o sută de bătrâni gentlemeni cumsecade. Atunci, m-a trecut un fior. În chip de răspuns la cea de-a doua întrebare a sa i-am întins câte un revolver în fiecare mână.

– Păstrează-le, a spus el şi şi-a ascuns cu mâna un căscat. Ridicându-se în picioare, m-a privit ţintă o clipă şi a zâmbit: Ai avut două zile pline de peripeţii. Te-aş sfătui să dormi puţin. Sunt bucuros că acum totul s-a limpezit. Noapte bună.

A zăbovit o clipă, dus pe gânduri, apoi a ieşit prin uşa interioară. Am răsucit imediat cheia în broasca uşii de la intrare.

M-am aşezat din nou şi m-am adâncit un timp într-un fel de apatie, atât de obosit din punct de vedere emoţional, intelectual şi fizic, încât nu puteam să-mi duc gândul mai departe din punctul în care mă lăsase. Fereastra neagră privea spre mine ca un ochi. În cele din urmă, cu un efort, am stins lampa şi m-am urcat în hamac. Am adormit foarte repede.

XV

CU PRIVIRE LA OAMENII-ANIMALE

M-am trezit devreme. Chiar din clipa deşteptării, explicaţia lui Moreau mi-a revenit în minte, limpede şi lămurită. Am coborât din hamac şi m-am dus să văd dacă uşa era încuiată. Apoi am încercat bara de la fereastră şi am văzut că era fixată solid. Faptul că aceste creaturi cu aspect omenesc erau în realitate doar monştri animalici, doar imitaţii groteşti de oameni, mă umplea de o vagă nelinişte în privinţa posibilităţilor lor, nelinişte care era mult mai rea decât orice frică precisă. A răsunat o bătaie în uşă şi am auzit glasul cu accente onctuoase al lui M'ling. Am vârât în buzunar unul din revolvere, ţinând mâna pe el, şi i-am deschis.

– Bună dimineaţa, domnu', a zis el, aducând pe lângă obişnuitul dejun de legume şi un iepure fript fără pricepere. Montgomery îl urma. Ochiul său cercetător a observat poziţia braţului meu şi a zâmbit pieziş.

Puma era lăsată să se odihnească în ziua aceea, ca să se vindece; dar Moreau, care era solitar din fire, nu ni s-a alăturat. Am stat de vorbă cu Montgomery, pentru a-mi limpezi ideile despre felul cum trăiesc Oamenii-Animale. Eram nerăbdător să aflu, în special, cum erau reţinuţi

aceşti monştri inumani ca să nu se repeadă la Moreau şi Montgomery sau să nu se sfâşie unii pe alţii.

Mi-a explicat că siguranţa relativă a lui Moreau şi a lui însuşi se datora dezvoltării mintale limitate a acestor monştri. Cu toată inteligenţa lor crescută şi tendinţa instinctelor lor animalice de a se redeştepta, ei au anumite idei fixe implantate de Moreau în minţile lor, care le mărgineşte în mod absolut imaginaţia. Erau de fapt hipnotizaţi, li se spusese că anumite lucruri erau imposibile şi că anumite lucruri nu trebuie făcute, şi aceste oprelişti erau împletite în ţesătura minţilor lor mai presus de orice posibilităţi de nesupunere sau discuţie. Cu toate acestea, unele lucruri, în care vechiul instinct venea în contradicţie cu ceea ce îi convenea lui Moreau, erau într-un echilibru mai puţin stabil. O serie de litanii, denumite „Legea“ – le auzisem recitate – se luptau în minţile lor cu poftele adânc înrădăcinate, mereu rebele, ale naturii lor animalice. Am aflat că ei repetau mereu această Lege şi o încălcau mereu. Dar Montgomery şi Moreau aveau mare grijă să-i ţină departe de gustul sângelui. Se temeau de sugestiile inevitabile ale acestui gust.

Montgomery mi-a mărturisit că Legea, mai ales printre Oamenii-Animale felini, devenea foarte şubredă odată cu căderea nopţii; că animalul din ei era atunci mai puternic; un spirit de aventură se năştea în ei, după apusul soarelui; îndrăzneau atunci lucruri la care nici nu visau în timpul zilei. Acestui fapt îi datoram urmărirea mea de către Omul-Leopard, în seara sosirii mele. Dar, în timpul primelor zile ale şederii mele, ei nu încălcau Legea decât pe furiş, şi numai după apusul soarelui; în timpul zilei domnea în general o atmosferă de respect faţă de numeroasele ei oprelişti.

Şi, acum, poate că ar trebui să dau câteva date generale despre insulă şi despre Oamenii-Animale. Insula, care avea un contur neregulat şi se ridica doar puţin deasupra întinderii mării, avea o suprafaţă totală, cred, de şapte sau opt mile pătrate. (Această descriere corespunde întru totul Insulei lui Noble – nota lui Charles Edward Prendick.) Era de origine vulcanică, mărginită acum de trei părţi de recife de corali. Câteva fumarole [26] în partea de nord şi un izvor cald erau singurele rămăşiţe ale forţelor care îi dăduseră cândva naştere. Din când în când se făcea simţit câte un uşor cutremur de pământ şi uneori înălţarea spiralelor de fum devenea tumultuoasă, sub izbucnirile de vapori. Dar asta era totul. Populaţia insulei, m-a informat Montgomery, număra acum ceva mai mult de şaizeci din aceste creaturi stranii ale artei lui Moreau, fără să mai socotim monştrii mai mici care trăiau prin tufişuri şi care nu aveau formă omenească. În total, el crease aproape o sută douăzeci, dar mulţi muriseră; iar alţii, ca animalul fără picioare, târâtorul despre care îmi vorbise, suferiseră un sfârşit violent. Răspunzând întrebării mele, Montgomery mi-a spus că ei năşteau într-adevăr copii, dar că majoritatea lor mureau. Nu exista nicio urmă de moştenire a caracterelor omeneşti căpătate. Dacă supravieţuiau, Moreau îi lua şi le dădea o formă omenească. Femelele erau mai puţin numeroase decât masculii, şi supuse multor perversiuni făcute pe furiş, în ciuda monogamiei pe care o ordona Legea.

Mi-ar fi imposibil să-i descriu amănunţit pe aceşti Oameni-Animale – ochii mei nu sunt obişnuiţi cu amănuntele – şi din nefericire nu ştiu să desenez. Poate că lucrul cel mai izbitor din aspectul lor general era disproporţia dintre picioarele acestor creaturi şi lungimea trupului lor; şi totuşi – atât de relativă este părerea noastră despre graţie – ochiul mi s-a obişnuit cu formele lor, şi în cele din urmă

am început chiar să fiu de aceeaşi părere cu ei, şi anume că picioarele mele lungi erau disproporţionate. O altă caracteristică era capul, ţinut înainte, şi curbarea grosolană şi neomenească a coloanei vertebrale. Chiar şi Omului-Maimuţă îi lipsea acea curbare sinuoasă, spre înăuntru, a spatelui, care face forma omenească atât de graţioasă. Cei mai mulţi aveau umerii teşiţi în mod grosolan, iar antebraţele lor scurte atârnau, slabe, pe lângă trup. Câţiva dintre ei erau vizibil păroşi – cel puţin atât timp cât am stat eu pe insulă.

O altă diformitate foarte evidentă se întâlnea în feţele lor, care, aproape toate, aveau maxilarele ieşite în afară, diforme spre urechi, cu nasuri mari şi proeminente, cu părul foarte des sau foarte ţepos şi adesea cu ochii coloraţi sau aşezaţi în mod straniu. Niciunul nu ştia să râdă, deşi Omul-Maimuţă avea un fel de rânjet cârâit. În afară de aceste caracteristici generale, capetele lor aveau prea puţine în comun unele cu altele: fiecare păstra calitatea speciei sale particulare; amprenta omenească denatura, dar nu ascundea specificul leopardului, boului, scroafei sau altui animal din care fusese modelată creatura. Vocile, de asemenea, variau extrem de mult. Mâinile erau întotdeauna diforme; şi, deşi unele mă uimeau prin neaşteptata lor asemănare cu cele omeneşti, aproape toate aveau câteva degete lipsă, erau grosolan făcute spre unghii şi erau lipsite de orice sensibilitate tactilă.

Cei mai puternici Oameni-Animale erau Omul-Leopard şi o creatură făcută din hienă şi porc. Mai mari decât aceştia erau cei trei Oameni-Tauri care trăseseră şalupa. Apoi veneau Omul-cu-Părul-Argintiu, care era şi cel care rostea Legea, apoi M'ling şi o creatură asemănătoare cu un satir, făcută din Maimuţă şi Capră. Erau şi trei Oameni-Porci şi o Femeie-Porc, o Iapă-Rinocer şi alte

câteva femele ale căror origini nu le puteam preciza. Mai erau câţiva Oameni-Lupi, un Urs-Taur şi un Om-Câine-Saint-Bernard. Pe Omul-Maimuţă l-am descris înainte şi mai era o femelă bătrână, deosebit de oribilă şi urât mirositoare, făcută din Vulpoaică şi Ursoaică, pe care am urât-o de la bun început.

Se spunea că este o adeptă înfocată a Legii. Creaturi mai mici erau puii lor pestriţi şi mica fiinţă cu aspect de leneş. Dar destul cu această listă!

Iniţial am avut o groază care îmi dădea fiori. Simţeam, foarte puternic, că erau încă brute, dar pe nesimţite am început să mă obişnuiesc şi, de altfel, am fost influenţat de atitudinea lui Montgomery faţă de ei. Era de atâta vreme cu ei, încât ajunsese să-i privească ca pe nişte fiinţe omeneşti aproape normale – zilele sale din Londra îi păreau acum un trecut glorios şi neverosimil. Se ducea la Arica numai o dată pe an, ca să trateze cu agentul lui Moreau, un negustor de animale din partea locului. În acest orăşel maritim, locuit de metişi spanioli, cu greu putea el vedea cel mai frumos tip de oameni. Oamenii de pe vapor, îmi spusese el, îi păreau la început tot atât de ciudaţi pe cât îmi păreau mie Oamenii-Animale – cu picioare anormal de lungi, cu faţa turtită, cu fruntea proeminentă, bănuitori, primejdioşi şi nesimţitori. Adevărul este că el nu iubea oamenii. Inima lui se încălzea faţă de mine, credea el, pentru că îmi salvase viaţa.

Aveam chiar impresia că el avea o tainică bunăvoinţă faţă de aceste brute metamorfozate, o simpatie vicioasă faţă de unele din acţiunile lor, dar pe care, la început, încerca să mi-o ascundă.

M'ling, omul cu faţa neagră, servitorul său, primul dintre Oamenii-Animale pe care îl întâlnisem, nu trăia împreună cu ceilalţi, ci într-un mic coteţ din dosul locului îngrădit. Nu era atât de inteligent ca Omul-Maimuţă, dar era mult mai docil, şi semăna cel mai mult a om dintre toţi Oamenii-Animale, iar Montgomery îl învăţase să pregătească mâncarea, şi de fapt să îndeplinească toate măruntele treburi casnice care se cereau. Era o izbândă complexă a oribilei îndemânări a lui Moreau, un urs, amestecat cu câine şi bou, una din creaturile cele mai îngrijit făcute. Îl trata pe Montgomery cu o stranie tandreţe şi duioşie; acesta îi dădea uneori atenţie, îl mângâia, îi dădea diverse nume pe jumătate în bătaie de joc, pe jumătate în glumă, făcându-l astfel să ţopăie, cu o bucurie extraordinară; alteori îl maltrata, mai ales după ce băuse whisky, lovindu-l cu picioarele, cu mâinile, aruncând în el cu pietre sau cu tăciuni. Dar, fie că era tratat bine sau rău, nimic nu-i plăcea mai mult decât să fie cu stăpânul său.

După cum spuneam, mă obişnuisem cu Oamenii-Animale, astfel încât mii de lucruri care mi se păruseră nefireşti şi respingătoare îmi deveniseră curând fireşti şi obişnuite. Eu cred că totul în viaţă îşi ia culoarea din nuanţa medie care ne înconjoară: Montgomery şi Moreau erau prea particulari şi individuali ca să-mi păstrez impresiile generale asupra umanităţii bine definite. Am văzut-o pe una dintre grosolanele creaturi bovine care vâsliseră la şalupă păşind greoi prin tufişuri şi m-am trezit întrebându-mă, încercând cu greu să-mi amintesc, prin ce se deosebea de vreun ţăran, om autentic, întorcându-se obosit spre casă de la munca lui obişnuită; şi, când am văzut faţa şireată de vulpe a Femeii-Vulpe-Urs, ciudat de omenească în viclenia ei interesată, mi-am închipuit că o mai întâlnisem cândva prin vreo fundătură a unui oraş.

Şi, totuşi, din când în când animalul din ei îmi apărea fără putinţă de îndoială sau de tăgadă. Un om urât, un sălbatic cocoşat după toate aparenţele, ghemuit în deschizătura uneia dintre colibe, se întindea şi căsca, lăsând să se vadă deodată nişte incisivi ca nişte foarfeci şi nişte canini ca nişte săbii, ascuţiţi şi lucitori ca nişte cuţite. Sau, pe vreo cărare îngustă, privind cu o îndrăzneală trecătoare în ochii vreunei femele mlădioase înveşmântate în alb, observam deodată (cu un spasm de repulsie) că avea pupile despicate sau, privind mai jos, observam unghia curbată cu care îşi ţinea în jurul trupului veşmântul inform. Este un lucru curios, de altfel, pe care nu pot să mi-l explic, felul în care aceste creaturi – vreau să spun femelele – îşi manifestau, în prima parte a şederii mele acolo, un simţ instinctiv al propriei lor înfăţişări respingătoare, şi dădeau, în consecinţă, o atenţie mai mult decât omenească decenţei şi aspectului exterior.

XVI

CUM AU GUSTAT SÂNGE OAMENII-ANIMALE

Dar lipsa mea de experienţă ca scriitor mă trădează şi văd că mă îndepărtez de firul povestirii. După ce am terminat micul dejun, Montgomery m-a luat cu el de-a curmezişul insulei ca să-mi arate fumarolele şi izvorul în ale cărei ape fierbinţi intrasem cu o zi mai înainte. Amândoi aveam câte un bici şi un revolver încărcat. În timp ce treceam printr-o junglă deasă, am auzit ţipând un iepure. Ne-am oprit şi am ascultat, dar, cum n-am mai auzit nimic, ne-am continuat drumul, iar incidentul ni s-a şters din minte. Montgomery mi-a atras atenţia asupra unor mici animale de culoare roz, cu picioarele dinapoi lungi, care ţopăiau prin tufişuri. Mi-a spus că acestea erau create de Moreau din progeniturile Oamenilor-Animale. El crezuse că ar putea servi drept hrană, dar un obicei asemănător cu al iepurilor, de a-şi devora puii, îl făcuse să renunţe la această intenţie. Întâlnisem şi mai înainte câteva dintre aceste creaturi, o dată în noaptea când am fost urmărit de Omul-Leopard, şi apoi în timp ce însuşi Moreau mă urmărise, cu o zi mai înainte. Printr-o întâmplare, sărind să se ferească de noi, una din fiinţele acestea a căzut în groapa făcută prin dezrădăcinarea unui copac doborât de vânt. Înainte de a se putea descurca de acolo, am reuşit s-o prindem. Scuipa ca o pisică, zgâria şi dădea cu putere din picioarele de dinapoi

şi încerca să ne muşte, dar dinţii îi erau prea slabi ca să facă altceva decât o pişcătură nedureroasă. Îmi părea o mică făptură frumoasă şi întrucât nu distruge iarba, după spusele lui Montgomery, pentru a-şi săpa vizuini, şi este foarte curată de fel, cred că ar putea fi, în parcurile oraşelor, un înlocuitor convenabil al iepurelui obişnuit.

Am văzut, de asemenea, în drumul nostru, trunchiul unui copac jupuit în fâşii lungi şi crăpat adânc. Montgomery îmi atrase atenţia.

– „Să nu zgârii scoarţa copacilor; *aceasta* este Legea“, zise el. Multora dintre ei nu le prea pasă de asta!

Cred că după aceea l-am întâlnit pe Satir şi pe Omul-Maimuţă. Satirul era o reminiscenţă a culturii clasice a lui Moreau, chipul lui având întipărită o expresie ovină, iar glasul îi era ca un chiţăit aspru, iar extremităţile inferioare desprinse din imaginea lui Satan. Când a trecut pe lângă noi, ronţăia coaja unui fruct ca o păstaie. Amândoi i-au dat bineţe lui Montgomery.

– Salutăm pe Cel-de-al-doilea-cu-bici!

– Este şi un al treilea cu bici acum, a zis Montgomery. Aşa că… aveţi grijă!

– El n-a fost făcut? s-a mirat Omul-Maimuţă. El spunea… el spunea că a fost făcut.

Omul-Satir m-a privit curios.

– Cel-de-al-treilea-cu-bici, cel care merge plângând prin mare, are o faţă albă şi subţire.

– Are şi un bici lung şi subţire, a adăugat Montgomery.

– Ieri sângera şi plângea, a zis Satirul. Dumneata nu sângerezi şi nici nu plângi niciodată. Stăpânul nu sângerează şi nici nu plânge.

– O, sărmane! a spus Montgomery. Ai să sângerezi şi ai să plângi, chiar acum, dacă nu iei seama.

– El are cinci degete; este un om cu cinci degete ca şi mine, a ripostat Omul-Maimuţă.

– Haide, Prendick, m-a zorit Montgomery, luându-mă de braţ, şi ne-am continuat drumul.

Satirul şi Omul-Maimuţă au continuat să ne privească şi să-şi împărtăşească unul altuia impresiile.

– El nu spune nimic, a zis Satirul. Oamenii au glas.

– Ieri mi-a cerut ceva de mâncare, i-a mărturisit Omul-Maimuţă. El nu ştia.

Apoi au flecărit despre lucruri pe care nu le-am mai putut desluşi şi l-am auzit pe Satir râzând.

La întoarcere, am dat peste iepurele mort. Corpul roşu al nenorocitului animal era rupt în bucăţi, multe din coaste se vedeau despuiate, iar şira spinării era vizibil roasă.

Văzând aceasta, Montgomery s-a oprit.

– Dumnezeule! a exclamat el, aplecându-se şi ridicând câteva vertebre zdrobite ca să le examineze mai de aproape. Dumnezeule! Ce poate să însemne asta?

– Vreunul din carnivorii voştri şi-a adus aminte de vechile obiceiuri, am constatat eu, după o pauză. Şira spinării a fost sfărâmată de muşcături.

A rămas privind ţintă, alb la faţă şi cu buzele strânse pieziş.

– Asta nu-mi place, a spus el încet.

– Am văzut ceva asemănător, în prima zi în care am venit aici.

– Ei drăcie! Şi ce era?

– Un iepure, cu capul răsucit.

– În ziua în care ai venit?

– În ziua în care am venit. În tufişuri. În spatele locului îngrădit, când am ieşit seara. Capul era complet răsucit.

A scos un fluierat prelung.

– Ba mai mult, chiar presupun cine este cel care a făcut acest lucru. E numai o bănuială, înţelegi. Înainte de a da peste iepure, am văzut pe unul din monştrii aceştia bând din pârâu.

– Lipăind în timp ce bea?

– Da.

– Să nu lipăi, când bei; aceasta este Legea. Mult le mai pasă lor de Lege, nu? – când Moreau nu este lângă ei!

– Era monstrul care m-a urmărit.

– Sigur; comportamentul tipic al carnivorelor. După ce ucid, beau. Este gustul de sânge, înţelegi? Cum era bruta? Ai putea să-l recunoşti?

A privit de jur împrejur, stând cu picioarele desfăcute deasupra resturilor iepurelui mort, cu ochii rătăcind printre umbrele şi perdelele de

verdeaţă, printre ascunzişurile şi capcanele pădurii, care ne înconjurau.

– Gustul de sânge, a repetat el.

Şi-a scos revolverul, a examinat cartuşele din el şi l-a pus la loc. Apoi a început să se tragă de buza care îi atârna în jos.

– Cred că aş putea să recunosc bruta. L-am izbit de l-am ameţit. Cred că are pe frunte o vânătaie de toată frumuseţea.

– Dar atunci va trebui să *dovedim* că el a ucis iepurele, a zis Montgomery. Aş fi făcut mai bine să nu-i fi adus aici.

Voiam s-o pornesc la drum, dar el stătea acolo nedumerit, gândindu-se la iepurele mutilat. Aşa că m-am îndepărtat atât de mult, încât rămăşiţele iepurelui nu se mai vedeau.

– Haide! l-am chemat eu.

S-a trezit de îndată din visare şi a venit spre mine.

– Vezi, a spus el, aproape în şoaptă, tuturor li s-a inoculat cu de-a sila ideea de a nu mânca nimic din ceea ce se mişcă pe pământ. Dacă, printr-un accident, vreo brută a gustat sânge…

A continuat să meargă o bucată de drum în tăcere.

– Mă întreb ce s-o fi întâmplat, şi-a zis el. Apoi, după o pauză, iar: am făcut o prostie deunăzi. Servitorul ăsta al meu… I-am arătat cum să jupoaie şi să gătească un iepure. E ciudat… L-am văzut cum îşi lingea mâinile… Nu m-am gândit niciodată. Trebuie să punem capăt acestor blestemăţii. Trebuie să-i spun lui Moreau.

N-a mai fost în stare să se gândească la nimic altceva tot drumul spre casă.

Moreau a luat lucrurile şi mai în serios decât Montgomery, şi nu mai este nevoie să spun că începeam şi eu să fiu cuprins de evidenta lor consternare.

– Trebuie să le dăm o lecţie, a rostit Moreau. Nu mă îndoiesc deloc că Omul-Leopard este cel vinovat. Dar cum putem s-o dovedim? Era bine, Montgomery, dacă te-ai fi abţinut de la pofta ta de carne şi n-ai fi adus aceste noutăţi aţâţătoare. S-ar putea să avem neplăceri din cauza asta.

– Am fost un dobitoc, s-a plâns Montgomery. Dar acum faptul este consumat. Şi ştii bine, chiar dumneata mi-ai spus că pot să-i aduc.

– Trebuie să ne îngrijim de treaba asta imediat, a hotărât Moreau. Bănuiesc că, dacă se întâmplă ceva, M'ling poate să se descurce?

– Nu sunt prea sigur de M'ling, a spus Montgomery. Cred că nu-l cunosc îndeajuns.

După-amiază, Moreau, Montgomery, M'ling şi cu mine am străbătut insula, către colibele din râpă. Noi trei eram înarmaţi. M'ling ducea cu el toporişca pe care o folosea la despicatul lemnelor pentru foc şi un colac de sârmă. Moreau avea atârnat de umăr un corn imens de văcar.

– Ai să vezi o adunare a Oamenilor-Animale, a zis Montgomery. Este un spectacol fascinant.

Moreau n-a scos nicio vorbă tot drumul, dar chipul său mare, încadrat de părul alb, era de o hotărâre necruţătoare.

Am străbătut râpa, în fundul căreia fumega pârâul de apă fierbinte, şi am urmat cărarea întortocheată prin desişul de trestii, până când am ajuns la o suprafaţă întinsă, acoperită cu un strat gros dintr-o substanţă ca un praf galben, care cred că era sulf. Pe deasupra unui mal acoperit de mărăcini se zărea, sclipind, marea. Am ajuns într-un fel de amfiteatru natural, puţin adânc, şi aici ne-am oprit toţi patru. Atunci Moreau a sunat din corn şi a rupt liniştea adormită a acestei după-amiezi tropicale. Se pare că avea plămâni puternici. Vuietul se înălţa din ce în ce mai puternic printre ecouri, până când ajunse de o intensitate asurzitoare.

– Ah! a exclamat Moreau, lăsând instrumentul curb să-i cadă iar într-o parte.

Imediat s-au auzit trosnete printre trestiile galbene şi un zvon de glasuri, din jungla deasă şi verde care mărginea mlaştina prin care alergasem eu cu o zi mai înainte. Apoi, din trei sau patru locuri de pe marginea suprafeţei sulfuroase, şi-au făcut apariţia formele groteşti ale Oamenilor-Animale venind în grabă spre noi. Nu mi-am putut stăpâni o groază crescândă, pe măsură ce îi vedeam, unul câte unul, ieşind în fugă dintre copaci sau trestii, şi venind bălăbănindu-se spre noi, prin praful fierbinte. Dar Moreau şi Montgomery erau destul de calmi şi, de nevoie, am rămas şi eu lângă ei. Primul sosit a fost Satirul, ciudat de ireal, cu toate că arunca o umbră şi azvârlea praful cu copitele; după el, din desiş, a apărut o matahală monstruoasă, un animal între cal şi rinocer, mestecând un pai; şi apoi s-au ivit Femeia-Porc şi două Femei-Lup; apoi vrăjitoarea Urs-Vulpe cu ochii ei roşii pe figura roşcată şi ascuţită, şi apoi alţii – toţi grăbindu-se nerăbdători. Pe măsură ce se apropiau, începeau să se ploconească în faţa lui Moreau şi să cânte, neţinând seama unii de alţii, fragmente din cea de-a doua jumătate a litaniei Legii: „*A lui* este mâna

care răneşte, a lui este mâna care vindecă“ şi aşa mai departe.

De îndată ce ajungeau la o distanţă de vreo treizeci de metri de noi se opreau şi, aplecându-se pe genunchi şi coate, începeau să-şi arunce praful albicios pe cap. Închipuiţi-vă scena, dacă puteţi. Noi, trei oameni, îmbrăcaţi în albastru, împreună cu servitorul nostru diform şi cu faţa neagră, stând într-un spaţiu întins de praf galben bătut de soare, sub cerul albastru arzător, şi înconjuraţi de acest cerc de monstruozităţi ghemuite şi care făceau tot felul de gesturi, unii aproape umani, doar din expresia şi gesturile lor subtile, unii ca nişte schilozi, unii atât de ciudat de diformi, încât nu semănau cu nimic, poate doar cu personajele celor mai îngrozitoare vise ale noastre. În fund, liniile mlădioase ale unui desiş de trestii, într-o parte, un desiş încâlcit de palmieri, într-alta, despărţindu-ne de râpa cu colibe, iar înspre nord orizontul neguros al Oceanului Pacific.

– Şaizeci şi doi, şaizeci şi trei, număra Moreau. Mai sunt încă patru.

– Nu-l văd pe Omul-Leopard, am zis eu.

Moreau a suflat din nou în cornul cel mare şi, la sunetul lui, toţi Oamenii-Animale s-au zvârcolit, târându-se prin praf. Atunci, furişându-se dintre trestii, aplecat aproape de pământ, şi încercând să ajungă în cercul celor ce se tăvăleau prin praf, a apărut, din spatele lui Moreau, Omul-Leopard. Fruntea îi era învineţită. Ultimul sosit dintre Oamenii-Animale a fost micul Om-Maimuţă. Cei ce veniseră mai înainte, încălziţi şi obosiţi de zvârcolelile lor, i-au aruncat priviri pline de răutate.

– Încetaţi, le-a cerut Moreau cu vocea sa puternică şi fermă, iar Oamenii-Animale s-au aşezat pe dos

şi şi-au încetat adoraţia.

– Unde este cel ce rostește Legea? a întrebat Moreau, iar monstrul cenuşiu şi păros s-a înclinat cu fruntea la pământ.

– Spune vorbele, i-a poruncit Moreau.

Şi de îndată toţi cei din adunare au îngenuncheat, legănându-se dintr-o parte în cealaltă şi aruncând în sus sulful cu mâinile, mai întâi un nor de praf, cu mâna dreaptă, şi apoi altul cu stânga. Au început încă o dată să îngâne strania lor litanie.

Când au ajuns la „Să nu mănânci carne sau peşte; aceasta este Legea“, Moreau şi-a întins mâna-i albă şi fină:

– Staţi! a strigat el, şi o tăcere absolută s-a aşternut asupra tuturor.

Cred că toţi ştiau şi se temeau de ceea ce avea să urmeze. Am privit în jur la ciudatele făpturi. Văzând atitudinile lor şovăielnice şi spaima care se ascundea în ochii lor strălucitori, m-am mirat cum de crezusem vreodată că ar putea să fie oameni.

– Această Lege a fost încălcată, a rostit Moreau.

– Nimeni nu scapă, a zis creatura fără obraji, cu păr argintiu.

– Nimeni nu scapă, a repetat cercul îngenuncheat al Oamenilor-Animale.

– Cine este cel care a încălcat-o? a tunat Moreau privind în jur, la feţele lor, şi a plesnit din bici.

Am avut impresia că Hiena-Porc arăta cam abătută, şi tot astfel şi Omul-Leopard. Moreau s-a

oprit, cu faţa spre acesta, care s-a târât înaintea lui cu amintirea şi spaima suferinţelor infinite.

– Cine este acela? a repetat Moreau, cu glas răsunător.

– Rău este de cel care încalcă Legea, a îngânat cel ce rostea Legea.

Moreau a privit în ochii Omului-Leopard. Părea că scrutează însuşi sufletul acestei creaturi.

– Cel ce încalcă Legea… a continuat Moreau, luându-şi ochii de la victima sa şi întorcându-se spre noi. Mi s-a părut că disting o nuanţă de exaltare în glasul său.

–…se întoarce în Casa Durerii, au exclamat cu toţii; se întoarce în Casa Durerii, o, Stăpâne!

– În Casa Durerii, în Casa Durerii, a chicotit Omul-Maimuţă, ca şi cum această idee i-ar fi fost pe plac.

– Auzi? a spus Moreau, întorcându-se către vinovat, priete… Hei!…

Omul-Leopard, eliberat de privirea lui Moreau, se ridicase din genunchi şi acum, cu ochii în flăcări şi cu colţii săi imenşi de felină lucind de sub buzele răsfrânte, a sărit asupra călăului său. Sunt convins că numai nebunia unei frici insuportabile a putut să-l îndemne la acest atac. Întregul cerc de vreo şaizeci de monştri a părut că se ridică în jurul nostru. Am scos revolverul. Cele două făpturi s-au ciocnit. L-am văzut pe Moreau clătinându-se pe spate de izbitura Omului-Leopard. De peste tot se înălţau urlete şi răcnete furioase. Toţi se mişcau cu repeziciune. O clipă, am crezut că era o revoltă generală.

Schimonosit de mânie, Omul-Leopard a ţâşnit pe lângă mine, cu M'ling pe urmele lui. Am văzut ochii galbeni ai Hienei-Porc strălucind de aţâţare, cu o atitudine ca şi cum ar fi fost aproape hotărât să mă atace. Satirul privea de asemenea spre mine, peste umerii aduşi ai Hienei-Porc. Am auzit pocnitura pistolului lui Moreau şi am văzut fulgerul roşu izbucnind prin tumult. Întreaga mulţime a părut să se întoarcă în direcţia flăcării, şi eu aşijderea m-am întors ca atras de magnetismul acestei mişcări. În clipa următoare alergam, în mijlocul gloatei care urla, în urmărirea Omului-Leopard fugărit.

Asta este tot ce pot să spun cu precizie. L-am văzut pe Omul-Leopard lovindu-l pe Moreau, şi apoi totul s-a învârtit în jurul meu, până când m-am trezit alergând din răsputeri.

M'ling era în frunte, urmărindu-l îndeaproape pe fugar. În spatele lui, cu limbile deja scoase, alergau Femeile-Lup sărind cu paşi mari. Urmau Oamenii-Porci, urlând aţâţaţi, şi cei doi Oameni-Tauri, înfăşaţi în alb. Apoi venea Moreau, într-un grup de Oameni-Animale, pălăria lui de paie cu boruri mari îi fusese smulsă – cu revolverul în mână şi cu părul alb şi moale fâlfâind. Hiena-Porc alerga lângă mine, ţinând acelaşi pas, şi privindu-mă pe furiş cu ochii ei ca de felină, iar ceilalţi veneau tropăind şi urlând în urma noastră.

Omul-Leopard îşi croia drum printre trestiile lungi, care zvâcneau înapoi în urma lui şi-l izbeau în faţă pe M'ling. Noi, cei de la coadă, am găsit o cărare bătătorită când am ajuns la desişul de trestie. Goana printre trestii a durat aproape un sfert de milă, şi apoi s-a afundat într-un desiş care ne întârzia foarte mult mişcările, deşi mergeam prin el în grup compact; frunzişul ne izbea în faţă, lianele ca nişte funii ne prindeau de sub bărbie sau ni se

încurcau printre glezne, plante spinoase ni se agăţau şi ne sfâşiau hainele şi carnea, laolaltă.

– A mers pe aici în patru labe, a gâfâit Moreau, care era acum chiar în faţa mea.

– Nimeni nu scapă, a zis Lupul-Urs, râzându-mi în faţă, surescitat de urmărire.

Am ieşit din nou printre stânci şi am văzut vânatul nostru în faţă, alergând uşor în patru labe şi mârâind spre noi, peste umăr. Văzând aceasta, Oamenii-Lupi au scos un urlet de plăcere. Animalul era îmbrăcat şi, de departe, chipul îi părea încă omenesc, dar mişcările celor patru labe erau de felină, şi curbura discretă a umerilor era vădit a unui animal fugărit. A sărit peste nişte tufişuri spinoase cu flori galbene şi a dispărut. M'ling era la jumătatea distanţei dintre noi.

Cei mai mulţi dintre noi pierduseră în acest moment viteza de la începutul alergării şi ne impuseserăm la un pas mai lung şi mai regulat. În timp ce traversam locul deschis, am văzut că urmărirea, care începuse în coloană, se desfăşurase acum în linie. Hiena-Porc alerga tot alături de mine, privindu-mă din fugă, şi din când în când zbârlindu-şi botul într-un rânjet mârâit.

La marginea stâncilor, Omul-Leopard, dându-şi seama că se îndrepta spre promontoriul pe care mă urmărise în seara venirii mele, a cotit spre desişuri. Dar Montgomery văzuse manevra şi l-a silit să se întoarcă din nou.

Astfel, gâfâind, împleticindu-mă de stânci, zgâriat de mărăcini, împiedicându-mă de ferigi şi trestii, ajutam la urmărirea Omului-Leopard, care încălcase Legea, iar Hiena-Porc alerga, râzând sălbatic, alături de mine.

Continuam să alerg, poticnindu-mă, simţind cum mi se învârteşte capul şi cum inima bate să-mi spargă pieptul, obosit de moarte, şi totuşi neîndrăznind să pierd din ochi vânătoarea, de teamă să nu rămân singur cu acest oribil însoţitor. Continuam să alerg, în ciuda unei oboseli fără margini şi a puternicei arşiţe din după-amiaza tropicală.

În sfârşit, furia urmăririi se domolise. Îl încolţiserăm pe nenorocitul animal într-un cotlon al insulei. Moreau, cu biciul în mână, ne aranja într-o linie neregulată, şi de data aceasta am înaintat încet, strângând cercul în jurul victimei noastre. Aceasta se ascundea, fără zgomot şi nevăzută, în tufişurile prin care alergasem şi eu în noaptea când fusesem urmărit.

– Atenţie! a strigat Moreau, atenţie!

În timpul acesta, capetele de linie se închideau în jurul tufişurilor şi încercuiau bruta.

– Vedeţi să nu scape! s-a auzit glasul lui Montgomery de după tufişuri.

Eu mă aflam pe panta de deasupra tufişurilor. Montgomery şi Moreau băteau malul de jos. Înaintam încet prin reţeaua încâlcită de ramuri şi frunze. Prada noastră stătea liniştită.

– Înapoi în Casa Durerii, în Casa Durerii, în Casa Durerii! schelălăia glasul Omului-Maimuţă, la vreo douăzeci de metri spre dreapta.

Auzind aceasta, i-am iertat sărmanului nenorocit toată frica pe care mi-o inspirase.

Se auzeau crenguţele trosnind şi ramurile dându-se în lături în faţa paşilor greoi ai Calului-Rinocer, înspre dreapta. Apoi, deodată, printr-un poligon de

verdeaţă, în semiîntunericul de sub vegetaţia luxuriantă, am zărit creatura pe care o vânam. M-am oprit. Era ghemuită în cel mai mic spaţiu posibil, cu ochii săi verzi luminoşi îndreptaţi spre mine, privindu-mă peste umăr.

S-ar putea să pară că mă contrazic – nu pot să-mi explic acest fapt –, dar acum, văzând acolo creatura într-o atitudine perfect animalică, cu lumina lucindu-i în ochi şi cu faţa sa imperfect omenească schimonosită de groază, am avut din nou senzaţia umanităţii sale. Ştiam că în clipa următoare vreun alt urmăritor avea să-l zărească şi atunci va fi fost încolţit şi capturat, pentru ca să împărtăşească din nou oribilele torturi din curtea îngrădită.

Am scos brusc revolverul, am ţintit între ochii săi cuprinşi de groază şi am tras.

În acel moment, Hiena-Porc l-a văzut şi s-a aruncat asupra lui cu un strigăt ascuţit, înfigându-şi cu sete colţii în gâtul său. De jur împrejurul meu desişul a început să foşnească şi să trosnească în timp ce Oamenii-Animale se strângeau în grabă. Şi-au făcut unul câte unul apariţia.

– Nu-l omorî, Prendick, a strigat Moreau. Nu-l omorî! Îl vedeam cum se apleacă pentru a-şi face drum pe sub frunzişul ferigilor înalte.

În clipa următoare, a gonit Hiena-Porc cu mânerul biciului şi, împreună cu Montgomery, ţinându-i la distanţă pe Oamenii-Animale, carnivori şi aţâţaţi, şi mai ales pe M'ling, de trupul care încă mai mişca. Fiinţa cu păr cenuşiu s-a apropiat de cadavru adulmecând, pe sub braţul meu. Celelalte animale, în ardoarea lor bestială, mă îmbrânceau ca să vadă mai de aproape.

– Să te ia dracu', Prendick! a izbucnit Moreau. Îl voiam viu.

– Îmi pare rău, am zis eu, deşi nu-mi părea. A fost impulsul momentului. Mă simţeam rău din cauza oboselii şi surescitării.

Întorcându-mă, mi-am croit drum prin gloata de Oameni-Animale şi am urcat singur panta, către partea superioară a promontoriului. Printre ordinele pe care le striga Moreau, i-am auzit pe cei trei Oameni-Tauri, înfăşaţi în alb, târând victima în jos, spre ţărm.

Acum îmi era uşor să rămân singur. Oamenii-Animale manifestau o curiozitate cu totul omenească faţă de trupul mort şi îl urmau în grup compact, mirosindu-l şi mârâind spre el, în timp ce Oamenii-Tauri îl târau în jos spre ţărm. Am ajuns pe promontoriu şi i-am văzut pe Oamenii-Tauri, siluete negre pe cerul de seară, ducând povara cadavrului înspre mare şi, ca un val, mi-a trecut prin minte nespusa inutilitate a tot ceea ce se petrecea pe această insulă. Pe ţărm, printre stâncile de dedesubtul meu, se aflau Omul-Maimuţă. Hiena-Porc şi alţi câţiva Oameni-Animale, stând în jurul lui Montgomery şi al lui Moreau. Cu toţii erau încă foarte surescitaţi şi toţi revărsau un torent de asigurări despre fidelitatea lor faţă de Lege. Şi, totuşi, eu aveam, în sinea mea, certitudinea absolută că Hiena-Porc era implicată în uciderea iepurelui. M-a cuprins o stranie convingere că, în afară de grosolănia trăsăturilor, de grotescul formelor, aveam aici în faţa mea întreaga balanţă a vieţii omeneşti în miniatură, întregul jocul de instincte, raţiune şi destin, în cea mai simplă formă a sa. Se întâmplase ca Omul-Leopard să fie învins. Asta era toată diferenţa.

Sărmane brute! Începusem să înţeleg aspectul josnic al cruzimii lui Moreau. Mai înainte nu mă gândisem la durerea şi suferinţele care se abăteau asupra acestor sărmane victime, după ce ieşeau din mâinile lui Moreau. Mă înfioraseră doar zilele de chinuri din curtea îngrădită. Dar, acum, acestea păreau să fie partea infimă a suferinţei. Înainte, ei fuseseră animale, cu instinctele perfect adaptate la natura înconjurătoare şi ferite atât cât pot fi nişte fiinţe vii. Acum, ei se poticneau de piedicile umanităţii, trăiau într-o teamă care nu se stingea niciodată, înlănţuiţi de o lege pe care nu o puteau înţelege; parodia lor de existenţă omenească începea cu o agonie, era o lungă luptă interioară, o lungă groază de Moreau – şi pentru ce? Ce mă revolta era toată această inutilitate.

Dacă Moreau ar fi urmărit vreun scop anume, aş fi avut cât de cât simpatie faţă de el. Nu sunt chiar atât de impresionabil în faţa durerii. Aş fi putut oarecum să-l iert, chiar dacă mobilul său ar fi fost ura. Dar el era atât de iresponsabil, atât de complet nepăsător. Era târât doar de curiozitatea şi cercetările sale nebuneşti şi fără niciun ţel, iar fiinţele acestea erau menite să trăiască câţiva ani, să lupte, să se zbată, să sufere; şi până la urmă să moară în chinuri. Erau nenorociţi în sinea lor, vechea lor ură animalică îi împingea să-şi facă rău unii altora, iar Legea îi oprea de la o scurtă luptă crâncenă care să pună hotărât capăt animozităţilor naturale dintre ei.

În zilele acelea, teama mea de Oamenii-Animale a avut aceeaşi soartă cu teama mea faţă de Moreau. Am căzut într-adevăr într-o stare morbidă: adâncă şi durabilă, străină de frică, lăsând urme neşterse în mintea mea. Trebuie să mărturisesc că mi-am pierdut încrederea în judecata sănătoasă a întregii lumi, când am văzut-o suferind dezordinea dureroasă din această insulă. Un destin orb, un vast

mecanism neîndurător, părea să croiască şi să modeleze structura existenţelor, iar eu, Moreau (prin pasiunea lui pentru cercetări), Montgomery (prin pasiunea lui pentru băutură), Oamenii-Animale, cu instinctele lor şi cu retardul lor mintal, eram sfâşiaţi şi zdrobiţi, nemilos şi inevitabil, în infinita complexitate a roţilor care se mişcau neîncetat. Dar această situaţie nu s-a produs dintr-odată… Cred chiar că anticipez puţin vorbind de pe acum despre asta.

XVII

O CATASTROFĂ

Abia dacă trecuseră şase săptămâni, iar eu pierdusem orice sentiment, afară de dezgust şi silă, faţă de infamele experienţe ale lui Moreau. Singurul meu gând era să scap de aceste oribile caricaturi ale imaginii Creatorului, să mă întorc la relaţiile plăcute şi sănătoase cu oamenii. Semenii mei, de care mă aflam astfel despărţit, începuseră să capete în imaginaţia mea virtuţi şi frumuseţi idilice. Prietenia mea de la început cu Montgomery bătuse pasul pe loc. Îndelungata lui separare de oameni, viciul său ascuns pentru băutură, simpatia lui evidentă pentru Oamenii-Animale mi-l făceau odios. De mai multe ori l-am lăsat să se ducă singur printre ei. Evitam cu orice chip să am de-a face cu ei. Îmi petreceam tot mai mult timp pe ţărm, căutând să zăresc vreo pânză eliberatoare, care nu apărea niciodată, până când într-o zi s-a abătut asupra noastră un dezastru înspăimântător, care a dat un aspect cu totul diferit ciudatelor lucruri care mă înconjurau.

Era cam după şapte sau opt săptămâni după debarcarea mea – poate mai mult, cred, deşi nu mă îngrijisem să ţin socoteala timpului – când s-a produs catastrofa. S-a întâmplat dis-de-dimineaţă – cred că pe la ora şase. Mă sculasem şi mâncasem devreme, fiind trezit de zgomotul a trei Oameni-Animale care aduceau lemne în curtea îngrădită.

După micul dejun m-am dus până la poarta deschisă a curţii îngrădite şi am stat acolo, fumând o ţigară şi bucurându-mă de răcoarea dimineţii. Moreau a apărut îndată de după colţul zidului şi m-a salutat. A trecut pe lângă mine şi l-am auzit, în spatele meu, descuind uşa şi intrând în laborator. Atât de nesimţitor devenisem atunci faţă de lucrurile abominabile din jurul meu, încât am auzit-o fără nicio urmă de emoţie pe victima sa, puma, începând o nouă zi de tortură. Ea îl întâmpină pe călăul ei cu un răcnet aproape exact ca acela al unei furii întărâtate.

Atunci s-a petrecut ceva neprevăzut. Până astăzi nu ştiu exact cum s-a întâmplat. Am auzit un ţipăt ascuţit, în spatele meu, o căzătură, şi, întorcându-mă, am văzut năpustindu-se spre mine o faţă îngrozitoare, nici omenească, nici animalică, ci pur şi simplu infernală, brună, brăzdată de cicatrice roşii, din care mai picura sânge, şi cu ochii aprinşi, fără pleoape. Am întins braţul, să mă apăr de lovitura care m-a aruncat cât eram de lung, fracturându-mi antebraţul, iar uriaşul monstru, înfăşat în alb şi fluturându-şi bandajele pătate de sânge, a sărit peste mine şi a fugit. M-am rostogolit de câteva ori în jos, spre ţărm, am încercat să mă ridic şi m-am prăbuşit pe braţul rupt. Atunci a apărut Moreau, cu faţa sa palidă şi masivă devenită şi mai teribilă din cauza sângelui care îi şiroia de pe frunte. Avea un revolver în mână. Nu mi-a aruncat nici măcar o privire, ci a pornit-o la goană în urmărirea pumei.

Am încercat cu celălalt braţ şi m-am ridicat.

Făptura bandajată alerga în faţă, de-a lungul ţărmului, în salturi mari, şi Moreau după ea. Creatura s-a uitat peste umăr şi l-a văzut, şi atunci, cotind brusc, s-a îndreptat spre tufişuri. Se distanţa de el tot mai mult cu fiecare salt. Am zărit-o

afundându-se în desiş, iar Moreau, alergând oblic ca s-o ajungă, a tras, dar a dat greş, în timp ce ea dispărea. Apoi, s-a făcut şi el nevăzut în desişul verde.

Am rămas locului privind după ei, şi apoi durerea din braţ s-a acutizat şi, cu un geamăt, m-am ridicat cu greu în picioare. Montgomery s-a ivit în pragul uşii, îmbrăcat, cu un revolver în mână.

– Dumnezeule mare, Prendick! a zis el, nebăgând de seamă că eram rănit. Bruta aceea a scăpat! A smuls lanţul din perete, l-ai văzut?

Apoi deodată, observând că mă ţineam de braţ:

– Ce s-a întâmplat?

– I-am stat în cale.

S-a apropiat de mine şi m-a luat de braţ.

– Ai sânge pe mânecă, a spus el şi mi-a ridicat flanela.

A pus arma în buzunar, mi-a pipăit peste tot braţul dureros şi m-a dus în casă.

– Ai braţul rupt. Spune-mi exact cum s-a întâmplat… ce s-a întâmplat.

I-am povestit ce văzusem, în fraze întretăiate de gemete de durere, iar el, rapid şi cu multă îndemânare, mi-a bandajat în acest timp braţul. Mi l-a atârnat de umăr, a făcut un pas înapoi şi m-a privit:

– Aşa mai merge. Şi acum?

A rămas pe gânduri. Apoi a ieşit şi a încuiat porţile curţii îngrădite. A lipsit o vreme.

Îmi făceam griji din pricina braţului meu. Incidentul mi se părea unul în plus printre atâtea lucruri oribile. M-am aşezat în şezlong şi, trebuie să mărturisesc, am pornit să înjur din toată inima această insulă. Prima senzaţie surdă de durere din braţ lăsase acum loc unei dureri cumplite, când Montgomery şi-a făcut din nou apariţia.

Chipul său era palid şi lăsa să i se vadă gingia de jos mai mult decât oricând.

– Nu zăresc şi nici nu aud nimic. Mă gândeam că s-ar putea să aibă nevoie de ajutor, a spus el şi m-a privit cu ochi rătăciţi. Era o brută puternică. A smuls pur şi simplu lanţul din zid.

S-a dus spre fereastră, apoi spre uşă şi de acolo s-a întors spre mine.

– Trebuie să mă duc după el. Mai este un revolver, pe care ţi-l las dumitale. Ca să-ţi spun drept, îmi cam fac griji.

A luat arma şi mi-a pus-o la îndemână pe masă, apoi a ieşit, lăsând în aer o nelinişte contagioasă. N-am mai stat mult după plecarea lui. Am luat revolverul în mână şi am ieşit în pragul uşii.

Dimineaţa era liniştită ca moartea. Nu se auzea nicio şoaptă de vânt, marea era ca o oglindă lucioasă, cerul era senin şi ţărmul pustiu. În starea mea, pe jumătate de surescitare, pe jumătate de febră, această linişte a naturii mă apăsa.

Am încercat să fluier, dar cântecul îmi murea pe buze. Am înjurat din nou – a doua oară în dimineaţa aceea. M-am dus până la colţul zidului împrejmuitor şi am privit spre interiorul insulei, la tufişul verde care îi înghiţise şi pe Moreau, şi pe Montgomery. Când se vor întoarce oare? Şi cum?

Apoi, departe pe ţărm, a apărut un mic Om-Animal cenuşiu. A alergat la marginea apei şi a început să se bălăcească. M-am întors până la uşă, apoi din nou până la colţ, şi m-am tot plimbat aşa, de colo până colo, ca o santinelă în post. O dată m-am oprit, auzind glasul îndepărtat al lui Montgomery care striga:

– Heeei… Mo-reau!

Durerea din braţ pălea, dar încă mă ardea. Aveam febră şi mi-era sete. Umbra îmi devenea tot mai scurtă. M-am uitat la silueta îndepărtată, până când a dispărut iar. Oare Moreau şi Montgomery nu aveau să mai revină niciodată? Trei păsări de mare se certau pentru vreo pradă de pe ţărm.

Atunci, de undeva de departe, am auzit o împuşcătură. O lungă tăcere, după care a răsunat o alta. Apoi un urlet, mai aproape, şi iarăşi o tăcere sinistră. Nefericita mea imaginaţie s-a pus pe lucru, ca să mă chinuiască. Apoi, deodată, am auzit o împuşcătură foarte apropiată.

M-am dus până la colţ, speriat, şi l-am văzut pe Montgomery, cu faţa roşie, cu părul în dezordine, şi cu pantalonii sfâşiaţi la genunchi. Faţa îi exprima o profundă consternare. În spatele lui mergea cu greu Omul-Animal M'ling. În jurul maxilarelor lui M'ling se vedeau nişte sinistre pete întunecate.

– A venit? a întrebat Montgomery.

– Moreau? Nu.

– Doamne sfinte!

Gâfâia din greu, aproape sufocându-se.

– Intră, a zis el, luându-mă de braţ. Au înnebunit. Aleargă cu toţii ca nişte nebuni. Ce s-o fi întâmplat oare? Nu ştiu. Am să-ţi spun când am să-mi trag răsuflarea. Unde-i coniacul?

A păşit în odaie înaintea mea, şchiopătând, şi s-a aşezat pe şezlong. M'ling s-a trântit pe jos, chiar în faţa uşii, şi a început să gâfâie ca un câine. I-am dat lui Montgomery nişte coniac cu apă. Stătea privind fix înaintea lui, ca să-şi recapete răsuflarea. După câteva minute mi-a povestit ce i se întâmplase.

Se ţinuse pe urmele lor o vreme. Urmele se distingeau uşor, după tufişurile călcate sau rupte, bucăţile albe smulse din bandajele pumei, petele de sânge ici-colo pe frunzele tufişurilor şi ale mărăcinilor. Totuşi, el pierduse urma pe terenul pietros de dincolo de pârâul unde îl văzusem pe Omul-Animal bând apă şi continuase să meargă la întâmplare spre apus, strigându-l pe Moreau. Atunci M'ling venise la el purtând un mic topor. M'ling nu văzuse nimic din afacerea cu puma, tăiase lemne şi auzise doar strigătele. Merseseră mai departe, strigând împreună. Doi Oameni-Animale veniseră spre ei, târându-se şi privindu-i dintre tufişuri, cu nişte gesturi şi cu o purtare atât de ciudată şi furişată, încât Montgomery se alarmase. I-a strigat, iar ei fugiseră ca şi cum ar fi fost vinovaţi de ceva. După aceasta, a încetat să mai strige, şi după ce mai rătăcise câtăva vreme nehotărât, s-a dus la colibe.

A găsit râpa pustie.

Devenind din ce în ce mai alarmat, s-a înapoiat. Atunci i-a întâlnit pe cei doi Oameni-Porci, pe care îi văzusem dansând în seara sosirii mele; erau mânjiţi de sânge pe la gură, şi extrem de surescitaţi. Veneau făcând zgomot printre ferigi şi,

la vederea lui, s-au oprit, cu nişte expresii feroce. El a plesnit din bici, cam înfricoşat, şi imediat ei s-au repezit la el. Niciodată nu mai îndrăznise un Om-Animal să facă una ca asta. Pe unul l-a împuşcat în cap, M'ling s-a aruncat asupra celuilalt şi amândoi s-au rostogolit încleştaţi unul de altul. M'ling a reuşit să-l doboare şi şi-a înfipt dinţii în gâtlejul lui, iar Montgomery l-a împuşcat şi pe acesta în timp ce se lupta să scape din strânsoarea lui M'ling. Cu greu a reuşit să-l facă pe M'ling să lase bruta şi să vină cu el.

După aceea, se grăbiseră să se întoarcă la mine. În drum, M'ling s-a aruncat brusc într-un tufiş şi a scos de acolo un mic Om-Ocelot [27] de asemenea mânjit de sânge şi şchiopătând, cu o rană la picior. Animalul a fugit o bucată de drum şi apoi s-a întors, repezindu-se sălbatic spre ei, iar Montgomery – cam fără rost, cred – l-a împuşcat.

– Ce înseamnă toate astea? am întrebat eu.

A clătinat din cap şi şi-a mai turnat nişte coniac.

XVIII

MOREAU ESTE GĂSIT

Când l-am văzut pe Montgomery înghiţind a treia porţie de coniac, m-am hotărât să intervin. Era mai mult decât pe jumătate beat. I-am spus că lui Moreau i se întâmplase, probabil, ceva serios, altfel s-ar fi întors până acum, şi că se cuvenea ca noi să ne încredinţăm că nu se întâmplase vreo nenorocire. Montgomery a ridicat câteva obiecţii slabe şi, în cele din urmă, a consimţit. Am mâncat ceva, şi apoi am pornit toţi trei.

Poate că era din cauza tensiunii în care mă aflam în acel moment, dar am şi acum impresia nespus de vie a plecării noastre în liniştea fierbinte a după-amiezii tropicale. M'ling mergea înainte, cu umerii curbaţi, cu straniul său cap negru tresărind brusc, privind când într-o parte a drumului, când în cealaltă. Era neînarmat. Toporul îi scăpase, când se întâlnise cu Oamenii-Porci. Dacă ajungea la luptă, armele lui erau dinţii… Montgomery mergea după el, cu paşi şovăielnici, cu mâinile în buzunare, privind în jos; era într-o dispoziţie morocănoasă faţă de mine, din cauza coniacului. Aveam mâna stângă în eşarfă – din fericire era mâna stângă –, iar în dreapta ţineam revolverul.

Am apucat pe o cărare îngustă, prin vegetaţia luxuriantă a insulei, mergând spre nord-vest. Şi, deodată, M'ling s-a oprit şi a rămas nemişcat la

pândă. Montgomery aproape că s-a împiedicat de el, şi atunci s-a oprit la rândul lui. Apoi, ascultând cu atenţie, am auzit, venind printre copaci, larmă de glasuri şi de paşi care se apropiau de noi.

– El este mort, a rostit o voce profundă şi sonoră.

– Nu este mort, nu este mort, a spus altul.

– Am văzut, am văzut, au întărit mai multe glasuri.

– Hei! a strigat deodată Montgomery. Hei, voi de acolo!

– La dracu! am înjurat eu, strângând pistolul în mână.

S-a făcut tăcere, apoi s-a auzit o trosnitură prin vegetaţia încâlcită şi s-au ivit, una după alta, şase figuri, feţe ciudate, radiind o lumină ciudată. M'ling a scos un mârâit din gâtlej. L-am recunoscut pe Omul-Maimuţă – de altfel, îl recunoscusem după voce – şi două dintre creaturile cu feţe brune şi înfăşate în alb pe care le văzusem în şalupa lui Montgomery. Împreună cu ei erau şi cele două brute pestriţe, şi creatura aceea cenuşie şi oribil de pocită care rostea Legea, cu obrajii acoperiţi de păr cenuşiu, cu sprâncene groase cenuşii şi şuviţe cenuşii care se scurgeau de pe creştet pe fruntea teşită, o fiinţă greoaie şi lipsită de obraji, cu ochi roşii ciudaţi, privind spre noi curioşi din mijlocul tufişurilor.

Câteva clipe n-a vorbit nimeni. Apoi Montgomery a spus printre sughiţuri:

– Cine… a spus că el… a murit?

Omul-Maimuţă a privit pe furiş la fiinţa cu păr cenuşiu.

– Este mort, a zis monstrul. Ei au văzut.

În orice caz, acest grup nu avea nimic ameninţător. Păreau speriaţi şi nedumeriţi.

– Unde este el? a întrebat Montgomery.

– Acolo, şi creatura cenuşie a indicat cu mâna.

– Mai există acum vreo Lege? a spus Omul-Maimuţă. O să mai fie toate cum au fost?

– Oare el este mort cu adevărat? Mai există vreo Lege? a repetat omul în alb.

– Mai există vreo Lege, tu Cel-de-al-doilea-cu-biciul? El este mort, a glăsuit fiinţa cu păr cenuşiu.

Şi toţi stăteau în loc şi ne priveau.

– Prendick, m-a strigat Montgomery, întorcându-şi ochii săi tulburi spre mine. E mort – e limpede.

În tot timpul acestei convorbiri, eu rămăsesem în spatele lui. Începeam să înţeleg cum stăteau lucrurile. Am păşit deodată în faţă şi mi-am ridicat glasul.

– Copii ai Legii, am început eu, *el* nu este mort.

M'ling şi-a aţintit spre mine ochii săi pătrunzători.

– El şi-a schimbat forma, şi-a schimbat trupul, am continuat eu. O vreme nu-l veţi mai vedea… El este… acolo – am arătat în sus – de unde vă poate vedea. Voi nu-l puteţi vedea. Dar el poate să vă vadă. Temeţi-vă de Lege!

I-am privit drept în faţă. Ei şovăiau.

– El este mare, este bun, a rostit Omul-Maimuţă, privind înfricoşat în sus printre copacii deşi.

– Şi fiinţa cealaltă? am întrebat eu.

– Fiinţa care sângera şi fugea urlând şi gemând – aceea este şi ea moartă, a răspuns Omul-Cenuşiu, continuând să mă privească.

– Asta-i bine, a mormăit Montgomery.

– Cel-de-al-doilea-cu-biciul… a început Omul-Cenuşiu.

– Ei, bine? l-am încurajat eu.

– A spus că este mort.

Dar Montgomery era încă destul de treaz ca să înţeleagă motivele mele de a tăgădui moartea lui Moreau.

– Nu este mort, l-a contrazis el încet. Nu-i mort deloc. Nu-i mai mort decât mine.

– Unii, am spus eu, au încălcat Legea. Ei vor muri. Unii au şi murit. Arătaţi-ne acum unde se află vechiul său trup. Trupul pe care el l-a lepădat pentru că nu mai avea nevoie de el.

– Este pe aici, Omule-care-ai-mers-prin-mare, a zis fiinţa cenuşie.

Şi, împreună cu aceste şase creaturi care ne călăuzeau, am pornit prin desişul de ferigi, de liane şi de trunchiuri de copaci, spre nord-vest. Atunci s-a auzit printre ramuri un urlet, un trosnet şi un omuleţ roz s-a repezit spre noi, ţipând. Imediat în urma lui a apărut un monstru sălbatic, stropit de sânge, urmărindu-l de aproape, care a ajuns printre noi aproape înainte de a se putea opri din fugă. Fiinţa cenuşie a sărit într-o parte: M'ling, cu un mârâit, s-a aruncat asupra lui, dar a fost azvârlit imediat în lături; Montgomery a tras, dar nu l-a

nimerit, şi-a aplecat capul, a întins braţul şi s-a întors să fugă. Am tras, dar monstrul continua să se apropie; am tras din nou, ţintind drept în faţa lui urâtă. I-am văzut trăsăturile dispărând într-un fulger. Faţa îi era complet învăluită. Totuşi a trecut pe lângă mine, l-a apucat pe Montgomery şi, ţinându-l, a căzut cât era de lung alături de el şi l-a înşfăcat, prăvălindu-l peste el, în agonia morţii.

M-am trezit singur cu M'ling, cu bruta moartă şi cu omul răsturnat pe jos. Montgomery s-a ridicat încet şi a privit năucit la Omul-Animal zdrobit, de lângă el. Asta l-a făcut să se trezească pe jumătate. S-a săltat cu greu în picioare. Atunci l-am observat pe Omul-Cenuşiu ieşind cu precauţie de la adăpostul copacilor.

– Priveşte, am zis eu, arătând spre bruta moartă. Nu este Legea încă vie? Acesta a încălcat Legea.

S-a uitat la cadavru.

– El trimite Focul care ucide, a vorbit cu glasul său grav, repetând o parte din ritual.

Ceilalţi s-au strâns în jur şi au privit o bucată de timp.

În cele din urmă, ne-am îndreptat spre extremitatea de vest a insulei. Am dat peste cadavrul roz şi mutilat al pumei, cu umărul zdrobit de un glonţ şi, cam la vreo douăzeci de metri mai departe, am găsit în sfârşit pe cel pe care îl căutam. Zăcea cu faţa în jos, într-un spaţiu bătătorit dintr-un desiş de trestii. O mână era aproape despărţită de încheietura braţului, iar părul său argintiu era mânjit de sânge. Capul îi fusese învineţit de lanţurile pumei. Trestiile rupte de sub el erau pătate de sânge. Revolverul nu l-am putut găsi. Montgomery a răsturnat corpul pe spate.

Odihnindu-ne în răstimpuri şi cu ajutorul celor şapte Oameni-Animale – căci cadavrul era greu – l-am dus înapoi, în curtea îngrădită. Se lăsase noaptea. De două ori am auzit creaturi nevăzute urlând şi ţipând în urma micului nostru grup, şi o dată făptura roz cu aspect de leneş a apărut şi a privit ţintă la noi, şi apoi a dispărut iar. Dar n-am mai fost atacaţi. La porţile curţii îngrădite, grupul de Oameni-Animale ne-a părăsit – iar M'ling a plecat împreună cu ceilalţi. Ne-am încuiat înăuntru, şi apoi am dus în curte cadavrul mutilat al lui Moreau, aşezându-1 pe un morman de vreascuri.

Apoi am intrat în laborator şi am ucis tot ce am mai găsit viu acolo.

XIX

MONTGOMERY "PETRECE"

Când am terminat şi treaba aceasta, şi după ce ne-am spălat şi am mâncat, am intrat împreună cu Montgomery în odăiţa mea şi am discutat pentru prima dată cu seriozitate situaţia în care ne aflam. Era aproape de miezul nopţii. El era aproape treaz, dar mintea îi era foarte tulburată. Fusese prea mult sub influenţa personalităţii lui Moreau. Nu cred că s-a gândit vreodată că Moreau ar putea să moară. Acest dezastru a însemnat prăbuşirea bruscă a obiceiurilor care deveniseră o parte a naturii sale în cei peste zece ani monotoni pe care îi petrecuse pe insulă. Spunea lucruri vagi, îmi răspundea în doi peri la întrebări, se rătăcea în probleme de ordin general.

– Stupidă e şi lumea aceasta, a bombănit el. Cât de inutil este totul! N-am avut nici un fel de viaţă. Mă întreb când voi începe şi eu să trăiesc. Şaisprezece ani am fost tiranizat de doici şi pedagogi, după bunul lor plac, cinci la Londra, tocind din greu la medicină – hrană proastă, locuinţă murdară, haine murdare, vicii murdare – apoi o prostie – nu cred că există vreuna mai mare – şi apoi azvârlit pe această insulă blestemată. Zece ani aici! La ce bun, Prendick? Suntem nişte jucării, la voia întâmplării?

Era greu s-o scoţi la capăt cu asemenea absurdităţi.

– Lucrul la care trebuie să ne gândim acum, am zis eu, este cum să plecăm de pe această insulă.

– La ce bun să plecăm? Eu sunt un proscris. Unde să mă duc *eu?* Totul este foarte bine pentru *dumneata,* Prendick. Sărmanul Moreau! Nu putem să-l lăsăm aici, ca să-i fie roase oasele. După cum se vede… Şi apoi, ce se va alege din Oamenii-Animale care n-au degenerat?

– Ei bine, vom vedea mâine. M-am gândit că am putea face din nuiele un rug şi să-i ardem corpul – şi pe celelalte… Şi apoi ce se va întâmpla cu Oamenii-Animale?

– Nu ştiu. Presupun că acei care au fost făcuţi din animale de pradă vor degenera, mai curând sau mai târziu. Nu putem să-i masacrăm pe toţi. Nu-i aşa? Presupun că asta ar vrea să sugereze umanitatea *dumitale?…* Dar ei se vor schimba. Cu siguranţă că se vor schimba.

A continuat astfel să vorbească fără nicio noimă, până când, în cele din urmă, am simţit că îmi ies din sărite.

– La dracu'! a exclamat el, la o replică a mea mai iritată. Nu vezi că eu sunt într-o situaţie mai proastă decât dumneata? S-a ridicat şi s-a dus după coniac. Bea, a zis el, întorcându-se. Hai, filosofule care tot tai firul în patru, mutră de ateu sfânt, spoită cu var, bea!

– Nu beau, am zis eu şi m-am aşezat, privind întunecat la faţa lui galbenă ca ceara, îmbujorându-se pe măsură ce se îmbăta.

Aluneca într-o flecăreală josnică. Îmi amintesc că eram nespus de plictisit. S-a pierdut într-o argumentare plângăreaţă în favoarea Oamenilor-Animale şi a lui M'ling. Acest M'ling, zicea el, era

singura fiinţă care s-a ataşat vreodată de el. Şi deodată i-a venit o idee.

– Să fiu al dracului! a spus el, clătinându-se pe picioare şi apucând sticla de coniac.

Într-o sclipire a intuiţiei, mi-am dat seama ce avea de gând să facă.

– Să nu dai de băut acestui animal! am tunat eu, ridicându-mă şi tăindu-i calea.

– Animal! Dumneata eşti animal. El o să bea ca orice bun creştin. Dă-te la o parte, Prendick.

– Pentru numele lui Dumnezeu!

– Cară-te din drumul meu! a mugit el şi şi-a scos brusc revolverul.

– Foarte bine, am zis eu, dându-mă la o parte, aproape hotărât să mă arunc asupra lui când avea să pună mâna pe clanţă, dar m-am oprit gândindu-mă la braţul meu scos din uz. Ai făcut din dumneata un animal! Du-te să stai cu animalele!

A deschis larg uşa şi a rămas aşa, pe jumătate întors spre mine, între lumina galbenă a lămpii şi luciul palid al lunii; pupilele îi erau ca două pete negre sub sprâncenele lui stufoase.

– Eşti un prost înfumurat, Prendick, un dobitoc! Mereu ţi-e frică de lucruri închipuite. Suntem la marginea prăpastiei. Mâine va trebui să-mi tai beregata. Dar în seara aceasta am de gând să petrec.

A făcut stânga-mprejur şi a pornit-o sub lumina lunii.

– M’ling, a strigat el, M’ling, prietene!

Trei creaturi nedesluşite s-au ivit sub razele argintii, la marginea ţărmului palid. Una din ele era înveşmântată în alb, celelalte două păreau nişte pete de întuneric. S-au oprit, privind cu atenţie. Apoi am zărit umerii curbaţi ai lui M'ling, care dădea colţul casei.

– Beţi, striga Montgomery; beţi, voi brute! Beţi, şi fiţi oameni. Să fiu al dracului, dacă nu sunt eu cel mai deştept! Moreau a uitat acest lucru. Ăsta-i ultimul retuş. Beţi, când vă spun!

Şi, clătinând sticla în mână, a pornit-o către vest, într-un fel de trap mărunt, iar M'ling alerga între el şi cele trei creaturi nedesluşite care îl urmau.

M-am dus la uşă. Când Montgomery a făcut un popas, abia se mai zăreau în lumina slabă a lunii. L-am văzut administrând o porţie de coniac lui M'LING, apoi cele cinci siluete s-au topit într-o singură pată nelămurită.

– Cântaţi, l-am auzit pe Montgomery zbierând: cântaţi cu toţii împreună aşa: „Blestemat să fii, Prendick"… Foarte bine. Acum, încă o dată: „Blestemat să fii, Prendick."

Grupul întunecat s-a despărţit în cinci siluete distincte şi s-a îndepărtat încet de mine, de-a lungul fâşiei luminate a ţărmului. Fiecare urla după bunul său plac, strigând insulte la adresa mea sau dând frâu liber la tot ce îi îndemna această nouă inspiraţie a băuturii.

Apoi am auzit glasul îndepărtat al lui Montgomery:

– La dreapta!

Şi au intrat, împreună cu strigătele şi urletele lor, în bezna copacilor din interiorul insulei. Încetul cu

încetul, s-a lăsat tăcerea.

Splendoarea liniştită a nopţii se aşternuse din nou. Luna era acum trecută de meridian şi cobora spre apus. Era plină şi strălucitoare, trecând printr-un cer albastru şi senin. Umbra zidului se aşternea, lată de un metru şi neagră ca cerneala, la picioarele mele. Spre răsărit, marea era de un cenuşiu fără formă, întunecoasă şi misterioasă, şi între mare şi umbră nisipul cenuşiu (din cristale şi sticlă vulcanică) sclipea şi strălucea ca o plajă de diamante. În spatele meu, lampa cu gaz arunca o lumină caldă şi roşiatică.

Am închis uşa, am încuiat-o şi m-am dus în curtea îngrădită, unde Moreau zăcea alături de ultimele lui victime – câinii şi lama, şi alte câteva nenorocite animale – cu faţa lui masivă, calmă chiar după această moarte teribilă, şi cu ochii lui aspri deschişi, privind fix la luna albă şi moartă de deasupra. M-am aşezat jos, pe marginea şanţului şi, atent la această îngrămădire oribilă de lumină argintie şi de umbre sinistre, am pornit să rumeg în minte diverse planuri.

Mă gândeam ca dimineaţa să strâng ceva provizii în barcă, şi după ce voi fi dat foc rugului din faţa mea, să pornesc din nou pe pustietatea întinsă a mării. Îmi dădeam seama că nu era nimic de făcut pentru Montgomery; că, de fapt, el era pe jumătate înrudit cu aceşti Oameni-Animale, incapabil de a trăi printre oameni. Nu ştiu cât timp am stat acolo făcând planuri. Probabil că vreo oră şi mai bine. Apoi, gândurile mi-au fost întrerupte de întoarcerea lui Montgomery. Am auzit un urlet scos din mai multe gâtlejuri, un tumult de chiote de bucurie, care a coborât în jos spre ţărm, huiduieli şi ţipete surescitate, care s-au oprit când s-au apropiat de marginea apei. Tărăboiul a crescut şi apoi s-a stins; am auzit nişte lovituri grele şi

trosnituri de lemne despicate, dar, în momentul acela, nu mi-am făcut griji. Apoi a răsunat un cântec discordant.

M-am întors din nou cu gândul la găsirea mijloacelor de a scăpa de acolo. M-am ridicat, am luat lampa şi m-am dus într-un şopron să cercetez nişte butoiaşe pe care le văzusem acolo. Apoi am examinat cu interes conţinutul unor cutii de biscuiţi şi am deschis una. Zărind ceva cu coada ochiului, o formă roşie, m-am întors brusc.

În spatele meu se întindea curtea, cu umbre negre şi albe sub lumina lunii, şi grămada de lemne şi nuiele pe care zăceau Moreau şi victimele lui mutilate, claie peste grămadă. Păreau că se agaţă unii de alţii într-o ultimă încleştare de răzbunare. Rănile lui se căscau negre ca noaptea, iar sângele scurs se întinsese în pete negre pe nisip. Apoi am văzut, fără să înţeleg, de unde venea acea nălucire. O licărire roşiatică dansa pe zidul din faţă. Am interpretat greşit fenomenul închipuindu-mi că era o reflexie a lămpii care pâlpâia şi m-am întors iar la proviziile din şopron. Am continuat să scotocesc printre ele, atât cât poate s-o facă un om cu un singur braţ, găsind din când în când câte un obiect folositor şi punându-l deoparte pentru îmbarcarea de a doua zi. Mişcările îmi erau lente şi timpul trecu repede. În curând s-au ivit zorile.

Cântecul se stinsese, făcând loc unor vociferări, apoi a început iar, şi deodată a izbucnit într-un tumult. Auzii strigăte de „încă, încă!“, un zgomot de ceartă şi deodată un ţipăt sălbatic. Tonul sunetelor s-a schimbat atât de mult, încât mi-a atras atenţia. Am ieşit în curte, ascultând. Atunci, tăind ca un cuţit gălăgia, s-a auzit pocnetul unui revolver.

M-am repezit de îndată, prin odăiţa mea, spre uşa cea mică. În acest timp câteva cutii au alunecat jos, în spatele meu, căzând grămadă, însoţite de un zgomot de sticlă pe podeaua şopronului. Nu le-am dat însă nicio importanţă. Am deschis larg uşa, privind afară.

Pe ţărm, lângă adăpostul bărcii, ardea un foc care arunca în sus scântei în lumina crepusculară. În jurul lui se agitau forme întunecate. L-am auzit pe Montgomery strigându-mă. Am început să alerg îndată spre incendiu, cu revolverul în mână. Am văzut limba de foc a pistolului lui Montgomery ţâşnind încă o dată, aproape de pământ. El era întins pe jos. Am strigat din răsputeri, trăgând în aer.

Cineva a zbierat: „Stăpânul!“ Lupta confuză şi înghesuită s-a destrămat în grupuri răzleţe, focul a pâlpâit şi s-a stins. La vederea mea, Oamenii-Animale au fugit cuprinşi de panică, pe mal, în sus. În starea mea de surescitare, am tras înspre ei, în timp ce fugeau şi dispăreau printre tufişuri. Apoi m-am întors spre silueta întunecată doborâtă la pământ.

Montgomery zăcea pe spate, cu Omul-Animal cu păr cenuşiu întins peste el. Bruta era moartă, dar strângea încă cu ghearele-i curbate gâtul lui Montgomery. Aproape de ei zăcea M’ling cu faţa în jos, complet ţeapăn, cu gâtul sfâşiat de colţi şi cu partea superioară a sticlei de coniac spartă în mână. Încă două creaturi zăceau lângă foc, una nemişcată, cealaltă gemând din când în când şi ridicându-şi capul încet, şi apoi lăsându-l să cadă din nou.

L-am apucat strâns pe Omul-Cenuşiu şi l-am tras jos de pe corpul lui Montgomery; ghearele lui au sfâşiat haina în timp ce mă luptam cu greutatea lui.

Montgomery era negru la faţă şi abia mai respira. L-am stropit cu apă din mare şi i-am sprijinit capul pe haina mea făcută sul. M'ling era mort. Creatura rănită de lângă foc – era un Om-Lup cu chipul acoperit de o barbă cenuşie – zăcea, după cum mi-am dat seama, cu partea de sus a corpului pe tăciunii încă aprinşi. Nenorocita fiinţă era rănită atât de îngrozitor încât, de milă, i-am zburat creierii. Cealaltă brută era unul din Oamenii-Tauri înfăşuraţi în alb. Şi acesta era mort.

Restul Oamenilor-Animale dispăruseră de pe plajă. M-am apropiat iar de Montgomery şi am îngenuncheat lângă el, blestemându-mi ignoranţa în ale medicinii.

Focul se stinsese şi nu mai rămăseseră decât bucăţi de scânduri carbonizate, încă mocnind, amestecate cu cenuşă albicioasă. Mă întrebam de unde oare o fi găsit Montgomery lemnele acestea. Atunci s-au ivit şi zorii. Luna apunea, palidă şi mată, pe albastrul luminos al cerului. Înspre răsărit, orizontul era tivit cu roşu.

Am auzit o răbufnire şi un sfârâit în spatele meu şi, privind în jur, am sărit în picioare cu un strigăt de groază. Spre răsăritul înflăcărat, se înălţau din curtea îngrădită nori mari de fum negru, şi prin întunecimea lor furtunoasă se zăreau sclipind limbi roşii de foc. Apoi s-a aprins şi acoperişul de paie. Am văzut vâlvătaia înaintând pe paiele înclinate. O răbufnire de flăcări a ţâşnit de pe fereastra odăii mele.

Am înţeles imediat ce se întâmplase. Mi-am amintit de zgomotele pe care le auzisem. Când alergasem afară în ajutorul lui Montgomery, răsturnasem lampa.

Lipsa oricărei speranţe de a mai putea salva ceva din interiorul clădirii mi-a apărut limpede în faţă.

Gândul mi s-a întors încet la planul meu de a fugi şi, răsucindu-mă brusc, am privit spre locul de pe ţărm unde se aflau cele două bărci. Dispăruseră! Două topoare şedeau pe nisip, lângă mine, sfărâmături şi aşchii erau răspândite în jur şi cenuşa focului se înnegrea şi fumega în lumina zorilor. El arsese bărcile ca să se răzbune pe mine şi să împiedice întoarcerea noastră în mijlocul oamenilor.

M-a cuprins un acces brusc de furie. Eram aproape pe punctul să încep să lovesc în capul lui de netot, aşa cum zăcea lipsit de apărare, la picioarele mele. Atunci, deodată, şi-a mişcat mâna, atât de slab, atât de jalnic, încât mânia mi-a dispărut. A gemut şi a deschis, pentru câteva clipe, ochii.

Am îngenuncheat lângă el, ridicându-i capul. A deschis iar ochii, privind în tăcere răsăritul soarelui, şi apoi mi-a căutat privirea. Pleoapele i-au căzut grele.

– Îmi pare rău, a rostit el cu o sforţare în glas. Părea că încearcă să se gândească. Sfârşitul, a murmurat el, sfârşitul acestui univers idiot. Ce porcărie…

Îl ascultam. Capul i-a alunecat, moale, într-o parte. M-am gândit că nişte băutură s-ar putea să-l readucă la viaţă, dar nu aveam la îndemână nici vreo sticlă şi nici vreun vas în care s-o aduc. Deodată, corpul parcă i s-a îngreunat. Am simţit că îmi îngheaţă inima.

M-am aplecat deasupra feţei lui şi, printr-o ruptură a cămăşii, i-am atins corpul. Îşi dăduse duhul şi, chiar în acest timp, o linie incandescentă, discul soarelui, se ridica spre răsărit, dincolo de conturul golfului, împrăştiindu-şi razele de-a curmezişul cerului şi transformând marea întunecoasă într-un

tumult năvalnic de lumină orbitoare, care cădea ca o aureolă pe faţa sa crispată.

I-am lăsat capul să cadă uşor pe perna rudimentară pe care i-o făcusem şi m-am ridicat în picioare. Înaintea mea se întindea pustiul sclipitor al mării, singurătatea cumplită de care suferisem atât de mult. În spatele meu, aveam insula, tăcută sub răsăritul soarelui, cu Oamenii-Animale tăcuţi şi nevăzuţi. Locuinţa, împreună cu toate proviziile şi muniţiile ardeau cu zgomot, cu vâlvătaie, cu trosnituri neaşteptate şi, din când în când, cu câte o prăbuşire. Fumul gros se târa pe ţărm, îndepărtându-se de mine, rostogolindu-se pe jos şi peste vârfurile copacilor, către colibele din râpă. Lângă mine se aflau rămăşiţele carbonizate ale bărcilor şi cinci cadavre.

Atunci, dintre copaci s-au ivit trei Oameni-Animale, cu umerii curbaţi, cu capul aplecat în faţă, cu mâinile diforme şi stângace şi cu ochii întrebători şi duşmănoşi, înaintau spre mine, ezitând.

XX

SINGUR CU OAMENII-ANIMALE

I-am înfruntat pe aceşti oameni – şi, odată cu ei, propriul meu destin –, de unul singur, şi chiar cu o singură mână, căci aveam un braţ rupt. În buzunar aveam un revolver, din încărcătura căruia se trăseseră doar două gloanţe. Printre sfărâmăturile împrăştiate pe nisip se aflau şi cele două topoare care fuseseră folosite pentru distrugerea bărcilor. În spatele meu, fluxul creştea.

Nu-mi trebuia decât curaj. I-am privit drept în faţă pe monştrii care înaintau. Ei mi-au ocolit privirea şi nările lor fremătătoare adulmecau cadavrele care zăceau în spatele meu, pe ţărm. Am făcut vreo şase paşi, am ridicat biciul mânjit de sânge, pe care îl găsisem sub cadavrul Omului-Lup, şi am plesnit din el.

S-au oprit şi s-au uitat la mine.

– Salutaţi, le-am ordonat eu. Închinaţi-vă!

Ei şovăiau. Unii şi-au îndoit genunchii. Am repetat ordinul şi cu inima cât un purice am înaintat spre ei. Întâi a îngenuncheat unul, apoi ceilalţi doi.

M-am întors şi m-am îndreptat spre cadavre ţinându-mi privirea asupra celor trei Oameni-

Animale îngenuncheaţi, la fel ca un actor care se retrage spre fundul scenei privind spre spectatori.

– Ei au încălcat Legea, am spus eu punându-mi piciorul peste Cel-ce-rostea-Legea. Au fost ucişi chiar şi Cel-ce-rostea-Legea şi Cel-de-al-doilea-cu-biciul. Legea este mare! Veniţi şi vedeţi.

– Nimeni nu scapă, a îngăimat unul dintre ei, înaintând şi privind cercetător.

– Nimeni nu scapă, am repetat eu. De aceea ascultaţi şi faceţi ce vă ordon.

Stăteau în picioare, privind întrebător unii la alţii.

– Staţi acolo!

Am ridicat topoarele şi le-am atârnat cu capetele de eşarfa braţului rănit, am întors cadavrul lui Montgomery, i-am luat revolverul care încă mai avea două gloanţe şi, aplecându-mă să scotocesc, i-am mai găsit o jumătate de duzină de cartuşe în buzunar.

– Luaţi-l, am zis eu, ridicându-mă din nou şi arătând cu biciul; luaţi-l, duceţi-l şi aruncaţi-l în mare.

S-au apropiat, încă vădit înfricoşaţi de Montgomery, dar şi mai înfricoşaţi de pocnetul curelei înroşite a biciului meu, şi, după puţină codeală şi ezitare, câteva plesnituri de bici şi strigăte, l-au ridicat cu grijă, l-au coborât pe mal şi au intrat, împroşcând apa, în undele sclipitoare ale mării.

– Mai departe, mai departe! Duceţi-l mai spre larg.

Au înaintat până când apa le-a venit până la subsuori şi s-au oprit, privindu-mă.

– Daţi-i drumul, le-am ordonat eu, şi trupul lui Montgomery a dispărut plescăind.

Am simţit ca o gheară în piept.

– Bine! am rostit eu cu glasul întretăiat.

Ei au revenit spre mal, grăbiţi şi înfricoşaţi, lăsând lungi dâre întunecate pe argintul apei. La malul apei s-au oprit, întorcându-se şi privind spre mare, ca şi cum s-ar fi aşteptat ca Montgomery să iasă din valuri, căutând să se răzbune.

– Acum pe aceştia, am spus eu, arătând spre celelalte cadavre.

Au avut grijă să nu se mai apropie de locul în care îl aruncaseră pe Montgomery şi, de aceea, au cărat trupurile celor patru Oameni-Animale aproape o sută de metri, de-a lungul ţărmului, înainte de a intra în apă şi de a-i arunca.

Pe când îi supravegheam ducând rămăşiţele mutilate ale lui M'ling, am auzit un pas uşor în spatele meu şi, întorcându-mă iute, l-am văzut pe marele Hienă-Porc cam la zece metri depărtare. Avea capul uşor aplecat, ochii lui strălucitori erau fixaţi asupra mea, mâinile ciuntite le ţinea încleştate şi lipite de trup. A încremenit în această atitudine ghemuită, când eu m-am întors, şi m-a privit pieziş.

O clipă, am rămas ochi în ochi. Am aruncat biciul şi am scos pistolul din buzunar. Aveam de gând să ucid la prima ocazie această brută – cea mai puternică dintre toate cele care rămăseseră acum pe insulă. S-ar putea să pară perfid din partea mea, dar aşa eram hotărât să fac. Îmi era mult mai multă teamă de el decât de oricare dintre ceilalţi Oameni-Animale. Cât timp trăia, o ştiam, viaţa îmi era în pericol.

Timp de vreo zece secunde am stat să-mi revin. Apoi am strigat:

– Salută! Închină-te!

Şi-a dezvelit dinţii sclipitori spre mine, într-un mârâit:

– Cine eşti *tu*... ca să…

Puţin prea crispat, poate, am întins revolverul, am ţintit, şi am tras în grabă. L-am auzit schelălăind, l-am văzut sărind într-o parte şi răsucindu-se, mi-am dat seama că nu l-am nimerit şi am tras cocoşul armei, cu degetul mare, pentru focul următor. Dar el alerga întins, în zigzag, şi n-am îndrăznit să risc, dând greş încă o dată. Din când în când, privea înapoi pe deasupra umărului spre mine. Apoi a pornit-o oblic de-a lungul ţărmului şi a dispărut sub norii mişcători de fum des, care încă se mai ridicau dinspre curtea incendiată. Am rămas câtva timp privind în urma lui. M-am întors iar spre cei trei Oameni-Animale care ascultau de mine şi le-am făcut semn să arunce cadavrul pe care încă îl mai purtau. Apoi m-am înapoiat la locul de lângă foc unde zăcuseră cadavrele şi am împrăştiat nisipul cu piciorul, până când am acoperit şi am ascuns toate petele întunecate de sânge.

Făcând un semn cu mâna, le-am dat liber celor trei sclavi ai mei şi, urcând pe mal în sus, am intrat în desiş. Ţineam pistolul în mână, iar biciul atârnat, împreună cu topoarele, de eşarfa braţului. Doream să fiu singur, să reflectez la situaţia în care mă aflam acum.

Un lucru îngrozitor, de care abia începeam să-mi dau seama, era că în toată această insulă nu mai exista acum niciun loc ferit în care să fiu singur şi în siguranţă, pentru a mă odihni sau pentru a dormi. De când debarcasem, îmi recăpătasem în

chip uimitor puterile, dar încă mă cuprindeau nervozitatea şi descurajarea la orice încercare mai grea. Simţeam că ar trebui să străbat insula şi să mă stabilesc împreună cu Oamenii-Animale, găsindu-mi adăpost chiar printre ei. Dar n-am avut curajul. M-am întors pe ţărm şi, îndreptându-mă spre răsărit, pe lângă curtea incendiată, m-am dus spre un punct în care un banc puţin adânc de nisip şi de coral se întindea spre recife. Acolo aş fi putut să stau jos şi să chibzuiesc, cu spatele spre mare, şi cu faţa spre orice surpriză. Şi acolo m-am şi aşezat, cu bărbia pe genunchi, sub soarele care îmi bătea drept în cap, şi cu o spaimă crescândă în inimă, gândindu-mă cum aş putea să supravieţuiesc până în ceasul când voi scăpa (dacă aveam să scap vreodată). Am încercat să revăd întreaga situaţie, cât puteam mai liniştit, dar îmi era imposibil să-mi înăbuş emoţia.

Am început să reflectez la cauza disperării lui Montgomery. „Se vor schimba“, spunea el. „Cu siguranţă că se vor schimba.“ Şi Moreau – ce spusese oare Moreau? „Animalul îndărătnic din ei revine din zi în zi tot mai mult…“ Atunci m-am dus cu gândul la Hiena-Porc. Eram încredinţat că, dacă nu voi ucide această brută, mă va ucide ea pe mine… Cel-ce-rostea-Legea era mort – cu atât mai rău!… Ei ştiau acum că şi noi, Cei-cu-biciul, putem fi ucişi, la fel ca şi ei…

Oare nu mă şi spionau, printre tufele verzi de ferigi şi palmierii de colo – pândindu-mă până când voi ajunge astfel ca să pot fi prins dintr-o săritură? Oare nu complotau împotriva mea? Ce le spunea oare Hiena-Porc? Imaginaţia mea alerga printr-o mlaştină de temeri neîntemeiate.

Gândurile mi-au fost tulburate de ţipetele unor păsări de mare care se repezeau spre un obiect negru care fusese aruncat de valuri pe ţărm

aproape de locul îngrădit. Ştiam ce era acel obiect, dar nu aveam curajul să mă întorc şi să le alung. Am început să merg de-a lungul ţărmului, în direcţia opusă, intenţionând s-o iau spre colţul de est al insulei şi să mă apropii astfel de râpa cu colibe, ferindu-mă de eventualele capcane care m-ar fi putut pândi în desişuri.

Cam la jumătate de milă de drum de-a lungul coastei l-am văzut pe unul dintre cei trei Oameni-Animale de mai înainte îndreptându-se dinspre tufişuri către mine. Eram atât de nervos acum, din cauza propriilor mele închipuiri, încât am scos imediat revolverul. Nici gesturile prietenoase ale Omului-Animal n-au reuşit să mă dezarmeze.

S-a apropiat şovăind.

– Pleacă, am strigat eu.

Era ceva în atitudinea umilă a acestei creaturi care amintea foarte mult de un câine. S-a retras puţin, la fel ca un câine care este trimis acasă, dar apoi s-a oprit, privindu-mă rugător cu ochii lui căprui, de câine.

– Pleacă, am repetat eu. Nu te apropia de mine.

– Nu pot să mă apropii de dumneata?

– Nu. Pleacă, am insistat eu, şi am plesnit din bici.

Apoi, punând biciul între dinţi, m-am aplecat după o piatră, şi cu această ameninţare am reuşit să-l gonesc. Astfel, singuratic, am ocolit râpa unde locuiau Oamenii-Animale şi, ascunzându-mă printre buruienile şi trestiile care despărţeau de mare această crăpătură, îi supravegheam pe cei care apăreau, încercând să-mi dau seama după gesturile şi aspectul lor ce impresie le făcuse moartea lui Moreau şi a lui Montgomery, ca şi

distrugerea Casei Durerii. Îmi dădeam acum seama de nebunia laşităţii mele. Dacă mi-aş fi păstrat curajul pe care-l avusesem în zori, dacă nu l-aş fi lăsat să se scurgă în reflecţiile mele solitare, aş fi putut să pun mâna pe sceptrul vacant al lui Moreau şi să domnesc asupra Oamenilor-Animale. Aşa, însă, pierdusem ocazia şi căzusem în poziţia de simplu şef printre semenii mei.

Către prânz, câţiva dintre ei au venit şi s-au aşezat să se încălzească pe nisipul fierbinte. Glasurile imperioase ale foamei şi setei mi-au alungat frica. Am ieşit din tufişuri şi, cu revolverul în mână, am coborât spre aceste fiinţe tolănite pe jos. Una, o Femeie-Lup, şi-a întors capul şi m-a privit ţintă. Ceilalţi au imitat-o. Nimeni n-a dat să se ridice sau să mă salute. Mă simţeam prea slab şi prea obosit pentru ca să le atrag atenţia şi am lăsat, astfel, să-mi scape momentul.

– Vreau de mâncare, am zis eu, aproape pe un ton de scuză, apropiindu-mă.

– Găseşti de mâncare în colibe, m-a informat un Bou-Mistreţ cam adormit, privind în altă parte.

Am trecut pe lângă ei şi am coborât în umbra şi mirosurile râpei aproape pustii. Într-o colibă goală m-am ospătat cu nişte fructe, şi apoi, după ce am proptit câteva beţe şi ramuri murdare şi pe jumătate putrezite în faţa intrării, m-am aşezat cu faţa spre ea şi cu mâna pe revolver. Oboseala ultimelor treizeci de ore îşi cerea drepturile şi m-am lăsat să alunec într-o moţăială uşoară, încredinţat că baricada slabă pe care o înălţasem va produce suficient de mult zgomot dacă se va încerca înlăturarea ei, pentru a mă scuti de vreo surpriză.

XXI

DEGENERAREA OAMENILOR-ANIMALE

În felul acesta, am devenit unul dintre Oamenii-Animale de pe insula doctorului Moreau. Când m-am trezit, se lăsase întunericul. Braţul bandajat mă durea. M-am ridicat în şezut, întrebându-mă, la început, unde mă aflam. De afară răzbăteau nişte glasuri răguşite.

Baricada mea dispăruse şi deschizătura colibei era liberă. Revolverul era încă în mână.

Am auzit o respiraţie şi am văzut ceva ghemuit foarte aproape de mine. Mi-am ţinut răsuflarea, încercând să văd ce anume era. Forma a început să se mişte încet, domol. Apoi ceva moale, cald şi umed mi-a trecu peste mânâ.

Toţi muşchii mi s-au contractat. Mi-am tras repede mâna. Un strigăt de alarmă a dat să iasă, dar mi s-a oprit în gâtlej. Mi-am dat seama la timp ce se întâmplase şi mi-am ţinut degetele pe revolver.

– Cine-i acolo? am întrebat eu într-o şoaptă răguşită, cu pistolul îndreptat spre el.

– Eu, Stăpâne.

– Cine eşti tu?

– Ei spun că nu mai există Stăpân acum. Dar eu ştiu ce ştiu. Eu am dus trupurile în mare. O, tu, Cel-ce-merge-prin-mare, trupurile celor pe care i-ai ucis. Sunt sclavul tău, Stăpâne.

– Tu eşti cel pe care l-am întâlnit pe plajă?

– Chiar el, Stăpâne.

Fiinţa aceasta era evident demnă de încredere, căci ar fi putut să se năpustească asupra mea în timp ce dormeam.

– Foarte bine, am spus eu, întinzându-mi mâna ca să mi-o lingă din nou. Începeam să-mi dau seama de însemnătatea prezenţei lui, şi am căpătat mai mult curaj.

– Unde sunt ceilalţi?

– Sunt nebuni. Sunt smintiţi, a zis Omul-Câine. Chiar acum stau de vorbă acolo împreună. Ei spun: „Stăpânul este mort; Cel-de-al-doilea-cu-biciul este mort. Cel-care-a-mers-în-mare este… la fel ca noi. Nu mai avem niciun Stăpân, niciun Bici, nicio Casă a Durerii. A venit sfârşitul. Iubim Legea şi o vom respecta; dar nu mai există Durere, nici Stăpân, nici Bice, niciodată.“ Aşa spun ei. Dar eu ştiu, Stăpâne, eu ştiu.

Am pipăit în întuneric şi am mângâiat capul Omului-Câine.

– Foarte bine, l-am încurajat.

– În curând îi vei ucide pe toţi, a spus Omul-Câine.

– În curând, am recunoscut eu, îi voi ucide pe toţi – după ce vor trece câteva zile şi se vor întâmpla anumite lucruri. Toţi afară de cei pe care îi vei arăta tu toţi vor fi ucişi.

– Tot ce doreşte Stăpânul să ucidă… Stăpânul ucide, a rostit Omul-Câine cu o oarecare satisfacţie în glas.

– Şi ca păcatele lor să crească, am zis eu, îi las să trăiască în nebunia lor până când le soseşte ceasul. Să nu ştie că eu sunt Stăpânul.

– Voinţa Stăpânului este bună, a spus Omul-Câine, cu tactul prompt al rasei sale canine.

– Dar unul a şi păcătuit, am continuat eu. Pe acela îl voi ucide, oricând îl voi întâlni. Când am să-ţi spun „*Acela* este!“, ai grijă să te năpusteşti asupra lui… Şi acum, mă duc la oamenii care sunt strânşi laolaltă.

O clipă, deschizătura colibei s-a întunecat de ieşirea Omului-Câine. Apoi l-am urmat şi m-am găsit aproape în acelaşi loc în care fusesem atunci când îl auzisem pe Moreau şi pe câinele lui, urmărindu-mă. Dar acum era noapte şi întreaga râpă plină de miasme împrejurul meu era întunecată, iar mai încolo, în locul unei pante înverzite şi însorite, vedeam un foc roşu, în faţa căruia se mişcau încoace şi încolo forme ghemuite şi groteşti. Mai departe erau copacii deşi, un zid de întuneric, mărginit în partea de sus cu dantela neagră a ramurilor. Luna tocmai se ridica deasupra marginii râpei şi, ca o barieră, spirala de vapori se înălţa neîncetat din fumarolele de pe insulă.

– Mergi lângă mine, am zis eu, adunându-mi curajul. Şi, unul lângă altul, am coborât drumul îngust, fără să dăm atenţie fiinţelor nedesluşite care ne urmăreau cu privirea de prin colibe.

Nimeni dintre cei adunaţi în jurul focului n-a făcut vreun gest ca să mă salute. Cei mai mulţi dintre ei se prefăceau că nu mă observă – în mod ostentativ. Am căutat cu privirea pe Hiena-Porc, dar nu era

acolo. Cu totul, poate că erau vreo douăzeci de Oameni-Animale, stând pe vine, privind fix la foc sau stând de vorbă unii cu alţii.

– Este mort, este mort, Stăpânul este mort, s-a auzit glasul Omului-Maimuţă în dreapta mea. Casa Durerii… nu mai există Casa Durerii.

– Nu este mort, am rostit eu cu glas puternic. Chiar acum el ne priveşte.

Aceasta l-a făcut să tresară. Douăzeci de perechi de ochi s-au aţintit asupra mea.

– Casa Durerii nu mai există, am spus eu. Dar va veni din nou. Pe Stăpân voi nu-l puteţi vedea. Şi totuşi chiar în clipa aceasta el ascultă, deasupra voastră.

– Adevărat, adevărat, a întărit Omul-Câine.

Au fost zdruncinaţi de siguranţa mea. Un animal poate fi destul de feroce şi de viclean, dar ca să poţi minţi trebuie să fii om.

– Omul cu mâna bandajată spune un lucru ciudat, a zis unul dintre Oamenii-Animale.

– Vă spun că aşa este, am vorbit eu. Stăpânul şi Casa Durerii vor veni din nou. Vai de cel care încalcă Legea!

S-au uitat miraţi unii la alţii. Cu o indiferenţă afectată am început să izbesc leneş cu toporul în pământul din faţa mea. Am băgat de seamă că priveau la tăieturile adânci pe care le făceam în iarbă.

Apoi Satirul şi-a exprimat o îndoială; i-am răspuns; după care una dintre fiinţele pestriţe a obiectat altceva, şi o discuţie însufleţită s-a iscat în

jurul focului. Din clipă în clipă, începeam să fiu mai convins de securitatea mea. Deja nu mai aveam respiraţia gâtuită din cauza emoţiei, care mă tulburase la început. În decurs de aproape o oră reuşisem să conving de-a binelea mai mulţi dintre Oamenii-Animale de adevărul afirmaţiilor mele şi îi adusesem pe aproape toţi ceilalţi într-o stare de îndoială. Eram cu ochii în patru după duşmanul meu, Hiena-Porc, dar el nu s-a arătat deloc. Din când în când, câte o mişcare suspectă mă făcea să tresar, dar îmi recăpătam repede încrederea. Apoi, pe măsură ce luna trecuse de zenit, auditorii au început unul câte unul să caşte (lăsând să se vadă, în lumina focului care se stingea, tot felul de dinţi ciudaţi). Apoi, pe rând, s-au retras spre vizuinile din râpă. Iar eu, temându-mă de tăcere şi întuneric, m-am dus cu ei, ştiind că eram mai în siguranţă alături de mai mulţi, decât de unul singur.

Şi astfel a început partea cea mai lungă a şederii mele pe insula doctorului Moreau. Dar, din noaptea aceea şi până când a venit sfârşitul, s-a întâmplat doar un singur lucru demn de povestit, în afară de o serie de nenumărate amănunte mici şi neplăcute şi de chinul unei neîncetate nelinişti. Aşa că prefer să trec cu vederea asupra acestui interval de timp şi să povestesc doar singurul incident mai important din cele zece luni pe care le-am petrecut în intimitatea acestor brute pe jumătate umanizate. Aş putea să povestesc multe dintre cele ce mi-au rămas în memorie, lucruri pentru care mi-aş da bucuros mâna dreaptă ca să le pot uita. Dar ele nu ajută cu nimic cursului povestirii. Retrospectiv, este ciudat să-mi amintesc cât de repede m-am obişnuit cu felul de a fi al acestor monştri şi cum le-am câştigat iar încrederea. Am avut şi câteva certuri, desigur, şi încă aş putea să arăt nişte urme de dinţi, dar foarte repede Oamenii-Animale căpătaseră un respect salutar pentru îndemânarea mea de a arunca pietre şi pentru tăişul toporului

meu. Fidelitatea Omului-Câine-Saint-Bernard mi-a fost de un folos nemărginit. Am constatat că scara respectului se baza în special pe capacitatea de a face răni cât mai adânci. Pot spune cu adevărat – şi sper că fără vanitate – că aveam un fel de întâietate printre ei. Unul sau doi, cărora, în diverse dispute, le lăsasem cicatrice adânci, aveau necaz pe mine, dar şi-l manifestau mai ales pe la spate, prin strâmbături, şi la o distanţă suficientă pentru a nu-i ajunge cu proiectilele mele.

Hiena-Porc mă evita şi eram mereu în stare de alarmă din cauza lui. Nedespărţitul meu Om-Câine îl ura şi se temea de el teribil. Cred că, de fapt, asta stătea la baza ataşamentului acestei brute faţă de mine. În curând mi-am dat seama clar că Hiena-Porc gustase sânge şi mersese pe urmele Omului-Leopard. Îşi făcuse o vizuină pe undeva prin pădure şi devenise solitar. O dată, am încercat să-i îndemn pe Oamenii-Animale să-l vâneze, dar nu aveam destulă autoritate ca să-i fac să conlucreze pentru un anumit scop. De mai multe ori am încercat să mă apropii de culcuşul lui şi să mă năpustesc asupra lui pe neaşteptate, dar întotdeauna el era mai agil decât mine, mă vedea sau mă adulmeca, şi fugea. De asemenea, el, cu pânda lui, făcea ca orice cărare din pădure să fie periculoasă pentru mine şi pentru aliaţii mei, iar Omul-Câine abia dacă îndrăznea să se îndepărteze de mine.

În prima lună, Oamenii-Animale, comparativ cu condiţia lor de mai târziu, erau destul de umani, şi pentru vreo doi dintre ei încercam chiar o bunăvoinţă prietenoasă. Mica făptură roz cu aspect de leneş manifesta o ciudată afecţiune faţă de mine şi începuse să mă urmeze pretutindeni. Omul-Maimuţă mă plictisea, totuşi, cu vorbăria lui. El se considera egalul meu, pe motivul că avea cinci degete la mână, şi trăncănea mereu în faţa mea,

spunea cele mai cumplite prostii. Un lucru mă amuza, oarecum, la el: avea o fantastică îndemânare de a forma cuvinte noi. Îşi închipuia, cred, că adevăratul rost al limbii consta în a turui cuvinte care nu însemnau nimic. El numea asta „gândurile mari“, spre a le deosebi de „gândurile mărunte“ – interesele obişnuite ale vieţii de toate zilele. Dacă făceam vreodată vreo remarcă pe care nu o înţelegea, o lăuda foarte mult, mă ruga s-o rostesc din nou, o învăţa pe dinafară şi se ducea s-o repete, cu câte un cuvânt greşit pe ici, pe colo, celorlalţi Oameni-Animale mai blânzi. El nu se oprea la nimic din ceea ce era limpede şi inteligibil. Am inventat, special pentru el, câteva „gânduri mari“ foarte curioase. Cred că era cea mai proastă fiinţă pe care am întâlnit-o vreodată; el a dezvoltat în modul cel mai minunat prostia distinctivă a omului, fără să piardă măcar o iotă din prostia naturală a maimuţei.

Acestea toate, după cum spuneam, se întâmplau în primele săptămâni ale singurătăţii mele printre Oamenii-Animale. Între timp, ei respectau obiceiurile stabilite prin Lege şi în general se purtau cum se cuvine. O dată, am găsit încă un iepure sfâşiat în bucăţi – de către Hiena-Porc, sunt sigur –, dar asta a fost tot. Abia cam prin mai am început să disting pentru prima dată o diferenţă crescândă în vorbirea şi ţinuta lor, o dificultate tot mai evidentă în articularea cuvintelor, o aversiune tot mai mare pentru vorbire. Trăncăneala Omului-Maimuţă a sporit, dar a devenit din ce în ce mai puţin inteligibilă, din ce în ce mai maimuţărească. Unii dintre ceilalţi păreau că pierd cu totul controlul asupra vorbirii, deşi în acea vreme încă mai înţelegeau ce le spuneam. Vă puteţi închipui o vorbire, cândva bine definită şi exactă, care se înmoaie şi se topeşte, pierzându-şi forma şi sensul, şi devine din nou doar frânturi de sunete? Mergeau în două picioare din ce în ce mai greu. Deşi se

vedea că se simţeau ruşinaţi, din când în când dădeam peste câte unul alergând în patru labe şi cu totul incapabil să-şi reia poziţia verticală. Apucau tot mai stângaci lucrurile cu mâna; băutul pe lipăit, mâncatul ronţăind deveneau din zi în zi tot mai obişnuite. Îmi dădeam seama mai bine decât oricând de ceea ce îmi spusese Moreau despre „îndărătnicul animal din ei“. Redeveneau, şi încă foarte repede, ceea ce fuseseră mai înainte.

Unii dintre ei – şi în primul rând, am observat cu oarecare surpriză, femelele – au început să nu mai ţină seama de cerinţele decenţei – de cele mai multe ori în mod deliberat. Alţii au încercat chiar să încalce în public monogamia. Tradiţia Legii îşi pierdea, în mod limpede, puterea. Nu pot să continui acest subiect neplăcut. Omul meu Câine se întorcea pe nesimţite la origini; din zi în zi devenea mut, patruped, păros. Abia dacă observam trecerea de la tovarăşul pe care îl considerasem mâna mea dreaptă, la câinele care adulmeca pe lângă mine. Deoarece neîngrijirea şi dezorganizarea creşteau din zi în zi, râpa care adăpostea locuinţele şi care niciodată nu fusese un loc prea plăcut, ajunsese atât de dezgustătoare, încât am părăsit-o şi, traversând insula, mi-am făcut o colibă din ramuri printre ruinele înnegrite ale locuinţei lui Moreau. O oarecare amintire a suferinţelor făcea din acest loc adăpostul cel mai sigur împotriva Oamenilor-Animale.

Ar fi imposibil să descriu amănunţit fiecare pas al decăderii acestor monştri; zi de zi, aspectul omenesc îi părăsea; renunţaseră să se mai înfăşoare în cârpe şi să se îmbrace, părăsiseră în cele din urmă orice urmă de îmbrăcăminte; părul le creştea din nou pe membrele lor descoperite; frunţile li se teşiseră şi boturile li se alungiseră; iar despre purtarea aproape prietenească pe care mi-o permisesem cu unii din ei, în prima lună a

singurătăţii mele, îmi era groază să-mi mai aduc aminte.

Schimbarea se petrecea lent şi inevitabil. Pentru ei, ca şi pentru mine, ea venea fără vreun şoc anume. Încă mai mergeam în siguranţă printre ei, pentru că animalitatea ce punea din ce în ce mai mult stăpânire pe ei şi le alunga dramul de umanitate nu producea nicio tulburare în decăderea lor treptată. Dar începusem să mă tem că, în curând, acest şoc avea să vină. Bruta mea Saint-Bernard mă urmase în noua mea locuinţă şi vigilenţa lui mi-a permis să dorm uneori aproape în linişte. Mica fiinţă roz cu aspect de leneş devenise sfioasă şi mă părăsise, ca să se întoarcă din nou la viaţa sa naturală, printre ramurile copacilor. Ne aflam exact în starea de echilibru care ar rămâne într-una din acele cuşti cu o „Familie fericită“ formată din animale diferite, pe care le expun îmblânzitorii de animale, în cazul când îmblânzitorul ar părăsi-o pentru totdeauna.

Desigur că aceste creaturi nu au decăzut într-atât încât să devină asemenea celor pe care cititorul le-a văzut în grădinile zoologice – urşi, lupi, tigri, boi, porci sau maimuţe obişnuite. Fiecare mai avea încă trăsături ciudate; în fiecare, Moreau amestecase un animal cu altul; unul poate că era mai mult urs, altul mai mult felină, altul mai mult bovină, dar fiecare era combinat cu alte creaturi – un soi de animalitate generalizată ieşea la iveală printre trăsăturile specifice. Şi, din când în când, încă mă mai surprindeau unele rămăşiţe vagi de umanitate, câte o recrudescenţă trecătoare a vorbirii, o îndemânare neaşteptată a membrelor superioare, o jalnică tentativă de a merge în picioare.

Probabil că şi eu suferisem unele schimbări stranii. Hainele atârnau în jurul meu ca nişte zdrenţe gălbui, prin ale căror găuri lucea pielea tăbăcită.

Părul îmi crescuse lung şi încâlcit. Mi se spune că, până şi acum, ochii mei au o strălucire ciudată, mereu în stare de alertă.

La început, îmi petreceam ziua pe ţărmul dinspre sud, pândind vreo pânză, sperând şi rugându-mă să apară vreun vas. Mă bizuiam pe întoarcerea lui *Ipecacuanha,* odată cu trecerea unui an, dar vasul n-a revenit niciodată. De cinci ori am văzut câte o pânză şi de trei ori fum, dar nimeni nu s-a apropiat de insulă. Aveam totdeauna pregătit un foc, dar fără îndoială că era pus pe socoteala naturii vulcanice a insulei.

Abia prin septembrie sau octombrie am început să mă gândesc să-mi construiesc o plută. Pe atunci, braţul meu se vindecase şi puteam să folosesc din nou ambele mâini. La început am fost înspăimântat de neputinţa mea. Nu făcusem niciodată în viaţa mea tâmplărie sau vreo muncă de acest fel şi mi-am petrecut zile întregi printre copaci, experimentând cum să-i despic şi să-i leg împreună. Nu aveam funii şi n-am putut să găsesc nimic din care să le fac; nici una dintre luxuriantele liane nu părea destul de flexibilă sau de rezistentă şi, cu tot bagajul meu de cunoştinţe ştiinţifice, nu puteam să găsesc vreun mijloc de a le face astfel. Am petrecut mai bine de două săptămâni scotocind printre ruinele înnegrite ale clădirii arse şi pe locul de pe ţărm unde fuseseră incendiate bărcile, căutând cuie şi alte bucăţi rătăcite de metal care ar fi putut să-mi fie de folos. Din când în când, câte o brută venea să mă privească şi, când strigam la ea, fugea în salturi mari. Apoi a venit un anotimp cu furtuni şi cu ploi abundente, care mi-au întârziat munca, dar, în cele din urmă, pluta a fost gata.

Eram încântat de ea. Dar, cu lipsa de simţ practic care m-a caracterizat întotdeauna, o făcusem la o

milă şi mai bine depărtare de mare şi, înainte de a o fi tras în jos pe ţărm, s-a desfăcut în bucăţi. Poate că, de fapt, a fost o întâmplare salvatoare pentru mine că nu m-am îmbarcat pe ea. Însă, în clipa aceea, disperarea mea pentru acest eşec a fost atât de mare, încât timp de câteva zile n-am făcut decât să rătăcesc pe ţărm şi să privesc spre mare, gândindu-mă la moarte.

Dar nu aveam de gând să mor şi a survenit un incident care mi-a arătat în mod neîndoielnic nebunia de a lăsa să treacă astfel zilele – căci fiecare nouă zi aducea primejdii tot mai mari din partea Monştrilor-Animale. Şedeam la umbra zidului curţii îngrădite, privind spre mare, când am tresărit, simţind ceva rece care îmi atingea pielea călcâiului. Întorcându-mă, am văzut mica făptură roz cu chip de leneş, care îmi clipea în faţă. Îşi pierduse de mult graiul şi mişcările agile, iar părul moale i se îndesea din zi în zi şi ghearele ei boante deveneau tot mai încovoiate. A scos un scâncet când a văzut că îmi captase atenţia, a mers puţin înspre tufişuri, apoi s-a întors să mă privească.

În prima clipă n-am înţeles, dar imediat m-am gândit că vrea să-l urmez, şi chiar asta am făcut, încet, căci ziua era fierbinte. Când a ajuns la copaci, s-a căţărat pe ramurile lor, deoarece putea înainta mai bine printre lianele care atârnau, decât pe pământ.

Şi, deodată, într-un luminiş cu iarba călcată în picioare, am dat peste o imagine îngrozitoare. Câinele meu Saint-Bernard zăcea pe pământ, mort, şi lângă cadavrul său stătea ghemuit Hiena-Porc, strângând cu ghearele sale diforme carnea care încă palpita, înfruptându-se din ea şi mârâind de plăcere. Când m-am apropiat, monstrul şi-a ridicat spre mine ochii strălucitori, buzele i s-au răsfrânt, dezgolindu-i dinţii mânjiţi de sânge, şi a mârâit

ameninţător. Nu-i era nici frică, nici ruşine; ultimul strop de umanitate dispăruse. Am făcut încă un pas, m-am oprit, mi-am scos revolverul. În sfârşit, eram faţă în faţă.

Fiara n-a schiţat niciun gest ca să fugă. Dar urechile i s-au ciulit înapoi, părul i s-a zburlit şi trupul i s-a ghemuit. Am ţintit drept între ochi şi am tras. În aceeaşi clipă, s-a aruncat dintr-un salt asupra mea, şi am fost răsturnat ca un popic. A încercat să mă înşface cu mâna lui diformă şi m-a izbit în faţă. Săritura l-a făcut să treacă peste mine. Am căzut sub partea dinapoi a trupului său, dar din fericire îl nimerisem unde trebuia şi murise chiar în timpul saltului. M-am târât de sub trupul lui greu şi murdar şi m-am ridicat tremurând, privind la bruta care încă mai zvâcnea. Cel puţin primejdia aceasta era înlăturată. Dar Hiena-Porc, ştiam, era doar prima dintr-o serie de întoarceri la animalitate care trebuiau să urmeze.

Am ars ambele cadavre pe un foc de vreascuri. Acum, într-adevăr, îmi dădeam limpede seama că, dacă nu voi părăsi insula, moartea mea nu era decât o chestiune de timp. Animalele, cu una sau două excepţii, părăsiseră râpa şi îşi făcuseră vizuini, după gustul fiecăruia, prin desişurile pădurii. Puţine mai umblau după pradă în timpul zilei; cele mai multe dormeau, şi insula ar fi putut părea pustie unui nou-venit; dar, la ceas de noapte, văzduhul răsuna de strigătele şi urletele lor înspăimântătoare. M-am gândit chiar să pornesc un masacru – să pun capcane sau să mă lupt cu cuţitul. Dacă aş fi avut un număr suficient de cartuşe, n-aş fi ezitat nicio clipă să pornesc să le ucid. Probabil că dintre carnivorele primejdioase nu mai erau decât vreo douăzeci; cele mai feroce îşi pierduseră viaţa. După moartea bietului meu câine, ultimul meu prieten, am adoptat şi eu într-o oarecare măsură obiceiul de a moţăi ziua, ca să pot

sta de veghe în timpul nopţii. Mi-am refăcut adăpostul dintre zidurile fostei clădiri, cu o deschidere atât de îngustă, încât oricine ar fi încercat să intre ar fi trebuit să facă un zgomot considerabil. Creaturile acestea îşi pierduseră deprinderea de a face focul, dar îşi recăpătaseră frica de el. Am început încă o dată, de data aceasta cu o adevărată pasiune, să strâng laolaltă pari şi crengi, pentru a-mi construi o plută cu care să mă salvez.

M-am izbit de mii de greutăţi. Sunt un om extrem de neîndemânatic – şcoala mi-o terminasem înainte de a se introduce metoda *slöjd* de lucru manual –, dar, într-un fel sau altul şi pe căi ocolite, am reuşit să îndeplinesc cele mai multe din cerinţele construcţiei unei plute, iar de data aceasta am avut grijă şi de trăinicia ei. Singurul obstacol era că nu găseam niciun vas în care să pun apa de care aveam nevoie pe aceste mări neumblate. Aş fi încercat chiar să fac oale, dar pe insulă nu se găsea lut. Mergeam amărât de-a lungul întregii insule, încercând să rezolv această ultimă greutate. Câteodată izbucneam în accese sălbatice de furie şi, în necazul meu insuportabil, izbeam şi despicam cu toporul vreun nenorocit de copac. Dar nu-mi venea nicio idee.

Şi apoi a venit o zi, o zi minunată, pe care mi-am petrecut-o într-un adevărat extaz. Am văzut spre sud-vest o pânză, ca aceea a unei mici goelete, şi am aprins imediat o grămadă mare de vreascuri şi am rămas privind lângă foc, în căldura lui şi a soarelui de amiază. Toată ziua am privit la această velă, fără să mănânc sau să beau ceva, astfel încât începusem să am ameţeli; animalele veneau şi se uitau la mine, păreau mirate, şi plecau. Pânza era încă departe când s-a lăsat întunericul care a înghiţit-o, şi toată noaptea m-am trudit să ţin focul aprins şi viu. Pupilele animalelor străluceau din

întuneric, pline de uimire. În zori, venise şi mai aproape, şi am văzut că era pânza soioasă a unei mici ambarcaţiuni. Ochii îmi erau obosiţi de veghe, priveam ţintă şi nu-mi venea să cred. În barcă erau doi oameni, stând jos de tot, unul lângă prova şi celălalt la cârmă. Dar barca plutea într-un mod ciudat. Nu mergea în direcţia vântului; se tot răsucea şi se legăna.

Când ziua devenise mai luminoasă, am început să flutur către ei ultima zdreanţă din jacheta mea; dar ei nu m-au observat, continuând să se privească unul pe altul. Am înaintat până la punctul cel mai de jos al scundului promontoriu şi am început să gesticulez şi să strig. N-am căpătat niciun răspuns, iar barca îşi vedea de drumul ei fără ţel, îndreptându-se încet, foarte încet, spre golf. Deodată, o pasăre mare, albă a zburat din barcă şi nici unul dintre ei nu s-a clintit şi nici n-a dat semne că observă. Pasărea s-a rotit, şi apoi s-a înălţat, desfăcându-şi puternicele ei aripi.

Am încetat atunci să mai strig şi m-am aşezat jos, pe promontoriu, mi-am pus bărbia în mâini şi am privit ţintă. Încet, încet, barca s-a îndreptat spre vest. Aş fi putut să înot spre ea, dar un sentiment inexplicabil de teamă mă îngheţa şi mă ţinea în loc. În timpul după-amiezii, fluxul a împins-o pe ţărm şi a aşezat-o cam la o sută de metri spre vest de ruinele curţii îngrădite.

Oamenii din ea erau morţi de atât de multă vreme, încât s-au făcut fărâme când am aplecat barca într-o parte, ca să-i scot. Unul avea părul roşcat şi des ca al căpitanului de pe *Ipecacuanha,* iar în fundul bărcii zăcea un chipiu alb şi murdar. În timp ce stăteam lângă barcă, trei dintre brute au ieşit, furişându-se din tufişuri şi au venit spre mine, adulmecând. M-a cuprins un spasm de dezgust. Am împins ambarcaţiunea în jos, spre mal, şi m-

am căţărat la bordul ei. Două dintre creaturi erau Animale-Lupi şi înaintau cu nările fremătând şi cu ochii strălucind; a treia era corcitura dintre urs şi taur.

Când i-am observat apropiindu-se de acele rămăşiţe mizerabile, când i-am auzit mârâind unul la celălalt şi le-am văzut strălucirea dinţilor, o groază cumplită a luat locul repulsiei mele. Le-am întors spatele, am strâns pânza şi am început să vâslesc spre larg. N-am mai avut curajul să privesc înapoi.

În noaptea aceea m-am aţinut între recife şi insulă, iar în dimineaţa următoare m-am îndreptat spre pârâu şi am umplut cu apă butoiaşul gol găsit la bord. Apoi, cu toată răbdarea pe care o mai puteam avea, am cules o cantitate de fructe, am pândit şi am ucis doi iepuri, cu ultimele trei cartuşe pe care le mai aveam. În timp ce făceam aceasta, am lăsat barca înţepenită într-un golfuleţ format printre recife, de teama Monştrilor-Animale.

XXII

OMUL SINGUR

Spre seară, am pornit spre larg, având în faţă un uşor vânt de la sud-vest, încet şi constant, iar insula a devenit din ce în ce mai mică. Spirala de fum se micşora într-o linie din ce în ce mai subţire, spre apusul înflăcărat de soare. Oceanul se ridica în jurul meu, ascunzându-mi privirilor această mică pată întunecată. Lumina zilei, strălucirea întârziată a soarelui, se scurgea de pe cer, se trăgea la o parte ca o perdea luminoasă, şi în cele din urmă mi-a apărut înaintea ochilor acel abis al imensităţii albastre pe care lumina soarelui îl ascunde şi am văzut puzderia de stele care pluteau pe el. Marea era liniştită, cerul era liniştit; eram singur, cu noaptea şi liniştea.

Am plutit astfel vreme de trei zile, mâncând şi bând cu economie şi meditând la tot ce mi se întâmplase, fără să doresc prea mult să văd din nou oameni. Aveam doar o zdreanţă murdară înfăşurată în jurul corpului, părul îmi era o încâlcitură neagră. Fără îndoială că oamenii care m-au descoperit m-au crezut nebun. Este ciudat, dar nu simţeam nicio dorinţă să mă întorc printre oameni. Eram doar bucuros că reuşisem să scap de odioşii Monştri-Animale. În cea de-a treia zi am fost cules de un bric care mergea de la Apia la San Francisco. Nici căpitanul şi nici secundul n-au crezut povestea mea, socotind că singurătatea şi primejdiile îmi

luaseră minţile. Şi, temându-mă că părerea lor ar putea fi şi a altora, m-am abţinut să povestesc mai departe aventura mea şi am pretins că nu-mi mai amintesc nimic din cele ce mi se întâmplaseră între naufragiul lui *Lady Vain* şi momentul în care am fost găsit din nou – un interval de un an.

A trebuit să procedez cu cea mai mare băgare de seamă pentru a evita să fiu declarat nebun. Mă bântuiau amintirile despre Lege, despre cei doi marinari morţi, despre primejdiile nopţii, despre cadavrul din desişul de trestii. Şi, oricât ar părea de nefiresc, odată cu întoarcerea mea printre oameni s-a produs, în loc de acea încredere şi simpatie la care m-am aşteptat, o stranie accentuare a nesiguranţei şi a fricii pe care o simţisem în timpul şederii mele pe insulă. Nimeni nu voia să mă creadă, eram tot atât de ciudat pentru oameni pe cât fusesem pentru Oamenii-Animale. Ca şi cum aş fi căpătat ceva din sălbăticia naturală a celor cu care trăisem alături.

Se spune că spaima este o boală şi, în orice caz, eu pot mărturisi că, de câţiva ani încoace, o teamă neîncetată şi-a făcut lăcaş în mintea mea, o teamă perpetuă, ca aceea pe care ar resimţi-o un pui de leu, îmblânzit numai pe jumătate. Tulburarea mea a luat cele mai neobişnuite forme. Nu mă puteam convinge că bărbaţii şi femeile pe care îi întâlneam nu erau şi ei nişte Oameni-Animale, ceva mai umani, animale pe jumătate modelate la exterior după chipul unor fiinţe omeneşti, şi că ei vor începe în curând să decadă în animalitate, să-şi arate, unul câte unul, caracterele lor inumane. Am încredinţat cazul meu unui om extrem de priceput, un om care îl cunoscuse pe Moreau şi care părea să dea crezare pe jumătate spuselor mele, un specialist în boli mintale – şi el m-a ajutat foarte mult.

Deşi nu cred că groaza faţă de acea insulă mă va părăsi vreodată cu totul, de cele mai multe ori ea zace undeva în adâncul sufletului meu, un simplu nor îndepărtat, o amintire şi o bănuială vagă; dar sunt momente când micul nor se întinde până ce întunecă întregul cer. Atunci privesc în jur la semenii mei. Şi mă înfricoşez. Văd feţe aspre şi însufleţite, altele întunecate sau ameninţătoare, altele schimbătoare, nesincere; niciuna care să aibă autoritatea calmă a unei fiinţe raţionale. Simt ca şi cum animalul din ei va trebui să iasă la suprafaţă; că degradarea celor de pe insulă se va produce din nou, dar pe o scară mai mare. Ştiu că aceasta este o închipuire, că aceste fantome de bărbaţi şi femei din jurul meu sunt într-adevăr bărbaţi şi femei, bărbaţi şi femei pentru totdeauna, creaturi perfect raţionale, pline de aspiraţii omeneşti şi de griji tandre, eliberate de instincte, nefiind sclavii niciunei Legi fantastice – fiinţe cu totul diferite de Oamenii-Animale. Şi, totuşi, fug de ei, de privirile lor curioase, de întrebările şi sprijinul lor, şi doresc să fiu departe de ei şi singur.

Din această cauză locuiesc în apropierea câmpiei întinse, şi când această umbră mi se aşterne pe suflet, pot să mă refugiez acolo: câmpia pustie este atunci minunată, sub cerul măturat de vânt. Cât timp trăiam în Londra, groaza era aproape insuportabilă. Nu puteam să scap de oameni; glasurile lor pătrundeau prin ferestre; uşile încuiate erau doar o slabă apărare. Pentru ca să lupt cu închipuirea mea ieşeam pe străzi şi acolo miorlăiau în urma mea femei care îmi dădeau târcoale, bărbaţi înfometaţi îmi aruncau pe ascuns priviri invidioase, muncitori palizi şi extenuaţi treceau tuşind pe lângă mine, cu ochii obosiţi şi cu pasul grăbit, ca un cerb rănit care pierde sânge; bătrâni, aduşi de spate şi trişti, treceau mormăind, cu totul nepăsători faţă de ceata zdrenţăroasă a copiilor care râdeau de ei. Atunci mă retrăgeam în vreo

biserică, dar, chiar şi acolo, atât de mare îmi era tulburarea, încât mi se părea că predicatorul trăncănea „gânduri mari“ la fel cum făcea Omul-Maimuţă; sau în vreo bibliotecă, şi acolo feţele atent aplecate deasupra cărţilor păreau doar creaturi răbdătoare aşteptându-şi prada. Deosebit de greţoase îmi păreau chipurile rătăcite şi lipsite de expresie ale oamenilor din trenuri şi omnibuze; nu păreau să fie semenii mei mai mult decât ar fi nişte cadavre, aşa că nu îndrăzneam să călătoresc, până când nu mă asiguram că eram singur. Şi mi se părea că nici eu însumi nu eram o creatură raţională, ci doar un animal chinuit de vreo stranie tulburare mintală, care îl făcea să rătăcească singur, ca o oaie lovită de ameţeală.

Dar aceasta este o stare care acum mă cuprinde – mulţumesc lui Dumnezeu – mai rar. M-am retras din tumultul oraşelor şi mulţimilor şi îmi petrec zilele înconjurat de cărţi pline de înţelepciune, ferestre strălucitoare în această viaţă a noastră, luminate de sufletele radioase ale oamenilor. Văd foarte puţini străini şi nu am decât o locuinţă modestă. Zilele mi le consacru cititului şi experienţelor chimice, iar multe din nopţile senine mi le petrec studiind astronomia. Nenumăratele stele sclipitoare de pe cer, deşi nu ştiu nici cum şi nici de ce, îmi dau o senzaţie de infinită pace şi ocrotire. Acolo, cred eu, în legile vaste şi eterne ale materiei, şi nu în grijile, păcatele şi necazurile zilnice ale oamenilor trebuie să-şi găsească alinarea şi speranţa tot ce este mai presus de animal în noi. Cel puţin aşa sper, deoarece altfel n-aş putea să mai trăiesc. Şi, astfel, în speranţă şi singurătate ia sfârşit povestirea mea.

EDWARD PRENDICK

LUMEA ELIBERATĂ

(1914)

Traducere din limba engleză
Alex Macovescu

Toţi suntem fiinţe ce trăim şi pierim,
Dar luptăm să-mplinim o tainică misiune,
Departe, în largul mării.

Prefaţă

Lumea eliberată a fost scrisă în 1913 şi publicată la începutul anului 1914, fiind ultima dintr-o serie de trei fantezii despre posibil, toate aceste povestiri au ca temă unele eventuale modificări în evoluţia unei puteri contemporane sau a unui grup de forţe. *Lumea eliberată* a fost scrisă în umbra ameninţătoare a Marelui Război. Orice persoană inteligentă din lume simţea apropierea unei catastrofe iminente şi ştia că nu putea fi evitată în niciun chip, dar puţini dintre noi îşi dădeau seama cât de aproape eram de distrugere în prima jumătate a anului 1914. Cititorul se va amuza să afle că aici s-a amânat până în 1956. Normal că va dori să cunoască motivul unei întârzieri atât de mari. Ca profet, autorul mărturiseşte că a fost întotdeauna înclinat să nu se grăbească. Avionul de luptă, de exemplu, a apărut cu douăzeci de ani mai devreme decât a fost anticipat. Cred că dorinţa de nu şoca sensul sceptic pe care îl atribuie cititorul folosirii şi obişnuinţei şi poate o mai puţin lăudabilă înclinaţie de a îngrădi lucrurile are o anumită legătură cu antedatarea unor evenimente principale, dar, în ceea ce priveşte *Lumea eliberată,* a existat, cred, un alt motiv de a tăinui Marele Război, acela de a îngădui chimistului să-şi ducă la bun sfârşit descoperirea energiei atomice. 1956 – sau, în acest caz, 2056 – nici unul din aceşti ani nu e prea târziu pentru revoluţia care încununează capacitatea omului. Şi, în afară de această amânare de peste patruzeci de ani, premisele primei faze a războiului păreau destul de

luminoase; predicţia unei alianţe a Imperiilor Centrale, campania de început prin Ţările de Jos şi trimiterea forţei expediţionare britanice erau, toate, justificate acum şase luni, când s-a publicat cartea. Iar prima parte din capitolul al doilea rămâne şi acum, după ce au avut loc evenimentele, o diagnoză destul de bună în linii mari a chestiunii în cauză. O lovitură reuşită (în Capitolul al II-lea, Partea a doua), în privinţa căruia autorul se poate felicita, este previziunea că, în condiţiile vieţii moderne, i-ar fi absolut imposibil oricărui general să ajungă comandant suprem şi stârnească entuziasmul armatelor fiecărei părţi. Nu mai poate apărea un Alexandru cel Mare sau un Napoleon. Şi, în curând i-am auzit pe oamenii de ştiinţă mormăind „Bătrânii aceştia nebuni“, întocmai cum se prevesteşte în scrierea de faţă.

Acestea sunt, totuşi, detalii minore, iar scăpările din povestire întrec cu mult numărul reuşitelor. Principala teză mai prezintă interes şi astăzi; conform ei, datorită dezvoltării ştiinţei, existenţa statelor şi a imperiilor suverane separate nu mai este posibilă în lume, adică încercarea de a menţine vechiul sistem nu aduce decât catastrofă peste catastrofă pentru omenire şi poate chiar distrugerea speciei noastre. Scopul care îi rămâne prezentului text e să susţină validitatea acestei teze şi să pună în discuţie încetarea războaielor pe pământ. În această ordine de idei, mi-am închipuit că izbucneşte o epidemie de sănătate mintală în rândul şefilor de state şi conducătorilor omenirii. Am înfăţişat bunul-simţ înnăscut al englezilor şi francezilor – căci regele Egbert trebuie să fie „englezul Domnului“ – care au condus omenirea spre un efort dârz şi ferm în vedere salvării şi reconstrucţiei. Însă lucrurile nu au mers aşa, după cum indică notele de subsol din manualele şcolare; e suficient să citiţi ziarele de astăzi. În loc de oneste şi onorabile întruniri ale conducătorilor,

englezul întâlnindu-l pe german şi francezul pe rus, toţi înfrăţiţi prin crime şi dezastre, pe colinele Brissago de lângă Geneva, la celălalt capăt al Elveţiei, o biată Ligă a Naţiunilor (Aliate), exclusiv Statele Unite, Rusia şi majoritatea „popoarelor înrobite“ ale lumii, este alcătuită în taină, privită cu indiferenţă de toată lumea şi face gesturi neputincioase faţă de problemele importante legate de dezastru. Fie catastrofa nu a fost încă destul de mare sau nu a survenit suficient de repede ca să provoace şocul moral necesar sau repulsia morală la fel de necesară. Întocmai cum lumea anului 1913 se deprinsese cu o prosperitate crescândă şi credea că aceasta va spori mereu, acum aceeaşi lume se obişnuieşte din ce în ce mai mult cu ideea alunecării continue pe panta dezintregrării sociale şi crede că poate continua aşa la nesfâşit, fără să se oprească brusc în faţa unui obstacol. Atât de repede se instalează obişnuinţa şi dorinţa, încât pălesc şi cele mai înflăcărate şi asurzitoare lecţii.

Întrebarea dacă e mai posibil să apară un Leblanc, problema dacă mai e posibil să izbucnească o epidemie de sănătate mintală creatoare în lume, care să împiedice continua alunecare pe panta distrugerii sunt acum unele dintre cele mai importante pentru omenire. Fără îndoială că scriitorul, prin însăşi natura sa, este predispus să spere că mai există o astfel de posibilitate. Dar trebuie să admită că vede puţine dovezi în sprijinul ideii că înţelegerea şi voinţa neclintită sunt o forţă eficace care poate stăvile valul năvalnic al pretenţiilor ridicate de oameni. Inerţia ideilor moarte şi a instituţiilor învechite ne poartă spre vâltori. Doar în direcţie opusă există o autentică înţelegere a ideii de bine obştesc care să-i includă pe toţi oamenii, mai presus de orice consideraţii naţionale şi patriotice, iar aceea se concretizează în mişcarea clasei muncitoare din toată lumea. Şi

internaţionalismul muncii este strâns legat de concepţiile unei profunde revoluţii sociale. Dacă pacea lumii urmează să fie câştigată prin internaţionalismul muncii, atunci va trebui dobândită cu preţul celei mai desăvârşite reconstrucţii sociale şi economice şi trecând printr-o fază revoluţionară, care va fi cu siguranţă violentă şi eventual foarte sângeroasă, care se poate prelungi mult timp şi care ar putea în cele din urmă să nu realizeze nimic, în afară de distrugerea societăţii. Cu toate acestea, e clar că doar în rândurile clasei muncitoare şi numai acolo au apărut până acum toate concepţiile despre guvernarea lumii şi pacea mondială. Visul *Lumii eliberate,* un vis în care minţi luminate şi conducători unanim apreciaţi îşi asumă de bunăvoie sarcina de a remodela lumea, a rămas aşadar un vis îndepărtat.

H. G. Wells

Easton Glebe, Dunmow, 1921

PROLOG

Capcane pentru soare

PARTEA ÎNTÂI

Istoria omenirii este istoria dobândirii forţei exterioare. Omul e un animal care foloseşte unelte şi aprinde focul. De la începutul existenţei lui pe pământ, îl vedem sporindu-şi puterea şi armele corporale ale unei fiare dăruite de natură prin căldura arderii şi unelte rudimentare din piatră. Aşa a evoluat din stadiul de maimuţă. Şi s-a dezvoltat mereu. Curând a pus stăpânire pe puterea calului şi a boului, s-a folosit de forţa propulsoare a apei şi a vântului, şi-a înteţit focul suflând în el, iar uneltele lui simple, cu vârful mai întâi din bronz şi apoi din fier, au ajuns mai multe şi mai variate, iar ulterior, mai elaborate şi eficiente. Şi-a adus căldura în locuinţă şi a început să circule mai uşor pe poteci şi drumuri. Şi-a complicat relaţiile sociale şi şi-a sporit eficienţa prin diviziunea muncii. A început să acumuleze cunoştinţe. Invenţie după invenţie, fiecare deschizându-i calea spre multe altele. Întotdeauna depăşindu-şi recordurile, în afară de câte un eşec inevitabil, el face din ce în ce mai multe… Cu un sfert de milion de ani în urmă, omul era un sălbatic, o fiinţă care abia vorbea, adăpostindu-se în peşteri, înarmat cu o cremene cioplită grosolan şi un băţ cu vârful călit în foc; era gol, trăind în mici grupuri

familiale, adesea omorât de un bărbat mai tânăr de îndată ce îi scădea virilitatea. În mare parte din vasta sălbăticie a pământului, l-ai fi căutat în zadar; doar în câteva văi din zone temperate sau subtropicale găseai adăposturile scunde ale micii sale turme, un bărbat, câteva femei, un copil sau mai mulţi.

Nu avea pe-atunci noţiunea de viitor, nu cunoştea altă viaţă decât cea pe care o ducea. Fugea din peştera bântuită de urşi pe stânci pline de minereu de fier, din care îşi va face în viitor săbii şi suliţe; murea de frig peste un strat de cărbune; bea apă tulbure de la lutul din care avea să-şi facă într-o zi căni de porţelan; mesteca boabele de grâu sălbatic pe care le culegea şi se uita visător în ochii păsărilor care se înălţau în zbor şi pe care nu le putea prinde. Sau devenea brusc conştient de mirosul altui mascul şi se ridica în picioare urlând, aceste răcnete informe anticipând avertizările morale încă inexistente. Pentru că era un mare individualist, acest om de la începuturi nu se suporta decât pe sine însuşi.

Aşadar, de-a lungul multor generaţii, acest înaintaş greoi, acest strămoş al nostru, a luptat pentru viaţă, s-a înmulţit şi a pierit, schimbându-se aproape imperceptibil.

Dar s-a schimbat. Dalta aceea tăioasă a necesităţii, care a ascuţit ghearele tigrului de-a lungul timpului şi l-a transformat pe greoiul Orchippus într-un cal agil şi graţios, a lucrat şi asupra lui cel mai mult şi încă lucrează; i-a făcut mâna mai abilă, ochiul mai ager, creierul mai mare, corpul mai armonios; eră de eră, uneltele erau mai bine lucrate, omul mai bine adaptat la nevoile sale. A devenit mai sociabil; turma i s-a mărit; niciun bărbat nu-şi mai alunga sau omora fiii; un sistem de tabuuri îi făceau de suportat pentru el, iar ei îl respectau cât

era în viaţă şi, la puţin timp, chiar şi după moarte, şi îi erau aliaţi împotriva fiarelor şi restului omenirii. (Dar le era interzis să se atingă de femeile din trib, trebuiau să plece şi să-şi răpească femei din alte locuri; iar fiecare fiu se ţinea departe de mama lui vitregă şi se ascundea de ea, ca nu cumva să stârnească furia Bătrânului. Peste tot în lume, chiar şi în ziua de azi, supravieţuiesc aceste inerente tabuuri străvechi.) Şi, încetul cu încetul, peşterile au fost înlocuite de bordeie şi colibe, iar focul mai bine întreţinut şi au apărut învelitori şi veşminte; şi, protejat astfel, omul s-a răspândit în ţinuturile mai reci, ducând hrană cu el şi făcându-şi rezerve – până ce, uneori, neglijata sămânţă de iarbă încolţea din nou, dându-i pentru prima oară ideea de a face agricultură.

Şi astfel au apărut în viaţa lui primele momente de răgaz şi reflecţie.

Omul a început să gândească. Existau momente când era sătul, când poftele şi temerile îi erau toate potolite, când soarele strălucea pe coliba lui şi în ochi îi apăreau sclipiri de gândire. Scrijelea un os şi îi răsăreau în minte imagini şi asemănări pe care le-a cultivat în memorie până au ajuns arta picturii, frământa lutul cald şi moale de pe malurile râului şi găsea plăcere în a repeta aceleaşi modele, îi dădea formă de vase şi descoperea că putea păstra apă în ele. Se uita la şuvoaiele curgătoare şi se întreba de la ce sursă îmbelşugată venea neîncetat râul, clipea din ochi privind soarele şi visa la când avea să-l prindă în capcană, unde îl va ţintui cu lancea pe când apunea în locul său de odihnă dintre colinele îndepărtate. Apoi îl frământa gândul să-i transmită fratelui său că odată chiar o făcuse – sau, cel puţin, că altcineva reuşise – confunda asta cu un alt vis, aproape la fel de îndrăzneţ, că poate într-o zi va putea să vâneze mamuţi; şi aşa a

început ficţiunea – arătând o cale spre înfăptuire – şi măreaţa procesiune de poveşti vizionare.

Zeci şi sute de veacuri, mii şi milioane de generaţii s-a perpetuat viaţa strămoşilor noştri. De la începutul şi până la dezvoltarea acestei faze a existenţei umane, de la prima cremene cioplită rudimentar şi până la uneltele din piatră şlefuită s-au scurs două sau trei mii de secole, zece sau cincisprezece mii de generaţii. Aşa, încetul cu încetul, după standarde umane, a evoluat omul din stadiul de animal. Şi acea primă sclipire a minţii, acea primă istorisire a unei reuşite, acel povestitor cu ochi strălucitori, roşind sub părul său încâlcit, gesticulând înspre ascultătorul neîncrezător, rămas cu gura căscată, luându-l de mână ca să-i menţină atenţia trează, toate acestea au fost cel mai frumos început pe care l-a văzut vreodată omenirea. I-a condamnat pe mamuţi şi a început să instaleze capcanele în care urma să prindă soarele.

Visul acela n-a durat decât un moment din viaţa omului, a cărui principală ocupaţie era să facă rost de hrană, să-şi ucidă semenii şi să procreeze ca animalele. În jurul lui, ascunse de el cu cele mai subţiri din văluri, se aflau sursele neatinse de Putere, ale căror proporţii nu facem nici astăzi mai mult decât să le bănuim. O putere care ar fi putut să-i împlinească orice vis imaginabil. Paşii speciei umane se îndreptau spre ea, însă omul a murit fără s-o cunoască.

În cele din urmă, în văile fertile ale fluviilor calde, unde hrana se găsea din abundenţă şi viaţa era uşoară, omul timpuriu, depăşindu-şi invidiile de mai înainte, devenind, întrucât nevoile sale nu mai erau aşa stringente, mai sociabil, tolerant şi maleabil, a format comunităţi mai mari. Acolo a început diviziunea muncii; unii oameni mai în vârstă s-au consacrat cunoaşterii şi îndrumării, un bărbat puterinic a preluat conducerea în război, iar preotul şi regele au dobândit roluri din ce în ce mai importante în prima tragedie din istoria omenirii. Preotul se îngrijea de perioada propice semănatului şi a strângerii recoltei, precum şi de fertilitatea pământului. Regele hotăra pacea şi războiul. În o sută de văi din zonele calde şi temperate răsăriseră deja oraşe şi temple, cu zeci de mii de ani în urmă. Au înflorit neştiute de istorie, ignorând trecutul şi nebănuindu-şi viitorul, căci scrisul abia urma să fie inventat.

Foarte încet şi-a sporit omul solicitările faţă de bogăţia nesfârşită a Puterii care îi era la îndemână peste tot. A domesticit unele animale, şi-a dezvoltat agricultura făcută întâmplător la început,

transformând-o într-un ritual, a adăugat un metal şi apoi altul la resursele sale, până ce a avut aramă, cositor şi fier şi plumb, aur şi argint care să înlocuiască piatra, a tăiat şi a cioplit lemnul, s-a apucat de olărit, a vâslit în josul râului până a ajuns la mare, a inventat roata şi şi-a făcut primele drumuri. Dar principala sa activitate timp de peste o sută de veacuri a fost să se încadreze pe sine şi pe alţii în societăţi din ce în ce mai mari. Istoria omenirii nu constă doar în cucerirea puterii exterioare; ci înseamnă în primul rând lupta contra temerilor şi ferocităţii, a acelui egocentrism şi puternică animalitate care îi leagă omului mâinile pentru a nu-şi lua moştenirea. Maimuţa din noi încă nu suportă asocierea. Din zorii erei pietrei şlefuite şi până la înfăptuirea Păcii Mondiale, omul a avut de-a face mai ales cu sine şi semenul său, apucându-se de negustorie, târguindu-se, dând legi, înrobindu-i pe alţii, cucerind, exterminând, iar fiecare mic adaos de Putere l-a orientat pe dată şi îl îndreaptă întotdeauna spre scopurile luptei sale confuze şi complicate pentru socializare. A-şi încadra şi a-şi cuprinde semenii într-o comunitate cu acelaşi scop a devenit ultimul şi cel mai important instinct al său. Încă înainte să se termine ultima perioadă a pietrei şlefuite din epoca de piatră, omul devenise un animal politic. A făcut descoperiri uimitor de vaste în sine însuşi, mai întâi număratul, apoi scrisul şi ţinerea unei evidenţe a evenimentelor, şi, odată cu acestea, comunităţile sale orăşăneşti au început să se extindă şi să domine alte ţinuturi; primele imperii şi legi scrise au apărut în văile Nilului, Eufratului şi ale marilor fluvii din China. Bărbaţii s-au specializat în războaie şi au guvernat ca soldaţi şi cavaleri. Mai târziu, când corăbiile au ajuns mai sigure, Mediterana, care fusese în trecut o barieră, a devenit o rută principală şi, în cele din urmă, dintr-o învălmăşeală de state piratereşti, a ajuns teatrul marii lupte dintre Cartagina şi Roma. Istoria

Europei este istoria victoriei şi a decăderii Imperiului Roman. Fiecare monarh care a ajuns pe un tron european, până la ultimul, l-a imitat pe Cezar, indiferen că şi-a spus Kaiser, Ţar, Imperator sau Kasir-i-Hind. În raport cu durata vieţii omului, s-a scurs un timp enorm între prima dinastie din Egipt şi apariţia aeroplanului, dar pe scara trecutului, privind în urmă la cei care au făcut eoliţii, parcă totul s-a întâmplat ieri.

În această perioadă de peste două sute de secole, etapă a statelor războinice, când minţile oamenilor erau preocupate îndeosebi de politică şi agresiune reciprocă, pogresul lor în dobândirea Puterii exterioare a fost lent – şi totuşi rapid în comparaţie cu progresul înregistrat în epoca de piatră, dar lent în comparaţie cu cel din era de descoperiri sistematice în care trăim acum. Între perioada timpurie a Egiptului şi aceea când Cristofor Columb era copil, oamenii nu şi-au modificat pre mult armele şi tacticile de luptă, nici metodele folosite în agricultură sau navigaţie, nici cunoştiinţele despre lumea locuibilă sau instrumentele şi uneltele din viaţa de familie. Desigur, au existat invenţii şi schimbări benefice, dar şi regrese; se descopereau unele lucruri, apoi erau uitate din nou; una peste alta, a existat progres, dar fără etape; viaţa ţăranului a rămas la fel; preoţi, negustori şi meşteşugari în oraşe şi nobili cu domeniile lor, iar conducători, doctori, femei chibzuite, soldaţi şi marinari existau deja în Egipt, China, Asiria şi Europa de Sud-Est la începutul acestei perioade, iar toţi făceau cam aceleaşi lucruri şi duceau cam aceeaşi viaţă ca în Europa anului 1500. Excavatoarele englezilor au reuşit în anul 1900 să sape în ruinele Babilonului şi Egiptului şi să dezgroape documente legale, relatări despre viaţa de familie şi scrisori familiale, pe care le-au citit apoi cu cea mai deplină înţelegere. Au fost mari schimbări în religie şi

morală de-a lungul acestei perioade, s-au succedat imperii şi republici, Italia a încercat să facă un amplu experiment în privinţa sclaviei şi, într-adevăr, sclavia a fost reluată din nou şi din nou, dar a dat greş mereu, aşa că a mai trebuit testată o dată în Lumea Nouă şi iar respinsă; creştinismul şi mahomedanismul au desfiinţat mii de culte religioase mai rafinate, dar, în fond, acestea au fost adaptări treptate ale omenirii la condiţiile materiale ce păreau stabilite pentru totdeauna. Pentru gândirea umană din toată această perioadă, ideea unor schimbări radicale în condiţia materială a vieţii va fi fost cu totul stranie.

Totuşi, visătorul, povestitorul, apăruse deja în Evul Mediu şi aştepta ocazia de a se remarca printre preocupări istovitoare, veniri şi plecări, războaie şi procesiuni, construirea de castele şi catedrale, arte şi iubiri, mici acte de diplomaţie şi duşmănii veşnice, cruciade şi călătorii comerciale. Nu se mai gândea la libertatea nemărginită a sălbaticului din epoca de piatră; explicaţiile constrângătoare ale oricărui lucru îi blocau calea; dar făcea reflecţii cu un creier mai bun, se aşeza liniştit şi privea traiectoria circulară a miilor de stele de pe cer, meditând asupra monedei şi cristalului din mâna sa. De câte ori aveau un răgaz pentru gândire, oamenii de atunci nu se mulţumeau cu aparenţa lucrurilor, cu asigurările oferite de religie, căci îi tulbura sensul unor simboluri nedescifrate din lumea înconjurătoare, punând sub semnul întrebării caracterul definitiv al înţelepciunii dogmatice. În toate epocile istoriei au existat oameni care venea o auzeau o şoaptă rostită de lucrurile necunoscute din preajma lor. Odată ce desluşeau acest glas tainic, nu mai puteau să ducă o viaţă normală ori să se mulţumească cu lucrurile obişnuite. Şi credeau cu tărie nu numai că întreaga lume e asemenea unei cortine pictate, care acoperă

lucruri neştiute, dar şi că dezlegarea acestor taine înseamnă Putere. Până atunci, Puterea le venise oamenilor din întâmplare, dar acum existau aceşti împătimiţi care o căutau printre obiecte rare, ciudate şi greu de înţeles, uneori găsind vreun lucru bizar, dar utilizabil, alteori amăgindu-se cu o descoperire doar închipuită, câteodată crezând că au găsit ce căutau. Oamenii de rând râdeau de aceşti excentrici sau îi găseau plictisitori şi îi tratau prost, sau, cuprinşi de teamă, făceau din ei sfinţi sau vrăjitori şi magicieni, sau, invidiindu-i, îşi puneau speranţa în aceste făpturi providenţiale; dar cea mai mare parte din ei nici nu îi băgau în seamă. Totuşi, în vinele lor curgea acelaşi sânge cu al omului care visase să înfrunte mamutul; toţi aveau aceeaşi origine şi erau din acelaşi neam cu el; şi lucrul pe care îl căutau cu multă nesăbuinţă era capcana în care vor prinde într-o zi soarele.

Un astfel de om a fost Leonardo da Vinci, care s-a dus la curtea ducelui de Sforza din Milano cu un aer de demnitate nepăsătoare. Caietele sale sunt pline de profeţii subtile şi ingenioase anticipări ale metodelor de zbor folosite de primii aviatori. Dürer a fost asemenea lui, iar Roger Bacon – pe care franciscanii l-au redus la tăcere – o minte înrudită cu a lui. Un astfel de om, care a trăit într-unul dintre oraşele antice, a fost şi Heron din Alexandria, care şi-a dat seama de puterea aburului cu nouăsprezece secole înainte să fie folosită pentru prima dată. Şi mai devreme a fost Arhimede din Siracuza, iar înaintea lui, legendarul Dedal din Cnossos. De-a lungul istoriei consemnate, ori de câte ori exista un scurt răgaz de la război şi violenţă, apăreau căutătorii. Şi printre ei se aflau şi jumătate din alchimişti.

Atunci când Roger Bacon a aprins prima grămăjoară de praf de puşcă, s-ar fi putut crede că oamenii vor inventa imediat motorul cu explozie. Dar ei nu vedeau nimic de acest gen. Încă nu îşi imaginau asemenea lucruri; cunoştinţele lor de metalurgie erau total insuficiente ca să producă astfel de maşinării, chiar dacă ei le-ar fi visat. Pentru un timp, nu au putut să facă aparate destul de solide ca să reziste acestei noi forţe, nici măcar în scopul de a lansa o rachetă. Primele lor puşti aveau butoiaşul din lemn învelit în cupru, iar omenirea a aşteptat peste cinci sute de ani să apară motorul cu explozie.

Chiar şi când cercetătorii descopereau ceva, pe-atunci era drum lung până când lumea se putea folosi de aceste invenţii, în caz că n-aveau cele mai

simple şi evidente ţeluri. Dacă nu era cu totul orb la energiile nefolosite din jur, spre deosebire strămoşul său din paleolitic, omul avea, în cel mai bun caz, vederea slabă.

A durat mult până să fie descoperite energia latentă a cărbunelui şi forţa aburului şi să influenţeze viaţa oamenilor.

Fără îndoială că multe dispozitive ca „jucăriile“ lui Heron s-au născocit şi uitat de-a lungul timpului, pe la curţi şi palate, dar cărbunele a trebuit scos din mină şi ars cu fier din belşug, înainte să-şi dea oamenii seama că era mai mult decât o simplă curiozitate. Şi trebuie să remarcăm că prima sugestie consemnată de a folosi forţa aburului s-a făcut la vreme de război; există o broşură elizabetană în care se propune să se tragă în duşman cu sticle de fier cu capac, pline cu apă fierbinte. Mineritul cărbunilor pentru combustibil, topirea fierului la o scară mai mare decât până atunci, motorul cu abur, locomotiva, vaporul cu aburi s-au succedat unul după altul într-o ordine bazată pe necesitatea logică. Există un capitol cât se poate de interesant şi de instructiv în istoria inteligenţei umane – istoria aburului de la începuturile sale, când nu era decât un simplu fapt în conştiinţa omului, până la perfecţiunea marilor turbine, care au precedat utilizarea forţei atomice. Aproape orice fiinţă umană trebuie să fi văzut aburi, dar fără curiozitate, timp de multe mii de ani; îndeosebi femeile care încălzeau mereu apă, o fierbeau, observând aburii care se ridică de la suprafaţa ei şi capacele oalelor dansând, mânate de furia lor; milioane de oameni din diferite epoci trebuie să fi văzut aburul scoţând pietre din vulcani, ca pe nişte mingi de cricket, şi transformând piatra ponce în spumă; şi totuşi, poţi scotoci mult şi bine în documentele istorice – scrisori, cărţi, inscripţii, picturi – o sclipire de

înţelegere a faptului că aici era forţa, aici era puterea de care se putea folosi omul… Apoi, deodată, acesta a înţeles, căile ferate s-au răspândit ca o reţea pe tot globul, iar vapoarele cu aburi, din ce în ce mai mari, şi-au început uimitoarea luptă împotriva vântului şi valurilor.

Aburul a fost prima din noile puteri, a marcat începutul Erei Energiei, care urma să încheie lunga perioadă a Statelor Războinice.

Dar a mai durat mult până când oamenii şi-au dat seama de importanţa acestei noutăţi. Nu voiau să recunoască, nu erau în stare să sesizeze că apăruse ceva fundamental, care avea să le schimbe necesităţile imemoriale. Au numit locomotiva „cal de fier“ şi au pretins că făcuseră cea mai elementară dintre înlocuiri. Maşinile cu abur şi producţia fabricilor revoluţionau vizibil condiţiile producţiei industriale, populaţia pleca de la ţară încontinuu, în număr mare, şi se concentra de acum în mase incredibile în câteva oraşe, hrana le venea de la distanţe enorme pe o scară care făcea din singurul precedent, vasele cu grâne din Roma imperială, un incident minor; şi o amplă migraţie a popoarelor între Europa şi Asia de Vest şi America era în plină desfăşurare, dar nimeni nu pare să-şi fi dat seama că ceva nou apăruse în viaţa omului, un ciudat turbion, cu totul diferit de rotaţiile şi schimbările precedente, un turbion asemenea apei învolburate care iese când se deschid în sfârşit porţile stăvilarului după o lungă perioadă de acumulare a apei liniştite…

Englezul sobru de la sfârşitul secolului al XIX-lea putea să se aşeze la micul dejun, unde să aleagă între ceai de Ceylon sau cafea din Brazilia, să mănânce un ou din Franţa cu nişte şuncă daneză, sau să savureze un cotlet de berbec din Noua Zeelandă, să-şi termine masa cu o banană din

Indiile de Vest, să arunce o privire la ultimele ştiri din toată lumea, să verifice preţul actual al investiţiilor sale din Africa de Sud, Japonia şi Egipt şi să le spună celor doi copii pe care i-i dăruise soţia (în loc de opt, câţi avusese tatăl său) că, în opinia sa, lumea se schimbase foarte puţin. Ei trebuiau să joace cricket, să fie mereu corect tunşi, să meargă la vechea şcoală la care fusese şi el, să chiulească de la orele la care lipsise şi el, să înveţe câteva fragmente din Horaţiu, Virgiliu sau Homer ca să-i impresioneze pe bădărani, şi totul va fi foarte bine pentru ei…

Electricitatea, deşi a fost observată înaintea aburului, a pătruns masiv în viaţa de zi de zi a oamenilor cu câteva decenii înainte de exploatarea celui din urmă. Şi electricitatea, în ciuda faptului că era peste tot în jurul lui, i-a rămas necunoscută omului vreme îndelungată. Putea exista ceva mai puternic decât electricitatea care să-i atragă atenţia? Tuna în urechile omului, i se arăta sub formă de fulgere orbitoare, uneori îl şi ucidea, dar el nu a văzut-o ca pe un lucru care merita studiat. Îi intra în casă odată cu pisica, într-o zi uscată, şi pârâia insinuant de câte ori îi mângâia blana. Scotea scântei din metale când erau frecate… Până în secolul XVI, nu există nicio consemnare cum că s-ar fi întrebat cineva de ce pârâie blana pisicii sau de ce părul nu se lasă pieptănat într-o zi geroasă. Nenumăraţi ani, omul se pare că s-a descurcat foarte bine fără să se gândească nicio clipă la acest fenomen; până când acest nou spirit al Căutătorului s-a aplecat asupra acestuia.

Oare de câte ori nu s-au văzut lucruri pe care omul nu le-a considerat importante, înainte să le privească ochiul iscoditor şi să vină momentul vizionar? Gilbert, doctorul de curte al reginei Elizabeta, a fost primul care şi-a frământat mintea cu privire la obiecte precum chihlimbarul frecat, cioburi de sticlă, mătase şi şerlac, şi astfel a deschis mintea omului asupra existenţei acestui fenomen universal. Dar, chiar şi după aceea, ştiinţa electricităţii a rămas aproape două sute de ani o serie de fapte ciudate, legate poate de magnetism – o simplă presupunere – sau poate de trăsnet. Picioare de broască trebuie să fi atârnat de cârlige din cupru, sub grilaje de fier, şi să fi tresărit în

nenumărate ocazii, înainte să le observe Galvani. Cu excepţia paratrăsnetului, au trecut două sute cincizeci de ani de la Gilbert până ca electricitatea să nu mai fie privită ca o curiozitate ştiinţifică şi să fie introdusă în viaţa oamenilor de rând…

Apoi, deodată, în jumătatea de secol dintre anii 1880 şi 1930 a înlocuit maşina cu aburi şi a preluat tracţiunea, a eliminat orice altă modalitate de încălzire a locuinţelor, a desfiinţat distanţele cu ajutorul telegrafului şi al telefotografului…

Dar cel puţin o sută de ani după ce a început revoluţia ştiinţifică a existat o extraordinară reticenţă faţă de descoperiri şi invenţii e. Fiecare lucru nou s-a pus în practică, în ciuda unui scepticism care se transforma uneori în ostilitate. Un scriitor care a abordat astfel de teme ne oferă relatarea unei conversaţii amuzante în familie, care a avut loc, potrivit spuselor sale, în anul 1888, cam cu zece ani înainte ca primii aviatori să înceapă să zboare. Ne povesteşte cum stătea în biroul său şi discuta cu băieţelul lui.

Băieţelul avea o mare problemă. Simţea nevoia să vorbească foarte serios cu tata, dar, fiind un copil cu mult bun-simţ, nu voia să-l deranjeze. Iată conversaţia dintre ei.

– Aş dori, tăticule, a spus micuţul, intrând în subiect, să nu mai scrii toate chestiile astea despre zburat. Tipii ăştia mă enervează.

– Aşa! a replicat tatăl.

– Şi moş Broomie, adică dirigintele, mă enervează. Toată lumea mă scoate din sărite.

– Dar omul va zbura în curând.

Băieţelul era prea bine-crescut ca să spună ce părere are despre asta.

– Oricum, a zis el, aş vrea să nu mai scrii despre asta.

– Tu vei zburade multe ori în viaţa ta, l-a asigurat tatăl său.

Copilul părea nefericit.

Tatăl lui ezita. Apoi a deschis un sertar şi a luat de acolo o fotografie neclară şi pătată.

– Vino să vezi, l-a rugat.

Micuţul a ocolit masa şi s-a apropiat de el. În fotografie era un pârău cu o pajişte după el şi câţiva copaci, iar în aer, un obiect negru, ca un creion, cu aripi plate de fiecare parte. Era prima imagine a întâiului aparat mai greu decât aerul care s-a menţinut în aer prin forţă mecanică. Pe margine era scris: „Ne înălţăm tot în sus! De la S.P. Langley, Institutul Smithsonian, Washington."

Tatăl s-a uitat să vadă ce efect are dovada asupra fiului său.

– Ei bine? l-a întrebat.

– Ăsta, a spus şcolarul, după ce s-a gândit puţin, e doar un model.

– Astăzi model, mâine de-adevăratelea.

Băiatul parcă nu ştia cu cine să ţină. Apoi s-a hotărât să ţină cu ce îi părea a fi un adevăr universal.

– Dar moş Broomie, a zis el, le-a spus tuturor băieţilor din clasă nu mai departe de ieri că „niciun om nu va zbura niciodată". Nimeni, susţine el, care a împuşcat vreodată în aripă o potârniche sau un fazan n-o să creadă niciodată ceva de genul ăsta…

Totuşi, băiatul a trăit suficient ca să traverseze Atlanticul cu un aparat de zbor şi să publice amintirile tatălui său.

La sfârşitul secolului al XIX-lea, aşa cum stau mărturie o mulţime de pasaje din literatura vremii, se credea că, dacă omul avusese în cele din urmă succese şi profitase de pe urma preocupărilor sale legate de aburul care îl opărea şi electricitatea care fulgera şi bubuia spre el din cer, acest lucru constituia o uimitoare şi probabil culminantă dovadă a inteligenţei sale, precum şi a îndrăznelii manifestate în gândire. Sentimentul de *nunc dimittis* [28] se răspândea prin unele dintre aceste scrieri. „Marile descoperiri s-au făcut“, constata Gerald Brown în compendiul său despre veacul al XIX-lea. „Pentru noi a rămas puţin, doar să rezolvăm chestiunile de detaliu.“ Spiritul căutătorului era încă o raritate în lume; educaţia se făcea fără pricepere, fără a se insista pe stimularea elevilor, cu metode rigide, nefiind prea preţuită, iar puţini erau oamenii care îşi dădeau seama pe atunci că ştiinţa se afla pe baze şubrede şi descoperirile abia începuseră. Nimeni nu părea să se teamă de ştiinţă şi posibilităţile ei. Însă acum, în loc de câteva zeci de cercetători, erau multe mii, iar pentru o idee ce trecea dincolo de cortina aparenţelor în 1800 acum apăruseră cu sutele. De pildă, chimia, care se mulţumise cu studiul atomilor şi moleculelor în cea mai mare parte a secolului, se pregătea acum să facă un mare pas înainte, care avea să revoluţioneze ireversibil toată viaţa omului.

Ne putem da seama uşor de cât de nedezvoltată era ştiinţa pe atunci, dacă ne gândim la problema compoziţiei aerului. Aceasta a fost determinată de acel ciudat geniu singuratic, acel om misterios, acea inteligenţă analitică şi pătrunzătoare pe nume

Henry Cavendish, care şi-a făcut descoperirea spre sfârşitul secolului al XVIII-lea. A făcut o treabă excelentă. A separat toate componentele cunoscute ale aerului cu o precizie absolut remarcabilă; a şi consemnat că avea unele îndoieli în privinţa purităţii azotului. Timp de peste o sută de ani, determinările sale au fost repetate de chimişti din lumea întreagă; aparatura i-a fost păstrată la Londra ca o comoară; a devenit, aşa cum se spunea, un „clasic"; şi la fiecare dintre nenumăratele reluări ale experienţei sale, acel element insidios care e argonul se ascundea prin azot (împreună cu o cantitate infimă de heliu şi urme de alte substanţe, şi, în mod categoric, toate indiciile care puteau conduce spre noi evoluţii în chimia secolului XX argonul le scăpau de fiecare dată printre degete chimiştilor care îi reluau procedura.

Deci mai poate exista vreo urmă de îndoială că, până în zorii secolului XX, descoperirile ştiinţifice se datorau mai degrabă unei serii de întâmplări fericite decât cuceririi sistematice a naturii?

Totuşi, spiritul cercetării se răspândea constant în lume. Nici măcar învăţătorul de la şcoală nu putea să-l împiedice. Căci, în loc de o mână de elevi care îşi puneau întrebări şi manifestau curiozitate faţă de secretele naturii în veacul al XIX-lea, acum, la începutul secolului XX, mari mulţimi se eliberau de îngrădirile gândirii şi de viaţa fără orizont de până atunci şi îşi făceau apariţia peste tot în lume, în Europa, în America de Nord şi de Sud, în Japonia sau China.

În anul 1910, părinţii tânărului Holsten, care avea să fie considerat de o întreagă generaţie de oameni de ştiinţă „cel mai mare chimist european", stăteau într-o vilă de lângă San Domenico, între Fiesole şi Florenţa. El avea pe atunci doar 15 ani, dar se

remarcase deja ca matematician şi avea o imensă poftă de cunoaştere şi înţelegere. Fusese atras îndeosebi de misterul fosforescenţei şi aparenta sa lipsă de legătură cu orice sursă de lumină. Avea să relateze mai târziu, în memorii, cum urmărea zborul şi strălucirea licuricilor printre copacii întunecaţi din grădina vilei, în nopţile calde din Italia, cum îi prindea şi îi ţinea în colivii, îi diseca, studiindu-le în amănunt anatomia, şi cum începuse să experimenteze efectul gazelor şi al anumitor temperaturi asupra luminii răspândite de aceste insecte. Apoi un dar al norocului – o jucărioară ştiinţifică inventată de Sir William Crookes, un mic aparat numit spintariscop, în care particulele de radiu acţionau asupra sulfurii de zinc, făcând-o luminoasă – i-a dat ideea să asocieze cele două serii de fenomene. A fost o asociere fericită pentru cercetările sale. A fost de asemenea o întâmplare rară şi norocoasă că un tânăr cu talent la matematică a avut o asemenea curiozitate.

Şi, pe când tânărul Holsten se ocupa de licuricii din Fiesole, un oarecare profesor de fizică, pe nume Rufus, ţinea o serie de conferinţe despre radiu şi radioactivitate la Edinburgh. Erau prelegeri care atrăgeau destul interes. Îşi expunea ideile într-un mic amfiteatru care devenea din ce în ce mai aglomerat pe măsură ce continua cursul. La ultima sa conferinţă, era multă lume până şi în rândurile din spate, aflate aproape de tavan, iar unii oameni stăteau în picioare, fără să se simtă obosiţi, atât de fascinante li se păreau ideile sale. Mai ales un tânăr din ţinuturile de sus, mai bătut în cap, cu părul vâlvoi, stătea, înconjurându-şi genunchii cu mâinile lui mari şi roşii şi sorbindu-i fiecare cuvânt, cu ochi strălucitori, obraji îmbujoraţi şi urechi care parcă îi luaseră foc.

– Şi aşa, spunea profesorul, observăm că acest radiu, care părea la început să fie o extraordinară excepţie, o nebunească inversare a tot ce fusese temeinic stabilit şi fundamental în alcătuirea materiei, este de fapt la fel ca restul elementelor. Reacţionează în mod vizibil şi puternic, de aceeaşi manieră ca toate celelalte elemente, dar cu o încetineală imperceptibilă. Este ca o singură voce care ţipă tare, deranjând mulţimea de respiraţii liniştite din întuneric. Radiul este un element ce se dezintegrează în fărâme care se răspândesc pretutindeni. Dar, poate că toate elementele fac acelaşi lucru, doar că într-un ritm mai puţin perceptibil. Uraniul – în mod sigur; toriul – elementul existent în acest înveliş de gaz incandescent – cu siguranţă; actiniul, la fel. Şi cred că de-abia începem lista. Acum ştim că atomul, pe care odată îl credeam tare, impenetrabil, indivizibil

şi fiind cea mai mică particulă de materie neînsufleţită, este o adevărată sursă de imensă energie. Acesta este cel mai minunat lucru care reiese din toată această lucrare. Cu puţin timp în urmă, ne gândeam la atomi ca la un fel de cărămizi, un material solid de construcţie, o substanţă, mase de materie fără viaţă, dar iată! Aceste cărămizi sunt lăzi, cufere de comori, cutii pline cu o forţă din cele mai intense. Această sticluţă conţine cam jumătate de kilogram de oxid de uraniu; adică aproximativ 400 grame din elementul uraniu. Valorează cam o liră sterlină. Iar în această sticlă, doamnelor şi domnilor, în atomii din ea, stă în adormire cel puţin aceeaşi cantitate de energie pe care am putea s-o obţinem prin arderea a 160 de tone de cărbune. Dacă, la o poruncă, aş putea elibera brusc acea energie aici şi acum, ne-ar spulbera pe dată şi ar face praf totul din jurul nostru. Dacă aş putea s-o folosesc la acţionarea unui dispozitiv de iluminat, oraşul Edinburgh ar străluci ca o stea o săptămână. Dar în prezent nimeni nu ştie, nimeni n-are idee cum ar putea să facă această bucată de materie să accelereze eliberarea rezervelor pe care le conţine. Încet, uraniul se transformă în radiu, iar radiul într-un gaz numit emanaţie de radiu, iar acesta se preface în ceea ce numim radiu A. Şi tot aşa, procesul continuă, eliberând energie în fiecare fază, până când ajunge în ultima etapă, care este, din câte ştim acum, plumbul. Dar nu putem accelera procesul.

– Înţeleg, bătrâne! a şoptit flăcăul încet la minte, cu mâinile sale roşii încleştate pe genunchi, ţinându-i ca într-o menghine. Înţeleg ce spui, bătrâne. Continuă! Dă-i înainte!

Profesorul şi-a reluat discursul după o scurtă pauză.

– De ce se produce această schimbare treptat? a întrebat el. De ce se dezintegrează doar o fărâmă de radiu în fiecare secundă? De ce se divizează aşa de încet şi cu atâta precizie? De ce nu se transformă dintr-odată în radiu toată cantitatea de uraniu şi întreaga cantitate de radiu în următorul element? De ce are loc dezintegrarea cu ţârâita, şi nu *en masse*? Să presupunem că am putea găsi acum un mod de a o accelera.

Flăcăul cel încet la minte a dat imediat din cap aprobator. Minunata idee inevitabilă se apropia. Şi-a tras genunchii până aproape de bărbie şi s-a legănat pe locul lui, vizibil entuziasmat.

– Şi de ce nu? a întrebat el, repetând apoi: De ce nu?

Profesorul şi-a ridicat degetul arătător.

– Date fiind aceste cunoştinţe, a spus el, gândiţi-vă la ce am fi în stare să facem! Nu numai că vom fi în stare să folosim uraniul şi toriul; nu numai că vom avea o sursă de energie atât de puternică, încât omul va duce într-o mână energia necesară pentru iluminatul unui oraş timp de un an, pentru a ataca şi distruge o flotă de război sau pentru a propulsa un pachebot gigantic peste Atlantic, dar vom avea şi un indiciu care ne va ajuta, până la urmă, să accelerăm procesul de dezintegrare a tuturor celorlalte elemente, la care descompunerea este încă atât de lentă, încât nu poate fi înregistrată de instrumentele noastre de măsurare. Fiecare fărâmă de materie solidă din lume va deveni o sursă de forţă concentrată, aflată la îndemână. Vă daţi seama, doamnelor şi domnilor, ce ar însemna toate acestea pentru noi?

Capul cu părul vâlvoi s-a înclinat în semn de aprobare.

– Ah, dă-i înainte! Continuă.

– Va însemna o schimbare în modul de viaţă al oamenilor, pe care o pot compara doar cu descoperirea focului, care l-a făcut pe om mai presus de animale. Stăm astăzi în faţa radioactivităţii aşa cu stătea strămoşul nostru în faţa focului înainte să fi învăţat cum să-l aprindă. Pe-atunci îi părea doar o ciudăţenie, asupra căreia nu deţinea control, o flacără pe vârful unui vulcan, o pălălaie distrugătoare ce străbătea pădurea. Aşa cunoaştem şi noi astăzi radioactivitatea. Aceştia sunt zorii unei noi zile pentru umanitate. La apogeul acestei civilizaţii, care a început cu cremenea cioplită şi băţul de aprins focul al sălbaticului, tocmai când devine evident că nevoile noastre crescânde nu pot fi susţinute la nesfârşit de actualele surse de energie, descoperim deodată posibilitatea unei civilizaţii cu totul noi. Energia de care avem nevoie pentru însăşi existenţa noastră şi pe care Natura încă ne-o oferă cu atâta zgârcenie, este de fapt ferecată în cantităţi inimaginabile, peste tot în jurul nostru. În prezent, nu putem descuia lacătul, dar…

S-a oprit din vorbit. Apoi şi-a coborât atât de mult vocea, că toată lumea a trebuit să ciulească urechile ca să-l audă.

–… vom putea.

Şi-a ridicat din nou degetul descărnat, singurul gest pe care îl făcea.

– Iar apoi… a spus el. Apoi, această luptă neîntreruptă pentru existenţă, acest efort necontenit de a trăi din puţinul surplus al energiilor Naturii va înceta să mai fie soarta Omului. El va păşi de pe culmea acestei civilizaţii spre începutul următoarei. N-am destulă elocvenţă, doamnelor şi domnilor, pentru a da glas viziunii mele despre

destinul material al Omului, care îmi apare în faţa ochilor. Văd continente pustii preschimbate în câmpii rodnice, polii eliberaţi de tirania gheţii, întreaga lume redevenind un Rai. Văd puterea omului ajungând departe, până la stele…

S-a oprit brusc să-şi tragă sufletul, într-un fel pe care mulţi actori sau oratori l-ar fi invidiat.

Conferinţa luase sfârşit, publicul a rămas tăcut câteva clipe, a oftat, a început să-şi facă simţită prezenţa, agitându-se, foindu-se, pregătindu-se de plecare. S-a făcut mai multă lumină şi ceea ce fusese până atunci o masă nedesluşită de siluete s-a transformat într-o forfotă luminoasă şi confuză. Unii le făceau semne prietenilor, alţii se îngrămădeau la catedră să cerceteze aparatura lectorului şi să-şi copieze diagramele lui. Dar flăcăul cel greu de cap, cu părul vâlvoi, nu voia să piardă nimic din detaliile care îi dăduseră idei. Voia să rămână singur cu ele; şi-a croit drum cu coatele, ca un bădăran, şi a arborat un aer încruntat şi duşmănos, de teamă ca nu cumva să-i adreseze cineva cuvântul, să nu pătrundă în aura lui strălucitoare de entuziasm.

A cutreierat străzile cu o expresie de extaz pe faţă, ca aceea a unui sfânt care are viziuni. Avea braţe disproporţionat de lungi şi picioare ridicol de mari.

Trebuia să fie singur, să ajungă undeva sus, să scape de mulţimea de oameni simpli pe care îi vedea în fiecare zi.

S-a îndreptat spre culmea Arthur's Seat [29] şi acolo a stat mult timp în lumina aurie a soarelui în amurg, aproape nemişcat, doar că din când în când repeta în şoaptă nişte fraze importante, care îi rămăseseră în minte.

– Dacă, îşi spunea, dacă am putea să descuiem lacătul…

Soarele apunea după dealurile din depărtare. Deja nu mai răspândea raze – un glob de aur roşiatic, atârnând peste grămada de nori care aveau să-l înghită curând.

– Ah! a exclamat tânărul. Ah!

Într-un final, a părut că iese din transă şi soarele cel roşu i s-a arătat în faţa ochilor. S-a uitat lung la astru, la început fără o sclipire de inteligenţă, iar apoi s-a concentrat treptat asupra lui. În minte i-a răsunat un straniu ecou, al unei închipuiri ancestrale, acea închipuire din sălbatica epocă de piatră, din care se alesese praful în trecerea lentă a timpului de două sute de mii de ani încoace.

– Chestia aia vechea, a spus el – şi îi străluceau ochii, iar mâna lui a făcut un gest de parcă ar fi vrut să înhaţe; chestia aia roşie şi veche… E tot acolo.

I

Noua sursă de energie

PARTEA ÎNTÂI

Deja pusă în discuţie de savanţi ca Ramsay, Rutherford şi Soddy, la începutul secolului XX, problema inducerii radioactivităţii la elementele mai grele, eliberându-se astfel energia internă a atomilor, a fost rezolvată printr-o minunată combinaţie de inducţie, intuiţie şi noroc, de Holsten încă din anul 1933. De la prima detectare a radioactivităţii şi până la întâia folosire a acesteia în scopurile omului a trecut ceva mai mult de un sfert de secol. În cei douăzeci de ani care au urmat, într-adevăr, unele dificultăţi minore au dejucat orice remarcabilă aplicare practică a succesului său, dar esenţialul se făcuse: în anul acela omul a trecut, în calea sa spre progres, de această nouă barieră. Holsten a indus dezintegrarea atomică într-o minusculă particulă de bismut, care a explodat violent, rezultând un gaz dens, cu o radioactivitate foarte mare, care s-a dezintegrat la rândul său pe parcursul a şapte zile. Doar după încă un an de muncă a reuşit chimistul să demonstreze practic că ultimul rezultat al acestei rapide eliberări de energie era aurul. Însă experienţa s-a realizat cu preţul pieptului băşicat al cercetătorului şi al unui deget rănit, dar, în clipa în care fărâma invizibilă de bismut a scânteiat, eliberând un şuvoi de

energie, Holsten a ştiut că deschisese un nou drum pentru omenire, oricât de îngust şi întunecos părea, către lumea unor forţe nelimitate. A menţionat toate acestea în ciudata sa autobiografie sub formă de jurnal, o scriere care, până în acel moment de seamă, nu fusese alcătuită decât din speculaţii şi calcule şi care a devenit deodată o uimitoare relatare a propriilor senzaţii şi emoţii, pe care le putea înţelege oricine.

E adevărat că, în expresii incomplete şi adesea doar cuvinte izolate, ceea ce nu-i micşorează câtuşi de puţin vioiciunea, chimistul oferă o descriere a celor 24 de ore de după ce demonstrase corectitudinea complicatelor sale calcule şi ipoteze. „M-am gândit că nu o să dorm," scrie el – cuvintele omise sunt puse între paranteze – (din cauză că) mă dureau mâna (şi) pieptul (şi) mă întrebam ce am realizat… Am dormit ca un prunc."

S-a simţit ciudat şi zăpăcit a doua zi de dimineaţă; nu avea nimic de făcut; locuia singur într-un apartament din Bloomsbury, aşa că a hotărât să se ducă la Hampstead Heath, loc pe care îl ştia de mic ca fiind un teren de joacă plăcut. A luat metroul care devenise pe atunci un mijloc obişnuit de transport dintr-o parte în cealaltă a Londrei, şi a mers pe jos de-a lungul străzii Heath, de la staţia de metrou şi până a ajuns în câmp deschis. A dat de un maidan cu scânduri şi schele şi alte materiale aruncate acolo de constructorii de case. Spiritul timpului pusese stăpânire pe această arteră îngustă care şerpuia în pantă şi era pe cale de a o transforma într-una confortabilă şi interesantă, potrivit remarcabilelor idealuri estetice ale curentului neogeorgian. Eliberat de munca sa, adevărată petardă pusă sub soclul civilizaţiei actuale, Holsten s-a gândit la lipsa de logică a omenirii şi a privit schimbările cu regret. Urcase

pe Heath Street poate de o mie de ori, văzuse vitrinele tuturor micilor magazine, petrecuse ore întregi în cinematograful acum demolat şi se minunase la vederea caselor în stil georgian, cocoţate pe malul stâng al arterei râpoase. S-a simţit tulburat că toate acele lucruri cunoscute dispăruseră. În cele din urmă, a ieşit, cu o senzaţie de uşurare, din aleea plină de şanţuri, gropi şi macarale şi a ajuns la un loc de mult cunoscut: White Stone Pond. Măcar el rămăsese aproape la fel ca pe vremuri.

Mai erau acolo frumoasele case din cărămidă roşie, aflate la stânga şi la dreapta lui; în zona lacului se adăugase un portic de marmură, hanul cu faţadă albă şi mănunchiuri de flori deasupra uşii din faţă se mai afla la răscruce de drumuri, iar priveliştea senină înspre Harrow Hill şi Harrow Spire, cu dealuri, copaci, ape scânteietoare şi umbrele norilor purtaţi de vânt, era ca o fereastră deschisă pentru londonezul care urca pe colină. Totul era foarte liniştitor. Se plimba pe acolo aceeaşi mulţime, se producea acelaşi miracol perpetuu al maşinilor care se strecurau printre oameni cu multă grijă pentru a scăpa la ţară de înghesuiala duminicală din urma lor. Mai erau acolo o întrunire pentru egalitatea în drepturi a femeilor – pentru că sufragetele îşi redobândiseră dreptul la toleranţă, un fleac ridicol, cum îl considerau oamenii de rând, oratori cu idei socialiste, politicieni, o fanfară şi câini care lătrau tare, bucuroşi peste poate că scăpaseră, măcar o dată pe săptămână, din curtea din spate şi din lanţ. Şi de-a lungul drumului spre Spaniards se plimba o mulţime de lume, spunând că, aşa ca totdeauna, Londra se vede extrem de bine şi în ziua aceea senină.

Faţa tânărului Holsten era albă ca hârtia. Mergea cu încordata afectare a relaxării, caracteristică unui

sistem nervos suprasolicitat şi unui corp neantrenat. A şovăit un pic în dreptul lui White Stone Pond, neştiind dacă s-o ia la stânga sau la dreapta, şi din nou, la răscrucea drumurilor. Îşi tot muta bastonul dintr-o mână în alta şi uneori stătea în drumul oamenilor de pe trotuar sau se lovea de ei din pricina nesiguranţei mişcărilor. Se simţea, aşa cum avea să mărturisească mai târziu, „nepotrivit pentru viaţa obişnuită“. I se părea că era în el ceva inuman şi rău. Toţi oamenii din jurul său arătau cât se poate de prosperi, cât se poate de fericiţi, cât se poate de adaptaţi la viaţa pe care o duceau – o săptămână de muncă şi o duminică în care îşi puneau hainele bune şi ieşeau la plimbare –, iar el declanşase ceva care avea să le distrugă întregul păienjeniş de mulţumiri, ambiţii şi satisfacţii. „Mă simt ca un cretin care a făcut cadou unei creşe o cutie plină cu revolvere încărcate“, scrie el.

S-a întâlnit cu un tip pe nume Lawson, un fost coleg de şcoală, despre care nu se mai ştia decât că era roşu în obraji şi avea un terier. S-au plimbat împreună, iar Holsten era destul de palid şi iritat pentru ca Lawson să-i spună că munceşte prea mult şi are nevoie de o vacanţă. S-au aşezat la o măsuţă în faţa Consiliului Districtual din Golders Hill Park şi au trimis un chelner la „Bull and Bush“ să le aducă două sticle de bere, neîndoielnic la propunerea lui Lawson. Berea i-a încălzit lui Holsten fiinţa aproape dezumanizată. A început să-i dezvăluie colegului cât mai clar cu putinţă la ce conduce marea lui descoperire. Lawson s-a prefăcut că e atent, dar, de fapt, nu avea nici cunoştinţele, nici imaginaţia necesare pentru a pricepe.

– În cele din urmă, după mulţi ani, treaba asta are să schimbe războaiele, transporturile, iluminatul,

orice fel de producţie, chiar şi agricultura, tot ce e legat de preocupările materiale ale omului…

Apoi Holsten s-a oprit brusc. Lawson sărise în picioare.

– Dracu' să-l ia de câine! a strigat. Uită-te la el! Hai, aici! A început să fluiere. AICI, Bobs! Vino AICI!

Tânărul savant cu degetul bandajat stătea la masa verde, prea obosit ca să mai vorbească despre minunata descoperire pe care şi-o închipuise de atâta vreme, iar prietenul său fluiera şi zbiera la câine, în timp ce plimbăreţii duminicali treceau pe lângă ei în lumina soarelui de primăvară. Pentru un moment sau mai mult, Holsten s-a uitat uluit la Lawson, căci fusese prea înflăcărat în ceea ce îi spusese ca să-şi dea seama cu câtă nepăsare îl ascultase el.

– BINE, a zis el, cu un zâmbet vag, şi şi-a terminat halba de bere.

Lawson s-a aşezat din nou.

– Trebuie să ai grijă de câine, a spus el în chip de scuză. Ce îmi ziceai adineauri?

Seara Holsten a ieşit din nou. A mers pe jos până la Catedrala St Paul şi a rămas o vreme în poartă, să asculte vecernia. Lumânările de pe altar i-au amintit, în mod ciudat, de licuricii din Fiesole. Apoi, după ce se aprinseseră luminile pe stradă, s-a întors spre Westminster. Se simţea apăsat, ba chiar speriat de enormele consecinţe ale descoperirii lui. În seara aceea se gândea vag că nu ar trebui să-şi publice rezultatele experienţelor, că erau premature, că o organizaţie secretă de oameni înţelepţi va avea grijă ca munca lui să fie transmisă din generaţie în generaţie până când omenirea ar fi fost pregătită pentru aplicaţiile sale practice. Avea senzaţia că nici unul din miile de oameni pe lângă care trecuse nu era în stare să înţeleagă schimbarea. Aveau încredere în lume aşa cum era, nu voiau să se schimbe atât de repede, ci să le respecte convingerile, siguranţa, obiceiurile, măruntele treburi cu care se obişnuiseră şi poziţiile atât de greu câştigate.

A intrat apoi în micile grădini năpădite de vegetaţie sălbatică dintre clădirile puternic luminate ale hotelurilor Savoy şi Cecil. S-a aşezat pe o bancă şi a auzit fără să vrea discuţia celor doi de lângă el. Era conversaţia a unor tineri aflaţi cu siguranţă în pragul căsătoriei. Bărbatul se felicita că îşi găsise în sfârşit un serviciu permanent:

– Mă plac, spunea el, iar mie îmi place slujba. Dacă mă ţin de treabă, în vreo doişpe ani o să avansez într-un post mai bun. Aşa merg lucrurile, Hetty. Nu-i niciun motiv să nu ducem un trai îndestulat, ba chiar foarte îndestulat.

Cum doreşte omul mici succese, oricare ar fi condiţiile! Aşa mult l-au impresionat pe Holsten vorbele bărbatului, încât a adăugat în jurnalul său: „Am senzaţia că toată lumea asta e…“

Cuvintele lui exprimau o viziune clarvăzătoare asupra acestei lumi intens populate, cu toate metropolele, oraşele şi satele ei, drumurile şi hanurile de lângă ele, grădinile, fermele şi păşunile de pe dealuri, cu navigatorii şi marinarii săi, cu vasele ei plutind pe marile oceane, cu orarele şi întâlnirile, plăţile şi datoriile ei, un tot ce prezenta un spectacol din ce în ce mai bun. Avea uneori asemenea viziuni; mintea lui, obişnuită să generalizeze, şi totuşi sensibilă la detalii, vedea lucrurile mult mai în ansamblu decât contemporanii săi. De obicei, întreaga lume se mişca înainte, spre ţintele sale predestinate, planeta rotindu-se cu mare viteză pe traiectoria ei în jurul Doarelui. De obicei, totul era în continuu progres, universul schimbându-se sub ochii lui. Dar acum, din cauza oboselii, nu mai vedea lumea ca pe o viaţă perpetuă, ci i se părea doar o rotire externă. Îi lipsea convingerea comună că viaţa obişnuită a omului are marile ei elemente fixe, care se tot repetă. Trecutul îndepărtat al nomazilor sălbatici, schimbările inevitabile din viitor, toate îi erau ascunse de un văl, aşa că vedea doar succesiunea zilelor, timpul semănatului şi al recoltei, dragoste şi procreare, naşteri şi decese, plimbări sub soarele de vară şi poveşti spuse iarna la gura sobei, străvechea secvenţă a speranţei, faptelor şi vârstei, mereu reînnoită, continuând la nesfârşit, doar că acum mâna ireverenţioasă a cercetării ştiinţifice voia să răvăşească acel curs al existenţei, somnolent, vag fremătător, obişnuit şi luminat de soare…

O vreme a uitat de războaie şi crime, duşmănii şi persecuţii, foamete şi molime, cruzimea bestiilor,

oboseală şi amărăciune, eşecuri, insuficienţă şi regrese. A văzut lumea prin prisma acelui cuplu care stătuse duminică pe bancă lângă el, făcându-şi planuri pentru un viitor mărunt, cu satisfacţii improbabile. „Am avut senzaţia că toată lumea asta este…“

Inteligenţa lui a încercat să-i înfrângă proasta-dispoziţie şi a încercat un timp, însă în zadar. În cele din urmă, a reuşit să împiedice asaltul tulburătoarei idei că el e un tip ciudat şi inuman, oaia rătăcită de turmă, care se întorcea cu daruri otrăvite din lunga şi anormala sa incursiune în întuneric şi fosforescenţa de sub suprafaţa plăcută a vieţii. Omul nu fusese întotdeauna aşa; instinctul şi dorinţa lui de a avea un cămin, un mic ogor al lui, nu erau singurele lui trăsături; prin natura lui, fusese şi un aventurier, mereu tentat de noi experienţe, având o curiozitate vie şi o dorinţă de nepotolit. Adevărat, timp de câteva mii de generaţii, lucrase pământul şi urmărise anotimpurile, spunându-şi rugăciunile, îşi măcinase grâul şi strivise sub tălpi strugurii în octombrie, dar fuseseră şi perioade în care îl chinuia şi un neastâmpăr greu de domolit.

„Dacă au fost în mintea lui căminul, rutina şi ogorul“, s-a gândit Holsten, „au existat totuşi acolo şi minuni, şi îndrăzneala de a se avânta pe mare“.

Şi-a întors capul şi s-a uitat peste spătar la marile hoteluri de deasupra lui, pline de lumini uşor umbrite, de strălucirea, culoarea şi forfota festivităţilor. Oare darul pe care îl făcea el omenirii avea să însemne mai mult ?…

S-a ridicat de pe bancă şi a ieşit din grădină, a urmărit cu privirea un tramvai care trecea pe acolo, strălucind de lumină în umbrele albastre ale înserării, lăsând în urma sa dâre reflectate. A

traversat digul şi a rămas un timp să privească fluviul întunecat, întorcând mereu ochii la clădiri şi la poduri. Mintea lui a început să conceapă planuri care să înlocuiască acele amenajări îngrămădite…

„A început“, scrie el în jurnal. „Nu eu voi fi acela care să conceapă consecinţe pe care nu le pot prevedea. Eu sunt doar o parte din întreg. Nu sunt decât o armă măruntă în arsenalul Schimbării. De-ar fi să-mi ard toate hârtiile, înainte să treacă un număr de ani, altcineva ar împlini toate acestea…“

Înainte să moară, soarta i-a îngăduit lui Holsten să vadă că energia atomică era mai presus decât orice alte surse de energie. Dar, pentru câţiva ani încă, multe dificultăţi enorme, legate atât de amănunte, cât şi de aplicaţiile în practică, au împiedicat noua descoperire să se răspândească în viaţa de zi cu zi. Calea din laborator până în atelier este uneori una sinuoasă: radiaţiile electromagnetice erau cunoscute şi existenţa lor demonstrată cu douăzeci de ani înainte ca Marconi să le folosească în practică; în acelaşi fel, douăzeci de ani s-au scurs înainte ca radioactivitatea indusă să-şi găsească utilizări practice. Bineînţeles, fenomenul a fost îndelung dezbătut, mai mult în momentul descoperirii decât în intervalul de timp necesar adaptărilor tehnice, însă prea puţini şi-au dat seama de uriaşa revoluţie economică pe care o presupunea. Ceea ce i-a impresionat îndeosebi pe ziariştii di anul 1933 a fost producerea aurului din bismut şi împlinirea, chiar dacă pe o cale neprofitabilă, a visului alchimiştilor. Desigur, au fost multe discuţii şi aşteptări din partea categoriei mai inteligente a publicului educat din diferite ţări care au urmat cale dezvoltării ştiinţifice; dar majoritatea oamenilor şi-au văzut de treburile lor obişnuite, ca locuitorii acelor sate elveţiene care trăiesc mereu sub ameninţarea că munţii şi stâncile ieşite în afară se vor prăbuşi într-o zi peste gospodăriile lor, ca şi cum posibilul ar fi imposibil şi inevitabilul ar putea fi ocolit la nesfârşit, doar pentru că a fost amânat o dată.

În 1953, primul motor Holsten-Roberts a introdus radioactivitatea în sfera producţiei industriale, iar prima sa funcţie generală a fost să înlocuiască

motorul cu abur din staţiile generatoare de electricitate. La puţin timp după această realizare, a apărut motorul Dass-Tata – conceput de doi străluciţi inventatori bengalezi care, alături de mulţi alţii, au constituit roadele modernizării gândirii în India, folosit în principal la automobile, aeroplane, planoare acvatice şi alte asemenea scopuri de transport. Motorul american Kemp, destul de diferit ca principiu, dar cu aceleaşi posibilităţi practice, şi motoarele Krupp-Erlanger au urmat la scurt timp, iar în toamna anului 1954 o gigantică înlocuire a metodelor şi maşinilor industriale era în desfăşurare în toate zonele locuite ale lumii. Nu e de mirare, dacă se compară costul acestor vechi şi greoaie maşinării atomice cu puterea pe care o eliberau. Odată pornit, gresarea motorului Dass-Tata costa 1 penny pentru o distanţă de 37 de mile, adăugându-se nouă lire şi un sfert la greutatea caroseriei pe care o propulsa. Asta a făcut ca automobilul greoi, care funcţiona pe bază de alcool, să devină ridicol atât ca aspect, cât şi ca preţ. Mulţi ani costul cărbunelui şi al combustibililor lichizi a urcat atât de mult, încât până şi refolosirea cailor ca mijloc de tracţiune părea o soluţie posibilă. Acum, odată cu brusca dispariţie a acestor inconveniente, s-a schimbat imediat aspectul traficului pe drumurile de pe tot globul. În trei ani, înspăimântătorii monştri blindaţi care claxonaseră şi scoseseră fum prin lume de-a lungul a patru decenii îngrozitoare au fost aruncaţi la fier vechi, iar pe şosele s-au îngrămădit maşini uşoare, nepoluante şi sclipitoare, din oţel argintat. În acelaşi timp, aviaţia a luat un nou avânt datorită enormei puteri de propulsare a motorului atomic. În cele din urmă, a fost posibil să se adauge ingeniosului elicopter conceput de Redmayne un propulsor vertical, care a constituit de atunci singura forţă de tracţiune a aeroplanelor care nu suprasolicită aparatele. Oamenii s-au aflat astfel în posesia unui

aparat de zbor ce putea să urce şi să coboare vertical în aer. Ultima teamă de zbor fusese alungată. Aşa cum au denumit-o ziariştii de atunci, aceasta a fost epoca Saltului în Aer. Noul avion atomic devenise o adevărată obsesie, fiecare om cu posibilităţi financiare îşi dorea la nebunie să aibă un lucru atât de uşor de controlat, aşa de sigur şi lipsit de praful şi pericolele de pe şosea, aşa că numai în Franţa, în anul 1943, s-au produs şi vândut treizeci de mii de avioane care apoi s-au înălţat pe cer, zumzăind încet.

Şi, cu aceeaşi viteză, motoare atomice de diverse tipuri au intrat în producţia pe scară largă. Căile ferate au oferit sume mari pentru prioritate în livrarea locomotivelor cu tracţiune atomică, iar dispozitivele atomice au fost instalate pe acestea cu atâta nerăbdare, că au avut loc numeroase explozii grave din cauza nepriceperii celor care mânuiau noua sursă de energie. Iar ieftinirea spectaculoasă a materialelor şi a electricităţii a făcut din construcţia locuinţelor o chestiune care depindea numai de revizuirea metodelor constructorului şi ale furnizorului. Din perspectiva noii forţe şi din punctul de vedere al celor care finanţau şi produceau noile motoare şi materialele necesare acestora, epoca Saltului în Aer a fost una de o uimitoare prosperitate. Companiile deţinătoare de patente plăteau acum dividende de cinci sau şase la sută, se făceau averi imense şi toţi cei implicaţi în noile realizări erau plătiţi regeşte. Prosperitatea a sporit substanţial şi prin faptul că la ambele motoare, Dass-Tata şi Holsten-Roberts, unul dintre produsele reziduale recuperabile era aurul – la început, praf dezintegrat de bismut şi, în final, pulbere de plumb, iar noua rezervă de aur a dus, în mod cât se poate de normal, la creşterea preţurilor în lumea întreagă.

Rezultatul febrilului spirit întreprinzător a fost productivitatea, iar numărul impresionant de oameni bogaţi şi fericiţi – fiecare mare oraş era parcă un muşuroi de furnici care prindeau deodată aripi – a constituit partea luminoasă a începutului unei noi epoci în istoria omenirii. Însă sub această strălucire se strângeau umbrele întunericului şi disperarea cea mai profundă. Dacă exista o imensă dezvoltare a producţiei, avea loc în acelaşi timp şi un amplu proces de distrugere a valorilor. Fabricile strălucitoare în care se lucra zi şi noapte, noile vehicule sclipitoare care alunecau fără zgomot pe şosele, zborul „libelulelor“ care se năpustesc în jos, se înalţă şi se rotesc în aer, toate erau doar nişte lămpi şi focuri ce răspândeau lumină pe când lumea se cufunda în amurg şi noapte. Printre aceste lumini puternice, dezastrul, catastrofa socială, lua proporţii. Minele de cărbuni erau condamnate la închidere în scurt timp, capitalul imens investit în petrol devenea de nevândut, milioane de mineri şi oţelari de pe vechile linii de producţie, o mulţime de muncitori necalificaţi sau subcalificaţi îşi pierdeau slujbele, dată fiind eficienţa superioară a noilor maşinării, scăderea rapidă a costurilor de transport distrugea importante valori rurale în fiecare centru populat, valoarea proprietăţilor imobiliare existente devenise problematică, aurul suferea o depreciere crescândă, toate lucrurile sigure pe care se baza lumea alunecau pe o pantă descendentă, băncile se clătinau, bursele erau locuri în care se desfăşurau scene de panică febrilă; acesta era reversul medaliei, acestea erau consecinţele sumbre şi monstruoase ale Saltului în Aer.

Circula pe atunci o poveste despre un agent de bursă londonez, care îşi pierduse minţile şi ieşise în fugă în Threadneedle Street, smulgându-şi hainele de pe el. „Trustul Oţelului îşi dă la fier vechi întreaga uzină“, ţipa el. „Căile Ferate îşi dau

la rabat locomotivele. Totul va ajunge la gunoi! Veniţi, concetăţeni, să aruncaţi şi banii la gunoi!“

În anul 1955, rata sinuciderilor din Statele Unite ale Americii a crescut de patru ori faţă de cât fusese înainte. S-a constatat de asemenea şi o enormă creştere a numărului de infracţiuni violente pe tot globul. Această descoperire apăruse într-o lume nepregătită; se părea că societatea umană urma să fie strivită de propriile sale cuceriri măreţe.

Căci nimic din toate acestea nu fusese prevăzut. Nicăieri nu încercase nimeni să calculeze modificările pe care valul de energie ieftină le va produce în viaţa oamenilor. În anii respectivi lumea nu a fost guvernată cu adevărat, în sensul în care noţiunea de guvernare avea să fie înţeleasă în perioada ulterioară. Guvernarea era un fel de tratat, nu un proiect. În plus, era judiciară, conservatoare, deschisă disputelor, oarbă, nechibzuită, lipsită de creativitate. Peste tot în lume, în afară de zonele în care vestigiile absolutismului îi punea încă la adăpost pe favorita regelui şi pe credinciosul său servitor, guvernarea era în mâinile castei dominante a juriştilor, care era în mare avantaj, fiind singura calificată. Pregătirea lor profesională şi fiecare ocazie în care era vorba de manipularea metodelor electorale extrem de naive, prin care ajungeau la putere, îi făceau să dispreţuiască faptele, să fie dinadins lipsiţi de imaginaţie, să solicite repede orice avantaje, să profite de ele şi să fie suspicioşi la orice act de generozitate. Guvernarea mai mult împiedica progresul, fiind practicată de nişte facţiuni energice. Progresul avea loc în afara şi chiar în ciuda activităţilor publice, iar legislaţia era ultima recunoaştere schiloadă a nevoilor imperative atât de clamate şi a faptelor aşa de agresiv stabilite, încât invadau chiar şi izolarea prăfuită a judecătorilor şi ameninţau

însăşi existenţa, de altfel foarte puţin grijulie, a mecanismului politic.

Lumea era aşa de puţin guvernată, încât – până şi în condiţiile instalării incontestabile a belşugului, în plin avânt al unei abundenţe incalculabile, când toate cele necesare satisfacerii nevoilor umane şi împlinirii dorinţelor şi scopurilor existente în inima omului erau la îndemână – încă se vorbea de lipsuri, foamete, furie, confuzie, conflicte şi suferinţă inutilă. Nu exista niciun plan de împărţire a acestei noi bogăţii imense, care ajunsese în sfârşit la dispoziţia oamenilor; nu era prea clară nici măcar ideea că o asemenea distribuire s-ar putea face. Dacă încercăm să oferim o imagine de ansamblu asupra primilor ani ai noii ere, dacă îi comparăm cu realizările ascunse scoase la iveală în perioada următoare, începem să ne dăm seama de orbirea, de mărginirea, de nesăbuitul individualism lipsit de imaginaţie al epocii pre-atomice. În zorii luminoşi ai forţei şi ai libertăţii, sub un cer înflăcărat de promisiuni, în prezenţa ştiinţei care trona ca o zeiţă mărinimoasă peste toată mizeria întunecată a vieţii omului, ţinând răbdătoare în braţele ei puternice, până vor hotărî oamenii să le ia, siguranţa, belşugul, soluţia la enigme, reacţia la cele mai temerare aventuri, chiar în prezenţa ei şi având garanţia darurilor sale, lumea a trebuit să asiste la spectacole oribile, cum a fost procesul deschis patentului Dass-Tata.

Acolo, într-un sufocant tribunal din Londra, într-o încăpere lungă şi mizeră, pe căldura insuportabilă din luna mai a anului 1956, completul de judecată a dezbătut pe un ton ridicat mărunta chestiune abjectă a drepturilor de inventator – dacă suma cuvenită trebuia să fie mai mare sau mai mică –, precum şi dacă nu cumva compania Dass-Tata bloca metodele celor de la Holsten-Roberts de utilizare a noii forţe. Într-adevăr, oamenii de la

Dass-Tata făceau mari eforturi pentru a-şi asigura monopolul mondial asupra ingineriei atomice. După convenienţele epocii, judecătorul stătea pe o platformă ce domina curtea, purtând o robă ridicolă şi o perucă enormă, la fel de caraghioasă. Membrii completului de judecată purtau şi ei peruci, dar mai mici şi slinoase, şi ciudate robe negre peste costumele de zi cu zi, căci robele şi perucile erau considerate necesare pentru pledoaria lor. Pe bănci de lemn murdare, se foiau şi şuşoteau avocaţi cu un aer şiret, reporteri făcând preocupaţi însemnări, părţile implicate în procea, martori pricepuţi, lume interesată. La care se adăuga îngrămădeala confuză de persoane citate, tineri avocaţi fără cazuri (formându-şi stilul după cele mai stimate şi redutabile modele) şi spectatori întâmplători – oameni excentrici –, care preferau acest abis al nedreptăţii luminii soarelui de afară. Toţi erau înfierbântaţi şi asudaţi, reprezentantul Consiliului Regal îşi ştergea sudoarea de pe buza groasă de sus, care i se scurgea acolo de pe obrazul proaspăt bărbierit. Iar în atmosfera de controverse hrăpăreţe şi miasme trupeşti, lumina zilei se filtra printr-o fereastră vizibil murdară. Juraţii stăteau pe două rânduri, la stânga judecătorului, membrii săi părând să se simtă la fel de bine ca nişte broaşte căzute într-un cenuşar, iar în boxa martorilor se aflau aşa-zişii reprezentanţi ai omnivorei companii Dass, sub tirul unui interogatoriu încrucişat…

Holsten obişnuise mereu să-şi publice rezultatele cercetărilor de îndată ce i se păreau suficient de avansate ca să poată sta la baza lucrărilor sale viitoare. Întreprinzătoarea companie Dass îşi întemeiase propria reclamaţie pe fondul unei dispoziţii încrezătoare şi al unei sclipiri norocoase privitoare la adaptarea invenţiei…

Dar, într-adevăr, o mulţime de oameni isteţi îşi însuşeau, patentau, monopolizau un aspect sau

altul al noii descoperiri, căutând să supună această uriaşă putere înaripată scopurilor lor caracterizate prin poftă şi avariţie. Procesul acela era doar una dintre nenumăratele dispute de aceeaşi natură. Un timp, faţa lumii s-a schimbat din cauza legislaţiei privitoare la patente. S-a întâmplat să existe ceva dramatic în faptul că Holsten, după ce fusese lăsat să aştepte două zile până să apară în faţa completului de judecată, ca un cerşetor la uşa unui bogătaş, după ce fusese intimidat de aprozi şi supravegheat de poliţişti, a fost chemat ca martor, tratat cu destulă asprime de complet şi sfătuit de judecător să nu umble cu „tertipuri“, atunci când el încerca să fie cât se poate de explicit.

Judecătorul s-a scărpinat în nas cu un creion şi, de sub peruca lui oribilă, a râs batjocoritor de uimirea lui Holsten. Era un om important, nu? Ei bine, într-o sală de judecată, oamenii importanţi trebuiau puşi la locul lor.

– Vrem să ştim dacă reclamantul a mai adăugat ceva la invenţia lui, a spus judecătorul. Nu ne interesează părerea dumneavoastră că îmbunătăţirile aduse de Sir Philip Dass au fost doar superficiale ori că ele existau deja în proiectul dumneavoastră. Nu avem nicio îndoială că – după obiceiul inventatorilor – credeţi că majoritatea lucrurilor pe cale de a fi descoperite se află, în mod implicit, în cercetările dumneavoastră. De asemenea, fără îndoială, credeţi că majoritatea adăugirilor şi modificărilor ulterioare sunt doar superficiale. Inventatorii n-au decât să gândească aşa. Legea nu se preocupă de asemenea lucruri. Legea se ocupă de problema dacă drepturile de inventator se cuvin pentru noutatea adusă de această descoperire, aşa cum consideră reclamantul. Tot ce afirmaţi în această declaraţie, precum şi celelalte lucruri pe care le spuneţi în zelul dumneavoastră de a răspunde cu prisosinţă la

întrebările care vă sunt adresate – nimic din toate acestea nu are legătură cu procesul de faţă. Nu încetez să mă mir cum dumneavoastră, oamenii de ştiinţă, cu pretenţii extraordinare în privinţa exactităţii şi veridicităţii, divagaţi mereu de îndată ce ajungeţi în boxa martorilor. Nu cunosc martori mai puţin satisfăcători. Întrebarea pe care v-am pus-o este foarte simplă: a adus sau nu Sir Philip Dass reale adăugiri la cunoştinţele şi metodele legate de respectiva invenţie? Nu ne interesează dacă au fost îmbunătăţiri mici sau mari şi nici consecinţele pe care le poate avea depoziţia dumneavoastră. Asta aşteptăm să ne spuneţi.

Holsten a rămas tăcut.

– Deci? l-a întrebat judecătorul, pe un ton aproape compătimitor.

– Nu, n-a adus, a răspuns Holsten, simţind că, măcar o dată în viaţă, nu trebuia să ţină seama de calcule infinitezimale.

– Ah! exclamă judecătorul. De ce nu aţi vorbit aşa când v-a întrebat completul?…

O însemnare din jurnalul lui Holsten, făcută cinci zile mai târziu, începe aşa: „Sunt încă uimit. Legea este cel mai periculos lucru din ţara asta. E veche de sute de ani. Nu are nicio idee. Cea mai veche dintre toate sticlele vechi şi vinul ăsta nou, cel mai exploziv vin cu putinţă. Ceva îi va depăşi, cu siguranţă.“

Exista mult adevăr în afirmaţia lui Holsten că legea e „veche de sute de ani“. Era, în raport cu modul de gândire actual şi ideile general acceptate, un lucru arhaic. În timp ce întreaga viaţă materială şi concepţiile omului trecuseră prin schimbări rapide şi se schimbau acum cu o şi mai mare rapiditate, tribunalele şi legislaţia lumii se străduiau cu disperare să întrunească cerinţele realităţii moderne prin instrumente şi proceduri, noi concepţii despre drepturi, proprietate, autoritate şi obligaţii existente de pe vremea compromisurilor grosolane din epocile relativ barbare. Perucile din păr de cal şi robele antice ale judecătorilor britanici, tribunalele igrasioase şi atitudinea lor arogantă erau doar aspecte exterioare şi deci vizibile ale unor anacronisme mai profunde. Pe la mijlocul secolului XX, organizarea judiciară şi politică a lumii era, într-adevăr, peste tot, ca o haină complicată, uzată, dar încă rezistentă, care împiedica acum funcţionarea guvernelor pe care le apărase înainte.

Totuşi, acelaşi spirit al gândirii libere şi al exprimării publice neîngrădite care în domeniul ştiinţelor reprezentase începutul cuceririi naturii, acţionase şi pe parcursul veacurilor XVIII-XIX, pregătind o lume nouă în cadrul celei vechi şi degenerate. Ideea unei mai mari subordonări a intereselor individuale şi a instituţiilor tradiţionale faţă de viitorul colectivităţii se poate identifica din ce în ce mai clar în literatura epocii, în care, curent după curent, s-a angajat cu înflăcărare în a critica şi a se opune mai întâi concepţiilor, iar apoi ordinii legale, sociale şi politice. Încă de la începutul secolului XIX, Shelley, fără a propune o

alternativă, îi denunţă pe conducătorii statorniciţi ai lumii ca fiind anarhişti. Iar în întregul sistem de idei şi sugestii cunoscut sub numele de *socialism,* mai ales în dimensiunea lui internaţională, deşi incapabil de a avansa propuneri creatoare şi metode de tranziţie, se situează totuşi de partea unui sistem modernizat de relaţii interdependente ce va trebui să înlocuiască încâlceala de idei referitoare la proprietatea legală.

Cuvântul „sociologie“ a fost inventat de Herbert Spencer, un îndrăgit scriitor care a abordat o tematică filosofică şi care şi-a avut perioada lui de glorie la mijlocul secolului al XIX-lea, dar ideea unui stat proiectat ca un sistem de tracţiune pe bază de electricitate, fără legătură cu vreunul anterior, conceput doar pe criterii ştiinţifice, nu a avut un impact puternic asupra imaginaţiei populare a lumii până în secolul XX. Atunci, nerăbdarea crescândă a poporului american, cu monstruosul său sistem de partide, care paraliza societatea şi care izvorâse din absurde aranjamente electorale, a dus la apariţia a ceea ce avea să se numească mişcarea „Statului Modern“ şi o pleiadă de iluştri scriitori din Europa, America şi Orient au trezit în conştiinţa întregii lumi ideea unei reorganizări mai îndrăzneţe a interacţiunii sociale, proprietăţii, muncii, educaţiei şi guvernării decât s-ar fi gândit cineva înainte. Fără îndoială că ideile legate de Statul Modern erau mai degrabă reflecţii asupra concepţiilor sociale şi politice datorate marii revoluţii în domeniul material, care se desfăşura de două secole, însă mult timp, acestea nu au părut să exercite o mai mare influenţă asupra instituţiilor decât operele lui Rousseau şi Voltaire după moartea celui din urmă. Ideile încolţeau în mintea oamenilor, însă au trebuit să aştepte realizări sociale şi politice precum cele aduse de mecanismele atomice, pentru a fi brusc transformate într-o realitate uimitoare.

Wander Jahre de Frederick Barnet este unul din romanele autobiografice de mare succes în deceniile trei şi patru ale secolului XX. Publicat în 1970, trebuie înţeles mai degrabă în cheie spirituală şi intelectuală decât în sens literar propriu-zis. Are într-adevăr un titlu aluziv, ce te duce cu gândul la *Wilhelm Meister* al lui Goethe, roman apărut cu un veac şi jumătate în urmă.

Autorul, Frederick Barnet, scrie o poveste amănunţită şi ciudată a vieţii şi ideilor sale între vârsta de 19 şi 27 de ani. Nu era niciun om foarte original, niciun spirit strălucit, însă avea talent la scris. Şi, cu toate că niciun portret autentic al său nu s-a păstrat pentru posteritate, el dezvăluie cititorilor, printr-o serie de fraze comune, că era scund, robust, cu tendinţă de îngrăşare, că avea o faţă „plină“ şi ochi mari, aproape ieşiţi din orbite. Aparţinuse, până la dezastrul financiar din 1956, clasei de oameni destul de înstăriţi, era student la Londra, se dusese cu avionul în Italia şi acolo mersese pe jos de la Genova la Roma, străbătuse pe calea aerului distanţa până în Grecia şi Egipt şi se întorsese în acelaşi mod peste Balcani şi Germania. Averea familiei sale, investită în mare măsură în acţiuni bancare, mine de cărbune şi proprietăţi imobiliare, se dusese de râpă. Îndurând mari lipsuri, s-a hotărât să-şi câştige singur existenţa. A trecut prin greutăţi chinuitoare, apoi a fost mobilizat pe front, mai întâi ca ofiţer în infanteria engleză, apoi în armata de pacificare. În cartea sa, spune totul într-un mod atât de simplu şi totodată explicit, încât rămâne, cum a şi fost de altfel, un martor al anilor Marii Schimbări, cu

ajutorul căruia orice om îşi poate face propria sa idee despre acea epocă.

Şi a fost de la bun început, aşa cum ne spune, „instinctiv“, un partizan al Statului Modern. Îşi însuşise aceste idei în clasele şi laboratoarele şcolii finanţate de Fundaţia Carnegie, clădire ce se înălţa, cu faţada sa lungă şi rafinată, de-a lungul malului sudic al Tamisei, vizavi de vechea demnitate a Somerset House. Un asemenea mod de gândire era strâns legat de spiritul înnoitor pe care îl aducea această şcoală în renaşterea învăţământului englez. După anii petrecuţi ca student străin la Heidelberg şi Paris, ajunsese la renumita Universitate din Londra. Vechea educaţie, aşa-zis clasică, a pedagogilor englezi, poate cea mai paralizantă, ineficientă şi stupidă rutină în care s-a irosit viaţa omului, fusese deja alungată din măreaţa instituţie şi înlocuită cu metode moderne. De aceea a învăţat greaca şi latina, pe lângă germană, spaniolă şi franceză, în aşa fel încât scria şi vorbea fluent aceste limbi, pe care le folosea cu multă uşurinţă în studiile sale despre întemeierea civilizaţiilor europene, a căror cheie de boltă era tocmai graiul vorbit. (O schimbare de dată atât de recentă, încât Barnet menţionează că se întâlnise la Roma cu un „specialist de la Oxford“ care vorbea latina cu accent de Wiltshire şi cu vizibilă dificultate, iar literele greceşti le scria ţinând limba scoasă, pe lângă faptul că rostea cu încântare o frază în greacă atunci când o cita şi, când nu, i se părea un calvar.)

Barnet a fost martorul ultimelor zile ale locomotivelor cu aburi pe căile ferate engleze şi al purificării aerului din Londra, datorată înlocuirii cu încălzirea centrală a sobelor cu cărbuni care scoteau mult fum. Construirea laboratoarelor de la Kensington nu se terminase încă, iar el a luat parte la revoltele studenţilor care întârziaseră mutarea

Memorialului Albert. Ducea o pancartă pe o parte a căreia scria „Ne place acest grup statuar amuzant“, iar pe cealaltă „Sunt atâtea locuri cu umbrare pentru statui. De ce trebuie să stea în ploaie marele nostru dispărut?“. Făcuse cursuri de aviaţie sportivă pe terenurile universitare de la Sydenham şi a fost amendat deoarece zburase peste noua închisoare de la Wormwood Scrubs, destinată deţinuţilor politici, „într-un fel menit să-i înveselească pe deţinuţii scoşi în curte să facă mişcare.“ Pe atunci se încerca suprimarea oricăror critici la adresa sistemului judiciar, iar locul era plin cu jurnalişti care îndrăzniseră să atragă atenţia publicului asupra nebuniei Ministrului de Justiţie Abrahams. Barnet nu era un aviator prea bun, îi fusese mereu un pic teamă de aparatul său – oricine avea pe atunci motive temeinice să se teamă de primele tipuri de avioane, realizate cu stângăcie – şi nu încercase niciodată să facă picaje sau să zboare la mare înălţime. Mai scrie şi că avea una din acele biciclete cu motor funcţionând cu benzină, a căror complexitate greoaie şi respingătoare încă îi uimeşte pe vizitatorii muzeului tehnic din South Kensington. Pomeneşte şi că a călcat odată un câine şi se plânge de preţul exorbitant al „orătăniilor“ din Surrey; „orătănii“ este, se pare, termenul dialectal pentru „găini călcate“.

A luat examenele necesare pentru reducerea la minim a serviciului militar, dar lipsa oricărei calificări în domeniul ştiinţei şi tehnicii, precum şi o corpolenţă precoce care îi împiedicase şi cariera de aviator au indicat infanteria ca sferă de activitate şi antrenament. Era cea mai generală formă de serviciu militar. Dezvoltarea teoriei războiului fusese, pentru câteva decenii, lipsită de aplicaţii practice corespunzătoare. Orice conflicte avuseseră loc în ultimii ani, luptele se purtaseră între state mărunte sau necivilizate, cu soldaţi din

rândul ţăranilor sau populaţiilor sălbatice şi cu o dotare slabă în ceea ce priveşte tehnica modernă, iar marile puteri ale lumii păreau destul de mulţumite să-şi menţină armatele organizate după regulile războaielor de acum treizeci sau patruzeci de ani. Barnet aparţinea infanteriei, care trebuia să lupte pe jos cu o puşcă şi să constituie grosul armatei. Mai era şi cavaleria, formată din soldaţi călare, a cărei proporţie faţă de infanterie se stabilise în urma războiului franco-german din 1871. Exista şi artilerie, mare parte din armele căreia, dintr-un motiv neelucidat, erau încă trase de cai; deşi mai era în toate armatele europene şi un mic număr de tunuri motorizate cu roţi construite în aşa fel încât puteau să se deplaseze pe teren accidentat. În plus, cunoscuseră o mare dezvoltare şi armele tehnice, bazate pe transport motorizat, cercetaşii pe motociclete, aviaţia şi altele.

Pentru a te specializa în tactică militară şi a rezolva problema războiului purtat cu tehnica de luptă impusă de modernitate, nu aveai nevoie de o inteligenţă sclipitoare. De aceea, o succesiune de juriști pricepuţi ca Lordul Haldane, ministrul de justiţie Briggs şi Philbrick, abilul consilier regal, au reorganizat armata de mai multe ori şi în cele mai mici amănunte, aducând-o astfel, odată cu introducerea serviciului militar obligatoriu, în starea ce i s-a părut măreaţă publicului de la 1900. Acum, Imperiul Britanic putea să mobilizeze în orice moment un milion şi un sfert de soldaţi mai mult sau mai puţin instruiţi în vederea susţinerii politicii sale externe. Tradiţiile armatelor Japoniei şi ale ţărilor din Europa Centrală erau mai degrabă de ordin princiar decât judiciar. China încă refuza cu îndârjire să devină o putere militară şi menţinea o mică armată după modelul american, care era foarte eficientă, din câte se spunea, iar Rusia, securizată împotriva criticile venite din interior de către o administraţie severă, abia modificase

modelul uniformelor şi modul de organizare a bateriilor din primele decenii ale secolului. Părerea lui Barnet despre instrucţia militară era, evident, una proastă, căci ideile sale despre Statul Modern îl îndemnau s-o considere o plictiseală, iar bunul-simţ îi dicta s-o condamne ca fiind inutilă. În plus, din cauza constituţiei sale aparte, rezista mai puţin la oboseala şi eforturile presupuse de pregătirea militară.

„Trei zile la rând am ieşit din cazarmă înainte de revărsatul zorilor, fără niciun motiv temeinic şi fără să ne fi luat micul dejun“, povesteşte el. „Cred că asta se întâmplă pentru ca, atunci când va veni marea zi, să ne găsească pe toţi prost-dispuşi şi epuizaţi. Apoi am început acel Kriegspiel, în conformitate cu ideile misterioase ale superiorilor. În ultima zi, am stat sub razele arzătoare ale soarelui care de-abia răsărise ca să parcurgem pe teren accidentat distanţa până la un punct la care am fi ajuns cu autobuzul în nouă minute şi jumătate – am făcut-o a doua zi în acest mod, pe urmă am dat un atac masiv asupra tranşeelor, de unde am fi putut fi cu toţii împuşcaţi de trei ori, dacă ar fi permis arbitrii. A urmat un mic exerciţiu la baionetă, însă mă îndoiesc că sunt suficient de sălbatic să înfig cuţitul acela lung în vreo fiinţă de pe lume. Oricum, într-o asemenea bătălie, n-aş fi avut nicio şansă. Presupunând că, printr-o minune, n-aş fi fost împuşcat de trei ori, mi-era mult prea cald şi eram prea istovit când am ajuns la tranşee ca să ridic blestemata de puşcă. Alţii ar fi început lupta, nu eu…

Am fost urmăriţi un timp de două avioane inamice; apoi s-a înălţat avionul nostru şi le-a cerut să renunţe – tactica războiului aerian nu se cunoştea încă –, iar ele au acceptat politicos şi s-au îndepărtat, făcând picaje şi rotindu-se în modul cel mai încântător cu putinţă peste Fox Hills.“

Toate relatările lui Barnet despre instrucţia militară sunt pe un ton jumătate dispreţuitor, jumătate protestatar. Era de părere că şansele lui de a participa la un război adevărat erau foarte mici şi că, dacă, în cele din urmă, ar lua parte la aşa ceva, ar trebui să fie foarte diferit de manevrele făcute pe timp de pace. Singura atitudine a unui om raţional ca el ar fi să se ferească de primejdii cât poate, până ce învăţa şmecheriile şi posibilităţile care se foloseau în asemenea condiţii. El declară toate acestea pe un ton cât se poate de sincer. N-a existat niciodată un om atât de departe de falsul eroism.

Barnet a primit apariţia motorului atomic cu entuziasmul unui tânăr pasionat de tot felul de maşinării, fiind evident, pentru câtva timp, că nu reuşise să facă legătura între afluenţa de noi posibilităţi şi problemele financiare ale familiei sale. „Ştiam că tata era îngrijorat“, recunoaşte el. Dar asta n-a aruncat nici cea mai mică umbră asupra bucuriei sale de a pleca în Grecia şi Egipt, cu trei companioni simpatici, într-unul din noile modele atomice de avioane. Au zburat peste Insulele Canalului şi Touraine, menţionează el, şi s-au rotit deasupra vârfului Mont Blanc. „Aceste noi aparate de zbor au înlăturat spaima şi pericolul unei prăbuşiri bruşte, chestiuni inerente la vechile avioane“. Apoi s-a îndreptat spre Pisa, Paestum, Agrigento şi Atena, s-a dus să vadă piramidele în lumina lunii, zburând de acolo la Cairo şi urmând cursul Nilului până la Karthoum. Chiar şi după standardele recente, trebuie să fi fost o călătorie minunată pentru un tânăr, în comparaţie cu care viitoarele tragedii din viaţa lui l-au amărât şi mai mult. La o săptămână după întoarcerea sa, tatăl lui, care era văduv, s-a declarat falit şi s-a sinucis cu un narcotic pe bază de opiu.

Ca din senin, Barnet s-a trezit alungat din clasa de oameni avuţi, cheltuitori şi fericiţi din care făcea parte, fără un ban în buzunar şi fără vocaţie pentru oricare din meseriile prin care şi-ar fi putut câştiga existenţa. A încercat să predea şi să facă jurnalism, dar în scurt timp a ajuns în partea întunecată a lumii, tocmai el, care credea că va trăi întotdeauna în lumina soarelui. Pe nenumăraţi oameni această decădere i-ar fi dus demoralizat, dar Barnet, în ciuda înclinaţiei sale spre confort, când a fost pus

la asemenea grea încercare, s-a dovedit înzestrat cu una din cele mai valoroase calităţi ale modernităţii. Era impregnat cu stoicismul creator al vremurilor eroice ai căror zori mijeau deja, aşa că şi-a îndurat greutăţile şi lipsurile cu dârzenie, ca făcând parte din soarta lui, şi s-a apucat să le dea glas prin scris.

Într-adevăr, în cartea lui îi mulţumeşte sorţii pentru ele: „Aş fi putut să trăiesc şi să mor“, afirmă el, „în acel încântător paradis al opulenţei ferite de griji. Poate că nu mi-aş fi dat niciodată seama de acumularea mâniei şi nefericirii maselor excluse şi disperate. Pe vremea când eram un om prosper, mi se părea că lucrurile sunt foarte bine rânduite.“ Acum, în noua lui situaţie, urma să descopere că nu erau deloc rânduite, că guvernarea însemna un compromis de agresiuni, putere şi laşitate, legea, o convenţie stabilită conform intereselor, precum şi că toţi cei săraci şi slabi au puţini prieteni şi mulţi stăpâni nepăsători.

„Crezusem că are cineva grijă ca lucrurile să n-o ia razna.“, scrie el. „Am descoperit cu uimire că nu-i păsa nimănui că vagabondam pe străzi, lihnit de foame.“

A fost dat afară din locuinţa închiriată într-o mahala a Londrei.

„Cu greu am convins-o pe proprietăreasă – o văduvă nevoiaşă, biata de ea, şi îi eram deja dator cu chiria – să-mi păstreze o casetă veche în care încuiasem câteva scrisori, amintiri şi alte lucruri de acest gen. Femeia trăia într-o perpetuă teamă de inspectorii Oficiului Sănătăţii Publice şi Moralităţii, pentru că uneori era săracă lipită pământului, aşa că nu avea posibilitatea să le dea obişnuitele bacşişuri, dar a acceptat în cele din urmă să pună cutia într-un ungher întunecos de sub scară. După aceea, mi-am continuat periplul prin

lume – să-mi caut norocul, adică o masă şi un adăpost.“

A rătăcit prin cartierele aglomerate, pestriţe şi vesele din Londra, unde, cu un an în urmă, îşi cheltuise şi el banii fără să le ţină socoteala.

Londra, pe timpul Legii Fumului Vizibil, conform căreia oricine produce fum vizibil, justificat sau nejustificat, e pasibil de a plăti o amendă, încetase să mai fie oraşul sumbru, cu clădiri înnegrite de fum din epoca victoriană. Fusese şi era mereu reconstruit, iar principalele străzi începeau să capete acele caracteristici prin care aveau să se distingă în a doua jumătate a secolului XX. Calul insalubru şi bicicleta plebee fuseseră interzise pe bulevarde, care aveau acum o suprafaţă elastică, precum sticla, curată-lună, iar accesul pietonilor fusese restricţionat la câte un îngust vestigiu al vechii poteci, aflat pe fiecare parte a carosabilului, şi li se interzisese să traverseze strada, iar în caz că supravieţuiau, erau obligaţi să plătească o amendă. Oamenii coborau din automobile pe trotuare şi treceau prin magazine joase spre lifturile şi scările ce duceau la noile căi pietonale, numite *benzi.* Acestea se întindeau de-a lungul faţadelor clădirilor, la nivelul primului etaj, şi erau legate între ele prin numeroase poduri, conferind astfel părţilor mai noi ale Londrei un ciudat aspect veneţian. Pe unele străzi existau benzi mai înalte, la nivelul celui de-al treilea etaj. În cea mai mare parte din zi sau noapte, vitrinele magazinelor erau luminate electric şi între multe spaţii comerciale existau coridoare de trecere pentru public, în ideea de a-şi mări suprafaţa şi afluenţa.

Barnet şi-a croit drum prin noapte cu o oarecare teamă, întrucât poliţia avea dreptul să ceară legitimaţia de serviciu oricui avea un un aspect ponosit, iar, dacă nu avea cum să prezinte

documentul respectiv, putea să-l expedieze pe benzile de mai jos.

Dar lui Barnet îi mai rămăsese destul din fosta înfăţişare şi ţinută de om prosper pentru a-l feri asemenea necazuri; de asemenea, avea alte lucruri de făcut în noaptea aceea, aşa că a reuşit să ajungă la galeriile din Leicester Square – important centru al vieţii de noapte şi al distracţiilor din Londra.

El oferă o descriere animată a peisajului din noaptea cu pricina. În mijloc era o grădină cu arcade luminate şi ghirlande de beculeţe, legată de benzile pietonale prin trei poduri graţioase, sub care zumzăiau arterele de trafic rutier, intersectându-se şi vibrând de la şuvoiul maşinilor trecând de la est la vest şi de la nord la sud. Deasupra se înălţau faţade din porţelan armat, mai degrabă elaborate decât frumoase, presărate cu luminiţe şi uneori acoperite de reclame luminoase, strălucind de reflexii. Acolo se aflau două săli de musical cu o istorie bogată, Teatrul Memorial Shakespeare, unde actorii din oraş refăceau mereu pe scenă ciclul de piese ale lui Shakespeare, precum şi patru mari localuri pentru londonezii în căutare de petreceri şi plăceri, ale căror turnuleţe se înălţau în obscuritatea albastră a nopţii. Fiind întunecată, partea din sud a pieţei forma un contrast strident cu celelalte; era încă în reconstrucţie, iar structura din bare de oţel, dominată de siluetele încremenite ale macaralelor monstruoase, se ridica peste siturile excavate ale dispărutelor clădiri victoriene.

Scheletul metalic i-a atrast atenţia lui Barnet în aşa măsură, că un timp nu s-a mai gândit la altele. Avea o rigiditate de cadavru, o inerţie atât de dureroasă; nimeni nu lucra pe schele şi toate aparatele aşteptau în tăcere zorii zilei următoare; dar globurile luminoase ale constructorilor

umpleau fiecare spaţiu gol cu raze verzui şi tremurătoare de lună, părând santinele nemişcate, dar vigilente!

A intrat în vorbă cu un trecător care i-a spus că în ziua aceea fusese o demonstraţie împotriva unei maşini atomice de nituit ce ar fi dublat productivitatea muncii şi ar fi înjumătăţit numărul oţelarilor.

– N-ar fi de mirare să fi construit deja bombe, a comentat trecătorul care îl informase pe Barnet, a ezitat o clipă, apoi şi-a continuat drumul spre teatrul de revistă Alhambra.

Barnet a devenit curând conştient de agitaţia de la chioşcurile de ziare din colţurile pieţii. Ceva de-a dreptul senzaţional apăruse fulgerător pe panourile de afişaj. Uitând o clipă de sărăcia sa lucie, a trecut peste un pod ca să cumpere un ziar, căci pe-atunci ziarele, tipărite pe folii metalice subţiri, se vindeau în locuri fixe de către furnizorii autorizaţi. La jumătatea drumului, s-a oprit brusc, uimit de schimbarea petrecută în traficul de sub el; a văzut că agenţii de circulaţie dirijau vehiculele spre jumătate din lăţimea străzii. Când i-au apărut în faţa ochilor panourile de afişaj care înlocuiseră pancartele din epoca victoriană, a citit despre marele marş al şomerilor, care se pusese deja în mişcare în West End, aşa că a înţeles de îndată, fără să mai dea niciun ban, ce avea să se întâmple.

A rămas pe loc şi a descris în cartea lui demonstraţia, pe care poliţia nu socotise înţelept s-o interzică şi care fusese organizată, fireşte, după modelul marşurile şomerilor. Se aşteptase la o gloată dezordonată, dar a observat un fel de disciplină mohorâtă atunci când marşul a ajuns în sfârşit în dreptul său. I se păruse la un moment dat o coloană nesfârşită de oameni, mărşăluind fără

vlagă, cu un gen de inutilitate implacabilă. A fost, spune el, tentat să li se alăture, dar a rămas pe loc, privindu-i pe demonstranţi. Arătau toţi ponosiţi, murdari, neputincioşi; majoritatea părând incapabili de alt tip de muncă în afara celei învechite, devenite anacronice. Purtau câteva pancarte cu lozinca, la mare preţ în epocă, „Muncă, nu milă“, însă alte materiale nu aveau.

Nu cântau, nici măcar nu vorbeau, nu era nimic brutal sau agresiv în atitudinea lor. Nu aveau niciun scop bine definit, doar mărşăluiau şi se arătau în cele mai bogate părţi ale Londrei. Erau o mostră a marii mase de muncitori necalificaţi, prost plătiţi, pe care maşinile, acum mai ieftine decât munca lor, îi înlocuiseră pentru totdeauna. Erau sacrificaţi – aşa cum fuseseră şi caii.

Barnet s-a aplecat peste parapet să-i vadă mai bine, având mintea mai limpede datorită situaţiei sale precare. Câtva timp, spune el, n-a simţit decât deznădejde, apoi s-a gândit: ce ar trebui făcut, ce ar trebuit făcut, ce s-ar putea face pentru aceşti oameni care erau în plus pe această lume? Erau atât de inutili… şi incapabili… şi demni de toată mila.

Ce anume cereau?

Fuseseră depăşiţi de nişte lucruri neaşteptate. Nimeni nu prevăzuse…

I-a trecut brusc prin minte răspunsul la enigma mulţimii ce se târa sub el. Era un apel contra lucrurilor neaşteptate, un apel adresat celorlalţi, care, fiind mai norocoşi, păreau mai înţelepţi şi mai puternici şi aveau ceva care se numeşte INTELIGENŢĂ. Această grămadă de fiinţe, fără glas, obosite de atâta umblat, îşi exprima convingerea, rând după rând, că unii din ceilalţi trebuie să fi prevăzut toate aceste schimbări – că s-

ar fi cuvenit să le prevadă – şi să fi luat măsurile necesare.

Asta era ceea ce mulţimea aceea de amărâţi trebuia să simtă şi să încerce să exprime în felul ei.

„Totul mi-a venit în minte de parcă ar fi aprins cineva lumina într-o încăpere cufundată în întuneric“, spune el. „Aceşti oameni se rugau de semenii lor ca de Dumnezeu! Ultimul lucru de care îşi vor da seama va fi că sunt lipsiţi de suflet. Îşi transferaseră propriul suflet omenirii. Încă mai credeau că există inteligenţă pe undeva, chiar dacă era nepăsătoare şi nocivă… Trebuia doar trezită pentru a dobândi conştiinţă de sine pentru a acţiona… Iar eu mi-am dat seama că ASEMENEA INTELIGENŢĂ NU EXISTA. Omenirea aşteaptă inteligenţa. Acea inteligenţă trebuie încă făurită, acea dorinţă de bine şi ordine încă trebuie concentrată din fărâme de impulsuri, seminţe rătăcitoare de bunăvoinţă şi de orice e frumos şi creator în sufletul nostru, şi îndreptată spre un scop comun. E ceva ce urmează să se întâmple…“

Este caracteristic pentru gândirea din ce în ce mai evoluată a vremii ca un tânăr nu prea însufleţit de eroism, care, într-o perioadă anterioară, era preocupat doar de propriile sale nevoi, să fie în stare să generalizeze despre necesităţile rasei umane.

Dar, peste toate tensiunile şi conflictele din acea epocă haotică, mijeau deja zorile unei noi ere. Spiritul umanităţii scăpa chiar atunci din carcera reprezentată de sufletul indivizilor. Salvarea din frământările chinuitoare al eului, scopul conştient al tuturor religiilor de mii de ani, pe care oamenii l-au urmărit prin mortificare, prin sihăstrie, prin meditaţie şi pe nenumărate ale căi ciudate, se împlinea în cele din urmă prin naturaleţea

discuţiilor între oameni, prin cărţile pe care le citeau, prin gesturile lor inconştiente, prin ziare, scopuri zilnice şi fapte din viaţa cotidiană. Orizonturile largi, posibilităţile magice pe care le deschisese spiritul căutătorului li se păreau mai atrăgătoare decât vechile lor preocupări instinctive, iar ameninţarea cu iadul şi chinurile de acolo ssuri, aflat deodată în contact cu dezintegrarea socială, cu nefericirea şi perplexitatea, în contrast cu deşertul arzător al plăcerii necugetate ce estompează stelele, a putut să gândească aşa cum ne spune că a gândit.

„Am înţeles viaţa cât se poate de limpede," scria el. „Mi-am dat seama ce sarcină uriaşa ne stă în faţă şi splendoarea dificultăţii complexe şi incomensurabile de a o îndeplini mi-a umplut sufletul de exaltare. Am înţeles că mai trebuia să descoperim un nou mod de guvernare, că mai aveam de descoperit educaţia atât de necesară unei bune guvernări – toate acestea care copleşesc viziunea mea despre viaţă – tot traiul meu de acum şi de odinioară, când fusesem în Grecia, la Roma şi în Egipt, nu înseamnă nimic, este doar praful stârnit de vânt la început, nu reprezintă decât mişcările şi murmurul vag ale unui om cufundat în somn, dar care se va trezi de îndată…"

Şi apoi, ne spune în povestea vieţii sale cum a trezit la realitate din viziunea sa extatică.

„Mi-am revenit imediat şi a început să-mi fie frig şi să-mi dea ghes foamea.“

Şi-a amintit atunci de oficiul de asistenţă socială John Burns, de lângă digul de pe Tamisa. A trecut prin galeriile librarilor şi prin Galeria Naţională, care fusese deschisă mereu, zi şi noapte, de peste doisprezece ani, pentru toţi oamenii decent îmbrăcaţi, şi prin grădinile de trandafiri din Trafalgar Square, iar după ce a depăşit colonada hotelului, a ajuns la dig. Ştiuse de mult timp de aceste admirabile oficii care făcuseră să dispară de pe străzile Londrei cerşetorii şi toţi săracii ajunşi întâmplător acolo. Aşa că trăgea speranţă că i se va da un tichet de masă şi un adăpost pentru o noapte, precum şi indicaţii unde şi-ar putea găsi ceva de lucru.

Dar nu se gândise la noile probleme din piaţa muncii, aşa că, atunci când a ajuns la dig, a găsit oficiul aglomerat peste măsură şi asediat de o mulţime imensă, aproape dezlănţuită. A rămas un timp la marginea oamenilor care aşteptau, perplex şi exasperat, apoi a sesizat o mişcare, o zvâcnire puternică a mulţimii spre arcadele marilor clădiri care răsăriseră acolo după ce gările fuseseră mutate în partea de sud a fluviului. S-a pomenit purtat de şuvoiul de oameni spre străzile acoperite din Strand. Iar aici, în lumina slabă din miez de noapte, a văzut şomeri cerşind, dar nu oricum, ci cerând de pomană cu o uimitoare insistenţă de la

cei care ieşeau din puzderia de micile teatre sau alte locuri de distracţie de pe respectiva arteră.

Era nemaipomenit. Nu mai erau cerşetori pe străzile Londrei de un sfert de secol. Dar în noaptea aceea era evident că poliţiştii nu sunt dispuşi sau nu pot să se ia de amărâţii care invadaseră cartierele luxoase ale oraşului. Deveniseră orbi la orice, în afară de abaterile grave de la ordinea publică.

Barnet a mers prin mulţimea de cerşetori, incapabil să intre în vorbă cu vreunul dintre ei. Într-adevăr, aspectul lui era mult mai satisfăcător decât situaţia în care se afla, căci de două ori chiar i s-a cerut de pomană, după cum spune el. Aproape de grădinile din Trafalgar Square, o fată cu obrajii daţi cu fard roşu şi sprâncenele înnegrite, care se plimba singură, i s-a adresat pe un ton ciudat de amical.

– Mor de foame, i-a zis el fără niciun preambul.

– Vai, bietul de tine! l-a compătimit ea, a aruncat o privire în jur şi, cu generozitatea caracteristică celor de teapa ei, i-a strecurat în mână o monedă de argint…

Era un dar care, în ciuda precedentului lui De Quincy, putea să-i aducă lui Barnet, sub legislaţia socială severă a acelor timpuri, pedeapsa cu închisoarea. Dar el a luat banul, aşa cum mărturiseşte, i-a mulţumit fetei din tot sufletul şi s-a dus bucuros să-şi cumpere ceva de mâncare.

Peste o zi sau două – faptul că avea libertatea de a umbla pe străzi după pofta inimii putea fi o altă dovadă a crescândei dezordini sociale şi a stânjenelii manifestate de poliţie – s-a dus să se plimbe în împrejurimile oraşului. Vorbeşte despre drumurile acelei epoci plutocratice, pe care le descrie ca fiind „mărginite cu garduri de sârmă ghimpată ca să nu intre săracii“, despre grădinile înconjurate de ziduri înalte şi despre panourile de avertizare privind încălcarea proprietăţii, care l-au obligat să se limiteze la a umbla pe drumurile publice. Cei bogaţi şi fericiţi trăiau în altă lume, nepăsători la suferinţele din jurul lor, aşa cum trăise şi el cu doi ani în urmă, iar pe şosele se derula noul trafic, uşor, rapid şi minunat. Chiar şi când mergea pe potecile de pe câmpuri sau din văi deschise, tot îi ajungea la urechi şuieratul, huruitul şi sunetul strident al claxoanelor de pe şosea. Funcţionarii însărcinaţi cu plasarea lucrătorilor erau mereu furioşi şi extenuaţi; azilurile, puţine şi neîncăpătoare, erau atât de aglomerate, încât surplusul de vagabonzi dormeau cu rândul prin şoproane sau sub cerul liber şi, de când să dai o mână de ajutor devenise un delict pedepsit prin lege, călătorii nu se mai puteau aştepta la omenie sau găzduire nici în casele de pe marginea drumului…

„Nu eram indignat“, scrie Barnet. „Am văzut un imens egoism, o monstruoasă nepăsare faţă de orice, în afară de plăceri şi avuţie la toţi oamenii de condiţie superioară nouă, dar mi-am dat seama cât de inevitabile erau aceste sentimente, chiar şi dacă, prin absurd, bogaţii şi-ar fi schimbat locul cu săracii: situaţia ar fi rămas aceeaşi. Ce altceva se

poate întâmpla când oamenii folosesc ştiinţa şi orice lucru nou oferit de ştiinţă, precum şi toată inteligenţa şi energia pe care le au la dispoziţie ca să producă bunăstare şi tehnologie, lăsând educaţia pe mâna tradiţiilor ruginite, vechi de sute de ani? Tradiţiile veneau din epocile întunecate, când nu era de ajuns pentru toţi, când viaţa era o luptă crâncenă, pe care o puteai ascunde, dar nu aveai cum s-o eviţi. Desigur că pofta lacomă de a pune mâna pe lucrul altuia, această feroce deposedare a altora îşi avea originea în nepotrivirea dintre aspectul material al vieţii şi educaţie. Bineînţeles că bogaţii erau vulgari şi săracii ajunseseră sălbatici, iar fiecare nouă putere care se adăuga la cele existente îi îmbogăţea pe bogaţi şi îi sărăcea pe săraci, lipsindu-i şi de bruma de libertate avută înainte. Oamenii pe care i-am întâlnit în azilurile improvizate, precum şi cei de la asistenţa socială, clocoteau toţi de o furie mocnită, vorbind despre dreptate, nedreptate şi răzbunare. N-am zărit nicio rază de speranţă în acele discuţii, nimic altceva decât răbdare…“

Dar el nu se referea la răbdare pasivă. Voia să spună că metoda reconstrucţiei sociale era încă o enigmă, că niciun fel de reorganizare eficientă nu era posibilă până nu se dezlega această enigmă în toate aspectele ei încâlcite. „Am încercat să vorbesc cu oamenii nemulţumiţi“, scria el, „dar le era greu să vadă lucrurile aşa cum le vedeam eu. Când le vorbeam de răbdare şi de un plan mai cuprinzător, îmi răspundeau «Dar până atunci vom muri cu toţii» şi nu reuşeam să-i fac să înţeleagă ceea ce era atât de simplu în mintea mea, anume că asta nu schimba datele problemei. Oamenii care gândesc doar în raport cu durata vieţii omeneşti nu sunt de niciun folos în politică.“

Nu citise niciun ziar în timpul peregrinărilor sale, dar nu l-a impresionat prea mult când a văzut că pe

panoul de afişaj al unui chioşc din piaţa de la Bishop's Stortford se anunţa „Situaţie internaţională gravă". Fuseseră atâtea situaţii internaţionale grave în ultimii ani.

De această dată, puterile din Europa Centrală atacaseră pe neaşteptate Confederaţia Slavă, iar Franţa şi Anglia săriseră în ajutorul slavilor.

În seara următoare, i s-a dat o cină decentă la azilul improvizat pentru vagabonzi, unde a aflat de la administratorul clădirii că toţi bărbaţii cu instrucţia militară făcută urmau să fie trimişi a doua zi dimineaţă la centrele de mobilizare de care aparţineau. Ţara era în prag de război. Trebuia să se întoarcă în Surrey, prin Londra. Primul sentiment a fost o mare uşurare, dată fiind impresia că zilele în care „cutreierase fără speranţă prin partea lumii opuse celei civilizate" urma să ia sfârşit. Avea acum ceva concret de făcut, care urma să-i ofere siguranţa zilei de mâine. Dar sentimentul de siguranţă i-a dispărut aproape cu totul când a descoperit că mobilizarea se făcuse atât de în grabă şi într-un mod aşa de neglijent, încât în următoarele 36 de ore petrecute la cazarma din Epsom, n-a primit altceva de mâncat sau de băut în afară de un pahar cu apă rece. Cazarma nu era câtuşi de puţin aprovizionată şi nimeni nu avea voie să plece de acolo.

II

Ultimul război

PARTEA ÎNTÂI

Văzute prin prisma unei ordini sociale sănătoase şi ambiţioase, este greu de înţeles şi de urmărit motivele ce au azvârlit omenirea în războiul care umple paginile cărţilor de istorie, unde sunt consemnate deceniile de la mijlocul secolului XX.

Trebuie să ne amintim mereu că structura politică a lumii nu ţinea deloc seama de inteligenţa colectivă. Iată aspectul esenţial al istoriei respective. Două sute de ani nu se făcuseră mari schimbări în metodele politice sau juridice, cele mai însemnate fuseseră o uşoară modificare a frontierelor şi o reajustare a procedurilor, pe când în oricare alt aspect al vieţii avuseseră loc o adevărată revoluţie, o enormă eliberare şi o mare lărgire a scopurilor şi viziunilor.

Absurdităţile din tribunale şi ofensele aduse de sistemul de guvernare bazat pe reprezentativitate parlamentară, combinate cu deschiderea unor vaste domenii de oportunitate în alte direcţii, îndepărtaseră din ce în ce mai mult cele mai strălucite minţi din viaţa publică. Guvernele alcătuite de ochii lumii în secolul XX veniseră pe urmele unor religii de suprafaţă. Acestea sfârşiseră

prin a se baza doar pe oameni de mâna a doua. De la mijlocul veacului al XVIII-lea, istoria lumii n-a mai consemnat clerici importanţi, iar după începutul secolului XX nici mari bărbaţi de stat. Peste tot găseai în funcţii de autoritate oameni energici, ambiţioşi, dar şterşi, cu o gândire limitată, care nu-şi dădeau seama de noile posibilităţi din faţa lor şi susţineau cu îndârjire tradiţiile trecutului.

Cele mai periculoase dintre tradiţiile învechite erau, poate, frontierele diferitelor „state suverane" şi concepţia conform căreia un anumit stat predomină asupra altora. Amintirea imperiilor făurite de romani şi de Alexandru cel Mare era adânc înrădăcinată în imaginaţia omului, ca o fantomă însetată de sânge – îi sfredelea creierul ca un parazit sinistru şi i-l umplea cu gânduri învălmăşite şi impulsuri violente. Timp de peste un secol, sistemul francez şi-a epuizat vitalitatea în convulsii războinice, apoi infecţia s-a răspândit la popoarele vorbitoare de limbi germanice şi, de acolo, la slavi. Epocile următoare aveau să păstreze şi să neglijeze în acelaşi timp vasta literatură demenţială a acestei obsesii, tratatele complicate, înţelegerile secrete, nesfârşitele cunoştinţe ale scriitorului dedicat politicii, refuzurile abile de a accepta fapte evidente, planurile strategice, manevrele tactice, documentele de mobilizare şi de contramobilizare. Toate acestea şi-au pierdut credibilitatea de îndată ce au încetat să se mai producă, dar în zorii noii epoci, marii bărbaţi de stat stăteau la lumina străvechilor lumânări şi, în ciuda unor stranii idei noi şi a necunoscutelor lumini şi umbre, încă ciondănindu-se şi plănuind să redeseneze frontierele Europei şi ale lumii.

Avea să devină o chestiune destinată unei investigaţii subtile în ce măsură milioane de

bărbaţi şi femei din afara lumii acestor specialişti au simpatizat sau au fost de acord cu îndeletnicirile lor de rău augur. O anumită şcoală de psihologie înclina să le minimalizeze participarea, dar, pe de altă parte, dovezile arătau, pe celălalt taler al balanţei, că propunerile războinice se bucuraseră de o susţinere masivă. Omul primitiv fusese un animal feroce în luptă, nenumărate generaţii îşi dăduseră viaţa în războaiele dintre triburi, iar influenţa tradiţiei, exemplele oferite de istorie, idei ca loialitate şi devotament au fost relativ uşor anihilate de incitările venite din partea celor care voiau să facă rău lumii. Părerile omului de rând despre politică erau adunate la întâmplare, nimic din educaţia primită nu-i forma spiritul civic (această concepţie a apărut doar odată cu dezvoltarea Statului Modern), aşa că era destul de uşor să-i bagi în mintea receptivă zgomotele şi furia unor suspiciuni exasperante şi ale agresiunii naţionale.

De pildă, Barnet descrie mulţimile de londonezi ca fiind de un patriotism zgomotos atunci când batalionul său a plecat din cazarmă şi a venit la Londra să ia trenul către frontiera franceză. Vorbeşte despre copii, femei, flăcăi şi bătrâni care ovaţionau şi chiuiau şi despre trupe mărşăluind cu steagurile puterilor aliate, despre entuziasmul autentic manifestat chiar şi de săraci şi şomeri. Birourile de plasare a forţei de muncă erau acum parţial transformate în centre de recrutare, care deveniseră principalele locuri unde se manifesta sfântul avânt patriotic. În fiecare loc convenabil de pe traseu, de ambele părţi ale Mării Mânecii, se strângeau spectatori entuziaşti, iar sentimentele regimentului, chiar dacă puţin atenuate şi umbrite de presimţiri negre, erau totuşi războinice.

Dar toată această emoţie nu avea o bază solidă, căci venea din minţi înfierbântate, fără idei proprii.

La cei mai mulţi soldaţi, ca şi la el însuşi, spune Barnet, era mai degrabă o reacţie normală la tendinţa colectivităţii, la sunetele şi culorile marţiale şi la provocarea euforică stârnită de nişte pericole vagi. Oamenii fuseseră atât de îngrijoraţi de pregătirile pentru război, încât izbucnirea acestuia le-a adus o reală uşurare.

Planurile de campanie ale aliaţilor le atribuiau englezilor apărarea cursului inferior al Meusei, aşa că trenurile militare mergeau de la diferitele cazărmi britanice direct spre punctele din Ardeni unde soldaţii aveau să-şi sape tranşeele.

Majoritatea documentelor privitoare la campanie au fost distruse în timpul războiului. Încă de la început, strategia aliaţilor pare să fi fost neclară, dar foarte probabil că includea şi stabilirea unei flote aeriene în această regiune, de unde se puteau iniţia atacuri asupra zonei puternic industrializate de pe Rinul inferior şi un raid pe flancuri, prin Olanda, asupra vaselor de război germane, aflate la gurile Elbei. Nimic din toate acestea nu era cunoscut de pioni ca Barnet şi ceilalţi din compania lui, a căror treabă era să îndeplinească ordinele primite de misterioasele servicii secrete de la Paris, oraş unde fusese mutat şi comandamentul de la Whitehall. De la început şi până la sfârşit, aceste servicii secrete cu rol de conducere au rămas un mister pentru corpul armatei, învăluit în termenul de „Ordine“. Nu erau nici Napoleon, nici Cezar, care să stârnească entuziasm. Barnet afirmă: „Vorbeam de Ei. Ei ne trimit în Luxemburg. Ei vor să-i ocolim pe cei din Europa Centrală pe flancul drept.“

Dincolo de acest văl al lucrurilor vagi, grupuleţul de oameni mai mult sau mai puţin merituoşi care alcătuiau Cartierul General începea să-şi dea seama de enormitatea situaţiei pe care se presupunea că o controlează…

În marea sală a Statului Major, de la ale cărei ferestre se vedea Sena până la Trocadero şi palatele din cartierul de vest, o serie de hărţi în relief la scară mare erau aşternute pe mese astfel încât să înfăţişeze întregul teatru de război, iar ofiţerii operativi îşi făceau mereu de lucru mutând micile piese ce reprezentau trupele aflate în luptă, pe măsură ce se adunau rapoartele şi informaţiile serviciilor secrete în camerele de telegrafie alăturate. În alte apartamente mai mici erau hărţi mai puţin detaliate, pe care se înscriau, de pildă, rapoartele Amiralităţii Britanice şi ale comandanţilor ruşi, pe măsură ce soseau acolo. Pe aceste hărţi, ca pe nişte table de şah, mareşalul Dubois, sfătuindu-se cu generalul Viard şi contele de Delhi, urma să joace marele joc al supremaţiei mondiale împotriva puterilor central-europene. Aproape sigur avea o idee clară asupra jocului. Aproape sigur avea un plan coerent şi admirabil.

Dar îşi făcuse socotelile fără să evalueze corect noua strategie a aviaţiei şi nici posibilităţile energiei atomice pe care Holsten le deschisese pentru omenire. În timp ce el plănuia tranşee, invazii şi un război de frontieră, generalii din Europa Centrală dădeau atacuri bine ţintite în inima inamicului. Şi pe când, cu o şovăială oarecum sfioasă, îşi pregătea în acea noapte operaţiunea peste liniile defensive ridicate de Napoleon şi Moltke, propriul său corp ştiinţific, într-o stare de revoltă febrilă, pregătea o lovitură asupra Berlinului. Expresia „bătrânii ăştia smintiţi!“ ilustra perfect modul de gândire al oamenilor de ştiinţă.

În noaptea de 2 iulie, Statul Major din Paris era scena unei impresionante etalări de fleacuri privitoare la organizarea militară ştiinţifică, aşa cum era înţeleasă în prima jumătate a secolului XX. Cel puţin unei singure persoane, dacă nu mai

multora, comandanţii reuniţi acolo lăsau impresia că sunt zei care ţin în mână frâiele lumii.

Aceasta era o dactilografă pricepută, în stare să bată 60 de cuvinte pe minut, angajată să lucreze în mai multe ture, împreună cu alte femei care dactilografiau şi multiplicau ordinele, apoi le înmânau ofiţerilor de rang inferior ca să fie transmise şi îndosariate. Se făcuse o pauză, aşa că i se îngăduise să părăsească încăperea în care i se dicta, ca să ia o gură de aer proaspăt pe terasa din faţa sălii celei mari şi să-şi mănânce pachetul sărăcăcios adus de acasă, până când avea să fie din nou nevoie de serviciile ei.

De pe terasă, tânăra femeie vedea nu numai fluviul de la picioarele ei şi toată zona estică a Parisului, de la Arcul de Triumf la Saint Cloud – blocuri masive şi clădiri întunecate, negre sau gri, poleite de lumină roz şi aurie, şi bulevarde nesfârşite, punctate ici şi colo de lumini, care se intersectau sub cerul fără stele – ci şi întreaga sală spaţioasă, cu zveltele sale coloane, arcadele graţioase şi candelabrele cu multe braţe. Acolo, pe o sumedenie de mese, erau întinse hârţi enorme, realizate la o scară atât de mare, încât îţi puteai închipui că reprezentau nişte ţări mai mici; curieri şi subofiţeri intrau şi ieşeau mereu, schimbând, mutând micile piese ce simbolizau sute şi mii de oameni, iar comandantul-şef şi consilierii lui stăteau în mijlocul tuturor acestor lucruri legate de bătăliile ce aveau să se dea în curând, făcând planuri strategice, dând ordine. Nu trebuiau decât să rostească un cuvânt şi, imediat, acolo departe, în lumea reală, miriadele de oameni reprezentaţi prin puncte aveau să se mişte, să lanseze atacuri şi să moară. Soarta naţiunilor depindea de judecata acestor trei bărbaţii. Erau, într-adevăr, ca nişte zei atotputernici.

Dar cel mai asemănător zeilor dintre cei trei era Dubois. El trebuia să ia deciziile; ceilalţi nu puteau decât să-i facă sugestii. Sufletul ei de femeie era fermecat de acest bătrân chipeş, solemn şi calm, adorându-l instinctiv.

Odată îi dăduse personal instrucţiuni. Le aşteptase cu o fericire extatică, dar şi cu teamă. Căci starea ei de exaltare era umbrită de spaima că o greşeală i-ar putea aduce dezonoarea…

Se uita acum la el prin geam cu toată atenţia de care era în stare o femeie obsedată de personalitatea unui bărbat.

Nu vorbea mult, a observat ea. Nu se uita decât în treacăt la hărţi. Englezul înalt de lângă el era vizibil frământat de o mulţime de idei contradictorii; îşi întindea gâtul la fiecare mutare pe tablă a micuţelor piese roşii, albastre, negre şi galbene şi încerca să-i atragă atenţia comandantului asupra unui lucru sau al altuia. Dubois asculta, dădea din cap aprobator, rostea vreun cuvânt şi rămânea din nou tăcut, cufundându-se în meditaţie ca vulturul naţional.

Ochii îi erau atât de adânciţi în orbite sub sprâncenele albe, că fata aproape nu-i vedea; mustaţa îi atârna peste gura din care ieşeau atâtea decizii importante. Nici Viard nu vorbea mult, era un bărbat oacheş, care îşi ţinea mereu capul plecat şi în ai cărui ochi pătrunzători se ivea adesea o umbră de melancolie. Apăra cu mai multă îndârjire drepturile Franţei, a cărei armată se îndrepta acum, prin Alsacia, spre Rin. Fata ştia că Viard era un vechi coleg al lui Dubois; acesta îl cunoştea mai bine, a hotărât ea, şi avea mai multă încredere în el decât în englezul acela venetic…

Să nu vorbească, să rămână impasibil şi, pe cât cu putinţă, în profil; aceasta era atitudinea pe care

bătrânul Dubois o adoptase cu mulţi ani în urmă. Să lase impresia că ştie tot, să nu pară niciodată surprins, să nu se grăbească – pentru că graba însemna recunoaşterea unui calcul greşit. Ţinând seama de aceste reguli simple, Dubois îşi clădise o reputaţie solidă încă din vremea în care era doar un ofiţer inferior promiţător, un tânăr liniştit, uneori distrat, lent în mişcări, dar expeditiv. De pe atunci, oamenii se uitau la el şi spuneau: „Va ajunge departe.“ De-a lungul a cincizeci de ani de pace, nu a lipsit niciodată de la datorie, iar la manevre, dârzenia lui nepăsătoare îi uimise şi fascinase pe toţi, făcându-i să dea înapoi pe cei cu o inteligenţă mai activă. În adâncul sufletului său, Dubois ascunsese o descoperire profundă despre arta modernă a războiului, elementul-cheie al carierei sale. Şi această descoperire consta în cuvintele NIMENI NU ŞTIE, în faptul că a acţiona însemna să faci gafe, că a vorbi presupune să te confesezi; şi că omul care acţiona încet şi perseverent şi, mai ales, în tăcere, avea cele mai mari şanse să aibă câştig de cauză până la urmă. Doar aşa răzbeşti în viaţă. Acum, prin aceeaşi tactică, spera să descifreze misterioasele necunoscute ale comandamentului central-european. Contele de Delhi putea foarte bine să vorbească de un atac masiv pe flanc, prin Olanda, cu toate submarinele, hidroavioanele şi bombardierele torpiloare aduse în sprijinul marşului spre Rin; Viard putea foarte bine să-şi dorească laurii pentru trecerea prin munţii Elveţiei a motocicletelor, avioanelor şi schiorilor săi, în vederea unui atac-surpriză asupra Vienei; trebuia să-i asculte şi să aştepte ca partea cealaltă să-şi înceapă experimentele. Totul se reducea la experimente. Şi, în tot acest timp, el avea să rămână în profil, cu un aer stăpân pe sine – ca un om care stă liniştit în maşină după ce i-a spus şoferului unde să-l ducă.

Şi toţi din jurul lui se simţeau mai puternici şi mai siguri pe ei când îi vedeau chipul calm, aerul de cunoscător şi încrederea nestrămutată. Luminile din candelabre îi proiectau pe hărţi umbra multiplicată, oferind mai multe versiuni ale prezenţei sale impunătoare de comandant, mai luminoase sau mai întunecate, dominând locul şi răspândindu-se în toate direcţiile. Umbrele simbolizau faptul că deţinea controlul. Când intra vreun mesager de la telegraf să mute, să înlocuiască o piesă sau alta a jocului, potrivit celor mai recente rapoarte, un regiment central-european sau mai multe, să retragă sau să pună pe machetă o forţă a aliaţilor sau alta, mareşalul întorcea capul, dând impresia că nu observă nimic, sau arunca o privire şi încuviinţa vag, ca un profesor aprobând un elev care îşi corectează singur greşeala. „Da, aşa e mai bine."

Ce minunat era el, se gândi tânăra femeie de la fereastră, *ce minunat era totul!* Acesta era creierul lumii occidentale, Olimpul cu oştile beligerante ale Pământului la picioarele sale. Iar el conducea Franţa, o Franţă care îşi pierduse demult statutul de ţară imperialistă, înapoi, la supremaţia ei de odinioară.

Privilegiul de a participa la toate acestea i se părea cu mult mai presus de condiţia umilă a unei femei…

Era greu să fii femeie, plină de impulsurile năvalnice ale propriului devotament, şi să trebuiască să ai o atitudine impersonală, abstractă, metodică, punctuală. Trebuia să se stăpânească…

S-a lăsat în voia unor visuri iluzorii, visuri în care războiul se termina cu victoria binelui. Poate că atunci această împietrire şi această armură vor fi

puse deoparte, iar zeii vor sta drepţi şi mândri. A închis ochii…

S-a ridicat tresărind. Şi-a dat seama că noaptea de afară nu mai era liniştită. Că era agitaţie acolo jos, pe pod, şi oamenii fugeau pe străzi, iar reflectoarele căutau printre nori de pe o colină de dincolo de Trocadero. Şi apoi zbuciumul a trecut de ea şi a cuprins sala de alături.

Una dintre santinelele de pe terasă stătea în capătul opus al sălii, gesticulând şi strigând ceva.

Şi totul s-a schimbat în jurul ei. Un fel de palpitare. Nu înţelegea ce se întâmplă. Parcă toate conductele de apă, maşinăriile ascunse şi cablurile drumurilor de dedesubt băteau ca o inima. Şi în jurul ei a început să sufle ceva ca un vânt – un vânt de panică.

Privirea i s-a îndreptat spre chipul mareşalului, aşa cum se uită un copil speriat la mama lui.

El încă era netulburat. Se încrunta uşor, dar se purta destul de normal, căci contele de Delhi, gesticulând grăbit cu o mână, îl luase de braţ şi era evident că voia să-l ducă la marea uşă ce dădea pe terasă. Iar Viard se îndrepta în fugă spre marile ferestre, într-una din cele mai ciudate posturi, cu spatele încovoiat şi ochii ridicaţi.

Oare se întâmpla ceva acolo sus?

Apoi s-a auzit un bubuit ca de tunet.

Zgomotul a atins-o ca o lovitură. S-a ghemuit lângă zid şi s-a uitat în sus. A văzut trei forme negre năpustindu-se din norii sfâşiaţi şi, de la înălţime mai mică, două dintre ele au început să lase dâre roşii…

Întreaga ei fiinţă era paralizată, a trecut prin clipe ce i se păreau nesfârşite, urmărind rachetele roşii care veneau spre ea, învârtindu-se.

Se simţea ruptă de lumea exterioară. Nu mai rămăsese din lume decât o flacără de un roşu-purpuriu şi bubuitul asurzitor, neîntrerupt, care învăluia totul. Orice altă lumină dispăruse din jurul ei, iar pe fondul acestei flăcări, zărea pereţi înclinaţi, coloane deformate, porţiuni de cornişe ieşite în afară şi zborul enormelor fragmente colţuroase de sticlă. Avea impresia că o imensă minge de foc purpuriu, asemenea unei făpturi înnebunite, se rostogolea în mijlocul unui nor de moloz, să atace cu furie pământul în care parcă îşi căuta vizuina, ca un iepure în flăcări.

Avea senzaţia clară că se trezeşte dintr-un vis.

Şi-a dat seama că e întinsă cu faţa în jos pe un mal argilos şi că un pârâiaş de apă fierbinte îi trece peste un picior. A vrut să se ridice, dar o durea tare piciorul. Nu mai ştia dacă e noapte sau zi şi niciunde se află; a mai făcut o încercare, gemând şi tresărind de durere, apoi s-a ridicat în capul oaselor şi s-a uitat în jur.

Totul părea cufundat într-o tăcere mormântală. Dar, de fapt, era în mijlocul unui imens vacarm pe care nu-l percepea, fiindcă auzul îi era distrus.

La început, nu a fost în stare să facă nicio legătură între ce vedea acum şi vreo altă experienţă prin care trecuse.

Parcă se găsea într-o lume stranie, unde un se auzea niciun sunet, o lume plină de ruine şi grămezi de moloz şi alte lucruri sparte. Şi era luminată – acest lucru îi era oarecum mai cunoscut decât orice vedea în jurul ei – de o licărire purpurie. Apoi, aproape de ea, înălţându-se peste

grămada de dărâmături, a recunoscut Trocadero; era schimbat, îi lipsea o parte, dar silueta îi era încă inconfundabilă. Se ridica peste un şuvoi învolburat de abur roşiatic. Şi aşa şi-a amintit de Paris, de Sena şi de seara caldă şi mohorâtă, precum şi de clădirea frumoasă, puternic luminată a Statului Major…

S-a tras puţin mai sus pe panta de pământ unde zăcea şi a cercetat împrejurimile, înţelegând din ce în ce mai bine ce se întâmplase…

Pământul pe care zăcea ieşea în afară pe fluviu ca un promontoriu. Destul de aproape de ea era un lac unde se aduna apa din care se scurgeau acele pârâiaşe şi torente fierbinţi. Nori de abur se roteau la câteva palme de suprafaţa ca oglinda. Mai că putea să atingă partea de sus a unei coloane de piatră cunoscute, reflectată perfect în apă. Puţin mai departe de „lac“ se înălţa un morman de ruine cu o pantă neregulată şi un vârf strălucitor. Deasupra, reflectau această lumină masive coloane de aburi, care se rostogoleau iute spre zenit. Chiar de pe acea culme de lângă ea pornea văpaia lividă ce lumina lumea din jurul ei şi, încet, în mintea ei s-a făcut legătura dintre movila de moloz şi clădirea năruită a Statului Major.

– Ah! a şoptit ea şi a rămas nemişcată câtva timp, cu ochii holbaţi, lipindu-se de pământul cald.

Apoi această fiinţă confuză, zdrobită s-a uitat din nou în jurul ei. A început să simtă nevoia unei prezenţe umane. Voia să pună întrebări, să vorbească, să împărtăşească tot ce i se întâmplase. Şi o durea îngrozitor piciorul. Ar trebui să vină o ambulanţă. I-au trecut vag prin minte nişte remarci critice. Era sigur o catastrofă! Întotdeauna, după un dezastru, ar trebui să fie ambulanţe şi personal medical prin jur…

Şi-a întins gâtul. Era ceva acolo. Dar peste tot atâta linişte!

– *Monsieur!* a strigat ea.

A observat că avea o senzaţie ciudată în urechi, aşa că a început să aibă bănuieli că ceva nu era în regulă cu auzul ei.

Era îngrozitor de singură într-o stranietate haotică şi poate că bărbatul acesta – dacă era un bărbat, căci nu-l vedea prea bine – părea insensibil, nu făcea nicio mişcare. Poate că era uluit, încremenit…

Flacăra săltăreaţă de dincolo a trimis o rază în colţul unde se afla el şi, pentru o clipă, fiecare detaliu s-a limpezit. Era mareşalul Dubois. Zăcea lângă o porţiune enormă din harta de război. De pe ea ieşeau în afară sau atârnau micile obiecte de lemn, simboluri ale infanteriei, cavaleriei şi artileriei, aşa cum erau dispuse la frontieră. El nu părea să fie conştient de ce se afla în spatele lui, lăsa impresia că nu era deloc atent, dar nu indiferent, de parcă s-ar fi gândit profund…

Nu îi putea vedea ochii sub sprâncenele stufoase, dar era evident că se încrunta. Se încrunta puţin, având aerul că nu vrea să fie deranjat. Pe chipul său rămăsese acea expresie de încredere şi siguranţă care îi era caracteristică, precum şi convingerea că, dacă Franţa s-ar lăsa pe mâinile lui, ar fi ferită de pericole…

Nu l-a mai strigat din nou, ci s-a târât mai aproape de el. O stranie bănuială i-a făcut pupilele să se dilate. Cu o zvâcnire dureroasă, femeia s-a ridicat pentru a arunca o privire peste bucăţile amestecate de zidărie sfărâmată. Mâna ei a atins ceva umed şi, după o convulsie, a încremenit.

Nu era acolo un om întreg, ci o parte dintr-un bărbat, capul şi umerii unei făpturi care se cufundase într-o beznă înspăimântătoare şi într-o baltă de un negru lucitor…

Şi, în timp ce se uita lung la el, movila de deasupra ei s-a clătinat şi s-a prăbuşit, împroşcând-o cu un jet de apă fierbinte. Apoi a simţit că o trage ceva în jos…

Imediat ce a auzit de catastrofa de la Statul Major, tânărul aviator cu aspect de brută, capul rotund şi părul tuns scurt *en brosse,* care răspundea de corpul ştiinţific francez, un om atât de lipsit de imaginaţie în orice alt domeniu în afară de al său, a pufnit în râs. Puţin îi păsa lui că arde Parisul. Părinţii şi sora lui trăiau la Caudebac, iar singura iubită pe care o avusese vreodată şi cu care făcuse dragoste numai rareori era o fată din Rouen. L-a bătut pe umăr pe adjutantul său.

– Acum, a zis el, nimic pe lume nu ne mai împiedică să mergem la Berlin şi să le dăm o mamă de bătaie… Strategii şi raţiuni de stat – s-a terminat cu toate astea… Hai, băiete, să le arătăm babelor de ce suntem în stare când ne lasă să gândim cu propriul nostru cap.

A tot vorbit la telefon cinci minute, apoi a ieşit în curtea interioară a castelului în care fusese încartiruit şi a dat ordin să-i vină automobilul. Lucrurile trebuiau să se mişte repede, pentru că mai era doar o oră şi jumătate înainte de revărsatul zorilor. S-a uitat la cer şi a remarcat cu satisfacţie o pătură groasă de nori ce se întindea până în lumina slabă din est.

Era un tânăr foarte abil, ale cărui materiale şi avioane era răspândite în toată provincia, pitite prin hambare, acoperite cu fân, ascunse în păduri. Nici măcar un şoim nu le-ar fi putut descoperi, dacă nu se apropia până în raza de bătaie a unui tun. Dar în noaptea aceea nu avea nevoie decât de unul din aceste aparate, care îl aştepta pregătit sub o prelată impermeabilă, între două stoguri, la

câţiva kilometri distanţă; avea să zboare la Berlin cu un singur subordonat al său; doi oameni erau de ajuns pentru ce voia el să facă…

Avea în mâini dispozitivul negru, un alt dar pe care îl făcuse ştiinţa unei omeniri neregenerate, darul distrugerii, iar el era mai degrabă însufleţit de spiritul aventurii decât de milă…

Era un tânăr oacheş, cu unele trăsături negroide pe faţa radiind de bucurie. Zâmbea ca un om favorizat de soartă, care îşi anticipa marile plăceri. Avea un timbru de o profunzime exotică şi un ton oarecum jubilant în vocea cu care dădea ordine şi îşi întărea spusele cu degetul mijlociu de la una din mâinile lui extrem de mari şi păroase.

– Dinte pentru dinte, aşa ne vom răzbuna, spunea el, şi ochi pentru ochi. N-avem timp de pierdut, băieţi….

Şi de îndată, deasupra păturii groase de nori ce acoperea cerul Westfaliei şi Saxoniei, avionul cel rapid, cu un motor atomic mai silenţios decât o rază jucăuşă de soare şi cu un compas giroscopic fosforescent, a zburat iute ca săgeata către inima duşmanilor central-europeni.

Nu s-a înălţat prea sus; zbura doar la câteva sute de picioare peste masa întunecată de nori cumulus care ascundeau pământul, gata să se cufunde în obscuritatea lor, dacă îi apărea în raza vizuală un avion inamic. Tânărul pilot îşi încorda atenţia atât asupra stelelor de sus, după care se orienta, cât şi asupra vălătucilor formaţi de straturile de aburi ale norilor ce acopereau teritoriul de sub el. Pe spaţii mari, aceste mase se întindeau la fel de uniforme ca scurgerea tăcută şi îngheţată a lavei, pentru ca apoi să fie sfâşiate de zone neregulate de transparenţă, străpunse de găuri senine, în aşa fel că petice neclare de pământ străluceau,

îndepărtate, prin abisuri. La un moment dat, a văzut destul de clar silueta unei gări mari, cu lumini şi semnale, iar altă dată, o claie de fân în flăcări, părând scăldată într-o lumină lividă din cauza coloanei de fum de pe coasta unui deal înalt. Dar, deşi pământul era ascuns vederii, prindea viaţă de la tot felul de sunete. Prin pătura de vapori pătrundea până sus huruitul monoton ala trenurilor, sunetele stridente ale claxoanelor, împuşcăturile îndepărtate dinspre sud, iar, pe când se apropia de destinaţie, a auzit şi cântecul cocoşilor…

Cerul de deasupra zărilor neclare ale acestei mări de nori a fost la început spuzit cu stele, apoi a pălit de la lumina ce se strecura din nord la est, odată ce se crăpa de ziuă. Calea Lactee nu se mai zărea pe bolta albastră şi stelele mai mici au dispărut. Faţa aventurierului de la manşă abia se vedea în pâlpâirea verzuie răspândită de cadranul compasului; avea ceva din acea frumuseţe împietrită pe care ţi-o dă concentrarea asupra unui scop, precum şi ceva din bucuria unui copil nătâng, care găseşte în sfârşit cutia de chibrituri. Însoţitorul său, un tip fără o imaginaţie prea bogată, îşi răşchirase mult picioarele pe cutia lungă, în formă de sicriu, în compartimentele căreia erau trei bombe atomice, noile bombe, care explodau mai mult timp şi pe care nimeni nu le văzuse încă acţionând. Până atunci, carolinul, substanţa de bază din care erau făcute, fusese testat doar în cantităţi infinitezimale, în camere de oţel căptuşite cu plumb. În afară de gândul la imensa forţa distructivă a sferelor negre care zăceau între picioarele sale şi hotărârea neclintită de a urma cât mai bine instrucţiunile primite, în mintea omului nu mai era nimic. Profilul său acvilin, bine conturat în lumina stelelor, nu exprima decât o profundă tristeţe.

Cerul de dedesubt devenea din ce în ce mai senin, pe măsură ce avionul se apropia de capitala central-europeană.

Până acum avuseseră un noroc chior că nu fuseseră atacaţi de niciun avion inamic. Probabil că iscoadele de la frontiera pe care o trecuseră în timpul nopţii zburau mai mult sub nori; lumea era mare şi au avut şansa de a nu se apropia de niciun avion-santinelă. Aparatul lor, vopsit gri pal, era aproape invizibil peste stratul de nori de jos. Dar acum, că se apropia răsăritul, cerul se împurpura la est; Berlinul era la câteva zeci de mile în faţa lor, iar norocul nu-i părăsise încă pe francezi. Norii de sub ei se risipeau aproape pe nesimţite…

Departe, spre nord-est, într-un ochi limpede de lumină, apărea Berlinul, cu toate luminile încă aprinse. Cu arătătorul de la mâna stângă pe pătratul de hartă acoperită cu cristale de mică, ataşată la manşă, pilotul verifica drumurile şi spaţiile deschise de dedesubt. Acolo se vedea oraşul Havel, în mijlocul întinderii presărate cu lacuri din dreapta. Mai departe, dincolo de păduri, trebuia să fie Spandau; acolo se bifurca râul în jurul insulei Potsdam; iar drept înainte era Charlottenburg, împărţit în două de o arteră ca o săgeată luminoasă, care indica drumul spre cartierul general imperial. Acolo, pe un loc destul de plat, se afla Thiergarten, dincolo de care se înălţa palatul imperial, iar în dreapta clădirile înalte, un pâlc de acoperişuri cu steaguri şi catarge, în care trebuiau să fie birourile statului major central-european. Totul era foarte clar şi lipsit de culoare în lumina zorilor.

S-a uitat deodată în sus, căci auzise un zumzăit din ce în ce mai tare, aproape deasupra capului, şi a văzut un avion german care cobora în cercuri de la mare altitudine, gata să-l înfrunte. I-a făcut un

semn cu braţul stâng omului posomorât din spate, apoi şi-a încleştat ambele mâini pe manşă, s-a aplecat pe ea şi şi-a sucit gâtul să se uite în sus. Era atent, încordat, privind cu dispreţ capacitatea nemţilor de a-l nimeri. Era sigur că niciun german nu e în stare să-l întreacă în zbor şi nici măcar cei mai buni piloţi francezi. Şi-i închipuia atacându-l ca nişte şoimi, dar ei coborau din frigul năprasnic de la mare înălţime, înfometaţi, apatici şi leneşi, ca dimineaţa; veneau oblic în jos, ca o spadă mânuită de un om fără chef de luptă, nu atât de rapid, încât el să nu se avânte de sub ei şi să se poziţioneze între duşmani şi Berlin. Au început să-l avertizeze în germană printr-un megafon, când erau la cam o milă distanţă. Cuvintele ajungeau la el de parcă s-ar fi aflat înăuntrul unei bule de sunet răguşit. Apoi, alarmaţi de tăcerea lui îndârjită, l-au atacat decisiv, năpustindu-se în jos, la poate o sută de yarzi peste el şi la câteva sute în urma lui. Începeau să înţeleagă cine era el. El a încetat să se uite la ei şi privirea i s-a concentrat asupra oraşului din faţa lui, iar un timp cele două avioane inamice au gonit după el…

Un glonţ i-a trecut pe la ureche, sfâşiind aerul ca pe o hârtie. Urmat de un al doilea. Ceva a lovit aparatul de zbor.

Sosise timpul să acţioneze. Bulevardele largi, parcul, palatele de sub el se măreau şi deveneau din ce în ce mai apropiate.

– Acum! a ordonat pilotul.

Faţa aceea suptă s-a înăsprit până când a căpătat o expresie neînduplecată, iar manipulantul a luat bomba mare din cutie cu ambele mâini şi a pus-o în echilibru lângă bord. Era o sferă neagră, cu un diametru de două picioare. Între manete era un mic ştift din plastic; spre acesta şi-a aplecat capul până

l-a atins cu buzele. Trebuia să-l smulgă cu dinţii pentru a lăsa aerul să intre prin supapa de aspirare. Fiind sigur acum că putea face manevra, şi-a întins gâtul peste bordul avionului şi a apreciat viteza şi distanţa. Apoi, foarte repede, s-a aplecat în faţă şi a lansat bomba peste bord.

– Virează! a şoptit el, fără să fie auzit de pilot.

Bomba a lăsat o orbitoare dâră stacojie în aer după lansare, o coloană descendentă de foc ce a format o spirală în mijlocul unui vârtej. Ambele avioane inamice au fost azvârlite ca nişte fulgi în sus şi în lături, iar pilotul, cu ochi strălucitori şi dinţii strânşi, s-a străduit să facă viraje largi pentru a-şi redobândi echilibrul. Sfrijitul s-a agăţat din răsputeri cu mâinile şi genunchii; avea nările dilatate şi îşi muşca buzele. Era bine prins în chingi…

Când a reuşit să se uite din nou în jos, i s-a părut că vede craterul unui vulcan. În grădina din faţa castelului imperial, o stea cutremurătoare de o splendoare malefică scotea fum şi flăcări, pe care le revărsa spre ei, ca o acuzaţie. Erau prea sus ca să distingă oamenii şi să-şi dea seama de ce efect avusese bomba asupra clădirii până când faţada s-a clătinat şi s-a prăbuşit în flăcări, aşa cum se dizolvă zahărul în apă. Manipulantul s-a uitat o clipă, ca hipnotizat, şi şi-a dezvelit dinţii mari, apoi s-a legănat puţin, până şi-a reluat poziţia incomodă pe care i-o permiteau chingile, după care a luat o altă bombă, i-a muşcat ştiftul şi a trimis-o pe urmele celeilalte.

Aceasta a explodat mai aproape sub avion, azvârlindu-l în sus. Cutia pentru bombe s-a înclinat aşa de mult, că aproape s-a deschis, iar manipulantul a fost aruncat în faţă, peste cea de-a treia bombă, cu obrazul aproape de ştiftul de

celuloid. A apucat strâns manetele şi, hotărând brusc să nu rateze lansarea, şi-a înfipt dinţii în ştift. Înainte să arunce bomba, avionul s-a înclinat mult. Totul cădea într-o parte. Instinctiv, omul şi-a slăbit strânsoarea, ţinând cu trupul său bomba pe locul ei.

Apoi a explodat şi bomba aceea, iar pilotul, aruncătorul şi avionul s-au făcut fărâme umane, aşchii de metal şi picături ce zburau prin aer, şi a treia coloană de flăcări s-a repezit în jos, peste clădirile distruse…

Nu existaseră niciodată până acum, în toată istoria războiului, explozii continue. Într-adevăr, până la mijlocul secolului XX singurii explozibili cunoscuţi erau combustibilii a căror putere de explozie se datora întru totul aprinderii lor instantanee, iar aceste bombe atomice, pe care ştiinţa le aruncase asupra lumii în respectiva noapte li se păreau stranii chiar şi oamenilor care le utilizau. Cele folosite de forţele aliate erau bucăţi de carolin pur, vopsite pe dinafară cu un strat neoxidat de inductor cianic şi închise ermetic într-o cutie de membraniu. Micul ştift de celuloid dintre manetele cu care se ridica bomba era dispus în aşa fel încât să fie uşor îndepărtat pentru a permite aerului să ajungă la inductor, care, odată activat, declanşa radioactivitatea în stratul exterior al sferei de carolin. Procesul elibera o nouă cantitate de inductor şi astfel, în câteva minute, întreaga bombă devenea o masă incandescentă ce exploda încontinuu. Bombele central-europenilor erau la fel, numai că de dimensiuni mai mari şi cu un mecanism mai complicat de activare a inductorului.

Înainte vreme, în decursul războaielor, se trăsese cu bombe şi rachete care explodau imediat şi, în caz că nu nimereau niciun obiectiv uman sau de altă natură, se dezintegrau în fragmente ce zburau prin aer. Dar în cazul carolinului, care aparţinea grupului beta al elementelor numite de Hyslop cu „dezintegrare întârziată“, odată ce i se inducea procesul de dezintegrare, continua să radieze multă energie şi nimic nu-l putea opri. Din toate elementele artificiale ale lui Hyslop, caroliniul stoca cea mai multă energie şi era cel mai

periculos de fabricat şi mânuit. Şi în zilele noastre, acesta rămâne cel mai puternic element cu dezintegrare întârziată. Ceea ce chimiştii de la începutul secolului XX numeau perioadă de înjumătăţire era, la caroliniu, de şaptesprezece zile, în care emitea jumătate din uriaşa cantitate de energie stocată, iar în următoarele şaptesprezece zile, emisia era jumătate din prima perioadă şi aşa mai departe. Aşa cum se întâmplă cu toate substanţele radioactive, caroliniul nu se epuiza niciodată, deşi puterea i se înjumătăţea la fiecare şaptesprezece zile şi se reducea la dimensiuni aproape imperceptibile. În consecinţă, până în zilele noastre, câmpurile de bătaie şi zonele bombardate au rămas presărate cu materie radioactivă care emite încă radiaţii nocive.

Când se deschidea ştiftul de celuloid, inductorul se oxida şi devenea activ. Apoi suprafaţa caroliniului începea să se dezintegreze. Dar dezintegrarea trecea lent în substanţa bombei. La câteva clipe după ce începea bomba să explodeze, acesta forma încă o sferă inertă, care exploda superficial, un mare nucleu neînsufleţit, înconjurat de flăcări şi bubuituri. Bombele lansate din avioane cădeau în această stare, atingeau pământul fiind solide în cea mai mare parte, şi, topind solul şi rocile în înaintarea lor, pătrundeau până la mari adâncimi sub pământ. Acolo, deoarece o cantitate din ce în ce mai mare de caroliniu devenea activă, bomba se transforma rapid într-o monstruoasă cavernă de energie incandescentă, aflată la baza a ceea ce devenea un vulcan activ în miniatură. Carolinul, incapabil să se disperseze, se deplasa liber înăuntrul acestuia, masa fierbinte de pământ topit şi abur supraîncălzit învolburându-se cu furie şi alimentând o erupţie ce dura ani, luni sau săptămâni, în funcţie de mărimea bombei folosite şi de şansele epuizării ei. Odată lansată, nimeni nu se mai putea apropia de ea, s-o controleze, până ce

substanţa nu era aproape epuizată şi din craterul deschis deasupra sa ieşeau încă şi se răspândeau până departe aburi incandescenţi, fragmente periculoase de rocă şi noroi, saturate cu caroliniu, fiecare în parte fiind un focar de energie arzătoare ce provoca răni grave.

Acest gen de bombă era cununa de lauri a ştiinţei militare, alcătuită din substanţa explozivă ce urma să schimbe cu totul soarta războaielor lumii…

Cu puţin timp în urmă, un istoric a descris lumea din acea perioadă ca fiind una care crede în termenii statorniciţi şi oarbă la tot ce e evident în anumite lucruri. Acum se pare că nimic nu putea fi mai clar pentru oamenii de la începutul secolului XX decât rapiditatea cu care războiul devenea imposibil. Dar sigur că nu şi-au dat seama până nu au explodat bombele atomice în mâinile lor tremurânde. Totuşi, orice om inteligent trebuie să fi priceput ceva din faptele esenţiale. În cursul secolelor XIX-XX, cantitatea de energie la care aveau acces oamenii a crescut încontinuu. În cazul războiului, însemna că puterea de a da o lovitură, de a nimici, creştea mereu. Dar nu şi abilitatea de a te proteja. Orice sisteme de apărare, blindaje, fortificaţii şi aşa mai departe erau depăşite cu mult de sporirea excesivă a mijloacelor de distrugere. Distrugerea devenise un lucru atât de uşor, că-l putea face orice grup de nemulţumiţi; schimba profund problemele poliţiei şi legile interne. Înainte de izbucnirea ultimului război, toată lumea ştia că un om putea duc în bagajul de mână o cantitate de energie latentă suficientă pentru a transforma în ruine o jumătate de oraş. Aceste lucruri îi frământau pe toţi, chiar şi copiii de pe stradă le ştiau. Dar, cum spuneau americanii, lumea tot era „prostită“ cu diverse fleacuri şi intenţii de război.

Doar prin realizarea unei profunde, inimaginabile separări între curentul ştiinţific şi intelectual, pe de o parte, şi juriştii-politicieni pe de alta, oamenii dintr-o epocă mai târzie puteau spera să înţeleagă absurda stare de lucruri de la momentul respectiv. Organizarea socială era încă într-o fază primitivă.

Existau deja mulţi oameni înzestraţi cu o inteligenţă activă şi o largă structură privată şi comercială, dar comunitatea, în ansamblul ei, era lipsită de ţeluri, neexperimentată şi neorganizată, aproape imbecilă. Civilizaţia colectivă, Statul Modern, erau tot în pântecele viitorului…

Dar să revenim la *Wander Jahre* a lui Frederick Barnet şi la relatarea sa privitoare la experienţele prin care trece un om de rând în timpul războiului. În timp ce aceste extraordinare dezvăluiri în legătură cu posibilităţile ştiinţei se făceau la Paris şi Berlin, Barnet şi compania sa îşi săpau cu râvnă tranşeele din Luxemburgul belgian.

El descrie în câteva fraze sugestive cum avusese loc mobilizarea şi cum călătorise într-o zi de vară prin nordul Franţei şi Ardeni. Ţinutul era pârjolit de soarele fierbinte al verii, frunzele copacilor uşor atinse de culorile toamnei şi lanurile de grâu aurii. Când s-au oprit pentru un ceas la Hirson, bărbaţi şi femei cu insigne tricolore în piept le-au distribuit de pe peron prăjituri şi pahare cu bere soldaţilor însetaţi, şi fusese o atmosferă foarte voioasă. „Ce bere bună şi rece ne-au dat!“ scrie el. „Nu mai primisem nimic de mâncat sau de băut de la Epsom.“

Câteva avioane, „ca nişte rândunici uriaşe,“ continuă el, zburau în misiune de recunoaştere pe cerul trandafiriu al înserării.

Batalionul lui Barnet a fost trimis prin ţinutul Sedan într-un loc numit Virton şi de acolo, într-un punct din pădure de pe linia către Jemelle. Aici au coborât din tren, şi-au instalat cu greu tabăra aproape de linia ferată – trenuri şi marfare au trecut pe acolo toată noaptea –, iar a doua zi de dimineaţă, au mărşăluit spre est, către Arlon, sub nişte zori reci şi mohorâţi, urmaţi de o zi, mai întâi noroasă, apoi arzătoare, pe o câmpie presărată cu păduri.

Acolo infanteria a fost pusă la muncă pe o linie de tranşee şi gropi pentru trăgători, toate camuflate, între St. Hubert şi Virton. Acestea erau concepute să oprească sau să întârzie orice înaintare a trupelor inamice dinspre est către linia fortificată de pe Meuse. Li se dăduse ordin, aşa că au muncit două zile fără să-l zărească pe inamic sau să bănuiască nenorocirea care decapitase subit armatele Europei şi transformase vestul Parisului şi centrul Berlinului în miniaturi în flăcări ale oraşului Pompei distrus de erupţie.

Atunci când au venit, veştile au fost edulcorate. „Am auzit că avioanele şi bombele făcuseră ceva rău în Paris," scrie Barnet, „dar asta nu însemna că «ei» nu mai elaborau planuri şi nu dădeau ordine. Când inamicul a început să iasă din pădure în faţa noastră, ne-am făcut curaj şi am ripostat cu foc şi nu ne-am necăjit cu altceva în afară de bătălia ce urma. Dacă din când în când unul dintre noi îşi întindea gâtul şi se uita la cer ca să vadă ce se petrecea acolo, şuieratul unui glonţ îl făcea să se arunce din nou la pământ…

Bătălia a continuat trei zile la rând, pe întinderea de pământ dintre Louvain la nord şi Longwy la sud. Timp de câteva zile, avioanele n-au intrat într-o acţiune decisivă de partea armatei terestre, deşi de la început strategia lor era să prevină orice mişcări surpriză. Erau avioane cu motoare atomice, evident nepotrivite pentru lupta în câmp deschis, dar nu aveau bombe nucleare şi nici alt tip de bombe eficiente. Şi, cu toate că erau manevrate unele împotriva altora şi se trăgea în ele şi printre ele, nu a fost o adevărată luptă aeriană. Fie piloţii nu erau dispuşi să lupte, fie comandanţii din ambele tabere preferau să păstreze acele aparate pentru misiuni de recunoaştere…

După o zi sau două de săpat şi de făcut planuri, Barnet s-a trezit în prima linie de bătaie. Îşi făcuse partea lui de gropi pentru trăgători, mai ales de-a lungul unui şanţ uscat şi adânc care oferea posibilitatea intercomunicării, azvârlise pământul pe terenul alăturat, acoperindu-şi opera cu spice de grâu şi tulpini de maci.

Înaintarea forţelor inamice s-a făcut orbeşte şi pe neaşteptate, pe câmpurile de jos, şi ar fi fost un atac crud, dacă cei aflaţi mai departe la dreapta n-ar fi deschis foc prea devreme.

„M-a cuprins o ciudată emoţie când i-am zărit pe tipii aceia," mărturiseşte el. „Nu era deloc ca la manevre. S-au oprit câtva timp la marginea pădurii şi apoi au înaintat în câmp deschis. Se tot apropiau fără să se uite la noi, ci mai încolo, în dreapta noastră. Nici când au început să tragă şi au fost treziţi la realitate de fluierăturile ofiţerilor, tot nu păreau să ne vadă. Unul sau doi dintre ei s-au oprit să tragă, apoi toţi s-au retras din nou spre pădure. La început au mers încet, uitându-se după noi, apoi adăpostul pădurii parcă i-a atras şi au prins viteză. Am tras aproape automat, dar n-am nimerit ţinta, apoi am tras iar şi pe urmă, dorindu-mi nespus să lovesc ceva, m-am asigurat că am ţinta în cătare şi am ochit cu multă atenţie spinarea albastră ce se furişa prin lanul de grâu. Am ratat de prima dată, căci mişcările omului erau nesigure şi spasmodice; apoi cred că a ajuns la un şanţ sau alt obstacol şi s-a oprit o clipă. „Te-am prins!" am şoptit şi am apăsat pe trăgaci.

Am avut cele mai ciudate senzaţii în privinţa acelui om. În prima clipă, când am ştiut că îl nimerisem, mi-era sufletul plin de bucurie şi mândrie…

L-am văzut răsucindu-se. A sărit în picioare, cu braţele ridicate…

Apoi am văzut spicele de grâu unduindu-se şi pe el clătindu-se prin lan. Deodată mi s-a făcut rău. Doar nu-l omorâsem…

Într-un fel, era rănit, poate schilodit şi scos din lupă, dar încă în stare să se mişte. Am început să mă gândesc…

Aproape două ore a agonizat prusacul în lanul de grâu. Câteodată ţipa după ajutor, altădată strigau ceilalţi soldaţi, căutându-l…

Pe urmă a săltat– părea că vrea să stea în picioare cu preţul unui ultim efort, apoi a căzut ca un sac greu, liniştindu-se, şi nu s-a mai mişcat deloc.

Chinul său fusese insuportabil şi cred că i-a dat cineva lovitura de graţie. Şi eu vrusesem s-o fac de câtva timp…

Forţele inamice au început să tragă asupra gropilor de adăpost pe care şi le săpaseră în pădure. Un om a fost nimerit de glonţ chiar în groapa de lângă Barnet şi a început să înjure şi să urle în culmea furiei. Barnet s-a târât spre el prin tranşee şi l-a găsit în chinuri mari, plin de sânge, foarte indignat şi cu jumătate din braţul drept zdrobit.

– Uită-te la ăsta! tot repeta el, strângându-şi braţul şi încercând să-l întindă. Porcăria naibii! Porcăria naibii! Braţul meu drept, domnule! Braţul meu drept!

Câtva timp, Barnet n-a reuşit să-l liniştească. Omul era torturat de faptul că îşi dăduse seama de ticăloşia şi absurditatea războiului într-o clipă, imediat ce glonţul îi răpise pe vecie îndemânarea şi şansa de a mai fi artificier. Se uita la ce-i mai

rămăsese din braţ cu o groază care nu mai admitea nicio altă idee. În cele din urmă, bietul nefericit l-a lăsat pe Barnet să-i bandajeze ciotul şi să-l ajute să străbată şanţul care îl scotea mişeleşte din bătaia focului…

Când s-a întors Barnet, camarazii lui strigau deja după apă, căci toţi oamenii din lunga linie de tranşee sufereau amarnic de sete. De mâncat aveau ciocolată şi pâine.

„La început," scrie el, „eram foarte încântat de botezul focului. Apoi, când s-a instalat arşiţa, am simţit o imensă oboseală şi stare de rău. Muştele deveniseră extrem de sâcâitoare şi micul meu adăpost de trăgător a fost invadat de furnici. Nu mă puteam ridica şi nici mişca de colo-colo, pentru că din copaci mă putea lua cineva la ochi. Mă tot gândeam la prusacul care murise în lanul de grâu şi la ţipetele disperate ale camaradului meu. Porcăria naibii! Asta ERA, o imensă porcărie. Dar cine era de vină? Cum de ajunseserăm aici?…

După-amiază devreme un avion a încercat să ne scoată de pe poziţii, lansând bombe cu dinamită, dar a fost lovit de gloanţe o dată sau de două ori şi a intrat brusc în picaj, căzând dincolo de copaci.

M-am gândit că, din Olanda şi până în Alpi, probabil că stăteau ghemuiţi sau culcaţi la pământ, jumătate de milion de oameni care voiau să se nimicească unul pe celălalt. E o chestie prostească, aproape imposibilă. E un vis urât. O să mă trezesc imediat…

Apoi ultima propoziţie a luat altă formă în mintea mea. Omenirea o să se trezească repede…

Eram întins şi încercam să ghicesc câte mii de oameni dintre sutele de mii se revoltă împotriva acestor străvechi tradiţii patriotice şi imperiale. Nu

eram poate acum în chinurile ultimei crize, în cea mai neagră clipă a coşmarului, cea în care îndurăm ultimele grozăvii – după care ne trezim?

Nu mai ştiu cum s-au terminat reflecţiile mele. Cred c-au fost întrerupte de bubuitul îndepărtat al tunurilor care deschideau foc asupra poziţiilor noastre din Namur.“

Dar Barnet nu văzuse mai mult decât începuturile moderate ale războiului modern. Până acum, luase parte doar la un schimb de focuri neînsemnat. Atacul la baionetă, prin care fusese spartă prima linie a frontului, s-a dat într-un loc numit Croix Rouge, la peste douăzeci de mile depărtare. Şi în noaptea aceea, la adăpostul întunericului, tranşeele au fost părăsite, iar el şi-a condus compania mai departe, fără să sufere alte pierderi.

Regimentul său s-a retras, fără să mai fie hărţuit, în spatele liniilor fortificate dintre Saumur şi Sedan, s-a urcat în tren în gara numită Mettet şi a fost trimis mai la nord de Antwerp şi Rotterdam, până la Haarlem. De acolo au mărşăluit prin nordul Olandei. Abia după acest marş în Olanda, a început să-şi dea seama de natura monstruoasă şi catastrofală a luptei în care el juca un rol neînsemnat.

Barnet descrie ca foarte plăcută călătoria printre dealurile şi pe câmpia Brabantului, repetata trecere peste braţele Rinului şi tranziţia de la peisajul colinar al Belgiei la pajiştile netede şi bogate, la canalele însorite şi nenumăratele mori de vânt de pe teritoriul plat al Olandei. În acel timp, pământul se întindea neîntrerupt de la Alkmaar şi Leida până la Dollart. Trei mari provincii, Olanda de Nord, Olanda de Sud şi Zuiderseeland, care îşi smulseseră terenul din ghearele mării în diverse etape între secolul al X-lea şi anul 1945, aflate aşadar cu multe picioare sub nivelul valurilor de dincolo de diguri, îşi întindeau polderele fertile sub soarele nordului şi susţineau o populaţie densă şi harnică. O reţea complicată de legi, obiceiuri şi

tradiţii asigurau o vigilenţă neîntreruptă în apărarea contra asalturilor mării. Pe o distanţă de peste 250 de mile, între Walcheren şi Friesland, se întindeau un şir de diguri şi staţii de pompare care stârneau admiraţia întregii lumi.

Dacă vreun zeu curios s-ar fi hotărât să urmărească desfăşurarea evenimentelor din aceste provincii nordice în timp ce înainta marşul de flanc al britanicilor, şi-ar fi găsit un loc de privit, plăcut şi adecvat, pe unul dintre imenşii nori cumulus care pluteau alene pe cerul albastru în toate aceste zile memorabile de dinaintea marii catastrofe. Pentru că aşa era vremea, călduroasă şi senină, cu o briză slabă ce sufla peste pământul uscat, aproape prăfos. Din punctul său de observaţie, zeul s-ar fi uitat în jos, la marile întinderi verzi învăluite în lumina soarelui, cu excepţia peticelor în care aruncau umbre norii, la iazurile în care se reflecta cerul, înconjurate şi despărţite de pâlcuri de sălcii şi zonele întinse cu ierburi argintii, la drumurile zăcând albe sub razele soarelui şi la o reţea de canale albastre. Păşunile erau pline de vite, pe drumuri circulau de-a valma căruţe trase de animale, biciclete şi maşinile în culori vesele ale ţăranilor, iar zgomotul nenumăratelor motoare de şlepuri de pe canale concura cu acela produs de aglomeraţia de pe şosele. Şi peste tot se vedeau casele oamenilor, în locuri izolate, printre căpiţe şi hamabre, grupate de-a lungul drumurilor, în sate risipite, fiecare cu frumoasa sa biserică străveche, sau în oraşe străbătute de canale şi pline de poduri, de copaci tăiaţi îngrijit.

Locuitorii acestor ţinuturi nu erau războinici. Interesele şi simpatiile olandezelor fuseseră atât de împărţite, că, până la urmă, ţara a rămas indecisă şi pasivă în lupta dintre marile puteri ale lumii. Şi pretutindeni, de-a lungul drumurilor pe care mărşăluiau trupele, se adunau grupuri mai mici sau

mai mari de spectatori imparţiali, femei şi copii purtând tradiţionalele bonete albe şi saboţi demodaţi şi bătrâni, bărbaţi proaspăt raşi, căzuţi pe gânduri în tăcere şi trăgând din pipele lor lungi. Nu se temeau de invadatori; trecuse de mult timpul în care soldaţii erau bande de jefuitori destrăbălaţi…

Zeul din nori ar fi văzut o mare aglomeraţie de oameni în uniforme kaki şi de echipamente de luptă vopsite în aceeaşi culoare pe întregul teritoriu al Olandei aflat sub nivelul mării. Ar fi remarcat trenurile cu multe vagoane, burduşite de soldaţi sau încărcate cu tunuri uriaşe şi alte materiale de război, târându-se încet, de teama unor acţiuni de sabotaj, pe liniile ferate ce duceau spre nord; ar fi văzut râurile Scheldt şi Rin sufocate de ambarcaţiuni, care aduceau şi mai mulţi oameni şi mai multe materiale; ar fi observat opririle pentru aprovizionare sau schimbarea locomotivelor şi lungile omizi forfotitoare ale cavaleriei şi infanteriei, vagoanele ca nişte viermi, gândacii uriaşi ai marilor tunuri târându-se sub plopii de pe marginile digurilor şi pe drumurile către nord, pe care se înşirau olandezi neutri, indiferenţi, nişte simpli spectatori la urma urmei.

Toate şlepurile, precum şi alte ambarcaţiuni de pe canale fuseseră rechiziţionate pentru transport. Pe vreme senină şi călduroasă, privite de sus, toate păreau nişte jucării însufleţite sărbătorind un eveniment important.

Pe când soarele asfinţea în vest, spectacolul trebuie să fi devenit un pic mai neclar din cauza unei pâcle aurii; totul trebuie să se fi făcut mai cald şi strălucitor şi, odată cu alungirea umbrelor, mai bine reliefat. Umbrele bisericilor înalte se măreau din ce în ce mai mult, până atingeau orizontul şi se contopeau cu obscuritatea universală. Şi apoi, încet şi delicat, înfăşurând lumea în fald după fald de un

albastru tot mai închis, venea noaptea – la început o simplă obscuritate, apoi luminată slab ici şi colo de punctuleţe, pentru ca, în cele din urmă, să-şi îmbrace splendida mantie împodobită cu sute de mii de bijuterii scânteietoare. Sub acest amestec de întuneric şi lumini ambigue s-ar fi ridicat zarva unei activităţi neîncetate, mai tare şi distinctă acum, când priveliştea nu mai distrăgea atenţia.

Poate că observatorul, plutind prin abisul translucid de sub stele, urmărea totul în noapte; sau poate picotea. Dar, dacă se lăsa în voia unei înclinaţii atât de normale, cu siguranţă a fost trezit în a patra noapte a marelui marş pe flancuri, căci aceasta era noaptea bătăliei aeriene care a decis soarta Olandei. Avioanele luptau în cele din urmă, aşa că, deodată, în jurul lui, deasupra şi dedesubt, cu vacarm şi strigăte ce pătrundeau în cele patru părţi ale cerului, atacau, intrau în picaje, se înălţau către zenit şi cădeau spre pământ, luând cu asalt sau apărând mulţimile imense de jos.

Puterile central-europene îşi adunaseră în taină aparatele de zbor, iar acum le aruncau în luptă asupra ţinuturilor joase, aşa cum un gigant ar fi azvârlit cu mii de cuţite într-un trup ţintuit. Iar din roiul clocotitor, cinci avioane au pornit spre digurile Olandei, purtând bombe atomice în măruntaiele lor. Din nord, vest şi sud, aparatele aliaţilor se înălţau ca să respingă atacul neaşteptat, năpustindu-se asupra avioanelor inamice. Aşa a început lupta aeriană. Oamenii călăreau vârtejuri de vânt, ucideau şi cădeau ca arhanghelii. Din cer ploua cu eroi pe pământul uimit. Fără îndoială că ultima din bătăliile omenirii a fost cea mai aprigă. Ce însemnau luptele grele date de războinicii lui Homer, atacul carelor de luptă scârţâind, în comparaţie cu iureşul, ciocnirea, triumful îmbătător sau căderea cu capul înainte spre moarte?

Şi apoi, în toiul acestei năvale nebune şi a duelurilor aeriene dintre aparatele de zbor ce intrau în picaj, făceau manevre strânse şi cădeau în gol printre luminile farurilor şi ale stelelor, s-a iscat un vânt puternic şi s-a auzit un bubuit mai tare decât al tunetului. Pe urmă, întâi unul, apoi vreo zece şerpi lungi şi incandescenţi s-au năpustit lacomi asupra digurilor olandezilor, lovind între pământ şi mare şi ridicându-se din nou în chip de coloane enorme de fum şi vapori, de un purpuriu strălucitor.

Şi din întuneric a răsărit brusc fâşia acea de pământ, cu turle şi copaci, cuprinsă de groază, dar tăcută şi clară, iar marea spumega furioasă, crestele valurilor fiindu-i însângerate…

Pe cuprinsul ţării dens populate s-au stârnit nenumăratele ţipete furioase ale clopotelor de alarmă…

Avioanele rămase intacte au făcut un viraj larg şi au fugit de pe cer, ca nişte făpturi conştiente că făcuseră ceva rău…

Prin mai mult de zece găuri cuprinse de flăcări bubuitoare, pe care nicio cantitate de apă din lume nu le putea astupa, valurile s-au năpustit mugind asupra pământului…

„Ne-am blestemat zilele,“ scrie Barnet, „că n-am putut ajunge în noaptea aceea la Alkmaar, locul unde eram încartiruiţi. Ni se spusese că acolo ne aşteptau provizii, tutun, toate lucrurile după care tânjeam. Dar canalul principal de la Zaandam şi Amsterdam era complet blocat cu ambarcaţiuni, aşa că ne-am bucurat de şansa nesperată de a ieşi din coloana principală şi de a ne găsi refugiul într-un mic port, foarte neglijat, cu apa plină de alge, în faţa unei case părăsite. Am intrat acolo şi am găsit în pivniţă nişte heringi într-un butoi, o mulţime de brânzeturi şi clondire cu gin, şi cu toate aceste produse mi-am înveselit oamenii înfometaţi şi însetaţi. Am făcut focul şi ne-am prăjit brânza şi heringii. Nici unul din noi nu dormise de aproape patruzeci de ore, aşa că am hotărât să rămânem în adăpost până în zori, iar apoi, dacă traficul pe canal era tot blocat, să părăsim şlepul şi să facem restul drumului pe jos, până la Alkmaar.

Casa în care ajunsesem era la cam o sută de yarzi de canal, aşa că vedeam ambarcaţiunile nemişcate sub un mic pod de cărămidă şi auzeam vocile soldaţilor. În scurt timp, au sosit alte cinci sau şase şlepuri care au ancorat în apropierea noastră, iar cu soldaţii din regimentul Antrim, aflaţi pe două din ele, am împărţit proviziile găsite. Ne-au dat în schimb tutun. Înspre vest vedeam o mare întindere de apă, dincolo de care se iveau mai multe acoperişuri şi una sau două turle de biserică. Pe şlep era mare aglomeraţie, aşa că am lăsat să campeze pe mal mai multe grupuri de soldaţi, poate treizeci sau patruzeci cu totul. Dar nu le-am permis să intre în casă, de teamă să nu strice mobilierul, şi am lăsat un bilet în care scriam că le

rămânem îndatoraţi pentru mâncarea consumată. Ne bucuram mai ales de tutun şi focuri, pentru că în jurul nostru roiau o mulţime de ţânţari.

Poarta casei de unde n-am aprovizionat era împodobită cu inscripţia „Vreugde bij Vrede“, adică „Bucurie şi pace“, iar întreaga locuinţă purta amprenta unui proprietar iubitor de tihnă şi confort. M-am plimbat prin grădină – un loc vesel şi încântător, cu tufe bogate de trandafiri şi măceş delicat – până la casa de vară, mică şi pitorească, iar acolo m-am aşezat şi i-am urmărit cu privirea pe oamenii, strânşi în grupuri, care îşi pregăteau cina sau stăteau tolăniţi pe mal. Soarele asfinţea pe un cer aproape fără nori.

În ultimele două săptămâni, fusesem preocupat peste poate să execut ordinele superiorilor mei. În tot acest timp, muncisem până ce-mi istovisem mintea şi trupul, iar puţinele clipe de răgaz le dedicam somnului. Acum, că venise acest rar moment de tihnă neaşteptată, puteam să privesc cu detaşare ceea ce făceam şi să reflectez asupra caracterului uimitor al activităţii mele. Nutream multă afecţiune pentru oamenii din compania mea şi îi admiram pentru că se subordonau cu atâta voie bună necesităţilor impuse de poziţiile noastre. Îi vedeam cum acţionau şi le auzeam vocile plăcute. Cât de binevoitori erau oamenii aceia! Cât de dispuşi erau să se supună ordinelor şi să uite de sine în vedere atingerii unui scop colectiv! M-am gândit cu câtă bărbăţie înduraseră tensiunea şi marile eforturi din aceste ultime două săptămâni, cum li se întărise spiritul camaraderesc în timpul încercărilor prin care trecuseră împreună şi câtă gingăşie există până la urmă în nesăbuita natură umană. Căci ei erau doar exemplare întâmplătoare ale speciei – răbdarea şi entuziasmul lor aşteptau aşa cum aşteptase şi energia atomului să i se găsească o întrebuinţare potrivită. Şi din nou mi-

am dat seama cu o forţă copleşitoare că nevoia supremă a rasei noastre este buna conducere, că sarcina supremă este să găsim acea formă de guvernare care să uite de sine în împlinirea scopului colectiv al rasei. Încă o dată am văzut limpede ce presupunea viaţa…“

Asemenea gânduri îi erau cât se poate de caracteristice tânărului ofiţer cam prea corpolent, care avea să le aştearnă pe hârtie în memoriile sale, intitulate *Wander Jahre.* De asemenea, acest mod de gândire este foarte grăitor pentru schimbările din sufletul oamenilor care pregăteau de pe atunci o nouă etapă în istoria omenirii.

El scrie pe urmă despre evadarea din individualism în ştiinţă şi serviciul public şi despre cum îşi descoperise „salvarea“. Toate acestea erau pe atunci, fără îndoială, lucruri emoţionante şi originale, în schimb, acum ni se par doar cele mai banale aspecte ale vieţii omului.

Lumina asfinţitului a pălit, amurgul s-a prefăcut în noapte. Focurile străluceau cu mai mare intensitate, iar cei câţiva olandezi aflaţi pe malul celălalt al canalului au început să cânte. Dar oamenii lui Barnet erau prea obosiţi pentru aşa ceva şi curând pe mal şi pe şlep se îngrămădeau siluete adormite.

„Numai eu nu puteam să adorm, cred că eram peste măsură de obosit, aşa că, după un pui de somn agitat lângă cârma şlepului, m-am ridicat în capul oaselor, complet treaz şi neliniştit…

În noaptea aceea, din toată Olanda se vedea doar cerul, pe care se profilau câteva forme negre, poate o turlă sau un şir de plopi, apoi totul era numai emisfera de deasupra noastră. La început, cerul mi s-a părut pustiu. Totuşi, neliniştea mea era oarecum provocată tocmai de el.

Acum mă cuprinsese melancolia. Găseam ceva ciudat de trist şi umil în oamenii adormiţi din jurul meu, cei care mărşăluiseră atât de departe, care îşi lăsaseră în urmă cursul obişnuit al vieţii pentru a lua parte al această campanie dementă. O campanie ce nu avea niciun sens şi le consuma toată energia, nefiind decât o febră a luptei. Vedeam cât de mică şi de firavă e viaţa omului, o chestie de noroc, ridicol de incapabilă să găsească voinţa de a-şi împlini chiar şi cel mai modest dintre visuri. Şi mă întrebam dacă va fi întotdeauna aşa, dacă omul nu era un animal blestemat care nu va reuşi până la sfârşitul zilelor sale să-şi ia soarta în mâini şi s-o schimbe după propria lui dorinţă. Poate că va rămâne mereu blajin, dar invidios, dornic să realizeze ceva, dar flecar, capabil dar impulsiv aproape de nesăbuinţă, până când Saturn, care l-a născut, îl va devora la rândul său…

Şirul gândurilor mi-a fost întrerupt de apariţia unei escadrile de avioane aflate departe, la mare înălţime spre nord-est. Arătau ca nişte liniuţe negre pe cerul nocturn, de un albastru întunecat. Îmi amintesc că la început m-am uitat la ele fără prea mult interes – ca şi cum aş fi urmărit un stol în zbor. Apoi mi-am dat seama că acelea nu erau decât primele aparate dintr-o mare flotă ce înainta într-un şir lung, cu viteză mare, venind din direcţia frontierei, şi mi-am încordat atenţia.

Când am văzut toată flota, am fost uimit că n-o observasem înainte.

M-am ridicat cu grijă, nevrând să-mi deranjez camarazii, dar inima îmi bătea mai repede de uimire şi tulburare. Mi-am ciulit urechile, să surprind orice salvă de tun de pe frontul nostru. Aproape instinctiv, m-am întors spre sud-vest şi m-am uitat cu multă atenţie; apoi am văzut venind în

viteză, tot mai aproape de mine, de parcă ţâşneau din întuneric, trei grupuri de avioane; o escadrilă foarte sus, alta mai mare la o înălţime de o mie sau două de picioare şi un număr oarecare de aparate zburând jos şi foarte neclare. Cele din mijloc erau atât de apropiate unele de altele, că acopereau grupuri de stele. Mi-am dat seama că se va da o luptă aeriană cât de curând.

Era extraordinar de straniu cum se se adunau combatanţii rapizi şi silenţioşi, aproape invizibili, deasupra soldaţilor adormiţi. Toţi din jurul meu erau cufundaţi în somn; încă nu se observa niciun fel de agitaţie pe ambarcaţiunile de pe canalul principal, al cărui întreg curs era punctat cu lumini imprudente şi mărginit de focuri, care probabil că se vedeau uşor de sus. Apoi, de-a lungul drumului spre Alkmaar, am auzit trompete, urmate de împuşcături, iar apoi dangăte puternice de clopote. Am hotărât să-mi las oamenii să doarmă cât mai mult cu putinţă…

Bătălia a început cu viteza fulgerului. Nu cred să fi trecut cinci minute de când văzusem flota aeriană central-europeană şi până când s-au ciocnit cele două forţe. Distingeam totul foarte clar pe cerul nordului, de un albastru luminos. Avioanele aliaţilor – majoritatea franceze – se năpusteau ca nişte păsări de pradă în mijlocul flotei central-europene. Arătau exact ca o cădere de grindină. Primul sunet pe care l-am auzit a fost un fel de pârâit ce îmi amintea de apariţia aurorei boreale, aşa că am presupus că era un schimb de focuri de mitralieră. Cerul era străbătut de lumini asemănătoare unor fulgere de vară şi a devenit un vârtej confuz de bătălie care se desfăşura cu mult zgomot. Unele avioane central-europene erau, evident, încărcate până la refuz, altele păreau să se prăbuşească şi să ia foc, mistuindu-se în nişte

flăcări atât de strălucitoare, încât te orbeau, iar restul bătăliei îţi dispărea din câmpul vizual.

Şi apoi, pe când priveam încordat, cu mâna pusă streaşină la ochi ca să nu mai văd acele flăcări, iar oamenii din jurul meu începuseră să se agite, au fost lansate bombe atomice asupra digurilor. Bubuiau puternic în aer şi cădeau ca Lucifer din ceruri, lăsând câte o dâră luminoasă pe bolta întunecată. Noaptea, până atunci transparentă, plină de obiecte zburătoare ce se ciocneau, părea să se risipească, fiind brusc înlocuită cu un fundal negru pe care apăreau aceşti infernali stâlpi de foc…

Imediat după bubuitul de bombe s-a iscat un vânt turbat, iar cerul s-a umplut de luminile pâlpâitoare ale fulgerelor şi de nori ameninţători…

Impactul bombelor era discontinuu. La un moment dat, eram singurul privitor printre oamenii cufundaţi în somn; în clipa următoare, toţi din jurul meu s-au ridicat brusc în picioare, formând o lume de spectatori uluiţi…

Şi apoi m-a izbit o rafală de vânt care mi-a zburat casca de pe cap, după care a spulberat casa de vară de la *Vreugde bij Vrede*, ca o coasă prin fân. Vedeam bombele căzând, apoi saltul marii flăcări purpurii la fiecare impact, după care nori de aburi roşii şi fragmente zburătoare ce se ridicau spre zenit. În lumina flăcărilor, vedeam bine ţinutul până la mile distanţă, biserici, copaci, hornuri de case. Şi brusc am înţeles: puterile central-europene aruncaseră în aer digurile. Flăcările acelea proveneau de la barajele ce explodaseră, iar în scurt timp marea avea să năvălească asupra noastră…“

După aceea Barnet vorbeşte cu o anumită locvacitate despre măsurile pe care le-a luat – nişte

măsuri foarte bine-venite în acele momente – în vederea rezolvării acelei crize îngrozitoare. Şi-a îmbarcat oamenii şi le-a făcut semn şlepurilor alăturate; l-a adus la postul său pe mecanicul şlepului, care se ocupa de buna funcţionare a motoarelor, iar acestea, odată pornite, a dezlegat parâmele de acostare. Apoi s-a gândit la mâncare şi a lăsat pe mal cinci soldaţi să aducă câteva zeci de roţi de brânză, după care i-a îmbarcat din nou înainte să-i ajungă apele revărsate.

Barnet este mândru, dar cu măsură, de sângele rece de care a dat dovadă. Planul său era să ia valul în piept, cu motoarele turate la maxim. Şi în tot acest timp i-a mulţumit lui Dumnezeu că nu s-a împotmolit în circulaţie pe marele canal. Se pare că supraestima năvala apelor; îi era groază ca şlepul său să nu fie măturat şi sfărâmat de case şi copaci.

Nu precizează cât timp a trecut între aruncarea în aer a digurilor şi ridicarea nivelului apei, dar probabil că durase între douăzeci de minute şi jumătate de oră. Lucra acum în beznă – doar la lumina lanternei – şi într-un vânt puternic. A aprins farurile de la pupa şi prora şlepului…

„Torente învolburate de aburi se revărsau din apele ce înaintau prin spărturile aproape incandescente în digurile care apărau uscatul de năvala mării, iar acest imens nor de vapori a învăluit curând găurile în flăcări.

Apele au venit în cele din urmă, ca o cascadă înaintând cu repeziciune. Parcă un val uriaş mătura ţara, însoţit de un muget puternic. Mă aşteptasem să văd ceva asemănător cu Niagara, dar frontul de apă nu se prăvălea de la mai mult de douăsprezece picioare. Şlepul nostru s-a clătinat o clipă, s-a înclinat puţin la proră sub greutatea apei, apoi s-a

ridicat. Am făcut semn s-o luăm drept înainte cu toată viteza, am adus prova deasupra apei şi ne-am străduit din răsputeri s-o menţinem acolo.

Vântul bătea cu aceeaşi putere cu care înaintau apele. Am descoperit că ne izbeam de orice obiect plutitor de la suprafaţa mării. Singura lumină din lume venea acum de la lanternele noastre, aburul devenise opac la câţiva yarzi de vas, iar vuietul vântului şi al apei acoperea orice alte zgomote mai îndepărtate. Apele întunecate şi scânteietoare se învolburau în jurul nostru, părând, în lumina lanternelor, negre ca abanosul, pentru ca apoi să dispară în bezna impenetrabilă. Iar pe apă veneau forme, obiecte pe care le vedeam o clipă, când o ambarcaţiune pe jumătate scufundată, când o vacă, când o porţiune uriaşă din lemnăria unei case, când o învălmăşeală de geamantane şi schelărie. Lucrurile se iveau în câmpul nostru vizual ca şi cum s-ar fi întredeschis un oblon, apoi se ciocneau de şlep, sfărâmându-se, sau treceau repede pe lângă noi. La un moment dat, am văzut foarte clar faţa lividă a unui bărbat…

În tot acest timp, au rămas în faţa noastră câţiva copaci contorsionaţi, pe jumătate sub apă, care se apropiau încet de şlep. Am cârmit să-i evit. Păreau să facă gesturi disperate prin norii de abur negru din spate. La un moment dat, s-a desprins o creangă mare ce a trecut în viteză pe lângă mine. Dar înaintam, la urma urmei. Ultima dată când am văzut Vreugde bij Vrede, înainte s-o înghită întunericul, casa era aproape năruită la pupa vasului nostru…“

Dimineaţa l-a găsit pe Barnet încă pe linie de plutire. Prova şi pupa şlepului trecuseră prin încercări grele, iar oamenii de la bord scoteau apa cu rândul. Salvase mai bine de zece oameni cât pe ce să se înece, a căror barcă se răsturnase lângă el, şi remorcase alte trei ambarcaţiuni. Plutea pe undeva între Amsterdam şi Alkmaar, dar nu-şi cunoştea exact poziţia. Începuse o nouă zi, dar era încă întuneric. Ape cenuşii se întindeau în toate direcţiile sub cerul aproape negru, iar din valuri ieşeau părţile de sus ale caselor, multe distruse, coroane de copaci, mori de vânt, de fapt treimea superioară a cunoscutului peisaj olandez, în care pluteau în voia valurilor o flotilă neclară de şlepuri, mici ambarcaţiuni, multe răsturnate, piese de mobilier, pontoane, scânduri şi multe alte obiecte.

În dimineaţa aceea înecaţii se dăduseră la fund. Doar ici şi colo, o vacă moartă sau vreo siluetă rigidă, încă agăţându-se de o ladă, un scaun sau alte asemenea obiecte plutitoare sugerau tainicul masacru. Abia joi aveau să iasă la suprafaţă morţii, în mare număr. Priveliştea era mărginită pe fiecare parte de o ceaţă cenuşie, care forma deasupra capetelor o boltă de aceeaşi culoare. Atmosfera s-a mai limpezit după-amiaza şi, în depărtare, sub norii groşi de abur şi praf, flăcările roşii rămase în urma exploziilor cauzate de bombele atomice au devenit vizibile pe întinderea de apă.

Erau estompate şi terne prin ceaţă, ca un răsărit la Londra. „Stăteau pe suprafaţa mării,“ spune Barnet, „ca nişte nuferi de foc cu petale zdrenţuite“.

Se pare că Barnet şi-a petrecut toată dimineaţa cu operaţiuni de salvare de-a lungul canalului, ajutând oamenii rămaşi în voia valurilor, trăgând la bord epave de ambarcaţiuni şi scoţându-i din case pe cei aflaţi în pericol. A descoperit că şi alte şlepuri se ocupau de aceleaşi lucruri, iar mai târziu, când n-a mai auzit în jur strigăte de ajutor, s-a gândit să le dea de mâncare şi de băut soldaţilor săi şi la cum ar fi bine să procedeze în continuare. Mai aveau puţină brânză, dar niciun strop de apă. Niciun „ordin“ care i-ar fi impus o direcţie anume nu mai venea acum. Şi-a dat seama că trebuia să acţioneze in proprie iniţiativă.

„Aveai senzaţia că totul e distrus şi lumea e praf şi pulbere, aşa că părea o nebunie să porneşti în orice direcţie şi să te aştepţi să găseşti lucrurile în starea lor de dinainte de război. M-am aşezat pe dunetă, împreună cu Mylius, inginerul mecanic, Kemp şi alţi doi ofiţeri, şi ne-am sfătuit ce să facem. N-aveam de-ale gurii şi nici vreun scop. Am fost cu toţii de acord că nu valoram mare lucru ca luptători şi că prima noastră datorie era să găsim mâncare şi instrucţiuni. Orice strategie de campanie ne coordonase până acum mişcările, era evident că nu mai reprezenta nimic. Mylius era de părere s-o luă spre vest şi să ne întoarcem în Anglia prin Marea Nordului. A calculat că, având un şlep cu motor ca al nostru, am putea să ajungem pe coasta Yorkshire în 24 de ore. Dar eu am respins ideea pentru că aveam foarte puţine provizii şi o nevoie urgentă de apă.

Oamenii de pe fiecare ambarcaţiune de care ne apropiam ne cereau apă, iar solicitările lor ne făceau setea şi mai greu de îndurat. Am hotărât că, dacă ne îndreptam spre sud, vom da de ţinuturi deluroase sau măcar de pământ neinundat şi atunci vom putea acosta şi porni în căutarea unui izvor sau pârâu, vom găsi poate şi de-ale gurii şi vom

afla noutăţile. Multe din şlepurile de lângă noi, care pluteau prin ceaţă la voia întâmplării, erau pline cu soldaţi britanici şi veneau de pe Canalul Mării Nordului, dar niciunii din ei nu erau mai bine informaţi ca noi despre cursul luat de evenimente. De fapt, „ordinele“ dispăruseră din eterul albastru.

„Ordinele“ aveau să reapară temporar seara târziu, sub forma unui comunicat transmis prin megafon de la bordul unui torpilor britanic, prin care se anunţa un armistiţiu şi se dădea binecuvântata informaţie că ni se trimiteau de urgenţă apă şi mâncare pe cursul inferior al Rinului. Ni s-a spus şi cum să găsim flotila de şlepuri ancorată pe Rin, în dreptul oraşului Leida…“

Totuşi, nu-l vom urma pe Barnet în descrierea straniei sale călătorii prin Olanda, spre Leida, printre copaci, case şi biserici, trecând pe lângă Zaandam şi între Haarlem şi Amsterdam. A făcut drumul într-o pâclă roşiatică, într-o lume de siluete învăluite în aburi, plină de voci stranii şi lucruri care te lasă perplex, şi cu toate celelalte senzaţii anihilate de o sete arzătoare. „Stăteam,“ spune el, „într-un grup mic, vorbeam foarte puţin, iar oamenii din faţă formau o ceată care îndura totul în tăcere. Singurul sunet pe care îl auzeam era mieunatul insistent al unei pisici pe care unul din soldaţi o salvase de pe o claie de fân plutitoare, în apropiere de Zaandam. Ţineam cursul spre sud cu ajutorul unei busole improvizate de Mylius…

Nu cred că vreunul din noi avea senzaţia că aparţine unei armate înfrânte şi nici nu simţea că războiul ne domină viaţa. Mintea noastră înregistra mai degrabă consecinţele unei mari catastrofe naturale. În comparaţie cu bombele atomice, problemele internaţionale păreau cu totul neînsemnate. Când nu ne gândeam la nevoile

noastre imediate, ne întrebam în ce fel putea fi oprită folosirea acestor explozibili înfiorători, înainte ca lumea să fie complet distrusă. Căci pentru noi era cât se poate de evident că aceste bombe şi cele din viitor, care vor avea o mai mare putere de distrugere, puteau să anihileze toate relaţiile şi instituţiile omenirii.

– Ce o să facă, a întrebat Mylius, ce o să facă? E clar că trebuie să pună capăt războiului. E clar că lucrurile nu pot să rămână aşa. ASTA – toate astea – e imposibil.

Nu i-am răspuns imediat. Ceva – nu-mi dau seama ce anume – îmi readusese în minte chipul soldatului pe care îl văzusem rănit chiar în prima zi de luptă efectivă. I-am revăzut furia şi lacrimile din ochi şi acea biată masă însângerată care fusese o mână îndemânatică de om cu cinci minute înainte şi i-am auzit din nou vocea indignată şi revoltată. „Porcăria naibii!“ izbucnise el, plângând în hohote. „Porcăria naibii! Braţul meu drept, domnule! Braţul meu DREPT!…“

Credinţa m-a părăsit cu totul pentru câtva timp.

– Cred că suntem prea – prea năuci, i-am spus lui Mylius, ca să punem capăt războiului. Dacă am fi avut vreo raţiune s-o facem, ar fi trebuit să acţionăm cu mult înainte să se întâmple aşa ceva. Mi se pare că ăsta – i-am arătat silueta neagră a unei mori de vânt distruse ce ieşea în evidenţă, urâtă şi ridicolă, peste apele sângerii –, ăsta e sfârşitul.

Dar acum povestea noastră va urma alt fir, separat de Frederick Barnet şi oamenii de pe şlep, aproape morţi de foame.

Pentru un timp, cel puţin în Europa occidentală, se părea că într-adevăr civilizaţia se prăbuşise iremediabil. Acei muguri ce încununau tradiţia plantată de Napoleon şi stropită de Bismarck s-au deschis şi au strălucit „ca nişte nuferi de foc“ peste popoare distruse, biserici năruite sau acoperite de ape, oraşe în ruine, ogoare pierdute de omenire pentru totdeauna şi mii de cadavre tăvălite prin noroaie. Oare lecţia aceasta era suficientă pentru omenire sau flăcările războiului aveau să mai ardă printre ruine?

Fără îndoială că nici Barnet, nici camarazii săi nu erau siguri de răspunsul la o astfel de întrebare. De-a lungul istoriei omenirii, în America, înainte să fie descoperită de albi, se mai întâmplase o dată ca o civilizaţie bine organizată să cedeze în faţa unui adevărat cult al războiului, specializat şi crud, aşa că multor oameni care gândeau li se păruse pentru câtva timp că întreaga omenire urma să repete la o scară mai mare supremaţia războinicului, acest triumf al instinctelor distructive ale speciei.

Capitolele ulterioare ale memoriilor lui Barnet nu fac decât să întărească tragica eventualitate. El ne dă o serie de exemple de civilizaţii distruse, se pare că ireparabil. A găsit colinele belgiene pline de refugiaţi şi bântuite de holeră. Tot acolo a văzut rămăşiţele armatelor aflate în conflict păstrând ordinea pe timpul armistiţiului, renunţând să se

mai bată cu adevărat, dar simţind obişnuita lor ostilitate faţă de inamici şi fiind total lipsite de planuri tactice.

Pe cer, avioanele zburau cu misiuni misterioase şi apăruseră zvonuri despre canibalism şi fanatisme isterice în văile din Semoy şi în zona împădurită din estul munţilor Ardeni. Existau informaţii despre atacul declanşat de chinezi şi japonezi asupra Rusiei şi despre o serie de acţiuni revoluţionare în America. Vremea era mai furtunoasă decât fusese vreodată prin părţile acelea, cu tunete şi fulgere şi ruperi violente de nori…

III

Sfârşitul războiului

PARTEA ÎNTÂI

Pe povârnişul muntelui de deasupra oraşului Brissago, care se profila deasupra a două fâşii lungi din Lacul Maggiore, de unde se vede, înspre est, până la Bellinzona şi, la sud, până în Luino, există o pajişte foarte frumoasă primăvara, când e presărată cu nenumărate flori sălbatice, dar mai ales la începutul lui iunie, când înfloreşte mlădiosul asfodel alb, numit crinul Sfântului Bruno. La apus de această minunată pajişte se află o vale adâncă, dens împădurită, ca un golf albastru, larg de câteva mile, după care se văd pereţi stâncoşi ai unor hăuri mari şi sălbatice. Dincolo de câmpurile cu asfodel, munţii urcă în pante pietroase spre înălţimi solitare de stâncă însorită care se curbează şi se alătură celorlalte vârfuri, formând o siluetă unică pe cer. Acest fundal aspru şi dezolant contrastează puternic cu seninătatea scânteietoare a marelui lac de dedesubt, cu vedere largă asupra colinelor roditoare, drumurilor, satelor şi insulelor dinspre sud şi est, precum şi asupra orezăriilor aurii din Val Maggia, spre nord. Şi, pentru că era un loc izolat şi neînsemnat, departe de multele tragedii din acel an groaznic, departe de oraşele în flăcări şi mulţimile înfometate, înviorător, liniştitor şi

ascuns, acolo s-a ţinut conferinţa conducătorilor de state care urmau să oprească, dacă era cu putinţă, înainte de a fi prea târziu, declinul civilizaţiei. Aici, energia impresionanta a ferventului om de caritate Leblanc, i-a strâns împreună pe ambasadorul Franţei la Washington şi pe trimişii marilor puteri ale lumii ce urmau să hotărască, într-o ultimă reuniune disperată, cum „să salveze omenirea".

Leblanc era unul dintre acei oameni ingenioşi al cărui destin ar fi fost insignifiant în orice perioadă de siguranţă, dar care urma să joace un rol nemuritor în istorie prin brusca simplificare a treburilor omeneşti în contextul unei crize tragice. Asemenea oameni fuseseră Lincoln sau Garibaldi. Şi Leblanc, cu inocenţa sa de copil, cu întreaga lui uitare de sine, a pătruns în acel amestec confuz de neîncredere şi dezastru lansând un apel la judecarea sănătoasă a situaţiei. Când vorbea, vocea lui devenea „plină de dojană". Era un omuleţ chel, cu ochelari, inspirat de idealismul intelectual, unul dintre acele daruri aparte pe care Franţa i le făcuse omenirii. Era pătruns de o convingere fermă: că războiul trebuia să se termine şi că singurul mod de a-i pune capăt era ca omenirea să aibă o guvernare unică. Înlătura orice alte idei. Chiar la începutul războiului, de îndată ce ambele capitale ale statelor beligerante fuseseră distruse, se dusese la preşedintele de la Casa Albă, căruia i-a expus propunerea sa ca pe ceva de la sine înţeles. Avea noroc că se afla la Washington, în contact nemijlocit cu acea trăsătură copilărească, caracteristică imaginaţiei americanilor. Şi americanii s-au aflat şi ei în rândul popoarelor importante care au salvat lumea. Leblanc i-a cucerit pe preşedintele american şi guvernul său cu ideile sale generale; l-au sprijinit suficient pentru a-i întări poziţia în faţa mai scepticelor guverne europene şi omul, având această susţinere, s-a pus

pe treabă. Părea cea mai fantastică dintre întreprinderi – să-i aduci laolaltă pe toţi conducătorii lumii şi să le uneşti punctele de vedere. A scris nenumărate scrisori, a trimis mesaje, a făcut călătorii în disperare de cauză, a acceptat orice sprijin care i se oferea; nimeni nu a fost mai umil în scopul realizării unei alianţe şi nici mai încăpăţânat în promovarea planului său; în toamna cumplită când s-au purtat ultimele bătălii, acest mic vizionar perseverent cu ochelari trebuie să fi semănat mai degrabă cu un canar curajos, ciripind în timpul unei furtuni cu tunete şi fulgere. Şi nici acumularea dezastrelor nu i-a zdruncinat convingerea că puteau fi oprite.

Căci întreaga lume intra pe atunci într-o monstruoasă fază a distrugerii. Una după alta, puterile înarmate de pe glob căutau să atace înainte să fie atacate. S-au dus la război într-o panică delirantă pentru a-şi folosi primele bombele de care dispuneau. China şi Japonia au atacat Rusia şi au distrus Moscova, Statele Unite s-au năpustit asupra Japoniei, India a ajuns o ţară cuprinsă de revolte anarhice, iar Dehli, un puţ de foc ce scuipa moarte şi flăcări; redutabilul rege din Balcani a ordonat mobilizarea generală. În acele zile, trebuie să-i fi fost clar oricui că lumea se îndrepta spre anarhie. Din primăvara anului 1959, în aproape două sute de centre urbane – număr la care se adăugau altele în fiecare săptămână – bubuiau exploziile roşiatice, imposibil de stins, ale bombelor atomice; bazele şubrede ale creditului mondial se năruiseră, industria era complet dezorganizată în toate oraşele, locuitorii oricărei zone dens populate mureau de foame sau se clătinau pe picioare de slăbiţi ce erau. Cele mai multe dintre capitalele lumii erau în flăcări, milioane de oameni pieriseră deja, iar zone întinse nu mai erau guvernate. Un scriitor contemporan a comparat omenirea cu o făptură adormită, care

aprinde chibrituri în somn şi se trezeşte cuprinsă de flăcări.

Multe luni a rămas fără răspuns întrebarea dacă în întreaga specie umană aveau să se găsească voinţa şi inteligenţa de a înfrunta aceste noi condiţii şi de a face măcar o încercare de a opri declinul ordinii sociale. Pentru o vreme, spiritul războinic a pus stavilă oricărui efort având ca scop unirea forţelor de conservare şi reconstrucţie. Leblanc părea să protesteze împotriva cutremurelor, încercând să găsească un grăunte de raţiune şi în craterul Etnei. Chiar dacă guvernele zdruncinate cereau acum cu tărie pacea, bande de patrioţi ireconciliabili şi invincibili, uzurpatori, aventurieri şi desperados ai politicii erau pretutindeni în posesia aparaturii ce elibera energie atomică, creând astfel noi centre ale distrugerii. Această capacitate exercita o fascinaţie irezistibilă asupra unui anumit gen de minte omenească. De ce să renunţi, din moment ce puteai să-ţi nimiceşti duşmanii? Să te predai, câtă vreme aveai o şansă să-i faci fărâme? Forţa distructivă, care fusese odinioară privilegiul suprem al oricărei forme de guvernare, era acum singura putere rămasă pe lume şi se vedea acţionând pretutindeni. Puţini oameni mai erau în stare să gândească în timpul unei asemenea faze de pustiire a lumii prin foc, aceia care nu trecuseră prin deznădejdea descrisă de Barnet şi care nu declarau ca el: „Acesta e sfârşitul…“

Şi în tot acest timp Leblanc se ducea de colo-colo, cu ochelarii săi sclipitori şi neobosita lui putere de convingere, îndemnându-i la acţiune pe cei ce încetaseră acum să mai fie surzi la viziunea lui responsabilă. Niciodată nu a manifestat nici cea mai mică îndoială că respectivul conflict haotic se va termina. Nicio infirmieră în zarva dintr-o creşă n-a fost atât de sigură ca el că liniştea se va aşterne în cele din urmă. Considerat la început un visător

animat de bune intenţii, ajunsese pe nesimţite să observe că planul său era privit ca o eventualitate extravagantă. Apoi ca una realizabilă. Aceiaşi oameni care în 1958 îl ascultaseră cu o nerăbdare zâmbitoare, înainte să treacă patru luni din 1959, erau dornici să ştie ce considera el că trebuie făcut. Le-a explicat cu răbdarea unui filosof şi luciditatea unui francez. A început să primească reacţii din ce în ce mai încurajatoare. A traversat Atlanticul şi s-a dus în Italia, unde i s-au dat asigurări de participare la congresul iniţiat de el. A ales acele pajişti de deasupra orăşelului Brissago din motivele pe care le-am menţionat deja. „Trebuie să ieşim din vechile norme“, spunea el. S-a pus pe treabă, adunând material pentru conferinţă dintr-o convingere justificată de răspunsurile primite. Deşi un pic neîncrezători, s-au adunat totuşi participanţii la conferinţa care avea să impună o nouă ordine în lume. Leblanc convocase întrunirea fără niciun pic de aroganţă şi se ocupase de organizarea ei cu infinită smerenie. Au apărut pe pantele muntelui oameni dotaţi cu aparate de telegrafie fără fir, urmaţi de alţii cu provizii şi corturi, apoi s-a tras un cablu până într-un punct convenabil de pe drumul spre Locarno. A sosit şi Leblanc, care a supravegheat cu asiduitate fiecare detaliu de care depindea bunul mers al întrunirii. Părea mai degrabă un curier venit înainte decât iniţiatorul conferinţei. Şi apoi au venit, unii cu funicularul, majoritatea cu avionul, câţiva cu alte mijloace de transport, toţi cei convocaţi să discute despre situaţia actuală a lumii. Conferinţa nu avea să poarte un nume. Au participat nouă regi, preşedinţii a patru republici, mai mulţi miniştri şi ambasadori, jurnalişti influenţi şi alte figuri de seamă cu putere de decizie. Erau chiar şi oameni de ştiinţă, precum acel bătrân celebru în toată lumea, Holsten, venit împreună cu alţii să contribuie cu experienţa lor politică de amatori la rezolvarea problemelor epocii. Numai Leblanc ar

fi avut curajul să convoace personalităţi atât de importante, oameni de stat şi minţi luminate, şi să spere că vor ajunge la un consens…

Cel puţin unul dintre cei chemaţi la această conferinţă a conducătorilor lumii a venit pe jos. Era Egbert, tânărul rege al celui mai venerabil regat din Europa. Era un rebel şi adoptase întotdeauna o atitudine nonconformistă faţă de măreţia poziţiei sale. Făcea mereu lungi călătorii pe jos şi îi plăcea să doarmă în aer liber. Venise acum prin pasul Santa Maria Maggiore şi apoi traversase cu barca lacul spre Brissago; pe urmă urcase muntele pe o potecă încântătoare, printre stejari şi castani. Ca provizii pentru drum, căci nu voia să se grăbească, îşi luase în buzunar pâine şi brânză. Pe mica suită necesară unui minim confort, precum şi demnităţii sale, o trimisese cu funicularul, păstrându-l lângă el doar pe secretarul său particular, Firmin, un om care renunţase la postul său de profesor la Catedra de Politică Internaţională de la Facultatea de Sociologie, Economie şi Ştiinţe Politice pentru a prelua aceste obligaţii. Firmin, bărbat cu o gândire mai degrabă profundă decât rapidă, crezuse că va avea o influenţă considerabilă în noul său post, însă, după câţiva ani, începuse să se teamă că slujba lui presupunea mai degrabă să asculte. La început fusese un fel de filosof în problemele politicii internaţionale, o autoritate în chestiuni legate de impozite şi strategie, un colaborator cu cele mai înalte organe ale opiniei publice, dar bombele atomice îl luaseră prin surprindere, aşa că mai trebuia să-şi revizuiască multe idei din epoca preatomică sub efectul uimitor al acestor explozibili cu acţiune continuă.

Regele se eliberase complet de constrângerile etichetei. Teoretic – şi era un adevărat teoretician

–, manierele sale erau cât se poate de democratice. Doar din simplă obişnuinţă şi dintr-un sentiment de inadecvare îl lăsase pe Firmin, care găsise un rucsac într-un mic magazin din oraşul de jos, să ducă ambele sticle cu bere. De fapt, regele nu cărase nimic toată viaţa lui, dar nu observase că proceda astfel.

– Nu vom lua pe nimeni cu noi, decisese regele. Vom trăi cât se poate de simplu.

Aşadar, Firmin căra berea.

Pe când urcau – în ritmul regelui mai degrabă decât în al lui Firmin – vorbeau despre conferinţa ce urma să aibă loc, iar Firmin, cu o oarecare nesiguranţă care i s-ar fi părut surprinzătoare pe vremea când era profesor, căuta să pună jaloanele politicii însoţitorului său regal.

– Într-un sens mai larg, sire, a spus el, consider planul lui Leblanc oarecum plauzibil, dar cred că, deşi ar fi poate mai bine să se instituie o formă de control general asupra problemelor internaţionale – un fel de Curte de la Haga cu puteri sporite – totuşi, n-avem nicio raţiune să pierdem din vedere principiile autonomiei naţionale şi imperiale.

– Firmin, a intervenit regele, o să dau un exemplu bun fraţilor mei regi…

Însoţitorul a manifestat o curiozitate sub care se ascundeau mari temeri.

– Nefiind de acord cu toate prostiile astea, a continuat monarhul.

A iuţit pasul, iar Firmin, care deja gâfâia puţin, părea totuşi dornic să-i răspundă.

– N-am să fiu de acord cu toate prostiile astea, a reluat regele în timp ce camaradul se pregătea să vorbească. Am de gând să profit de regalitatea mea şi de puterea imperiului meu – şi să declar imediat că nu sunt dispus să negociez. Negocierea asta – în privinţa drepturilor – a constituit întotdeauna amestecul diavolului în relaţiile dintre oameni. Am de gând să pun capăt acestor prostii.

Firmin s-a oprit brusc din mers.

– Dar, sire! a strigat el.

Regele s-a oprit şi el la şase yarzi în faţa secretarului său şi s-a uitat la obrajii lui asudaţi.

– Chiar crezi, Firmin, că am venit aici – ca un politician ticălos – să-mi pun în calea păcii coroana, drapelul, drepturile şi aşa mai departe? Micuţul francez are dreptate. Ştii la fel de bine ca mine. Chestiile astea s-au terminat. Noi – regi, conducători şi ambasadori – am fost la rădăcina acestui rău. Bineînţeles că am vrut separarea şi e clar că ea duce la ameninţarea unui război, pericol care înseamnă acumularea a tot mai multe bombe atomice. Vechiul joc a luat sfârşit. Dar, vezi, nu trebuie să rămânem aici, ştii. Lumea aşteaptă. Nu crezi şi tu, Firmin, că vechiul joc s-a terminat?

Firmin şi-a potrivit o curea de la rucsac, şi-a şters cu o mână fruntea transpirată, apoi a spus pe un ton serios:

– Admit, sire, se adresă el spinării regale ce se îndepărta, admit că trebuie să existe un fel de hegemonie, un gen de for conducător…

– Trebuie să fie un singur guvern pentru întreaga lume, i-a răspuns monarhul peste umăr.

– Dar ar fi un abandon nechibzuit, incalificabil, sire…

– AJUNGE! a strigat regele.

Firmin nu a reacţionat la această întrerupere. Dar o umbră vagă de iritare i-a trecut peste faţa înfierbântată.

– Ieri, a spus suveranul în chip de explicaţie, japonezii au fost cât pe ce să cucerească San Francisco.

– Nu am auzit aşa ceva, sire.

– Americanii au doborât avioanele japoneze în ocean şi acolo a explodat bomba.

– Sub apă, sire?

– Da. S-a format un vulcan submarin. Fumul se vede de pe coasta Californiei. Aproape de tot. Şi, când se întâmplă asemenea lucruri, tu vrei să urc muntele şi să negociez! Îţi închipui ce efect ar avea aşa o atitudine asupra vărului meu imperial şi asupra tuturor celorlalţi?

– Şi EL VA NEGOCIA, sire.

– Nici pomeneală! a replicat regele.

– Dar, sire…

– Leblanc n-o să-l lase.

Firmin s-a oprit brusc şi a tras cu putere de cureaua cea enervantă.

– Sire, el va asculta de consilierii săi, a comentat el pe un ton care părea să-i sugereze stăpânului necazul său cu rucsacul.

Monarhul l-a măsurat cu privirea.

– Vom urca un pic mai sus, a propus el. Vreau să găsesc satul părăsit de care am auzit şi apoi să ne bem berea. Nu poate fi departe. O să bem berea şi pe urmă o să aruncăm sticlele. Iar apoi, Firmin, o să-ţi cer să priveşti lucrurile într-o lumină mai îngăduitoare… Pentru că, ştii, trebuie să…

S-a răsucit pe călcâie şi, câtva timp, singurele sunete care s-au auzit au fost scârţâitul făcut de ghetele lor pe grohotişul de pe cărare şi cel al respiraţiei întretăiate a lui Firmin.

După multă vreme – aşa i s-a părut lui Firmin – sau foarte repede – aceasta a fost impresia regelui, panta a devenit mai lină, drumul s-a lărgit şi au ajuns într-un loc încântător. Era una dintre acele localităţi de la munte, cu şoproane şi căsuţe răsfirate, care se mai pot găsi în munţii din nordul Italiei şi ale căror clădiri erau folosite numai în toiul verii, rămânând încuiate şi pustii, conform obiceiului, toată iarna şi primăvara, până la mijlocul lui iunie. Construcţiile erau făcute din piatră cenuşie, în nuanţe blânde, îngropate în albă înaltă şi verde, umbrite de castani şi înveselite de galbenul strălucitor al tufelor de grozamă. Niciodată nu mai văzuse regele grozamă aşa de frumoasă; fără să se gândească prea mult, s-a aşezat pe o piatră cu licheni, şi-a scos pâinea şi brânza şi l-a rugat pe Firmin să pună berea în ierburile de la umbră ca să se răcească.

– Lucrurile astea le scapă, Firmin, celor care urcă spre cer cu avioanele lor!

Firmin s-a uitat în jur, fără să pară deloc încântat.

– Vedeţi locul acesta în toată splendoarea lui, sire, a remarcat el, înainte să se întoarcă ţăranii să-l murdărească.

– Ar fi frumos oricum, a ripostat monarhul.

– Doar în aparenţă, sire, a spus Firmin. Reprezintă o ordine socială care dispare repede. De fapt, dacă m-aş lua după iarba dintre pietre şi din căsuţe, mai degrabă m-aş îndoi că există încă.

– Presupun că vor urca imediat ce se coseşte fânul de pe această pajişte înflorită, a zis stăpânul. Mă aştept să apară animalele acelea încete, crem, pe care le vezi pe drumurile de acolo jos, şi nişte fete oacheşe, cu basmale roşii peste părul negru… E minunat să te gândeşti cât a durat acest frumos trai patriarhal. Pe vremea Imperiului Romana şi cu multe veacuri înainte ca veştile despre romani să fi ajuns aici, oamenii îşi duceau vitele în aceste locuri când venea vara… Câtă lume a trecut pe aici! Au fost certuri, speranţe, s-au jucat aici şi au trăit copii până să ajungă babe şi moşi, apoi au murit, aşa s-a întâmplat de-a lungul a mii de generaţii. Nenumăraţi îndrăgostiţi s-au îmbrăţişat prin grozama aurie…

Medita cu gura plină de pâine şi brânză.

– Ar fi trebuit să aducem nişte halbe pentru bere, a comentat el cu regret .

Firmin a scos o cană de aluminiu, iar regele a băut mulţumit.

– Mi-aş dori, sire, a spus brusc Firmin, să vă pot convinge măcar să amânaţi decizia…

– N-are rost să mai vorbim despre asta, a refuzat suveranul. Mintea mi-e limpede ca apa de izvor.

– Sire, a protestat Firmin, cu gura plină de pâine şi brânză şi vocea gâtuită de emoţie, nu aveţi niciun pic de respect pentru propria voastră regalitate?

Regele a făcut o pauză înainte să răspundă cu o neobişnuită solemnitate.

– Tocmai pentru că am, Firmin, nu vreau să fiu o marionetă în acest joc al politicii internaţionale. Şi-a privit o clipă însoţitorul, iar apoi a exclamat: Regalitate! Ce ştii TU despre regalitate, Firmin? Da, a strigat monahul, uimindu-şi secretarul, pentru prima dată în viaţa mea, am de gând să fiu rege cu adevărat. Am de gând să conduc, manifestându-mi propria autoritate. De multe generaţii, membrii familiei mele au fost marionete în mâinile consilierilor. Consilieri! Am să fiu un rege adevărat! Şi am să desfiinţez, o să termin cu această coroană căreia i-am fost sclav. Ce lume de prefăcătorii paralizante ia sfârşit prin această ieşire explozivă! Rigida lume veche e pe cale să se destrame, iar eu, care păream doar un om de paie în mantie regală, sunt acum un rege între regi. Am obligaţia să-mi joc rolul mai presus de alţii în cadrul acestor evenimente şi să pun capăt vărsării de sânge focului şi acestui haos absurd.

– Dar, sire… a protestat Firmin.

– Tipul ăsta, Leblanc, are dreptate. Întreaga lume trebuie să fie o Republică, unitară şi indivizibilă. Ştii şi tu, iar misiunea mea este de a contribui la făurirea ei. Un rege trebuie să-şi conducă poporul; tu vrei să-i trag bastoane pe spinare ca mateloţii din vechime. Astăzi, noi, regii, trebuie să facem un legământ solemn. Datoria noastră faţă de omenire s-a terminat pentru totdeauna. Trebuie să ne împărţim cu foştii noştri supuşi însemnele regalităţii şi să le spunem tuturor: „Acum regele din fiecare trebuie să conducă lumea!“… Nu-ţi dai seama ce măreaţă este ocazia? Firmin, tu vrei oare să mă duc acolo sus şi să mă târguiesc ca un amărât de negustor pentru un preţ mai bun, o compensaţie sau vreun avantaj?

Firmin a dat din umeri, cu o expresie disperată pe faţă, sugerându-i regelui că omul mai trebuie şi să mănânce.

O vreme amândoi au rămas tăcuţi şi au mâncat, dar regelui i se tot învârteau în minte frazele pe care intenţiona să le rostească la conferinţă. În virtutea coroanei sale străvechi, el trebuia să prezideze adunarea şi voia ca prezenţa lui să fie memorabilă. Liniştit acum în privinţa elocvenţei sale, s-a uitat cu luare-aminte un timp la secretar, care părea abătut şi posomorât.

– Firmin, a constatat el, ai idealizat regalitatea.

– A fost visul meu, sire, să vă slujesc, a replicat însoţitorul său.

– La toate nivelurile, i-a ripostat regele.

– Vă face plăcere să fiţi nedrept, a zis Firmin, profund jignit.

– Mă bucur să scap de toate astea, a mărturisit monarhul. Vai, Firmin, a continuat el, la mine nu te gândeşti? N-ai să-ţi dai niciodată seama că nu sunt doar o fiinţă în carne şi oase, ci şi o plăsmuire – cu drepturile ei? Sunt un rege revoltat de povara ce mi s-a pus pe cap. Sunt un rege care a devenit conştient. Onorabilii mei bunici n-au avut în toată viaţa lor de împăraţi un asemenea moment de iluminare. Le plăcea mult slujba pe care voi, consilierii, le-o rezervaţi, nu s-au îndoit niciodată că era cea potrivită. Era ca şi cum i-ai da o păpuşă unei femei care trebuie să aibă un copil. Îi încântau procesiunile, deschiderile unor manifestări, vizitele la tripleţi şi nonagenari şi tot felul de lucruri de acest gen. Incredibil! Aveau albume cu apariţiile lor în reviste, iar dacă pachetele cu tăieturi din presă se subţiau, începeau să-şi facă griji. Acesta era singurul lor motiv de îngrijorare. Dar în mine

există ceva atavic, ca la toţi monarhii neconstituţionali. Mi-au dat un nume prea vechi, aşa cred. Voiam să realizez ceva în viaţă. Mă plictiseam. Puteam să cad în ghearele viciilor, aşa cum fac majoritatea prinţilor inteligenţi şi energici, dar supravegherea de la palat era extrem de strictă. Am fost crescut la Curtea cea mai morală din lume… unde imoralitatea nu era îngăduită. Aşa că am citit cărţi, Firmin, şi am pus întrebări. Acest lucru trebuia să i se întâmple unuia din noi, mai devreme sau mai târziu. Poate nu sunt înclinat spre vicii. Nu, nu cred. S-a gândit un pic, după care a negat din nou.

Firmin şi-a dres glasul.

– Nici eu nu cred că sunteţi, sire, a spus el. Preferaţi…

S-a oprit brusc. Voise să spună „trăncăneala“, dar a schimbat cu „ideile“.

– Lumea asta a regalităţii! a continuat regele. Peste puţin timp nimeni n-o va mai înţelege. Va deveni o enigmă…

Printre alţi regi, era o lume mereu îmbrăcată în cele mai frumoase haine. Totul stătea pentru noi în aceste haine minunate, din ţesături scumpe. Parcă eram într-un film, dar credeam că aşa se cuvine. Dacă eşti rege, Firmin, şi te duci să vizitezi un regiment, soldaţii încetează imediat orice activitate, îşi pun uniformele de gală şi îţi prezintă onorul. Atunci când auguştii mei părinţi mergeau cu trenul, cărbunii din tenderul locomotivei erau întotdeauna albiţi. Aşa se întâmpla, Firmin, şi dacă, în loc de negru, cărbunele ar fi fost alb, nu mă îndoiesc că autorităţile l-ar fi înnegrit. Aşa ne tratau. Oamenii umblau întotdeauna cu faţa la noi. Nu-i vedeam niciodată din profil. Aveai impresia că o întreagă lume îşi concentra obsesiv atenţia

asupra noastră. Când am început să-i bat la cap pe Lordul Cancelar, pe arhiepiscop şi pe toţi ceilalţi, întrebându-i ce aş vedea, dacă oamenii s-ar întoarce cu spatele la mine, senzaţia generală pe care am creat-o a fost că nu dădeam nicidecum dovadă de Tactul Regal la care se aşteptau de la mine…

S-a oprit o clipă, cu un aer meditativ, apoi a reluat:

– Şi totuşi, aşa cum ştii şi tu, Firmin, mai e ceva în regalitate. Acel ceva care l-a făcut scorţos pe augustul meu bunicuţ. Bunicii mele i-a dat un fel de demnitate stângace în momentele când era supărată – şi era deseori supărată. Amândoi aveau un profund simţ al răspunderii. Sănătatea bietului meu tată s-a deteriorat grav în timpul scurtei sale domnii şi nimeni din afara cercului nostru nu ştia ce eforturi făcea ca să se achite de obligaţiile ce îi reveneau. „Poporul meu aşteaptă asta“, spunea el de obicei când avea vreo datorie obositoare de îndeplinit. Majoritatea lucrurilor care i se cereau erau stupide – făceau parte dintr-o tradiţie proastă –, dar el le realiza cu o demnitate remarcabilă. Spiritul regalităţii e ceva minunat, Firmin; mie mi-a pătruns până în oase. Nu ştiu ce aş putea să fiu, dacă n-aş fi rege. Mi-aş da viaţa pentru poporul meu, iar tu n-ai putea. Nu, să nu spui că ai muri pentru mine, pentru că ştiu foarte bine că nu e aşa. Să nu crezi, Firmin, că uit de regalitate, să nu-ţi închipui una ca asta. Sunt un rege adevărat, prin drept divin. Faptul că sunt şi un tânăr căruia îi place să pălăvrăgească nu schimbă deloc situaţia. Dar cartea de căpătâi pentru regi, Firmin, nu este nici *Memorii de la Curte* şi nici volumele de politică internaţională pe care ai fi vrut să le citesc, ci *Creanga de aur* a lui Fraser. Ai citit-o, Firmin?

Firmin o citise.

– Aceia erau regi adevăraţi. În cele din urmă, erau tăiaţi în bucăţi şi oricare om din popor primea o bucăţică. Naţiunile se înfruptau din regalitatea lor.

Firmin s-a întors cu faţa la stăpânul său regal.

– Ce aveţi de gând să faceţi, sire? l-a întrebat. Dacă oricum nu mă ascultaţi, ce aţi propune să facem după-amiază?

Regele şi-a scuturat haina de fărâmituri.

– E clar că războiul trebuie să se termine pentru totdeauna, Firmin. La fel de evident este că pacea nu se poate realiza decât unind toate statele lumii sub aceeaşi guvernare. Coroanele şi steagurile noastre stau în calea acestei realizări. E clar că va trebui să renunţăm la ele.

– Da, sire, l-a întrerupt Firmin, dar CE guvernare le va lua locul? Nu văd ce formă de guvernare se va instaura după abdicarea tuturor regilor.

– Păi, a spus regele, cu mâinile pe genunchi, NOI vom fi guvernarea.

– Conferinţa? a exclamat Firmin.

– Cine altcineva? a întrebat suveranul pe un ton firesc. Este extrem de simplu, a adăugat el pe când Firmin amuţise de uimire.

– Dar lumea va obiecta! a strigat Firmin. Nu va exista nicio formă de alegeri?

– Şi de ce ar trebui? a continuat monarhul, cu o inteligenţă amestecată cu curiozitate.

– Ca să obţineţi consimţământul celor guvernaţi.

– Firmin, vom nivela diferenţele dintre noi şi vom prelua guvernarea. Fără niciun fel de alegeri. Fără

obiecţii. Cei guvernaţi îşi vor da acordul în tăcere. Dacă va apărea o opoziţie efectivă, îi vom cere să ni se alăture şi să ne ajute. Adevărata sancţiune pentru regalitate este să se cramponeze de putere. N-o să-i deranjăm pe oameni cerându-le să ne voteze. Sunt sigur că marile mase nu vor să fie deranjate cu asemenea lucruri… Ne vom gândi la un anumit mod pentru ca toţi cei interesaţi să ni se alăture. Asta ar fi mai mult decât suficient în lumina democraţiei. Poate mai târziu – când lucrurile nu vor mai conta… Vom guverna foarte bine, Firmin. Guvernarea devine dificilă doar când încape pe mâna oamenilor legii, întrucât aceştia se sperie când apar necazuri. Unde, vezi că mă întreb, unde sunt toţi oamenii legii? Unde sunt oare? Bineînţeles că mulţi dintre ei, cei mai incapabili, au fost daţi afară când mi-au aruncat în aer legislatura. Nu l-ai cunoscut pe răposatul Lord Cancelar…

Necesităţile exclud legile. Şi le creează. Juriştii se bazează pe legi vechi pe care le dezgroapă din trecut… Am terminat cu acest mod de viaţă. Nu vom avea mai multe legi decât încap într-un cod, iar în rest, guvernarea va fi liberă…

Înainte de apusul soarelui, crede-mă, Firmin, vom fi abdicat cu toţii şi vom proclama Republica Mondială, supremă şi indivizibilă. Mă întreb ce ar fi făcut augusta mea bunică într-o asemenea situaţie. Toate drepturile mele!… Apoi ne vom apuca de guvernat. Ce altceva ar fi de făcut? Peste tot în lume, vom declara că nu mai există bunuri personale, toate vor fi ale noastre, ale tuturor. În mod sigur, China, Statele Unite, două treimi din Europa se vor alinia cu noi şi ni se vor supune. Vor fi obligate. Ce altceva ar putea să facă? Conducătorii lor sunt aici, cu noi. Nu vor putea să nu ne dea ascultare… Apoi vom declara că orice gen de proprietate se confiscă pentru Republică…

– Dar, sire! a strigat Firmin, înţelegând brusc. Au fost deja stabilite toate acestea?

– Dragul meu Firmin, crezi c-am venit cu toţii aici doar ca să discutăm în linii mari? S-a tot vorbit jumătate de secol. S-a vorbit şi s-a scris. Suntem aici să începem construcţia noii lumi, atât de simplă, necesară şi evidentă.

Regele s-a ridicat în picioare.

Firmin, uitându-şi obiceiurile deprinse de mai mulţi ani, a rămas aşezat.

– Bine, a zis el în cele din urmă. Şi eu n-am ştiut nimic!

Suveranul a zâmbit foarte voios. Îi plăcea acest gen de discuţii cu Firmin.

Conferinţa de pe pajiştile de la Brissago a avut drept participanţi cel mai pestriţ amestec de oameni de stat care s-au adunat vreodată. S-au întâlnit monarhi şi puteri republicane, loviţi şi zdruncinaţi până li se risipise toată mândria şi misterul, având acum cu toţii o minunată atitudine umilă. Au venit regi şi împăraţi, ale căror capitale distruse fuseseră prefăcute în lacuri incandescente, bărbaţi de stat în ale căror ţări domnea haosul, politicieni speriaţi şi magnaţi ai finanţelor. De asemenea, participau cele mai luminate minţi ale timpului şi investigatori străluciţi, chemaţi acolo pentru a-i ajuta pe conducători să ţină sub control situaţia internaţională. Erau cu totul nouăzeci şi trei, conform concepţiei lui Leblanc despre liderii lumii. Aceştia îşi dăduseră în sfârşit seama de validitatea adevărurilor simple de care se străduise neobositul Leblanc să-i convingă. Beneficiind de sprijinul regelui Italiei, organizatorul reuşise să imprime conferinţei un aer de generoasă simplitate, în perfect acord cu firea sa, fiind în stare să aducă la cunoştinţa potentaţilor uimitorul său apel la raţiune. Îl numise preşedinte al conferinţei pe regele Egbert, pentru că avea deplină încredere în acest tânăr pe care îl domina întru totul, iar el, în calitate de secretar, aflat la stânga preşedintelui, s-a adresat adunării, fără să-şi dea seama că le spune tuturor ce au de făcut. Îşi închipuia că doar le caracteriza din nou situaţia ca s-o înţeleagă mai bine. Era îmbrăcat într-un costum de mătase albă, care nu-i venea bine, şi se uita în carnetul de notiţe ponosit în timpul cuvântării. Însemnările mai mult îl încurcau. Le-a explicat că nu vorbise niciodată după notiţe, dar situaţia de faţă era excepţională.

Iar apoi a luat cuvântul regele Egbert şi a vorbit aşa cum se aştepta Leblanc, ai cărui ochelari se umeziseră datorită revărsării de idei generoase, exprimate cu atâta claritate şi bunăvoinţă.

– Nu am venit aici pentru ceremonii, a spus regele, trebuie să guvernăm lumea. Am susţinut mereu că o conducem, dar acum avem prilejul s-o dovedim cu adevărat.

– Desigur, desigur, a zis în şoaptă Leblanc, încuviinţând repede din cap.

– Lumea a fost distrusă şi trebuie s-o punem din nou pe roate, a adăugat regele Egbert. Şi cea mai raţională atitudine în această criză ar fi să punem cu toţii umărul, fără să căutăm avantaje. Aşa vom face, nu?

Adunarea pestriţă era formată din oameni prea în vârstă şi prea experimentaţi ca să manifeste un entuziasm ieşit din comun, dar cunoşteau iniţiativa, aşa că, uimiţi şi brusc însufleţiţi, au început să cedeze, să răspundă afirmativ la întrebarea pusă de rege şi să-şi declare intenţiile. Firmin, care însemna ceva în spatele stăpânului său, a auzit cum tot ce se anticipase printre tufele de grozamă galbenă devenea realitate. Având ciudata senzaţie că visează, a asistat la proclamarea Statului Mondial şi a văzut mesajul preluat de operatorii de telegraf şi transmis pe întregul glob.

– Iar pe urmă, a anunţat regele, cu o voce voioasă şi înflăcărată, va trebui să deţinem controlul asupra fiecărui atom de carolin şi a instalaţiilor în care este produs…

Firmin nu era singurul neîncrezător în ideile exprimate la conferinţă. Toţi cei de acolo erau de fapt oameni rezonabili şi binevoitori; unii se

născuseră pentru putere, iar alţii reuşiseră să acceadă la sferele înalte ale politicii, unii se luptaseră să ajungă la putere, neştiind prea bine în ce constă, dar niciunul nu era hotărât s-o păstreze cu preţul unui cataclism cosmic. Minţile lor fuseseră pregătite pentru orice situaţii şi prelucrate cu asiduitate de Leblanc; iar acum o luau pe calea largă şi evidentă pe care le-o deschisese regele Egbert în faţă, cu o convingere în care se amestecau straniul şi necesitatea. Lucrurile au mers ca unse; regele Italiei le-a vorbit despre aranjamentele făcute pentru protecţia taberei de orice atac imaginabil; îi păzeau câteva mii de avioane, fiecare având la bord un trăgător de elită. În plus, aveau un sistem excelent de relee, iar noaptea tot cerul avea să fie măturat de numeroase reflectoare. Iar admirabilul Leblanc le-a dat argumente convingătoare pentru faptul că se instalaseră în acel loc, unde puteau să-şi vadă în continuare de obligaţiile lor administrative. El cunoştea acel loc, pentru că îl găsise din întâmplare când era în vacanţă cu doamna Leblanc cu peste douăzeci de ani în urmă.

– Avem doar mâncare foarte simplă acum, le-a explicat el, dat fiind că nu vrem să abuzăm de bunăvoinţa gazdelor noastre de aici. Dar avem lapte proaspăt excelent, vin roşu de ţară, foarte bun, carne de vită, pâine, salată şi lămâi… În următoarele zile, sper să găsesc un furnizor mai eficient…

Membrii guvernului mondial au cinat la trei mese lungi, pe capre, în mijlocul cărora Leblanc aranjase să fie aduşi mulţi trandafiri minunaţi pentru a compensa meniul frugal. Secretarii şi însoţitorii luau masa un pic mai jos, pe povârniş. Adunarea a mâncat cu poftă, aşa cum şi dezbătuse, în aer liber, sub soarele strălucitor de iunie, care apunea peste piscurile întunecate dinspre vest. Cei

93 nu erau aşezaţi la masă după nicio regulă, aşa că regele Egbert s-a trezit între un japonez simpatic, cu ochelari şi vărul său din Europa Centrală, având vizavi un mare conducător bengalez şi pe preşedintele Statelor Unite ale Americii. După japonez stătea Holsten, bătrânul chimist, iar Leblanc era puţin mai încolo, pe partea cealaltă a mesei.

Regele era tot voios şi vorbăreţ şi avea o mulţime de idei. A început imediat o discuţie amicală cu americanul, care nu părea prea impresionat de ocazie.

Era tendinţa tipică a celor de peste ocean, datorată, fără îndoială, necesităţii de a trata problemele publice într-o manieră exagerată şi şocantă, de a amplifica şi supradimensiona importanţa acestora, iar preşedintele era nemulţumit de slaba sa contribuţie naţională. A sugerat acum că, dacă tot trebuia să înceapă o nouă eră, de ce să nu se întâmple imediat, în acea zi, care va fi întâia a primului an.

Regele şovăia.

– De azi înainte, sire, omul îşi va lua în stăpânire moştenirea, a spus americanul.

– Omul, a ripostat regele, îşi ia întotdeauna moştenirea. Voi, americanii, aveţi o ciudată slăbiciune pentru aniversări – mă iertaţi că spun aşa ceva. Da – vă acuz de apetenţa pentru efecte teatrale. Totul se întâmplă mereu, dar voi vreţi să susţineţi că una sau alta e adevărata clipă şi să i le subordonaţi pe celelalte.

Americanul a zis ceva despre o zi epocală.

– Dar nu cred, a intervenit regele, că vreţi să condamnaţi pe vecie întreaga omenire la

sărbătorirea zilei de 4 iulie. Pe seama acestei zile inofensive a declaraţiilor. Nicio zi din an nu merită aşa ceva. Ah! Dumneavoastră nu ştiţi, spre deosebire de mine, ce devastatoare e obsesia memoriei. Bieţii mei bunici – cât de FESTIVIŞTI erau! Cel mai rău la aceste mari celebrări este că rup succesiunea demnă a emoţiilor pe care le are un om în momentul respectiv. Întrerup acest fenomen. Te dau înapoi. Deodată apar steagurile şi focurile de artificii, iar vechile emoţii sunt înlocuite ca nişte piese de mobilier – ceea ce distruge complet evenimentul ce urmează să aibă loc. E suficient să pomeneşti pur şi simplu ziua respectivă. Să lăsăm morţii cu morţii! Vedeţi, în privinţa calendarului, eu sunt pentru democraţie şi dumneavoastră, pentru aristocraţie. Toate lucrurile pe care le simt sunt măreţe şi au dreptul să fie trăite datorită propriilor merite. Nicio zi nu trebuie sacrificată pe mormântul evenimentelor din trecut. Ce zici, Wilhelm?

– Cu nobleţea sunt de acord, toate zilele ar trebui să fie nobile.

– Aşa gândesc şi eu, a spus regele, încântat de propria afirmaţie.

Şi apoi, deoarece americanul insista cu ideea lui, monarhul s-a gândit să schimbe subiectul de la celebrarea epocii pe care o făureau la posibilităţile ce li se aşterneau în faţă. În acest punct al discuţiei, amândoi au devenit rezervaţi. Puteau vedea lumea unificată, trăind în pace, dar nu păreau dispuşi să vorbească despre ce anume va rezulta din unificare. Regelui i se părut semnificativă o asemenea rezervă. A atacat tema posibilităţilor ştiinţei.

– Enormele fonduri alocate până atunci pregătirilor pentru operaţiunile navale şi terestre nejustificate

trebuie direcţionate acum spre dezvoltarea cercetării, a susţinut el. Acolo unde a muncit un singur om vom avea acum o mie. I s-a adresat apoi lui Holsten: Noi abia am început să întrezărim aceste posibilităţi, dar dumneata ai pătruns cu siguranţă în subteranele tezaurului.

– Sunt acolo adâncimi imposibil de sondat, a spus Holsten zâmbind.

– Omul, a început americanul, vizibil hotărât să se justifice şi să-şi întărească poziţia, după ce fusese contrazis de suveran. Omul, vreau să zic, abia începe să intre în tezaurul său.

– Spune-ne câteva din lucrurile pe care crezi c-ar trebui să le aflăm imediat şi ajută-ne să ne facem o idee despre lucrurile pe care am putea să le realizăm acum, l-a rugat regele pe Holsten.

Cel din urmă le-a expus perspectivele…

– Ştiinţa este noul rege al lumii! a exclamat de îndată suveranul.

– NOI credem, a ripostat preşedintele, că poporul e suveran.

– Nu! a intervenit regele. Suveranitatea e ceva mai subtil de atât. Şi nu are legătură cu aritmetica. Nu o reprezintă nici familia mea, nici poporul vostru. Deasupra noastră şi prin noi există acea impersonală voinţă colectivă şi simţul necesităţii, din care ştiinţa este aspectul cel mai tipic şi bine înţeles. Este spiritul rasei. Este ceea ce ne-a adus pe toţi aici şi ne-a făcut să ne înclinăm în faţa poruncilor sale…

A făcut o pauză şi s-a uitat la masa lui Leblanc, apoi a revenit la opozantul său de la început.

– Există tendinţa, şi-a reluat regele discursul, de a privi această adunare de parcă chiar ar realiza ce pare că face, de parcă noi, vreo nouăzeci de oameni, am unifica lumea din propria noastră voinţă şi înţelepciune, neconstrânşi de nimeni şi nimic. Există tentaţia de a ne considera pe noi înşine oameni extrem de pricepuţi şi abili, plus multe alte calităţi. Dar nu suntem aşa. Mă îndoiesc că atuurile noastre ne ridică la înălţimea oricărui alt grup de nouăzeci de oameni, ales la întâmplare. Nu suntem făuritori, ci doar consecinţe, suntem salvatori sau salvaţi. Lucrurile înfăptuite azi nu sunt ale noastre, căci vântul convingerii ne-a adus aici…

Americanul a recunoscut că nu putea fi de acord cu opinia regelui despre mediocritatea lor.

– Poate Holsten şi alţi câţiva ca el ne-ar ridica puţin deasupra mediei, a acceptat regele. Dar noi, restul?

Ochii i-au sclipit încă o dată în direcţia lui Leblanc.

– Uitaţi-l pe Leblanc, a spus el. Este un om simplu. Există sute şi mii de oameni ca el. Recunosc, are o anumită abilitate, o anumită luciditate, dar nu există orăşel în Franţa unde să nu găseşti un Leblanc, pe la ora două, la cafeneaua din centru. Zic doar că nu este un om complicat sau vreun supraom, dar a făcut astfel încât lucrurile gândite de el să fie posibile. Nu crezi, Wilhelm, că, în împrejurări mai fericite, ar fi făcut aceeaşi meserie ca tatăl său, ar fi fost un băcan onorabil foarte curat, foarte cinstit. Iar în timpul liber ar fi scos-o pe Madame Leblanc, cu tot cu lucrul ei de mână, la o plimbare cu barca, având la ei şi un borcan mare cu ceva bun, şi pe urmă s-ar fi aşezat pe mal, sub o

umbrelă cu dungi verzi, şi ar fi pescuit porcuşori, cu multă atenţie şi succes…

Preşedintele şi prinţul japonez cu ochelari au protestat în acelaşi timp.

– Dacă îi fac cumva o nedreptate, a reluat regele, este pentru că vreau să-mi ilustrez argumentul. Vreau să fie clar cât de puţin contează oamenii şi zilele şi ce mare este Omul prin comparaţie…

Aşadar, regele Egbert a luat cuvântul la Brissago după ce s-a proclamat unificarea lumii. În toate serile următoare, participanţii la conferinţă cinau laolaltă, simţindu-se în largul lor, cunoscându-se mai bine şi făcând un schimb fructuos de idei. În fiecare zi lucrau împreună, cu impresia clară că făuresc o nouă guvernare pentru lume. Au discutat şi despre o Constituţie. Dar aveau probleme stringente de rezolvat, pe care le examinau pe măsură ce apăreau. Deci Constituţia putea să mai aştepte. Curând, au găsit convenabil să o lase pe planul al doilea pe o perioadă nedefinită, aşa cum prevăzuse regele Egbert, iar, în acest timp, cu o încredere crescândă, au continuat să se ocupe de problemele guvernării…

În prima seară, când se întrunise întregul consiliu, după ce regele Egbert vorbise mult, băuse şi adusese nenumărate laude vinului roşu de ţară pe care îl procurase Leblanc pentru ei, monarhul a strâns în jurul său un grup de oameni simpatici şi a ţinut un discurs despre simplitate, preţuind-o mai presus de orice, şi a afirmat că scopul suprem al artei, religiei, filosofiei şi ştiinţei era să simplifice lucrurile. S-a declarat un adept al simplităţii. Iar pe Leblanc l-a considerat o încununare a splendorii aceste calităţi. Toţi au fost de acord.

Când, în cele din urmă, mesenii s-au împrăştiat, regele, mânat de o deosebită afecţiune şi admiraţie pentru Leblanc, s-a dus la el, l-a luat deoparte şi i-a mărturisit că tot ce spusese însemna foarte puţin. Îi adusese în dar un anumit ordin, care, spre deosebire de toate celelalte din lume, nu fusese niciodată întinat. Era rezervat oamenilor în vârstă

ce se făcuseră remarcaţi prin fapte glorioase şi ale căror calităţi excepţionale ajunseseră la deplină înflorire, şi nu-l primiseră decât cele mai de seamă personalităţi din fiecare epocă, în măsura în care consilierii familiei imperiale reuşiseră să le remarce. În momentul de faţă, a recunoscut regele, chestiunile referitoare la distincţii şi decoraţii fuseseră aproape date uitării din cauza atâtor treburi mai urgente. Cât despre el, nu pusese niciodată mare preţ pe ele, însă putea să vină timpul când vor prezenta un oarecare interes, aşa că, a adăugat el, dorea nespus să-i facă dovada respectului pe care i-l inspira. Şi-a pus mâna pe umărul francezului în timp ce rostea aceste cuvinte cu o afecţiune aproape frăţească. Leblanc i-a primit propunerea cu atâta modestie şi stânjeneală, încât i-a întărit regelui convingerea că era un om de o admirabilă simplitate. Acesta i-a spus că, oricât de mult şi-ar dori să intre în posesia distincţiei propuse, în clipa de faţă ar putea stârni invidia unora, aşa că i-a sugerat să amâne momentul conferirii acesteia până când planurile îi vor fi încununate cu succes. Monarhul n-a fost în stare să-i zdruncine hotărârea, iar cei doi s-au despărţit, pe faţa fiecăruia citindu-se stima pentru celălalt.

Regele l-a chemat apoi pe Firmin ca să-i aştearnă pe hârtie unele dintre lucrurile pe care le spusese în timpul zilei. Dar, după vreo douăzeci de minute de efort, l-a cuprins o uşoară toropeală, datorată aerului tare de munte, aşa că l-a rugat pe Firmin să-l lase singur, s-a dus la culcare şi a adormit imediat, forate mulţumit. Avusese o zi plăcută, în care făcuse o mulţime de lucruri.

Începută atât de omenește, instaurarea noii ordini a făcut progrese rapid, în comparație cu reglementările oricărei epoci precedente. Spiritul războinic al lumii se epuizase. Doar ici și colo mai continuau luptele. Decenii întregi aspectul combativ al preocupărilor umane fusese în chip monstruos exagerat printr-o politică separaționistă. Acum devenise clar ca lumina zilei. O enormă parte din forța care sprijinea înarmarea nu fusese cu nimic mai agresivă decât teama de război și de vecinii belicoși. Este îndoielnic că majoritatea oamenilor care s-au înrolat vreodată erau cu adevărat însetați de sânge și dornici să înfrunte orice primejdii. Probabil că o asemenea apetență nu fusese niciodată prea puternică în specia umană după stadiul de sălbăticie din trecutul îndepărtat. Milităria, o profesie ce presupunea să ucizi, devenise mai degrabă o posibilitate dezagreabilă decât un lucru sigur care se întâmplă des. Cine citește vechi ziare și reviste din acea vreme, care s-au străduit atât să propage militarismul, va găsi foarte puține articole despre glorie și aventură sau vreo dorință de a se văita mereu de neplăcerile invadării și ocupației. Pe scurt, militarismul era o gogoriță. Dârzenia beligerantă a Europei înarmate în secolul XX semăna cu hotărârea unei oi grozav de înspăimântate de a se arunca în apă ca să nu fie mâncată de lup. Iar acum, că îi explodau armele în mână, Europa era nespus de dornică să scape de ele și să părăsească acest refugiu imaginar al violenței.

Un timp, întreaga lume fusese atât de șocată, că devenise sinceră; aproape toți oamenii inteligenți, care susținuseră până atunci vechile separări

războinice, ajunseseră acum să-şi dea seama că era nevoie de o atitudine simplă şi o minte deschisă. Şi, în această atmosferă de renaştere morală, se făcuseră puţine încercări de a obţine prin negociere avantaje datorită rezistenţei la noua ordine. Oamenii sunt, fără îndoială, destul de nesăbuiţi, dar puţini dintre ei s-au oprit să se târguiască pe o scară de incendiu. Faţă de aceştia, consiliul avea propriile sale proceduri. Banda de „patrioţi“ care ocupaseră laboratoarele şi arsenalul de lângă Osaka şi încercau să incite Japonia la revoltă împotriva includerii în Republica Mondială au descoperit că îşi făcuseră calcule greşite în privinţa mândriei naţionale şi s-au confruntat cu riposta rapidă a propriilor compatrioţi. Lupta din arsenal a constituit un incident major din ultimul capitol al istoriei războiului. Până la urmă, „patrioţii“ nu s-au putut hotărî dacă, în eventualitatea unei înfrângeri, să explodeze bombele pe care le aveau la dispoziţie. S-au luptat cu săbiile în faţa uşilor de iridiu, iar cei mai moderaţi dintre ei erau la ananghie, pe punctul de a fi ucişi. Doar zece dintre ei mai erau nevătămaţi când au năvălit republicanii în arsenal…

Un singur monarh s-a împotrivit acceptării generale a noii forme de guvernare, iar acesta a fost ciudatul supravieţuitor al medievalismului, regele Balcanilor, supranumit „Vulpoiul slav“, care a tras de timp, nevoind să-şi declare supunerea faţă de hotărârea luată de ceilalţi. Dăduse dovadă de o extraordinară combinaţie de şiretenie şi îndrăzneală ca să scape de repetatele convocări la Brissago. Folosise ca pretexte atât sănătatea sa şubredă, cât şi faptul că era prea ocupat cu noua lui amantă oficială, căci Curtea lui semibarbară era concepută după ultimele modele romantice. Tactica sa a fost sprijinită cu abilitate de dr. Pestovitch, primul său ministru. Nereuşind să-şi impună solicitarea de independenţă totală, regele Ferdinand Carol i-a plictisit pe participanţii la conferinţă, pretinzând ca ţara lui să fie tratată ca stat protejat. În cele din urmă, şi-a declarat o supunere neconvingătoare şi a găsit o mulţime de piedici în calea transferului oficialilor naţionali în noul guvern. În asemenea lucruri, era sprijinit cu entuziasm de supuşii lui, majoritatea fiind ţărani analfabeţi, patrioţi înflăcăraţi, dar confuzi, care habar n-aveau de efectul bombelor atomice. Mai mult, regele îşi însuşise controlul asupra tuturor avioanelor din Balcani.

Pe moment, marea naivitate a lui Leblanc părea păcălită de duplicitate. El a continuat cu pacificarea întregii lumi, de parcă regele Balcanilor îşi declarase acordul cu deplină bună-credinţă, şi a anunţat demobilizarea forţei aeriene care apărase până atunci consiliul de la Brissago, întrucât se apropia data de 15 iulie. În schimb, a dublat numărul santinelelor pentru ziua aceea

festivă şi a făcut diverse aranjamente în vederea dispunerii lor. S-a consultat cu anumiţi experţi, iar când a discutat în particular cu fostul rege Egbert ceva din spiritul său prevăzător, simplu şi sincer i-a amintit acestuia de imaginea aproape uitată a lui Leblanc pescuind sub o mare umbrelă verde.

Pe la cinci dimineaţa, în 17 iulie, unul dintre avioanele de vânătoare din escadrila de la Brissago, care se înălţa nestingherit peste capătul mai îndepărtat al lacului Garda, a observat şi contactat un aparat de zbor ciudat, care mergea către vest, dar, neprimind un răspuns satisfăcător, a anunţat la sol incidentul prin aparatul radio şi a pornit în urmărirea acelui avion. Peste munţi a apărut imediat un roi de aparate asemănătoare şi, înainte ca avionul necunoscut să fi ajuns deasupra lacului Como, l-au încercuit o duzină de aparate. Pilotul a avut oclipă de şovăială, apoi a coborât printre munţi şi a virat spre sud, unde a văzut un biplan de intercepţie care venea în direcţia lui. Atunci s-a înălţat spre soarele care tocmai răsărea şi a trecut la câteva sute de yarzi de originalul său urmăritor.

Trăgătorul de elită de la bord a deschis imediat focul, arătând că evaluase bine situaţia, scoţându-l din luptă mai întâi pe însoţitor. Pilotul trebuie să-şi fi auzit tovarăşul ţipând, dar era prea hotărât să-şi scape pielea ca să arunce o privire în spatele lui. După aceea probabil că mai auzise două împuşcături. Nu a oprit motorul, s-a ghemuit cât a putut în scaunul său şi a condus avionul în următoarele douăzeci de minute, aşteptându-se mereu să fie nimerit de un glonţ. Dar nu a fost lovit şi, într-un final, când s-a uitat în jurul său, a văzut trei avioane mari zburând în jurul lui şi pe tovarăşul său cu trei răni provocate de gloanţe zăcând mort peste bombe. Era clar că urmăritorii săi nu aveau de gând nici să-l zăpăcească, nici să-l

împuşte, ci să-l oblige să coboare cât mai jos. În cele din urmă, a făcut un viraj şi a zburat la vreo sută de yarzi peste câmpurile de orez şi porumb. În faţa lui se profila întunecat pe cerul răsăritului un sat cu o campanilă foarte înaltă şi zveltă şi un cablu cu piese metalice, pe care nu le putea ocoli. A oprit brusc motorul şi a planat. Poate că spera să ajungă la bombe în timpul coborârii, dar nemiloşii săi urmăritori s-au năpustit în direcţia lui şi l-au doborât.

Alte trei avioane au virat în jos şi au aterizat pe iarbă, aproape de aparatul sfărâmat. Pasagerii au coborât şi au alergat, cu puştile în mâini, spre epavă şi cei doi oameni ucişi. Cutia în formă de sicriu din mijlocul avionului se spărsese şi trei obiecte negre, fiecare cu două mânere ca toartele unui urcior, zăceau paşnice printre rămăşiţele aparatului.

Aceste obiecte erau atât de importante în ochii oamenilor care se grăbiseră într-acolo, încât nu au dat atenţie celor doi morţi care zăceau plini de sânge şi striviţi printre resturile avionului, aşa cum nu i-ar fi interesat nişte broaşte moarte pe un drum de ţară.

– Dumnezeule! a strigat unul din ei. Iată-le!

– Şi intacte! a remarcat altul.

– N-am mai văzut chestii din astea până acum, a spus primul.

– Sunt mai mari decât mi-am închipuit, a constatat celălalt.

A venit şi al treilea om. S-a zgâit un timp la bombe, apoi s-a uitat la cadavrul cu pieptul zdrobit, care zăcea într-o baltă cu noroi, printre tulpinile verzi de sub mijlocul aparatului de zbor.

– Nu trebuie să riscăm, a zis el, făcând un gest în chip de scuză.

Ceilalţi doi şi-au întors şi ei privirile spre victime.

– Să anunţăm ce s-a întâmplat, a spus unul din oameni.

A trecut un nor între ei şi soare, iar ei s-au uitat în sus, să vadă avionul care trăsese ultimele gloanţe.

– Gata de transmisie? s-a auzit o voce în megafon.

– Am găsit trei bombe! au răspuns toţi în cor.

– De unde sunt? a întrebat glasul din megafon.

Cei trei trăgători de elită s-au uitat unul la altul, apoi s-au îndreptat spre cadavre. Unuia din ei i-a venit o idee.

– Anunţă întâi asta, până mai cercetăm locul.

Au venit acolo şi cei trei piloţi, aşa că toţi şase au început să caute, în mare grabă, indicii în privinţa identităţii celor două cadavre. Le-au scotocit prin buzunare, prin hainele pătate de sânge, au cercetat ce mai rămăsese din aparat. I-au întors pe morţi pe cealaltă parte, apoi i-au tras mai încolo. Nu aveau nici măcar un tatuaj… Nu era nicăieri vreo indicaţie despre ţara din care era avionul.

– Nu găsim nimic! au strigat în cele din urmă.

– Niciun indiciu?

– Nu, nimic.

– Aterizez, i-a anunţat omul de deasupra capetelor lor.

Vulpoiul slav stătea într-un balcon de fier forjat din palatul său pitoresc, în stil Art Nouveau, cu vedere spre prăpastia pe buza căreia era cocoţată mica şi frumoasa lui capitală. Lângă el era Pestovitch, cărunt şi viclean, acum cuprins de o exaltare pe care nu reuşea să şi-o ascundă. În spatele lor, fereastra se deschidea într-o încăpere spaţioasă, bogat împodobită în aluminiu şi email roşu aprins, la capătul căreia regele, uitându-se mereu peste umăr, cu un gest întrebător, vedea prin uşile deschise anticamera cu pereţi azurii, unde radiotelegrafistul său transcria grăbit ştirile primite. Doi mesageri în uniforme pompoase aşteptau letargici în apartament. Camera era mobilată grandios, având în mijloc un birou acoperit cu pluş verde, pe care erau călimări din metal şi nisipelniţe în stil vechi, normale pentru o monarhie nouă şi romantică. Era sala de consiliu a regelui, unde stăteau acum cei şase miniştri din cabinetul său, aşteptând intrigaţi. Fuseseră convocaţi la ora 12.00, dar la 12.30 regele tot se mai învârtea pe balcon, părând să aştepte veşti care nu mai veneau.

Regele şi prim-ministrul au vorbit la început în şoaptă; rămăseseră tăcuţi, căci nu mai aveau ce să exprime, în afară de o vagă nelinişte. Acolo, pe versantul muntelui, se aflau acoperişurile albe de tablă ale unei ferme extinse, sub care se ascundeau fabrica de bombe şi bombele. (Chimistul care făcuse toate acestea pentru rege murise subit după declaraţia de la Brissago.) De acel depozit al răului nu ştiau decât regele, consilierul său şi trei oameni de mare încredere dintre cei convocaţi. Mai jos, pe terenurile de antrenament ale motocicliştilor,

aşteptau acum, sub soarele ucigător din miezul zilei, lângă aparatele lor, aviatorii şi lansatorii de bombe, care nu ştiau de unde să preia muniţia. Era timpul să pornească, dacă planul urma să funcţioneze aşa cum se aştepta Pestovitch. Era un plan măreţ. Ţinta sa era, nici mai mult, nici mai puţin decât Imperiul Mondial. Guvernul de idealişti şi savanţi de acolo, din Brissago, o să se facă bucăţele, iar apoi, în vest, est, sud şi nord, vor zbura multele lor avioane peste o lume care se dezarmase singură, pentru a-l proclama pe Ferdinad Carol noul Cezar, Stăpânul, Conducătorul Pământului. Era un plan măreţ. aşteptau veşti despre succesul primei lovituri într-o mare încordare.

Vulpoiul slav avea un chip palid şi frumos, un nas remarcabil de lung, o mustaţă scurtă şi deasă şi ochi albaştri, un pic prea apropiaţi ca să lase o impresie plăcută. Îi stătea în obicei să tragă de firele din mustaţă cu mişcări rapide şi nervoase ori de câte ori îl frământa ceva, iar acum gesturile îi erau atât de frecvente, că îl enervau pe Pestovitch peste limita suportabilităţii.

– Mă duc să văd care e problema cu transmisia, a spus prim-ministrul. N-am primit nicio veste, nici bună, nici proastă.

Rămas singur, regele putea acum să tragă de mustaţă în voie; şi-a sprijinit coatele de balustrada balconului şi, aplecat în afară, a început să-şi pigulească mustaţa cu degetele lungi şi albe, arătând ca un câine livid ce roade un os. Dacă îi capturau oamenii, ce ar trebui să facă? Dacă îi prindeau?

În oraşul de mai jos, clopotele din turla aurită băteau acum ora douăsprezece şi jumătate.

Fireşte că el şi Pestovitch se gândiseră la toate. Chiar dacă oamenii lor erau prinşi, juraseră să păstreze secretul… Probabil că vor fi ucişi în lupta aeriană… Şi, oricum, puteau să nege, să nege la nesfârşit.

Şi apoi a observat vreo şase punctuleţe lucitoare foarte sus, pe cerul albastru… Pestovitch a ieşit îndată pe balcon şi s-a dus la rege.

– Toate mesajele guvernului, sire, vin cifrate, a spus el. Am pus un om…

– Uite! l-a întrerupt suveranul, arătând în sus cu un deget lung şi subţire.

Pestovitch i-a urmat indicaţia, apoi a privit cu atenţie chipul palid dinaintea sa.

– Trebuie să le facem faţă, sire, a zis el.

Câteva clipe s-au uitat amândoi la spiralele descrise în aer de mesagerii ce coborau şi apoi au început să se sfătuiască în grabă…

Au hotărât că ar fi o copilărie să convoace consiliul pentru a stabili detaliile predării ultimative a guvernului de la Brissago – ceea ce putea face şi regele – , aşa că, atunci când a venit în sfârşit fostul rege Egbert, în calitate de emisar al acestuia, l-a găsit pe monarh tronând cu un aer teatral peste consilieri, în mijlocul Curţii sale. Uşa camerei de telegrafie era închisă.

Fostul rege de la Brissago a intrat ca un curent de aer printre curtenii şi consilierii regali care confereau măreţie statului guvernat de Ferdinand, dar bine-cunoscutele lui maniere nu făceau decât să-i ascundă o anumită asprime în privire. Firmin păşea în urma lui, dar alt însoţitor nu avea. Şi, când s-a ridicat să-l întâmpine, inima regelui

Balcanilor s-a strâns din nou înfiorată, la fel ca pe balcon – însă s-a liniştit la vederea gesturilor nepăsătoare ale oaspetelui său. Căci oricine ar fi putut să-l tragă pe sfoară pe flecarul acela, care, în numele unei simple idei inspirate de micul raţionalist francez cu ochelari, renunţase la cea mai veche coroană din întreaga lume.

Trebuia să nege, s-o ţină tot aşa…

Şi apoi, încetul cu încetul şi chiar supărându-se un pic, şi-a dat seama că nu era nimic de negat. Cu politeţe şi uşurinţă, i-a vorbit despre tot ce era în dispută între el şi guvernul de la Brissago, cu excepţia…

Vorbele lui puteau să fie oare o dovadă că oamenii săi ajunseseră prea târziu? Că fuseseră nevoiţi să aterizeze pentru reparaţii şi încă nu erau prinşi? Oare chiar acum, când prostovanul îla îi tot dădea înainte, puteau fi acolo, printre munţi, unde îşi lansau peste bord încărcătura mortală?

Speranţe bizare îi ridicau iar moralul Vulpoiului slav.

Ce tot spunea omul? Oricum, trebuia să-l ţină de vorbă până avea să scoată totul de la el. În orice clipă putea să se deschidă uşa metalică din spatele lui şi să primească vestea că Brissago fusese făcut fărâme. Apoi se va simţi atât uşurat, cât şi încântat să-l aresteze pe limbutul ăla. Poate că va da şi ordin să fie ucis. Ce?

Regele a devenit mai atent.

– Ei au impresia ridicolă că sunteţi atât de încrezător pentru că aveţi bombe atomice.

Regele Ferdinand Carol şi-a adunat gândurile şi a protestat:

–Vai! Chiar aşa? s-a mirat el.

– Oare din ce motive? Fostul rege şi-a permis un gest şi a chicotit uşor – de ce naiba să chicotească? Practic n-au niciunul, a adăugat. Dar, bineînţeles, cu astfel de lucruri trebuie să fii foarte prudent.

Şi din nou în ochii emisarului a apărut o vagă sclipire batjocoritoare, care i-a dat regelui Ferdinand fiori de gheaţă pe şira spinării.

Cam aceeaşi senzaţie groaznică a avut-o şi Pestovitch în timp ce examina faţa concentrată a lui Firmin. A venit în ajutorul stăpânului său, de teamă ca el să nu protesteze cu prea multă tărie.

– O anchetă! Un embargo pentru avioanele noastre!

– Doar o măsură temporară, a afirmat fostul rege Egbert, cât timp se derulează investigaţia.

Suveranul a făcut apel la consiliul său.

– Poporul n-o să îngăduie niciodată aşa ceva, a spus un omuleţ agitat într-o uniformă superbă.

– Va trebui să-i convingeţi pe oameni, a explicat fostul monarh, adresându-se politicos întregului consiliu.

Regele Ferdinand fixa cu privirea uşa metalică închisă, prin care nu mai veneau veştile.

– Când aţi vrea să faceţi investigaţia?

Fostul suveran era radios.

– E imposibil s-o începem până poimâine, a susţinut el.

– Doar în capitală?

– Unde altundeva? a întrebat fostul rege, parcă şi mai încântat. Personal, a adăugat pe un ton confidenţial, cred că toată chestia e ridicolă. Cine ar fi aşa nebun, să ascundă bombe atomice? Nimeni. Ar risca să fie spânzurat în caz că e prins şi aproape sigur le-ar detona, dacă scapă. Dar acum trebuie să mă conformez şi eu ordinelor, ca toţi ceilalţi. Aşa că iată-mă aici.

Monarhul s-a gândit că nu mai întâlnise niciodată un om cu o amabilitate aşa detestabilă. I-a aruncat o privire lui Pestovitch, care dădea din cap aprobator, dar abia perceptibil. Oricum, era bine că inspecţia avea să fie făcută de un ţicnit. Ar fi putut să trimită un diplomat.

– Desigur, a spus regele, îmi dau seama de forţa copleşitoare şi de o oarecare logică în ordinele date de la Brissago.

– Ştiam că aşa va fi, a comentat fostul suveran, părând uşurat, aşa că să facem aranjamentele necesare…

Le-au făcut fără prea multă ceremonie. Niciun avion balcanic nu avea voie să decoleze până nu se termina inspecţia; iar, între timp, aparatele flotei aeriene a guvernului mondial se vor înălţa de la sol şi vor survola în misiune de supraveghere. În oraşe se vor pune anunţuri prin care să se ofere o răsplată consistentă oricui ajută la descoperirea bombelor atomice…

– Va trebui să semnaţi hârtia asta, a zis fostul rege.

– De ce?

– Ca să se vadă că nu vă suntem deloc ostili.

Pestovitch a dat din cap aprobator înspre stăpânul său.

– Şi apoi, vedeţi, a continuat fostul monarh cu aerul său nonşalant, vom avea mulţi oameni aici, vom cere ajutorul poliţiei voastre şi vom scotoci peste tot. Pe urmă totul se va termina. Între timp, dacă acceptaţi să vă fiu oaspete…

Imediat, când Pestovitch a rămas din nou singur cu regele, acesta era cuprins de emoţii contradictorii. Se zbuciuma ca marea pe furtună. Când se mânia şi îl dispreţuia pe „măgarul ăla“, cu tot cu inspecţia lui, când se prăbuşea într-un abis al spaimei.

– O să le găsească, Pestovitch. Şi apoi o să ne spânzure.

– Să ne spânzure?

Suveranul şi-a apropiat mult faţa de cea a consilierului său.

– Bruta asta zâmbitoare VREA să ne spânzure, a subliniat el. Dacă îi dăm şi cea mai mică şansă, o să ne spânzure cu siguranţă.

– Dar cum rămâne cu toată civilizaţia Statului Modern?

– Crezi că mai există milă în banda aia de ticăloşi fără frică de Dumnezeu, gata să te supună vivisecţiei? Îţi închipui, Pestovitch, că ei înţeleg ceva dintr-un vis măreţ şi ambiţios ca al nostru? Ai impresia că aventura noastră temerară şi sublimă are vreun sens pentru ei? Iată-mă în faţa ta, ultimul, cel mai mare şi mai romantic dintre cezari, şi crezi că, dacă pot, o să rateze şansa de a mă spânzura ca pe un câine sau de a mă ucide ca pe un şobolan în gaura lui? Şi renegatul ăla! A fost odată unsul lui Dumnezeu!… Urăsc genul ăsta de oameni care îţi zâmbesc şi totodată te săgetează cu privirea, a adăugat regele. Nu vreau să stau aici şi

să fiu prins ca un iepure hipnotizat de un animal de pradă, a conchis el. Trebuie să mutăm bombele.

– E riscant, a spus Pestovitch. Lăsaţi-le pe locul lor.

– Nu, l-a contrazis regele. Le ducem la frontieră. Apoi, când ne supraveghează ăştia aici – şi o să stea cu ochii pe noi de acum înainte – am putea să cumpărăm un avion din străinătate şi să le luăm de acolo…

Regele a fost toată seara nervos şi agitat, totuşi şi-a conceput planurile cu nespusă viclenie. Trebuia să scoată bombele din ascunzătoare şi să le ducă în altă parte. Deci trebuia să găsească nişte camioane cu fân şi să ascundă bombele sub paie… Pestovitch ieşea şi intra mereu, dădea instrucţiuni servitorilor de încredere, făcea şi refăcea planuri… Ferdinand Carol şi fostul rege vorbeau politicos despre tot felul de subiecte. În tot acest timp, regele căuta cu febrilitate să dezlege misterul avioanelor sale dispărute. Nu aveau veşti că fuseseră capturate, dar nici că îşi îndepliniseră misiunea cu succes. În orice clipă, puterea din spatele oaspetelui putea să se năruiască şi să dispară…

Era trecut de miezul nopţii când monarhul, într-o mantie şi cu o pălărie ce putea fi a unui mic fermier sau a oricărui burghez respectabil, s-a strecurat cât mai discret cu putinţă pe uşa de serviciu din partea dreaptă a palatului său şi a intrat în grădinile năpădite de vegetaţie, care se întindeau pe mai multe terase până jos, în oraş. Pestovitch şi valetul care îl apăra, amândoi deghizaţi cam la fel ca suveranul, au ieşit dintre dafinii care mărgineau poteca şi i s-au alăturat. Era o noapte senină şi caldă, dar stelele păreau neobişnuit de mici şi îndepărtate, din cauza

avioanelor pe care erau instalate lumini de căutare ce măturau cerul. Un fascicul de raze păruse a se opri asupra regelui în clipa când ieşise din palat; apoi se îndepărtase brusc, făcându-l să se simtă uşurat. Dar, pe când erau încă în grădinile palatului, un altul i-a găsit şi a zăbovit mai mult asupra lor.

– Ne-au descoperit! a strigat monarhul.

– Nu ne pot zări, l-a contrazis Pestovitch.

Regele şi-a ridicat ochii şi a văzut un alt fascicul de lumină, care părea să clipească în direcţia lui, dar apoi s-a stins, lăsându-l orbit.

Cei trei bărbaţi şi-au văzut de drumul lor. Lângă portiţa din gardul grădinii, pe care Pestovitch dăduse ordin cuiva s-o lase descuiată, regele s-a oprit la umbra unui stejar şi s-a uitat în urmă la palat, o replică de secol XX a unui castel medieval, făcută din oţel şi bronz, piatră falsă şi sticlă mată. Pe cer se profila mulţimea de turnuri de diferite dimensiuni. Sus, în aripa stângă, erau ferestrele apartamentului în care fusese găzduit fostul rege Egbert. Una dintre ele era acum puternic luminată, iar la ea stătea nemişcată o mogâldeaţă neagră, care privea în noapte.

Suveranul a mormăit ceva.

– Habar n-are cum i-am scăpat printre degete, a spus Pestovitch.

Când rostea aceste vorbe, l-au văzut pe fostul rege întinzându-şi încet braţele, asemenea cuiva care cască, coborându-şi un pic pleoapele şi intrând în cameră – fără îndoială se ducea la culcare.

Monarhul mergea grăbit pe străduţele întortocheate ale capitalei, unde, într-un anumit

colţ, îi aştepta o rablă de maşină, cu motor atomic. Era un automobil hârbuit de cea mai proastă calitate, cu caroseria de metal înfundată pe ici, pe colo şi pernele dinăuntru, lăsate. Şoferul era un oarecare din capitală, dar lângă el stătea tânărul secretar al lui Pestovitch, care ştia drumul spre ferma unde erau ascunse bombele.

Maşina şi-a făcut drum prin străzile înguste ale vechiului oraş, încă luminate şi agitate, căci, din cauza flotei aeriene care le survola, proprietarii nu închiseseră cafenelele şi mulţi oameni erau în pragul caselor. Au traversat marele pod construit în ultimii ani şi au străbătut periferiile extinse la întâmplare, ieşind până la urmă din oraş. Pe tot drumul prin capitala sa, regele care spera să-l întreacă pe Iulius Cezar a rămas tăcut pe bancheta din spate şi nici ceilalţi n-au scos o vorbă. Iar când au ajuns în câmpurile întunecate, şi-au dat seama că luminile de căutare măturau pământul ca umbrele unor giganţi neliniştiţi. Regele s-a aplecat în faţă şi s-a uitat la acele fascicule albe, iar din când în când îşi ridica privirea să vadă aparatele de zbor.

– Nu-mi place situaţia, a spus el.

De îndată una dintre petele acelea, parcă de lumină selenară, s-a oprit asupra lor, apoi a părut să le urmărească automobilul. Regele s-a tras înapoi.

– Chestiile aste nu fac deloc zgomot, a remarcat el. E ca şi cum te-ar urmări nişte slăbănoage de pisici albe. S-a uitat din nou. Tipul ăla stă cu ochii pe noi, a adăugat.

Apoi a intrat brusc în panică.

– Pestovitch, a zis, strângându-şi ministrul de braţ, ne urmăresc. Nu vreau să merg mai departe. Ne urmăresc. Mai bine ne-am întoarce.

Camaradul a protestat.

– Spune-i şoferului să întoarcă, a insistat suveranul şi a încercat să deschidă geamul.

A început o luptă îndârjită în maşină: s-au apucat de mâini, apoi s-a dat o lovitură.

– Nu pot să merg mai departe aşa! a repetat regele. Nu vreau.

– Dar o să ne spânzure! a ripostat Pestovitch.

– Nu şi dacă ne predăm acum. Nu şi dacă le dăm bombele. Tu eşti cel care m-a adus în situaţia asta…

În cele din urmă, Pestovitch a recurs la un compromis. Era un han la aproximativ jumătate de milă de fermă. Puteau să facă un popas acolo, iar stăpânul să bea nişte brandy, să-şi mai liniştească nervii un timp. Şi, dacă tot credea că e mai bine să se întoarcă, ei bine, aşa o să facă.

– Vedeţi? a spus Pestovitch. Lumina a dispărut din nou.

Regele s-a uitat iar în sus.

– Cred că ne urmăreşte cu luminile stinse, a comentat monarhul.

Ajunşi la micul han murdar, acesta tot a ezitat câtva timp, apoi a vrut să se întoarcă şi să se pună la dispoziţia consiliului.

– Dacă mai există un consiliu! a exclamat Pestovitch. Până acum se poate ca bombele voastre, Maiestate, să-l fi şters de faţa pământului.

– Dacă ar fi aşa, avioanele astea blestemate s-ar căra de aici.

– Poate că n-au aflat încă.

– Dar de ce n-ai putut face toată treaba fără mine?

Pestovitch a tăcut o clipă, apoi a răspuns:

– Eu am fost de părere să lăsăm bombele la locul lor, a zis el în cele din urmă şi s-a dus la fereastră.

Pe vehiculul lor s-a proiectat un fascicul de lumină albă. Lui Pestovitch i-a venit o idee strălucită.

– O să-mi trimit secretarul să simuleze o ceartă cu şoferul. O să le abată atenţia de la noi. În acest timp, Maiestatea Voastră, eu şi cu Peter vom ieşi pe uşa din spate şi o vom lua pe lângă garduri, către fermă…

Era un şiretlic demn de reputaţia lui şi s-a dovedit a funcţiona.

Peste zece minute săreau gardul fermei, uzi, plini de noroi şi cu răsuflarea întretăiată, dar neobservaţi de nimeni. Însă când fugea spre hambare regele a scos un sunet nedesluşit, ceva între geamăt şi înjurătură, şi totul în jur s-a luminat, dar nu pentru mult timp.

Dar lumina dispăruse oare imediat sau mai zăbovise pe ei o vreme?

– Nu ne-au văzut, a spus Peter.

– Nici eu nu cred să ne fi văzut, l-a aprobat suveranul.

Apoi s-a uitat cum o lua lumina în sus, pe povârnişul muntelui, fixându-se o clipă pe o căpiţă de fân, după care s-a revărsat înapoi.

– În hambar! a strigat regele.

S-a julit la picior de ceva şi apoi au ajuns toţi trei în imensul hambar cu grinzi de oţel, unde erau cele două camioane cu fân în care urma să transporte bombele. Kurt şi Abel, ce doi fraţi ai lui Peter, le aduseseră acolo în timpul zilei. Dăduseră jos o parte din fân pentru a acoperi cu el bombele de îndată ce regele avea să le arate ascunzătoarea.

– E un puţ pe aici, a spus monarhul. Nu mai aprindeţi altă lanternă. Cu această cheie vom deschide un chepeng…

O vreme nimeni n-a scos o vorbă în bezna din hambar. S-a auzit zgomotul unei lespezi date deoparte şi apoi al paşilor coborând pe o scară în puţ; pe urmă nişte şoapte şi gâfâitul lui Karl care urca anevoie cu prima dintre bombe.

– O să reuşim! a exclamat regele. Blestemata de lumină! De ce naiba n-am închis uşa hambarului?

Căci uşa solidă era larg deschisă, iar întreaga curte pustie, uşa şi vreo şase picioare din podea hambarului erau scăldate în strălucirea albăstruie a luminii de căutare.

– Închide uşa, Peter! i-a ordonat Pestovitch.

– Nu! a strigat suveranul, văzându-l pe Peter înaintând în lumină. Nu intra în porţiunea luminată!

Kurt a făcut un pas înainte şi l-a tras înapoi pe fratele lui. Un timp, toţi cei cinci bărbaţi au rămas nemişcaţi. Se părea că lumina n-avea să-i mai părăsească niciodată, dar apoi s-a stins brusc, orbindu-i.

– Acum! a spus regele tulburat. Închideţi odată afurisita aia de uşă!

– Dar nu de tot! a strigat Pestovitch. Lăsaţi-o crăpată ca să putem ieşi…

Nu era uşor să mute bombele, iar regele a muncit un timp cot la cot cu ceilalţi. Kurt şi Abel aduceau de jos obiectele grele şi Peter le căra la camioane, iar regele şi Pestovitch îl ajutau să le pună sub fân. Făceau cu toţi cât mai puţin zgomot cu putinţă…

– Sst! a făcut regele. Ce-i asta?

Dar Kurt şi Abel nu l-au auzit şi au ieşit din puţ cu paşi greoi, aducând ultima încărcătură.

– Sst!

Peter a alergat la ei, dojenindu-i în şoaptă. Acum nu mai făceau niciun zgomot.

Uşa hambarului s-a deschis mai larg şi, în lumina difuză de afară, au văzut silueta întunecată a unui om.

– E cineva aici? a întrebat el cu accent italian.

Pe regele l-a trecut un val de sudoare rece. Apoi a răspuns Pestovitch:

– Doar un sărman fermier care îşi încarcă fânul.

După care a înşfăcat o furcă enormă de strâns fânul şi s-a dus încet spre uşă.

– Îţi încarci fânul la o oră foarte nepotrivită şi pe o lumină aşijderea, a remarcat omul din prag, aruncând o privire înăuntru. N-ai lumină electrică aici?

Apoi şi-a aprins brusc lanterna, dar, când a văzut ce face, Pestovitch a sărit spre el.

– Ieşi naibii din hambarul meu! a strigat el şi s-a repezit cu furca aţintită spre pieptul străinului.

Avea vaga speranţă că astfel îl va reduce la tăcere. Dar omul a ţipat din toţi rărunchii când l-au străpuns dinţii furcii, dându-l înapoi; imediat după aceea, s-a auzit tropăit în curte.

– Bombe! a strigat omul doborât la pământ, încercând să-şi scoată cu mâna dinţii furcii intraţi în corp, iar Pestovitch, azvârlit înainte de forţa cu care lovise, a fost împuşcat de unul din cei doi nou-veniţi.

Bărbatul de pe jos era grav rănit, dar nu-şi pierduse curajul.

– Bombe, a repetat el, încercând cu greu să se ridice în genunchi şi îndreptându-şi lanterna spre faţa regelui. Împuşcaţi-i! a strigat el, tuşind şi scuipând sânge, aşa că haloul de lumină din jurul regelui a început să tremure.

O clipă, în cercul de lumină tremurândă cei doi oameni l-au văzut pe rege în genunchi, în remorcă, şi pe Peter pe podeaua hambarului, lângă el. Bătrânul vulpoi s-a uitat chiorâş la ei, ştiind că era prins în capcană, cu faţa lividă, adevărată întruchipare a răului. Iar apoi, mânat de un eroism sinucigaş, s-a aruncat peste bomba dinaintea lui şi atunci au tras amândoi în acelaşi timp, împuşcându-l în cap.

Partea de sus a capului a părut să-i dispară pur şi simplu.

– Împuşcaţi-i! a strigat omul înjunghiat cu furca. Împuşcaţi-i pe toţi!

Şi apoi i s-a stins lanterna, iar el s-a rostogolit la picioarele camarazilor săi.

Dar fiecare dintre ei avea o lanternă şi, peste o clipă, hambarul a fost din nou luminat. L-au împuşcat pe Peter tocmai când îşi ridica mâinile în semn că se predă.

Aflaţi la capătul de sus al scării, Kurt şi Abel au şovăit puţin, apoi au coborât repede în puţ.

– Dacă nu-i omorâm, a spus unul din trăgătorii de elită, o să ne arunce în aer. Au dispărut prin chepengul ăla! Hai după ei!

– Uite-i! a exclamat celălalt. Mâinile sus! Îndreaptă lanterna spre ei să-i pot nimeri…

Era încă beznă afară când valetul lui şi Firmin s-au întâlnit şi i-au spus fostului rege Egbert că se isprăvise toată povestea.

S-a ridicat în capul oaselor pe marginea patului.

– A ieşit? a întrebat fostul monarh.

– A murit, i-a răspuns Firmin. A fost împuşcat.

Suveranul de altădată a căzut pe gânduri.

– A fost cel mai bun lucru care se putea întâmpla, a spus el. Unde sunt bombele? La ferma de pe partea cealaltă a dealului! Mă întreb de ce. Locul e foarte descoperit! Lasă-ne să mergem acolo. Acum o să mă îmbrac. Firmin, mai e cineva pe aici care să ne facă şi nouă cafea?

Prin lumina slabă a zorilor s-au dus cu automobilul fostului rege până la ferma unde ultimul monarh rebel zăcea printre bombe. Orizontul arunca străfulgerări, la răsărit lumina era din ce în ce mai puternică, iar soarele se ridica deasupra dealurilor când regele Egbert a ajuns la fermă. Pe urmă a găsit scoase din hambar acele camioane cu fân în care se mai găseau acele bombe îngrozitoare. În curte era o mulţime de aviatori, iar afară se adunaseră câţiva ţărani care se uitau nedumeriţi, neştiind încă exact ce se întâmplase. Cinci cadavre aranjate ordonat stăteau sprijinite de zidul de piatră al curţii, Pestovich părea surprins, iar regele putea fi observat foarte uşor mai ales datorită mâinilor sale mari şi albe şi mustăţii blonde. Aeronautul rănit fusese dus la han. După ce fostul suveran le

spusese exact cum să manevreze bombele care urma să fie transportate la noile laboratoare speciale din Zürich, unde puteau fi dezamorsate într-un mediu de clor, s-a întors să se uite la cele cinci cadavre.

Cele cinci perechi de picioare se întindeau în aceeaşi poziţie ciudată şi înţepenită…

– Ce se mai putea face? a rostit el drept răspuns, ca şi cum s-ar fi apărat de un reproş care venea din sufletul lui.

– Firmin, oare mai sunt şi alte cazuri?

– Bombe, domnule? întrebă Firmin.

– Nu, regi din ăştia…

– Nebunie curată! a exclamat fostul monarh, în aceeaşi ordine de idei. Firmin, ca fost profesor de Politică Internaţională, cred că tu trebuie să îngropi cadavrele. Acolo?… Nu, nu le pune lângă fântână. Oamenii o să bea de acolo. Îngroapă-le departe, pe câmp.

IV

Faza nouă

PARTEA ÎNTÂI

Sarcina care-i revenea Adunării de la Brissago, aşa cum o percepem acum din perspectiva lucrurilor deja înfăptuite, era, în linii mari, simplă. Pe scurt, noua organizare socială trebuia întemeiată pe fundamentul recent impus de dezvoltarea accelerată a cunoştinţelor umane. Consiliul se întrunise la fel de repede ca o echipă de salvare şi se confruntase cu tot soiul de stricăciuni; stricăciuni ireparabile, iar singurele soluţii în acest caz erau întoarcerea omenirii la stadiul barbar al agriculturii, adică de unde pornise cu atâta greutate, sau acceptarea ştiinţei dobândite ca bază a unei noi ordini sociale. Vechile metehne ale oamenilor, suspiciunea, invidia, simţul proprietăţii şi beligeranţa nu se potriveau cu monstruoasa putere distructivă a noilor dispozitive create de logica inumană a ştiinţei. Acest echilibru putea fi refăcut doar în cazul în care civilizaţia se degrada atât de mult, încât dispozitivele moderne să nu mai poată fi produse sau dacă natura umană şi instituţiile se adaptau la noile condiţii. Acest consiliu se întrunise ca să discute ultima posibilitate.

Mai devreme sau mai târziu, omenirea avea să se confrunte cu o astfel de hotărâre. Dezvoltarea bruscă a ştiinţei atomice nu a făcut decât să precipite şi să dea un caracter dramatic unei lupte între noutate şi tradiţie, care începuse de când fusese cioplită prima cremene sau de când s-a aprins primul foc. Din ziua în care omul şi-a făurit unelte şi a îngăduit altuia să se apropie de el, a încetat să fie o fiinţă guvernată de instincte şi de convingeri netulburate. Din acea zi înainte, se poate trasa o linie de demarcaţie între pornirile sale egoiste şi nevoia de socializare. Treptat el s-a adaptat la o viaţă de fermier, iar impulsurile sale pasionale s-au extins în funcţie de cerinţele clanului şi ale tribului. Dar, oricât de puternice ar fi fost respectivele impulsuri, vânătorul, călătorul şi bănuitorul din el întreceau această dezvoltare. Nu a depins niciodată de un anumit loc sau de căminul lui. Pretutindeni avea nevoie de învăţătură şi de preot ca să-l ţină între viaţa de plugar şi cea de crescător de animale. Treptat, i s-a suprapus peste instincte un soi de constrângeri tradiţionale, magistral concepute, ca omul să ajungă un cultivator şi un crescător de vite, ceea ce a şi fost douăzeci de mii de ani.

Iar civilizaţia a venit în chip nepremeditat, nedorit, în urma multelor brazde de plug. Civilizaţia era surplusul agricol. A apărut sub formă de comerţ, căi ferate şi drumuri, a împins bărcile pe râuri şi a invadat în scurt timp mările, iar în curţile sale primitive, în templele cu oameni îmbogăţiţi care trăiau în tihnă sau în rândul mulţimii pestriţe din jurul oraşelor portuare s-au dezvoltat speculaţia, filozofia şi ştiinţa, iar începutul noii ordini s-a numit în cele din urmă viaţă. La început încet, apoi cu o viteză din ce în ce mai mare s-au creat noile puteri. Omul nu le-a căutat şi nu şi le-a dorit, ci i-au fost impuse cu forţa. O vreme omul a folosit aceste lucruri şi aceste puteri fără chibzuinţă,

negândindu-se la consecinţe. Schimbarea s-a instalat foarte uşor timp de generaţii. Dar atunci când a ajuns destul de departe, ea a început să iuţească pasul. Omul şi-a dat în sfârşit seama, după o serie de şocuri, că trăieşte din ce în ce mai puţin viaţa de dinainte şi din ce în ce mai mult pe cea nouă.

Înainte de eliberarea energiei atomice, erau tensiuni mari între vechiul mod de viaţă şi cel nou. Erau mult mai puternice decât fuseseră atunci când se prăbuşise sistemul imperial roman. Pe de o parte se afla viaţa obişnuită de familie, comunitatea restrânsă şi industria redusă, iar, pe de altă parte, o nouă viaţă la o scară mai mare, cu orizonturi mai îndepărtate şi cu un simţ ciudat al datoriei. Era deja foarte limpede că oamenii vor trebui să aleagă un anumit stil de viaţă dintre cele două. Nu puteau să coexiste pe aceeaşi piaţă şi mici meşteşugari şi sindicate, căruţaşi adormiţi şi tramvaie cu motor pe aceleaşi drumuri, arcuri cu săgeţi şi trăgători din avioane în aceeaşi armată sau ţărani analfabeţi şi fabrici puternice în aceeaşi lume. Dar era şi mai puţin posibil să coabiteze ideile, ambiţiile şi invidia ţăranilor cu maşinăriile noii orânduiri. Dacă nu ar fi existat bombele atomice ca să aducă laolaltă atât de repede unele dintre cele mai sclipitoare minţi la conferinţa de la Brissago, ar fi apărut, extinsă pe zone ample şi într-un interval mare de timp, o întrunire mai puţin formală a unor oameni responsabili şi înţelegători, care să discute pe marginea neînţelegerilor stârnite în toată lumea de aceste contradicţii. Chiar dacă munca lui Holsten s-ar fi desfăşurat pe mai multe secole şi ar fi fost împărtăşită lumii pe nesimţite, oamenii tot ar fi trebuit să se întâlnească şi să stabilească un plan pentru viitor. Într-adevăr, cu o sută de ani înaintea crizei, apăruse o vastă literatură a previziunilor; cei prezenţi la conferinţă aveau de parcurs multe scrieri despre proiectul

„Statului modern“. Aceste bombe nu făcuseră decât să accentueze şi să dramatizeze o problemă deja în plină dezvoltare.

Această adunare de minţi strălucite şi inteligenţe ieşite din comun nu însemna că oamenii cu pricina vor ajunge la conducere. Totul se putea învăţa, participanţii îşi prezentau ideile la întrunire, dar acestea erau consecinţele unui „şoc moral“ pe care îl avuseseră bombele asupra omenirii şi nu avem niciun motiv să presupunem că personalităţile care susţineau această stare de fapt aveau o inteligenţă peste medie. S-ar putea cita o mie de greşeli sau nereuşite survenite pe parcursul lucrărilor şedinţei din cauza neglijenţei, a iritării sau a oboselii membrilor adunării, care experimentau şi greşeau adesea. Cu excepţia lui Holsten, care avea anumite înzestrări, se pune întrebarea dacă în acea adunare exista un singur om de o înaltă prestanţă intelectuală. Dar prestigiul întrunirii era asigurat de o adevărată grijă pentru problemele discutate şi de o expunere lipsită de ascunzişuri. Evident că Leblanc ieşea în evidenţă printr-o simplitate nobilă, dar ne putem întreba dacă nu cumva era de o inteligenţă sclipitoare, ci doar bun la suflet şi cinstit.

Fostul rege era înţelept şi avea un oarecare avânt romantic, ca el mai erau o mie, chiar dacă nu un milion, dar memoriile sale şi hotărârea lui neclintită de a le scrie fac dovada integrităţii sale, precum şi a asociaţiilor lui. Cartea sa e minunată, dar şi surprinzătoare. Acolo scrie despre munca depusă de consiliu, comparând-o cu un copil care se uită la Dumnezeu. E ca şi cum pentru el n-ar avea niciun sens. Povesteşte fleacuri amuzante despre Wilhem, mai degrabă un accident al maşinăriei politice decât un reprezentant de seamă al poporului american, şi descrie în detaliu cum a

rătăcit trei zile prin munţi, în compania unui japonez, o digresiune care se pare că nu a întrerupt prea mult lucrările consiliului…

S-a scris de multe ori despre conferinţa de la Brissago, de parcă acolo s-ar fi adunat crema omenirii. Văzut prin prisma înţelepciunii ieşite din comun a lui Leblanc, acest consiliu avea un anumit caracter olimpian, iar tendinţa normală a minţii omeneşti de a elabora o astfel de asemănare i-ar face pe unii să creadă că încercăm să-i asemănăm pe membrii conferinţei cu zei. Ar fi tot atât de potrivit să comparăm acele întruniri cu una dintre adunările forţate pe crestele munţilor, care poate a avut loc la începutul Potopului. Puterea consiliului nu rezida în sine însuşi, ci în circumstanţele ce au adus la întrunirea atâtor minţi luminate, în orgoliile personale care au fost lăsate deoparte şi în eliberarea de ambiţii tradiţionale şi antagonisme. Era complet lipsit de acumularea seculară – era un guvern dezbrăcat, cu toată libertatea de acţiune pe care o presupune goliciunea. Iar problemele se înfăţişau cu o simplitate ce nu se putea compara cu frământările şi uluitoare din vremurilor de altădată.

Problemele la nivel mondial pentru care se întrunise consiliul erau prea grave şi urgente pentru a da naştere unor inutile disensiuni interne. Ar fi interesant să descriem în câteva propoziţii situaţia în care se găsea lumea la sfârşitul războiului, în anul de criză care a urmat eliberării energiei atomice. Era o lume foarte limitată, dacă e să o comparăm după standarde ulterioare, iar atunci se găsea în cea mai gravă stare de confuzie şi pericol.

Trebuie să ne amintim că atunci oamenii nu se răspândiseră pe toate suprafeţele imense ale globului. Existau zone sălbatice în munţi, păduri neexplorate, deşerturi şi ţinuturi îngheţate. Oamenii se aflau în vecinătatea surselor de apă şi de teren arabil, în zonele cu climat temperat sau subtropical, trăiau în mare parte în văile râurilor şi îşi întemeiaseră marile oraşe pe râuri navigabile întinse sau în apropierea porturilor la mare. Muştele şi ţânţarii purtători de infecţii reuşiseră să stăvilească invazia umană pe suprafeţe întinse ale acestui teritoriu propice şi, din cauza lor, pădurile virgine rămăseseră neatinse. Într-adevăr, în aşezările cele mai aglomerate era plin de muşte şi de alte insecte dăunătoare, ceea ce pare greu de crezut acum. Dacă ne-am uita pe o hartă din anii 1950, am observa că oamenii îşi ridicau aşezările mai mult pe malul apelor, ceea ce ar da impresia că *homo sapiens* era un amfibian. Drumurile şi căile ferate se întindeau şi ele de-a lungul contururilor joase; doar ici şi colo mai străpungeau oamenii câte un lanţ muntos sau îşi clădeau case de vacanţă la o înălţime de peste o mie de metri. Traficul fluvial se făcea după trasee bine definite; au existat

sute şi mii de mile pătrate de ocean neexplorate de niciun navigator altfel decât din întâmplare.

Omul pătrunsese prea puţin misterele lumii şi ajunsese abia după patruzeci de ani la poli, în urma unei încăpăţânări cu consecinţe tragice. Bogăţiile minerale nelimitate ale Arcticii şi Antarcticii erau încă îngropate sub mormane întinse de gheaţă străveche, iar depozitele secrete ale zonelor interioare ale crustei nu fuseseră explorate şi nici măcar nu se bănuia că ar fi fost ceva de valoare acolo. Doar câţiva căţărători însoţiţi de ghid, cărora la plăcea să stea în cabane dărăpănate, cunoşteau regiunile montane înalte şi întinderile vaste de pământ ce împânzeau blocurile continentale, de la Gobi la Sahara şi de-a lungul dorsalei Americii, cu aerul lor proaspăt, cu soarele ce strălucea mereu, nopţile răcoroase şi liniştite cu cer înstelat, cu rezervele lor de apă la mari adâncimi. Însă aceste întinderi reprezentau pentru oamenii de rând doar nişte locuri îndepărtate în care domneau frica şi moartea.

Iar acum, sub şocul provocat de bombele atomice, marile mase de oameni care se concentraseră în centrele oraşelor enorme şi murdare din vremea aceea, erau acum sărăcite şi împrăştiate în zonele rurale din împrejurimi. De parcă o forţă brutală, care se săturase de ignoranţa omului, zguduise lumea, cu intenţia de a reaşeza populaţia într-o matcă mai sănătoasă. Din cauza colapsului economic, marile zone industriale şi oraşele importante care nu fuseseră bombardate erau într-o stare la fel de dezastruoasă ca marile oraşe bombardate, iar în zonele rurale făceau legea tot felul de hoinari ticăloşi. În anumite părţi ale lumii foametea făcea ravagii, iar în multe regiuni ciuma… Câmpiile din nordul Indiei, a căror existenţă depindea din ce în ce mai mult de căile ferate şi de acel impresionant sistem de irigaţii pe

care naţionaliştii înverşunaţi le distruseseră, erau într-o stare jalnică, sate întregi pieriseră fără ca nimeni să ştie; până şi tigrii şi panterele care îi pândeau pe supravieţuitorii numai piele şi os se retrăgeau în junglă, bolnave, ca să moară acolo. Numeroase zone din China constituiau o pradă pentru bandele de tâlhari…

Este uimitor cum nu s-a păstrat nicio relatare de atunci a exploziei atomice. Bineînţeles că există nenumărate aluzii şi documente parţiale, iar generaţiile viitoare trebuie să pună la loc aceste frânturi de informaţii pentru a-şi da seama de proporţiile dezastrului.

Trebuie să ne amintim că fenomenele se schimbau de la o zi la alta şi chiar de la oră la oră, după cum bomba explodată îşi schimba poziţia, împrăştia fragmente sau intra în contact cu apa sau cu solul afânat. Barnet, care ajunsese la şaizeci şi cinci de kilometri de Paris la începutul lui octombrie, descrie în principal confuzia socială din zona rurală şi problemele cu care se confrunta în conducere, dar menţionează şi nişte nori de abur „de-a lungul întregului orizont la sud-vest“, şi o lumină roşie sub ei în timpul nopţii. Zone din Paris mai erau în flăcări şi mulţi oameni ajunseseră pe câmpuri, chiar şi la această distanţă, având grijă să nu fie prădaţi de ce reuşiseră să-şi salveze. Barnet menţionează, de asemenea, şi vuietul îndepărtat al exploziilor – „ca trenuri care trec peste poduri de fier.“

Şi alte descrieri sunt în ton cu aceasta; toate pomenesc de „reverberaţiile continue“, de „bufnituri şi ciocănituri“ sau ceva de genul acesta; în toate se vorbeşte despre un văl uriaş de aburi, din care se stârnea o ploaie torenţială şi fulgere. Dacă s-ar fi apropiat mai mult de Paris, un observator ar fi constatat că numărul taberelor de

refugiaţi creşte şi sufocă satele, iar o mulţime de oameni, adesea înfometaţi sau bolnavi, îşi fac corturi improvizate pentru că nu aveau unde să se ducă. Cerul era din ce în ce mai acoperit până când lumina zilei dispărea complet şi nu mai rămânea decât o strălucire de un roşu închis, „extrem de neprielnică pentru starea psihică a refugiaţilor“. Oamenii mai trăiau în această atmosferă deprimantă, refuzând să-şi abandoneze casele şi, în multe cazuri, supravieţuind, deşi parţial înfometaţi, din ce culegeau din grădină sau din proviziilor din magazine.

Dacă ar fi venit şi mai aproape, observatorul ar fi ajuns la cordonul făcut de poliţişti, care încercau să-i descurajeze pe cei care voiau cu disperare să se întoarcă la casele lor sau să-şi recupereze lucrurile mai de preţ din „zona de pericol iminent.“

Respectiva zonă era trasată arbitrar. Dacă observatorului nostru i-ar fi fost permis accesul acolo, ar fi intrat într-un perimetru în care domnea vacarmul, într-un teritoriu infernal, luminat de o strălucire roşie-purpurie, care se cutremura şi vibra din cauza exploziilor nesfârşite ale acelei substanţe radioactive. Cvartale întregi erau luminate de flăcările sălbatice, tremurătoare care arătau palide şi fantomatice, atenuate, în comparaţie cu lumina de un purpuriu deschis din spatele lor. Printre ruinele altor clădiri deja mistuite de flăcări se profilau şiruri de ferestre în ceaţa cu iradieri roşiatice.

Orice pas făcut mai departe ar fi fost la fel de periculos ca o coborâre în craterul unui vulcan activ. Aceste mişcătoare şi clocotitoare arii de acţiune a bombelor se deplasau sau ţâşneau pe neaşteptate în locuri noi, bucăţi mari de pământ sau de zidărie antrenate de un jet al forţei nimicitoare ar fi putut să treacă pe lângă capul

observatorului, iar pământul putea să-i caşte un mormânt de foc la picioare. Puţinii oameni care s-au încumetat să se ducă în aceste zone afectate şi au supravieţuit nu au mai repetat experienţa. Există relatări despre nori luminoşi de abur radioactiv, purtaţi uneori la zeci de kilometri de centrul bombei, ucigând şi mistuind tot ce întâlneau în cale. Din centrul Parisului s-au răspândit primele explozii spre vest, la jumătatea drumului spre mare.

În plus, aerul din infernalul cerc inferior, în care sunt ruine luminate de o strălucire roşiatic, era uscat şi provoca apariţia unor pustule, provocând afecţiuni ale pielii şi ale plămânilor foarte greu de vindecat.

Aşa era Parisul pe atunci şi lucrurile stăteau la fel la Chicago, de aceeaşi soartă au avut parte şi Berlin, Moscova, Tokio, zona de est a Londrei, Toulon, Kiel şi alte două sute optsprezece aşezări sau concentrări armate. Toate erau mistuite de flăcări şi distruse de radiaţii, numai trecerea timpului reuşind să şteargă amintirea acelor tragedii; în anumite cazuri, multe dintre ele aşteaptă ca anii să treacă mai repede. Astfel de explozii continuă şi astăzi, deşi sunt mai puţin zgomotoase, iar impactul le e redus. Pe harta aproape fiecărei ţări a lumii există trei, patru sau mai multe cercuri roşii, de câţiva kilometri în diametru – acestea marchează poziţia bombelor atomice ucigaşe şi zonele periculoase pe care oamenii au fost forţaţi să le părăsească. Pe aceste suprafeţe s-au făcut una cu pământul muzee, catedrale, palate, biblioteci, galerii de artă nepreţuite şi o uriaşă acumulare a realizărilor oamenilor, ale căror rămăşiţe carbonizate zac îngropate, o moştenire dintr-un material ciudat, pe care doar generaţiile viitoare vor avea speranţa să-l cerceteze.

Populaţia urbană dezrădăcinată, care mişuna pretutindeni şi suferea lipsuri în zonele rurale în zilele negre din lunile de toamnă care au urmat Ultimului Război, era cuprinsă de o cruntă disperare. Barnet îi descrie în multe rânduri pe aceşti oameni care stăteau în viile din Champagne, aşa cum îi văzuse când era în armata de pacificare.

De pildă, un pedant a ieşit din câmpul de lângă drumul care trece la est de Epernay ca să întrebe cum mai merg treburile la Paris. Potrivit lui Barnet, era un om cu faţa rotundă, îmbrăcat în negru cu multă grijă – era atât de îngrijit încât a fost uimit să descopere că trăişte într-un cort făcut din covoare – şi avea un comportament „ostentativ urban“, mustaţa şi barba îi erau dichisite, avea sprâncene expresive, iar părul foarte bine pieptănat.

– Nimeni nu poate intra în Paris, i-a spus Barnet.

– Dar, Monsieur, asta-i ceva foarte descurajant, şi-a dat cu părerea bărbatul de la marginea şoselei.

– Pericolul e prea mare. Radiaţiile pătrund în pielea oamenilor.

Acesta a ridicat din sprâncene.

– Dar nu se poate face nimic?

– Nu.

– Dar, Monsieur, este foarte deranjant să trăim în exil şi să tot aşteptăm. Soţia şi fiul meu suferă foarte mult. Ne lipseşte confortul. Iarna stă să vină.

Nu mai spun cât de scump şi cât de greu facem rost de provizii… Când credeţi, Monsieur, că se vor lua măsuri ca să ne putem muta din nou la Paris?

Barnet s-a uitat atent la interlocutorul său.

– Mi s-a spus, a început Barnet, că Parisul va putea fi locuit de abia după ce trec câteva generaţii.

– Vai, dar este inimaginabil! Vă rog să vă gândiţi bine, Monsieur! Ce să facă oamenii ca mine între timp? Eu sunt costumier. Toate relaţiile şi interesele mele, ca să nu mai zic de stilul care mă caracterizează, mă leagă de Paris…

Barnet s-a uitat la cerul din care începea să plouă uşor, la câmpurile întinse, de unde se strânsese recolta, la plopii aliniaţi pe marginea şoselei.

– Evident că vreţi să vă întoarceţi la Paris, a fost el de acord. Dar Parisul e *kaput!*

– Terminat!

– Mort.

– Dar Monsieur, ce se va alege de *mine?*

Barnet s-a întors cu faţa la vest, pe unde o lua porţiunea albă de drum.

– Unde mai pot spera să găsesc o şansă?

Barnet nu i-a răspuns.

– Poate pe Riviera. Sau la Homburg. Sau poate pe vreo plajă.

– Toate acestea ar putea dispărea şi ele, a început Barnet, acceptând pentru prima oară ce fusese limpede de săptămâni întregi.

Câteva clipe s-a lăsat o tăcere apăsătoare. Apoi cel de lângă el a vorbit:

– Dar, Monsieur, e imposibil! Nu ne mai rămâne nimic.

– Aveţi dreptate, nu va rămâne prea mult.

– Nu poţi să cultivi cartofi dintr-odată!

– Ar fi bine, dacă Monsieur s-ar obişnui cu…

– Viaţa de ţăran! Şi soţia mea… Nu ştiţi cât de distinsă şi delicată e soţia mea, cât de neajutorată, dar rafinată şi cu un farmec straniu izvorât din neputinţă. Ca o plantă tropicală şi zveltă – cu flori mari şi albe… Dar astea-s numai baliverne. E imposibil ca Parisul, care a supravieţuit atâtor nenorociri, să nu iasă la liman şi de data asta.

– Nu cred că-şi va mai reveni vreodată. Parisul e terminat. Şi Londra, din câte mi s-a spus, şi Berlinul. Toate marile capitale au fost distruse…

– Totuşi… Monsieur, permiteţi-mi să vă contrazic.

– Aşa stau lucrurile.

– Nu se poate. Civilizaţiile nu sfârşesc aşa. Omenirea se va opune.

– La Paris?

– Da, la Paris.

– Monsieur, mai bine v-aţi duce la Maelstrom şi v-aţi apuca din nou de treabă.

– Monsieur, eu sunt împăcat cu credinţa mea.

– O să vină iarna. N-ar fi mai bine să vă căutaţi o casă, Monsieur?

– Şi mai departe de Paris? Sub nicio formă, Monsieur. Monsieur, ceea ce spuneţi este inacceptabil şi vă înşelaţi amarnic… Chiar vă înşelaţi… Eu v-am cerut doar o informaţie…

„Când l-am văzut ultima oară“, a scris Barnet, „stătea sub indicatorul din vârful dealului privind cu nostalgie, însă şi cu puţină neîncredere, spre Paris, nepăsându-i de burniţa care îl uda până la piele…“

Disperarea fără speranţă provocată de o tragedie vag percepută se adânceşte pe măsură ce Barnet începe să descrie venirea iernii. Masa cea mare de nomazi încăpăţânaţi şi neisprăviţi era incapabilă să înţeleagă că o epocă luase sfârşit, că vechile puncte de sprijin şi orientare nu mai existau şi că lucrurile nu aveau să se schimbe în bine, oricât de mult ar fi aşteptat. Mulţi dintre ei mai voiau să ajungă la Paris când primii fulgi de zăpadă au început să cadă în acel ianuarie nemilos. Povestea devine din ce în ce mai tragică…

Este mai puţin tragică după întoarcerea lui Barnet în Anglia, dar rămâne la fel de apăsătoare. Anglia era plină de gospodari îngroziţi, care-şi ascundeau mâncarea, furau, izgonindu-i pe pribegii muritori de foame din orice adăpost şubred de pe drum ca să nu moară în chip jenant pe pragurile celor care nu-i siliseră să plece de acolo, astfel aruncând vina asupra lor.

Soldaţii care mai rămăseseră din trupele britanice plecaseră din Franţa în martie, în urma declaraţiilor cu caracter urgent ale guvernului provizoriu din Orléans, în care se preciza că nu mai puteau fi întreţinuţi. Fuseseră o forţă civilizată, dar parazitară în timpul războiului, deşi Barnet e încredinţat că au făcut multe ca să pună capăt jafurilor spontane şi ca să menţină ordine. S-a întors acasă într-o ţară înfometată, iar Anglia din primăvara aceea era, potrivit descrierii lui, într-o stare de răbdare întristată, descurcându-se din ajutoare. Patria lui suferea mai mult decât Franţa, din cauza încetării exportului de mărfuri de peste ocean, pe care contase până atunci. Trupele ţării

sale au primit pâine, peşte uscat şi urzici fierte la Dover şi au mers în marş până la Ashford, încasându-şi soldele. Pe drum au văzut patru bărbaţi spânzuraţi de stâlpii de telegraf pentru că furaseră. A aflat că adăposturile din Kent le dădeau pribegilor pâine cu lut şi rumeguş. În Surrey nu exista nici măcar atât. Şi el a luat-o prin ţară până la Winchester, fiindu-i frică să se apropie de districtul bombardat de lângă Londra; la Winchester a avut noroc să se angajeze asistent la staţia centrală de radiotelegrafie, unde primea zilnic de mâncare. Staţia se afla într-o poziţie avantajoasă, pe dealul de calcar, cu vedere înspre estul oraşului…

Acolo sigur a fost martor la transmiterea nesfârşitelor mesaje criptate de dinaintea conferinţei de la Brissago şi aşa se face că proclamaţia de la Brissago, la sfârşitul războiului, precum şi instituirea unui guvern mondial au trecut şi prin mâinile lui.

Era apatic, se simţea rău în ziua aceea şi nu-şi dădea seama ce transcrie… O făcea mecanic.

După aceea a venit un val de mesaje, drept răspuns la declaraţie, ceea ce îl ţinea într-o stare de încordare. Seara, când era mai relaxat, îşi lua gustarea sărăcăcioasă şi apoi se ducea în micul balcon al staţiei să fumeze şi să-şi limpezească gândurile după această bruscă şi obositoare suprasarcină de serviciu. Era o seară frumoasă şi liniştită. A intrat în vorbă cu un coleg operator şi, pentru prima dată, a declarat: „Am început să înţeleg despre ce era vorba. Mi-am dat seama ce probleme fundamentale îmi trecuseră prin faţa ochilor în ultimele patru ore. Dar, după agitaţia iniţială, m-a apucat îndoiala.“

– Astea-s vorbe goale, am zis eu cu chibzuinţă.

Colegul meu era mai încrezător.

– Înseamnă că nu se vor mai arunca bombe şi n-o să mai fie distrugeri, a răspuns el. Înseamnă că acum porumbul va veni din America.

– Cine o să mai trimită porumb, când banii nu mai au nicio valoare? l-am întrebat eu.

„Am tresărit deodată din cauza zgomotelor ce se auzeau în oraşul de sub noi. Clopotele catedralei, care nu se mai auziseră de când venisem eu în district, au început să bată cu un soi de greutate reumatică. A durat ceva până s-au încălzit şi ne-am dat seama de ce se întâmplă. Oamenii trăgeau clopotele. Ascultam uimiţi, nevenindu-ne să credem şi privindu-ne chipurile gălbejite.“

– Chiar sunt puşi pe treabă, a constatat colegul meu.

– Dar ce pot face acum? l-am întrebat eu. Totul e o ruină…

Această propoziţie punea capăt, cu o măiestrie neaşteptată, relatării lui Barnet.

Guvernul s-a ocupat încă de la început de treburile presante cu o anumită măreţie de spirit. Trebuia să acţioneze într-un mod impunător. Trebuia să perceapă întregul glob ca pe o singură problemă; acum era imposibil să te mai ocupi de el pe bucăţi. Guvernanţii trebuiau să protejeze populaţia de orice altă izbucnire a distrugerii atomice şi să asigure o pace permanentă şi universală. Însăşi existenţa lor depindea de capacitatea de a cuprinde şi mânui întreaga planetă. Nu avea cum să existe o altă abordare.

De îndată ce s-a pus mâna pe rezervele existente de muniţie atomică şi pe aparatul de sinteză a carolinului, trebuia stabilită demobilizarea sau utilizarea socială a diferitelor trupe încă sub arme, salvarea recoltelor din acel an şi hrănirea, cazarea şi angajarea a milioane de oameni fără adăpost. În Canada, America şi Rusia asiatică existau mari cantităţi de provizii imposibil de mutat din cauza prăbuşirii sistemului monetar şi de creditare. Ele trebuiau aduse foarte repede în districtele unde mulţi oameni sufereau de foame, dacă nu se dorea întreaga depopulare a unor zone, iar transportarea lor şi revigorarea comunicaţiilor au ţinut ocupaţi o parte din soldaţi şi din şomerii capabili. Sarcina de a le găsi oamenilor adăposturi a fost foarte grea, iar de la tabere comitetul de locuinţe al consiliului a trecut la construirea unor locuinţe permanente. Nu întâmpinaseră atât de multă rezistenţă pe cât se aşteptaseră de la populaţia fărâmiţată. Oamenii erau extrem de afectaţi de un an presărat cu suferinţă şi moarte; dezamăgiţi de tradiţii, îşi pierduseră prejudecăţile odinioară atât de ferme. Se simţeau străini într-o lume ciudată şi pregătiţi

să asculte de orice autoritate de încredere. Ordinele noului guvern au venit însoţite de raţii, cele mai bune stimulente. Oamenii de pretutindeni erau la fel de uşor de ţinut sub control „ca nişte hoarde de muncitori emigranţi ajunşi pe un tărâm nou“, cum mărturiseşte un expert al muncii care supravieţuise până în timpurile moderne. Acum începeau să se facă simţite posibilităţile sociale ale energiei atomice. Noile maşinării care apăruseră înainte de ultimele războaie creşteau şi se înmulţeau, iar consiliul nu s-a trezit doar cu o forţă de muncă de ordinul milioanelor, ci şi cu o putere şi o aparatură menite să-i arate că acele concepţii pe care le avusese despre muncă erau de o jalnică timiditate. Casele de urgenţă, iniţial construite din fier şi scândură de brad, erau acum din piatră şi bronz; drumurile, care trebuiau să fie doar nişte piste din fier, au devenit şosele întinse, cu o arhitectură deosebită; culturile, prevăzute să acopere un necesar minim, erau acum în exces, din cauza folosirii produelor de sinteză, a îngrăşămintelor, a luminii actinice şi a metodelor ştiinţifice.

Guvernul a pornit de la ideea reconstituirii temporare a sistemului social şi economic care existase înaintea inventării motorului atomic, fiindcă la un asemenea sistem erau adaptate ideile şi obiceiurile populaţiei lumii lipsite de orice mijloace. Spera să lase rearanjarea în seama succesorilor săi – oricare ar fi fost ei. Dar era din ce în ce mai clar că o să fie imposibil. Putea consiliul să propună şi întoarcerea la sclavie. Sistemul capitalist fusese deja zdrobit de valul năvalnic de aur şi energie. S-a făcut bucăţi de la prima încercare de a-l pune din nou pe picioare. Jumătate din clasa industrială se aflase în şomaj înaintea războiului, iar încercarea de a o reangaja după regulile vechiului sistem era sortită din start eşecului – prăbuşirea categorică a sistemului financiar ar fi fost suficientă să împiedice acest

lucru. Aşadar, era necesar să-ţi asumi sarcina de a găzdui populaţia lumii, de a o hrăni şi de a îmbrăca fără să pretinzi ca oamenii să muncească în schimb. În scurt timp, faptul că ei nu aveau nicio ocupaţie a devenit un pericol social evident, iar guvernul a trebuit să recurgă la activităţi ca simpla împodobire a lemnului şi a pietrei, manufactura textilelor, cultivarea fructelor, a florilor, grădinăritul public la o scară mare pentru a-i ţine pe cei mai puţin adaptabili departe de necazuri şi a le plăti salarii adulţilor mai tineri, pentru a se duce la şcoală ca să înveţe să folosească noile maşinării atomice… Consiliul a operat, aproape pe nesimţite, o completă reorganizare a vieţii urbane şi industriale, de fapt a întregului sistem social.

Ideile neinhibate de intrigi politice sau consideraţii financiare au intrat în practică şi, înainte de sfârşitul anului, era evident că respectivul consiliu se ridica la înălţimea aşteptărilor. Acesta plănuia o nouă orânduire socială comună pentru întreaga populaţie a mapamondului, parţial prin control direct şi parţial printr-o serie de comitete specifice. „Nu pot exista cu adevărat stabilitate socială sau fericire generală, în timp ce în multe colţuri ale lumii sunt multe categorii de oameni aflate într-un stadiu de civilizaţie diferit de cel al majorităţii. Acum e inadmisibil să existe mari categorii de populaţie care să înţeleagă greşit scopul social general acceptat sau într-o situaţie financiară precară faţă de ceilalţi.“ Aşa exprima consiliul problema pe care trebuia să o rezolve. Ţăranul, cel care trudeşte la câmp şi toţi cultivatorii barbari erau într-o „situaţie financiară precară“ faţă de clasele mai educate şi mai mobile, iar consiliul, constrâns de situaţie, a trebuit să ia în considerare înlocuirea acestei categorii printr-o organizare mai eficientă a producţiei. Acesta a dezvoltat o schemă de gândire progresistă în toată lumea a „sistemului modern“ în agricultură, un sistem care ar trebui să

ofere avantajele unei vieţi civilizate fiecărui muncitor în agricultură; această schimbare are loc până în ziua de azi. Ideea principală a sistemului modern este înlocuirea cultivatorului individual cu o ghildă a cultivatorilor, precum şi renunţarea la viaţa rurală. Aceste ghilde sunt asociaţii formate din femei şi bărbaţi care iau în primire terenuri arabile sau păşuni şi se angajează să scoată ceva din pământul acela. Ele sunt structuri suficient de reduse ca să fie conduse pe o bază strict democratică şi suficient de mari ca să furnizeze forţă de muncă, cu excepţia unui ajutor din partea orăşenilor în perioada recoltărilor. Ghildele au puncte de observaţie, cabane sau reşedinţe provizorii, construite pe pământul cultivat, dar accesibilitatea şi gratuitatea transportului le permite să întreţină o serie de reşedinţe în cel mai apropiat oraş cu un salon comun şi un club şi adesea o casă a ghildei în capitala naţională sau de provincie. Acest sistem abolise deja o populaţie „rustică“ pe teritorii întinse din lumea veche, unde dăinuise din timpuri imemoriale. Viaţa tihnită şi lipsită de provocări din bordeiele risipite, certurile mărunte, duşmăniile meschine, persecuţiile din satele mici, acea existenţă la comun, pe jumătate neînsufleţită, departe de cărţi, gândire sau participare socială, într-un permanent contact cu vitele, porcii, păsările şi excrementelor lor dispare din existenţa omului. În scurt timp nu va mai exista deloc. În secolul al XIX-lea încetase să mai fie o stare socială necesară şi doar absenţa unei inteligenţe colective, precum şi nevoia închipuită de soldaţi duri şi proşti, dar şi de o clasă prolifică de jos, a împiedicat înlocuirea ei sistematică pe atunci…

În vreme ce organizarea rurală avansa cu paşi repezi, aşezările urbane din prima fază a consiliului se transformau rapid într-un tip modern

de oraş, parţial datorită forţelor inerente situaţiei şi parţial prin acţiunea consiliului…

Doar la sfârşitul primului său an de administraţie, şi atunci doar cu multă şovăială, au luat în seamă vădita nevoie a lumii de a avea o *lingua franca*, tipic pentru felul în care se impuneau marile iniţiative în consiliul de la Brissago. Se pare că nu au acordat mare atenţie numeroaselor limbaje universale care li s-au propus. Nu doreau să-i sperie prea tare pe oamenii grăbiţi şi simpli, iar răspândirea limbii engleze i-a făcut să încline încă de la început înspre folosirea acesteia. Gramatica extrem de simplă a cântărit foarte mult în luarea deciziei.

În ciuda anumitor sacrificii, popoarele vorbitoare de engleză au avut parte de satisfacţia de a li se vorbi limba în toată lumea. Au fost eliminate anumite ciudăţenii gramaticale, renunţându-se la formele diferite de conjunctiv şi la pluralele neregulate. Ortografia i-a fost sistematizată şi adaptată sunetelor vocalice folosite pe continentul european, iar introducerea de substantive şi verbe străine a atins rapid proporţii uriaşe. La zece ani după întemeierea Republicii Lumii, Noul Dicţionar Englez se mărise şi conţinea acum 250000 de cuvinte, iar cuiva de la 1900 i-ar fi fost greu să citească un ziar obişnuit. Pe de altă parte, oamenii moderni puteau să mai aprecieze vechea literatură engleză… Anumite acte de uniformizare au însoţit această mare schimbare. Odată acceptate ideea unei înţelegeri comune şi o simplificare generală a conversaţiei, atunci s-a ajuns foarte uşor la adoptarea universală a sistemului metric de măsuri şi greutăţi şi la dispariţia calendarelor care făcuseră cronologia foarte confuză. Anul a fost împărţit în treisprezece luni, fiecare având patru

săptămâni; zilele de Anul Nou şi de an bisect au devenit sărbători şi nu erau socotite ca făcând parte din săptămâna obişnuită. Aşadar, săptămânile şi lunile erau în deplină corespondenţă. Mai mult decât atât, cum i-a spus regele lui Firmin, se stabilise o „dată fixă pentru Paşti.“… În aceste privinţe şi în multe altele, noua civilizaţie a simplificat complicaţiile din timpurile străvechi; istoria calendarului lumii este una de ajustări inadecvate, a încercărilor de fixare a semănatului şi a iernii, ceea ce se întâmpla încă de la începutul omenirii, iar această ultimă rectificare avea o valoare simbolică, dincolo de caracterul său practic. Dar consiliul s-a ferit de inovaţiile rapide sau extreme, nu a dat un nume ciudat lunilor, iar numerotarea anilor nu a suferit schimbări.

Populaţia lumii avea deja o bază monetară unică. Timp de câteva luni, în urma formării consiliului, problemele lumii fuseseră rezolvate fără a se utiliza deloc o monedă unică. Se mai foloseau bani pe regiuni întinse, dar cu diferenţe enorme de preţ şi cu fluctuaţii foarte mari, ceea ce făcea ca încrederea publicului să fie foarte mică. Aurul, acel metal rar pe care se baza întreg sistemul, nu mai exista, ci se folosea acum pe post de deşeu în emiterea de energie atomică. Era evident că niciun alt metal nu putea să mai fie vreodată baza unui sistem monetar. De acum înainte, toate monedele aveau să fie simbolice. Dar toată lumea era obişnuită cu bani metalici, iar o mare parte din relaţiile interumane existente se întemeiaseră pe o bază financiară şi erau aproape de neconceput fără acel factor de reglare a conturilor. Trebuia să existe un soi de monedă pentru buna desfăşurare a organizării sociale, iar consiliul trebuia să descopere o valoare reală pe care s-o implementeze. Numeroase valori stabile, ca de pildă pământul sau orele de lucru, au fost luate în considerare. În cele din urmă, guvernul, care era

acum în posesia majorităţii materialului care eliberează energia, a fixat un număr de unităţi de energie pentru un sovereign [30] , a declarat oficial că un sovereign face exact douăzeci de mărci, douăzeci şi cinci de franci, cinci dolari şi aşa mai departe cu celelalte valute din lume şi s-a angajat, în urma unor aspecte şi condiţii, să livreze lumii energie la cerere. Una peste alta, sistemul a mers destul de bine. Au reuşit să salveze imaginea lirei sterline. Monedele au intrat din nou în circulaţie şi, după o fluctuaţie a preţurilor, au început să aibă cote stabile şi să circule din nou, având iar un nume şi o valoare cunoscute majorităţii oamenilor.

În timp ce consiliul de la Brissago începea să-şi dea seama că taberele de refugiaţi temporare se transformau în oraşe mari, de tip nou şi că astfel se remodela lumea, s-a hotărât să treacă activitatea de redistribuire a populaţiei care nu se ocupa cu agricultura în mâinile unui reprezentant, un comitet special, mai bine calificat. Acest comitet este acum guvernul activ al lumii, mai mult decât consiliul vreunui comitet delegat. Dezvoltată din aproape invizibilul germene al „planificării urbane“, a apărut în Europa şi America (problema este încă disputată) în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, sarcina acestuia, care presupune planificarea şi replanificarea continuă a lumii ca aşezare pentru oameni, este acum activitatea colectivă şi materială a rasei. Răspândirea şi scăderea spontană şi dezordonată a populaţiei, la fel de fără rost şi automată ca scurgerea apei revărsate, mulţi ani parte integrantă a istoriei timp de numeroşi ani, ducând fie la suprapopulare în anumite locuri, fie la războaie devastatoare în alte părţi şi peste tot la neplăceri şi dezordini cel mult pitoreşti, se apropie de sfârşit. Acum oamenii se răspândesc, cu întreaga forţă a speciei, pe tot cuprinsul lumii. Oraşele lor nu mai depind de apa curentă şi vecinătatea terenului arabil, planurile nu le mai sunt afectate de consideraţii strategice sau de îngrijorări sociale. Avionul şi automobilele necostisitoare au dus la desfiinţarea rutelor comerciale; limba comună şi legea universală au înlăturat mii de constrângeri, aşa că oamenii au început să se împrăştie care încotro. Se putea locui oriunde. Şi de aceea oraşele noastre sunt acum adevărate adunări sociale, fiecare cu un caracter şi interese proprii. Se întind

pe suprafaţa fostelor deşerturi, acele băi de soare de care specia umană a fost îndelung lipsită, se înalţă în jurul zăpezilor nesfârşite, se ascund pe insule îndepărtate şi se răsfaţă în lagune întinse. O vreme tendinţa omului a fost să părăsească văile râurilor în care stătuse cinci sute de mii de ani, dar acum, că Războiul împotriva Muştelor era aproape câştigat şi aceste insecte pestilenţiale dispăruseră aproape cu desăvârşire, se întorc acolo cu un apetit renăscut pentru grădini făcute în jurul cursurilor de apă, pentru un trai tihnit în insule, pe ambarcaţiuni locuite şi în poduri, şi pentru spectacolele nocturne de lumină reflectate de mare.

Omul care încetează să fie un animal agricol devine treptat un constructor, un călător şi un fabricant. În rapoartele oficiale ale Comitetului pentru Redistribuire se vede clar că omul se ocupă din ce în ce mai puţin de cultivarea solului. În fiecare an, munca depusă în laboratoarele de ştiinţă creşte productivitatea şi simplifică efortul celor care lucrează pământul, iar hrana pentru întreg mapamondul este produsă de mai puţin de unu la sută din populaţie, un procent care tot tinde să scadă. Se cer din ce în ce mai puţin muncitori în agricultură, faţă de priceperea şi înclinaţia dovedite în domeniu. Ca o consecinţă a acestui exces de atenţie a omului, s-a răspândit şi continuă să se dezvolte grădinăritul, crearea de dumbrăvi, pajişti şi regiuni întinse, cu flori superbe. Pe măsură ce se dezvoltau tehnicile agricole, iar cota producţiei creştea, asociaţiile de fermieri, respectând reglementările din 1975, se hotărăsc să facă o grădină publică şi terenuri de agrement pe câmpiile de odinioară, astfel crescând sentimentul de libertate şi aspectul estetic. Iar succesul sintezei repurtat de chimişti, care pot să ne asigure acum mâncare artificială, se va lăsa aşteptat ceva vreme, pentru că e mai plăcut şi interesant să consumi produse naturale şi să cultivi. Cu fiecare an ce

trece, sunt mai multe feluri de fructe şi flori din ce în ce mai frumoase.

În primii ani ai Republicii Lumii forţa politică a început să ia din nou avânt. Este ciudat, dar ideea separatismului nu a mai fost pusă în discuţie după ce regele Ferdinand Carol a dispărut dintre noi. Dar în anumite ţări, după satisfacerea unor dorinţe urgente ale populaţiei, şi-au făcut apariţia pe scena politică diferite personalităţi care voiau să agite din nou apele tulburi ale politicii pentru a accede la funcţii importante care să le asigure o mulţumire financiară. Nu au vorbit în numele regilor şi este evident că monarhia devenise ceva desuet înainte de începutul secolului XX, dar au făcut apel la oamenii cu sentimente naţionaliste şi rasiste, susţinând cu îndreptăţire că acel consiliu nesocotea obiceiurile rasiale şi naţionale, precum şi regulile religioase. Erau foarte mulţi agitatori de felul acesta în marea câmpie a Indiei. Retipărirea ziarelor, care nu mai apăruseră în acel an îngrozitor din cauza crizei financiare, a reprezentat un mijloc şi o metodă de organizare pentru asemenea nemulţumiri. La început consiliul nu a luat în seamă opoziţia în formare, dar pe urmă a recunoscut-o cu o sinceritate şocantă.

Cu siguranţă că nu a mai existat niciodată un guvern mai provizoriu decât acesta. Îşi desfăşura activitatea într-o ilegalitate făţişă. Era, de fapt, o clică formată din nu mai mult de o sută de oameni. La început au fost nouăzeci şi trei, dar numărul a crescut după aceea, căci s-au trimis invitaţii menite să compenseze decesele din rândul său, astfel încât la un moment dat ajunseseră să fie o sută nouăsprezece. Alcătuirea guvernului era aleatorie. Nu s-au împărţit niciodată invitaţii unor persoane cu adevărat îndreptăţite să ocupe acele funcţii.

Vechea instituţie sau monarhia ieşise neaşteptat de bine în lumina noului regim. Nouă dintre membrii iniţiali ai primului guvern erau capete încoronate care renunţaseră la propria suveranitate şi apoi numărul membrilor casei regale nu a mai scăzut niciodată sub şase. Aceştia aveau o oarecare legitimitate, dar în afară de ei şi de pretenţiile scăzute ale unor foşti preşedinţi de republică, niciun membru al consiliului nu avea dreptul să fie la putere. Aşadar, era normal ca opoziţia să ceară un guvern reprezentativ, sperând într-o reinstaurare a instituţiilor parlamentare.

Consiliul s-a hotărât să le dea totul, dar într-un fel care nu se potrivea cu dorinţele lor. Dintr-odată a devenit un corp reprezentativ. A ajuns atât de reprezentativ, încât politicienii au fost acoperiţi de un potop de voturi. Adulţii de ambe sexe şi de pretutindeni au primit un vot, iar lumea s-a împărţit în zece circumscripţii, care au votat în aceeaşi zi printr-o simplă modificare a sistemului poştei mondiale. Calitatea de membru a guvernului urma să fie pe viaţă, cu excepţia unor revocări cu caracter extraordinar. Dar alegerile, care se ţineau o dată la cinci ani, erau făcute în aşa fel încât să fie de fiecare dată cu cincizeci de membri mai mult. A fost adoptată metoda reprezentării proporţionale cu un vot transferabil, iar votantul putea să scrie într-un loc special marcat pe buletinul de vot numele oricărui reprezentat pe care voia să-l revoce. Aleşii puteau fi demişi cu acelaşi număr de voturi cu care fuseseră aleşi, iar membri iniţiali din orice circumscripţii, cu acelaşi număr de voturi de la primele alegeri.

În aceste condiţii, consiliul s-a supus de bunăvoie votului mondial. Nici unul din membrii săi nu a fost revocat din funcţie, iar cei cincizeci de asociaţi noi, inclusiv cei douăzeci şi şapte pe care-i considera potriviţi să-i recomande, erau atât de

diferiţi, încât nu puteau afecta linia comună a politicii practicate de consiliu. Lipsa de reguli şi formalităţi nu au îngreunat lucrările consiliului, iar când unul din cei doi membri ce reprezentau India în Autonomia Legislativă a încercat să afle cum se poate introduce o moţiune, a aflat că această procedură nu există. Au cerut o audienţă la preşedintele consiliului şi au avut privilegiul de a auzi cuvinte pline de înţelepciune rostite de fostul rege Egbert, acum unul dintre seniorii adunării. După aceea, cu toţii au rămas şocaţi…

Dar de atunci activitatea consiliului părea să se apropie de sfârşit. Interesul său nu mai era continuarea construcţiei începute, ci protejarea realizărilor de metehnele politicienilor.

Viaţa oamenilor începe să se îndepărteze din ce în ce mai mult de guvernul propriu-zis. La început consiliul a avut spirit eroic, s-a comportat ca un cavaler care a ucis un balaur. A retezat din viaţa oamenilor un nod format din idei depăşite şi din drepturi de proprietate grosolane şi egoiste; a asigurat printr-un generos sistem instituţional libertatea de investigaţie, de critică, de comunicare liberă, o bază comună a educaţiei şi înţelegerii, precum şi eliberarea de constrângerile economice. Cu aceasta sarcina sa creatoare a luat sfârşit. Consiliul a devenit mai mult reprezentantul unui mecanism de apărare şi s-a implicat activ din ce în ce mai puţin. Nu există nimic în vremurile noastre care să corespundă cu legile minore şi încâlcite care se tot concep într-o atmosferă conflictuală – unul dintre aspectele cele mai şocante ale istoriei guvernării din secolul al nouăsprezecelea. Se pare că în perioada aceea se tot făceau legi, pe când noi trebuia să modificăm regulile stabilite. Schimbarea – pe care am delegat-o unor comitete ştiinţifice axate pe direcţii generale specifice, care au la dispoziţie cunoştinţele necesare, şi ele dominate de

procesele intelectuale al comunităţii – era pe atunci legată indisolubil de legislaţie. Se certau pe detalii; lupta noastră ar trebui să se concentreze pe cum se asamblează părţile unei maşinării. Astăzi ştim că aceste lucruri se reglementează cel mai bine prin legi, aşa cum viaţa înfloreşte între cer şi pământ. Iar acum guvernul se întruneşte pentru o zi sau două în fiecare an, sub soarele oraşului Brissago, când înfloresc crinii Sfântului Bruno, şi nu face altceva decât să aprecieze munca depusă de comitetele sale. Şi comitetele sunt mai puţin creatoare decât la început, dar reflectă mai mult ideile generale. Nu este uşor să numesc oamenii care s-au ocupat de problemele lumii. Suntem din ce în ce mai impersonali. Fiecare gând bun îşi aduce contribuţia acum şi fiecare minte luminată face parte din acel regat informal şi dispersat care adună laolaltă toate energiile lumii întru împlinirea unui singur scop.

Nu cred că vom mai avea vreodată în istoria omenirii o perioadă în care „politica“, adică amestecul partizan în judecăţile sănătoase care guvernează lumea, va fi interesul principal al oamenilor serioşi. Se pare că am intrat într-o altă etapă a istoriei, în care disputele, diferite de rivalitate, au încetat să mai fie ocupaţia oamenilor, devenind doar un lucru discreditat, făcut pe ascuns. Profesiile bazate pe confruntări nu mai reprezintă slujbe onorabile. Pacea între naţiuni reprezintă şi pace între oameni. Trăim într-o lume matură. Războinicul, avocatul şi toate aspectele gâlcevitoare ale vieţii sunt date uitării. Visătorul profund, cel ce învaţă şi artistul înlocuiesc aceste aspecte barbare ale existenţei printr-o experienţă mai elevată.

Omul nu are o viaţă naturală. A fost şi va fi mereu un înveliş pentru posibilităţi variate sau chiar incompatibile, un palimpsest de dispoziţii moştenite. Mulţi scriitori de la începutul secolului XX obişnuiau să scrie despre competiţie şi despre mărunta viaţă privată, despre goana după averi şi izolarea suspectă, de parcă asemenea lucruri ar fi făcut parte din firea omului, de parcă gândirea limpede şi dorinţa de realizări, şi nu de posesiuni ar fi fost calităţi aberante şi superficiale. S-a văzut în următoarele decenii de după înfiinţarea Republicii Lumii cât de greşită a fost această abordare. Odată ce a dispărut nesiguranţa copleşitoare a inutilei şi obositoarei lupte pentru existenţă, s-a constatat că un mare număr de oameni voia de multă vreme să construiască. Lumea a început să creeze şi la început s-a concentrat pe partea estetică. Această etapă a

istoriei, numită pe bună dreptate „Eflorescenţa“, se mai manifestă şi în zilele noastre. Majoritatea populaţiei este formată din artişti, iar activităţile principale nu se mai raportează la necesitate, ci au ca punct central elaborarea, împodobirea şi rafinamentul. În ultimii ani s-au constatat schimbări calitative. A devenit mai plină de înţeles, pierzându-şi din eleganţă sau frumuseţe, dar câştigând în intensitate; dar e mai mult o schimbare de nuanţă, nu de substanţă. Ei i se asociază o filozofie profundă şi o educaţie mai temeinică. Căci acum primele exerciţii de imaginaţie ne par roadele unei imaginaţii constructive. În aceste lucruri există o ordine naturală, iar arta se află înaintea ştiinţei, căci satisfacerea unor dorinţe elementare trebuie să fie mai presus de artă, iar cum joaca şi plăcerea intră în viaţa omului înaintea formării unui scop anume…

Probabil că omul a avut de mii de ani dorinţa de a crea, dar era incapabil din cauza inaptitudinii sociale. Era ca un foc mocnit care în cele din urmă a ieşit la suprafaţă. Disperarea patetică şi mereu zadarnică de a face ceva este unul dintre cele mai înduioşătoare aspecte al relicvelor şi mărturiilor lăsate de strămoşii noştri. Mai există în partea aceea a Londrei unde au căzut bombele o zonă de case părăsite care ne arată exact cum stăteau lucrurile atunci. Casele sunt oribile, uniforme, pătrăţoase, scunde, urât proporţionate, lipsite de confort, murdare sau chiar jegoase. Doar oamenii disperaţi care nu găseau ceva mai bun puteau să stea acolo, dar fiecare avea o bucată mică şi ridicolă de teren numită „grădină“, în care se găseau de obicei un suport de întins rufe şi o cutie scârboasă pentru resturi, o ladă de gunoi plină cu coji de ouă, cenuşă şi alte deşeuri. Acum, că te poţi duce în zonă relativ în siguranţă – căci nivelul de radiaţii din Londra este foarte redus –, vei vedea că

în fiecare grădină s-a depus un oarecare efort de a o înfrumuseţa. Iată o căsuţă de vară, din scânduri, dărăpănată, o „fântână“ din cărămizi şi cochilii de scoici, ici o „grădină alpină“, colo un „atelier“. Iar în casele de pretutindeni sunt decoraţiuni penibile, bibelouri urâte, desene făcute stângaci. Aceste eforturi sunt jalnice, ca şi cum ar desena oameni legaţi la ochi. Cineva mai indulgent ar spune că sunt o idee mai bune decât mâzgălelile de pe pereţii unei vechi închisori, dar sunt, totuşi, mărturia unor instincte îngropate ce încercau să iasă la lumină. Acel zeu al expresiei voioase pe care îl căutau în zadar părinţii noştri ni s-a arătat nouă odată cu libertatea dobândită…

În vremurile apuse, fiecare om voia să aibă o mică proprietate, un petic de pământ, o casă necontrolată de alţii, o „independenţă“, cum obişnuiau să spună englezii. Şi ceea ce făcea această dorinţă de libertate şi prosperitate atât de puternică era, categoric, visul de a se exprima liber, de a realiza ceva sau doar de a se exprima prin el, de a-l transforma într-o bucurie, o marcă distinctivă. Proprietatea nu reprezenta decât un mijloc prin care să-şi atingă scopul, iar zgârcenia nu mai mult decât un prost obicei. Oamenii deţineau o proprietate ca să fie liberi. Acum, că toată lumea avea casa şi intimitatea asigurate, dorinţa de a avea ceva s-a îndreptat în altă direcţie. Oamenii învaţă, economisesc şi depun eforturi ca să lase în urma lor o serie de tablouri expuse într-o arcadă, nişte sculpturi de-a lungul unei terase, unui crâng, unui pavilion. Munca, pe vremuri esenţa existenţei sociale a omului – căci omul trudea toată viaţa ca să-şi câştige pâinea –, este acum doar povara pde e umerii unui căţărător care odinioară căra în spate traiste cu provizii ca să poată supravieţui pe munte. În vremurile noastre emancipate, unde filantropia predomină, nu prea contează că oamenii care muncesc nu produc ceva

frumos sau inteligent, ci sunt doar ocupaţi cu acele activităţi plăcute care îi asigură că sunt în viaţă. Ei sunt de ajutor şi nu constituie o piedică prin felul în care percepe şi reacţionează…

Aceste schimbări majore în viaţa umană, rapide şi minunate ca sfârşitul adolescenţei şi trecerea la maturitate, după zbuciumaţii ani de pubertate, se corelează cu schimbări morale şi de mentalitate fără precedent. Nu e ca şi cum concepţiile vechi ar ieşi din viaţă şi ar intra altele noi, ci se întâmplă atunci când situaţiile schimbate fac apel la trăsături ale condiţiei umane care au fost înainte inhibate şi intră în joc tendinţe înainte stimulate şi dezvoltate peste măsură. Nu a crescut şi nu s-a schimbat fundamental, ci a scos la lumină aspecte mai puţin cunoscute. Asemenea schimbări reprezintă o nouă atitudine pe care lumea nu a mai văzut-o niciodată la o scară atât de mare. De pildă, scoţienii din veacul al XVII-lea erau nişte tâlhari cruzi şi însetaţi de sânge, dar în secolul al XIX-lea descendenţii lor erau oameni onorabili şi de încredere. Nu exista la începutul secolului XX niciun popor în Europa Occidentală care să pară capabil de masacre sinistre sau să se facă vinovat de aşa ceva în ultimele două secole. Viaţa liberă, cinstită şi liniştită pe care o duceau clasele prospere dintr-o ţară europeană înainte de ultimele războaie era total diferită din punct de vedere al concepţiei şi sentimentelor faţă de pătura săracilor respectabili, zdrenţăroşi, bănuitori, secretoşi şi nemiloşi, şi a celor din păturile cele mai de jos, care se distingeau printr-o sărăcie lucie şi patimi naive. Însă între aceste lumi nu existau diferenţe de extracţie socială sau de calitate; diferenţele constau în împrejurări, presupuneri şi obişnuinţe de gândire. Şi, dacă ne referim la cazuri particulare, diferenţele între un stil de viaţă şi altul, în urma unei influenţe religioase, sunt un exemplu grăitor pentru firea versatilă a omului.

Efectul catastrofal al bombelor atomice care au distrus oraşele, afacerile şi economia a avut un impact şi asupra modelelor înrădăcinate de gândire, credinţelor însuşite cu uşurinţă şi prejudecăţilor care veneau din trecut. Ca să ne exprimăm un pic mai elaborat, oamenii au fost aduşi într-o stare primordială; au fost eliberaţi de vechile constrângeri; erau pregătiţi să facă noi asocieri, fie bune, fie rele. Consiliul i-a dus spre cele bune; dacă bombele şi-ar fi atins ţinta, regele Ferdinand Carol ar fi antrenat omenirea într-un cerc nesfârşit de rele. Dar sarcina lui ar fi fost mult mai anevoioasă decât cea a consiliului. Şocul moral provocat de bombele atomice fusese unul profund, iar partea vicleană a omului a fost ceva vreme copleşită de conştientizarea că trebuie neapărat reparat tot ce fusese distrus. Spiritele înfierbântate şi mercantile s-au înfiorat, speriate de consecinţele faptelor lor; oamenii se gândeau de două ori înainte de a căuta avantaje mârşave, faţă de neobişnuita dorinţă de a clădi noi aspiraţii, iar când în cele din urmă buruienile au înflorit din nou, iar „pretenţiile“ lor au început să încolţească, au făcut acest lucru pe solul stâncos al curţilor judecătoreşti reformate, al legilor orientate spre viitor, şi nu spre trecut, sub soarele arzător al unei lumi în schimbare. Îşi începeau existenţa o nouă literatură, o nouă interpretare a istoriei, deja în şcoli era alt sistem de predare, tinerii aveau alte credinţe. Întreprinzătorul care a cumpărat mai multe moşii din câmpia Sussex, astfel împiedicând construirea unui centru de cercetare de interes pentru Anglia, a fost deposedat de toate acestea şi luat peste picior la tribunal, când a cerut despăgubiri; cel care deţinea îndoielnicele patente Dass apare ultima oară menţionat în analele istoriei în calitate de proprietar insolvabil al unui ziar numit *Strigătul Justiţiei,* în care plictisea lumea pentru o sută de milioane de lire. Dass credea că avea tot dreptul să i se plătească cinci

milioane de lire anual pentru că îşi adusese şi el o infimă contribuţie la descoperirile lui Holsten. Dass a început să creadă cu tărie în dreptul lui şi a murit de mania persecuţiei într-un spital particular din Nisa. Amândoi s-ar fi stins putred de bogaţi şi cu siguranţă înnobilaţi în Anglia de la începutul secolului XX, dar tocmai soarta lor schimbătoare reprezintă dovada că noua epocă se baza pe principii sănătoase.

Noul guvern şi-a dat seama încă de la început de necesitatea educaţiei universale pentru ca oamenii să înveţe marile concepţii ale dominaţiei sale mondiale. Nu a atacat violent religiile locale, întemeiate pe apartenenţa la o rasă sau la sectă, care atunci separau lumea din cauza urii şi neîncrederii; guvernul a lăsat aceste organizaţii să se împace cu divinitatea, dar a declarat, ca şi cum era doar un simplu adevăr secular, că se aştepta ca toţi să facă sacrificii şi să se respecte unii pe alţii; a deschis din nou şcoli şi a construit altele în toată lumea, iar în aceste instituţii de învăţământ se predau istoria războiului, dar şi consecinţele şi morala Ultimului Război; elevii aflau că salvarea lumii de la distrugere şi conflicte era de datoria tuturor cetăţenilor mapamondului. Astfel de lucruri, acum concepţii de bază pe care se sprijină omenirea, li se păreau pe atunci consilierilor de la Brissago nişte descoperiri minunat de îndrăzneţe, extrem de evidente, care-i înflăcărau pe toţi.

Consiliul a lăsat întreaga reconstrucţie educaţională în mâinile unui comitet de bărbaţi şi femei, care şi-a dus la îndeplinire sarcinile în următoarele decenii cu remarcabilă dăruire şi eficienţă. Acest comitet educaţional a fost şi este în continuare corespondentul mental şi spiritual al comitetului de redistribuire. Una din figurile marcante, cu adevărat dominantă pentru o vreme, a fost un rus pe nume Karenin, suferind de o

infirmitate congenitală. Avea trupul atât de încovoiat încât mergea cu greu, a început să aibă dureri mai mari pe măsură ce îmbătrânea şi a trebuit în cele din urmă să se supună la două intervenţii chirurgicale. După a doua a murit. Malformaţiile, atât de răspândite în Evul Mediu, de parcă cerşetorul schilod ar fi fost o trăsătură esenţială a spectacolului omenesc, erau acum din ce în ce mai rar întâlnite. Aveau un efect ciudat asupra colegilor lui Karenin; simţeau un amestec de milă şi de neomenesc care nu avea nevoie de nicio explicaţie, ci doar de timp pentru a se atenua. Avea o faţă cu trăsături puternice, cu ochi căprui adânciţi în orbite şi o gură fermă, cu buze subţiri. Avea pielea foarte galbenă şi ridată, iar părul, cenuşiu ca fierul. Era deopotrivă nerăbdător şi furios, dar i se ierta din cauza suferinţelor pe care trebuia să le îndure. Când a murit, se bucura de un prestigiu foarte mare. Lui i se cuvenea, mai mult decât oricărui alt contemporan, faptul că sacrificiul de sine, identificarea cu spiritul lumii erau baza educaţiei universale. Probabil că acel memorandum universal adresat profesorilor – temelia sistemului educaţional modern – a fost, probabil, opera lui.

„Oricine vrea să-şi salveze sufletul îl va pierde," a scris el. „Aceasta este deviza care sigilează documentul de faţă şi reprezintă punctul de plecare pentru ceea ce vrem să facem. Ar fi o greşeală să considerăm acest lucru doar o simplă prezentare a faptelor. Deviza constituie baza noastră de lucru. Trebuie să învăţaţi să uitaţi şi tot ce trebuie să învăţaţi va contribui şi se va subordona acelui ţel. Educaţia este eliberarea omului de el însuşi. Trebuie să le lărgiţi orizonturile copiilor voştri, să le încurajaţi şi să le stimulaţi curiozitatea şi impulsurile creatoare, precum şi să le cultivaţi şi să le dezvoltaţi simpatiile. De asta sunteţi aici. Sub îndrumarea şi la sugestiile voastre, trebuie să

renunţe la vechile suspiciuni instinctive, ostilităţi şi pasiuni năvalnice şi să se regăsească în marea fiinţă a universului. Micile cercuri ale egoismului lor trebuie deschise până devin arcuri de sprijin ale scopului speciei noastre. Şi tot ce le predaţi celorlalţi trebuie să învăţaţi voi înainte. Filozofia, descoperirea, arta, orice fel de talent, orice fel de deprindere: acestea sunt mijloacele de salvare din singurătatea dorinţei, de l preocuparea exagerată pentru sine şi relaţiile întemeiate pe egoism, care sunt un iad pentru individ, trădează specia şi o îndepărtează de Dumnezeu…“.

În timp ce lucrurile se aşezau în matca lor şi se adevereau, oamenii încep pentru prima oară să le vadă mai limpede. Din perspectiva unei noi epoci, ne putem uita în urmă la măreţul şi întinsul izvor de literatură cu o înţelegere deplină. Ce nu avea sens se limpezeşte acum, iar lucrurile considerate odată prea dure sau fără sens reprezintă acum doar factori în enunţarea unei probleme uriaşe. O cantitate enormă de scrieri sincere din secolele XVIII-XX se află acum pe aceeaşi lungime de undă; arată ca o amplă ţesătură de variaţiuni pe aceeaşi temă: pe de o parte, conflictul între egoism, pasiune şi imaginaţie îngustă, iar pe de alta, necesităţi crescute şi, dacă este posibil, o viaţă mai bogată.

De pildă, acest conflict este pus în evidenţă începând chiar cu *Candide* de Voltaire, în care dorinţa de dreptate, dar şi de fericire se opune contradicţiilor omeneşti şi îşi caută refugiu într-o mulţumire forţată şi neconcludentă faţă de lucrurile mărunte. *Candide* nu a fost decât unul dintre precursorii unei literaturi pline de nemulţumiri şi tulburări, stare de spirit pe care o găsim acum în nenumărate cărţi. Dacă nu-i avem în vedere pe autorii de povestiri, mai ales romanele din veacul al XIX-lea constituie o dovadă a faptului că oamenilor le-a venit greu să accepte schimbările care necesită un efort pe care nu erau dispuşi să-l facă. Într-o mie de feluri, când tragic, când comic, când cu o nostimă pretenţie de detaşare. O nesfârşită mulţime de martori îşi spun povestea vieţii, aflată între visuri şi limitări. Acum unul râde, altul plânge, altul citeşte cu o totală uimire aceste mărturii imense şi neintenţionate

despre cum spiritul uman în dezvoltare a încercat să se adapteze – cu greutate, cu nerăbdare, cu furie şi se pare fără prea mult succes – la înnebunitoarea discrepanţă între veşmintele sale peticite şi vechi de când lumea. Pe măsură ce ajungi în miezul problemei, vei descoperi în aceste cărţi cum autorul se eschivează într-un chip ciudat. Pe atunci scriitorul nu trebuia să se refere la religie. Dacă făcea aşa ceva, atunci le-ar fi stârnit furia şi invidia multor profesori de religie. Putea să menţioneze neînţelegerile dintre religii, dar nu avea voie sub nicio formă să sugereze o posibilă reconciliere. Religia se predica de la amvon…

Religia nu a fost omisă doar în romane, ci şi din paginile ziarelor; era ocolită în mod pedant în discuţiile de afaceri, juca un rol mărunt şi era folosită pe post de scuză în treburile publice. Şi asta, dintr-un dispreţ profund, nu din respect. Influenţa exercitată de vechile organizaţii religioase asupra oamenilor era încă enormă, încât apelul la religie în treburile de zi cu zi părea să constituie o lipsă de respect. Această bizară suspensie a religiei a durat până la începutul noii epoci. Mai mult decât orice alt contemporan influent, viziunea limpede a lui Marcus Karenin a adus religia înapoi printre oameni. El o percepea ca fiind lipsită de halucinaţii şi superstiţii, ca pe ceva la fel de necesar ca hrana sau apa, ca pământul sau energia pentru om şi întru bunăstarea Republicii. Karenin o vedea îndepărtându-se de temple, ierarhii şi simboluri în care oamenii încercaseră să o ferece şi credea că lucrează acum în secret, sub toleranţa universală a statului mărit. El i-a dat o expresie mai limpede, a reformulat-o într-o altă lumină şi perspectivă, potrivită noii epoci care se profila la orizont.

Dar, dacă ne întoarcem la romane pentru a căuta mărturii în legătură cu spiritul acelei ere, devine

limpede că, dacă vor fi citite în ordine cronologică, pe cât posibil, pe măsură ce cititorul va ajunge la romanele de secol XIX-XX, scriitorii sunt mult mai conştienţi de schimbarea seculară decât predecesorii lor. Romancierii timpurii au încercat să prezinte „viaţa aşa cum e“, cei contemporani au arătat-o în curs de schimbare. Tot mai multe personaje sunt antrenate în schimbare sau suferă în urma transformării lumii. Şi, pe măsură ce ajungem în preajma Ultimelor Războaie, noua concepţie a vieţii de zi cu zi ca reacţie la o dezvoltare accelerată e din ce în ce mai evidentă. Cartea lui Barnet, care ne-a fost de mare ajutor, zugrăveşte o imagine a lumii văzută ca o navă care navighează cu pânzele în vânt. Romancierii contemporani descriu o vastă galerie de conflicte individuale, în care vechile obiceiuri şi tradiţii, ideile limitate, temperamentele vulcanice şi obsesiile înnăscute sunt îngropate de marea viaţă care ni se întâmplă. Ne scriu despre ce simt bătrânii forţaţi să-şi părăsească locurile de baştină şi cum au trebuit să se împace cu lipsa de confort şi cu avantaje care încă li se mai par ciudate. Romancierii dezvăluie contradicţia dintre egoismul făţiş al tinerilor şi limitările prost definite ale unei vieţi sociale în schimbare. Aceştia povestesc lupta universală a invidiei de a ne prinde şi de a ne schilodi sufletele, eşecuri sentimentale şi neînţelegeri tragice ale mersului lumii, spiritul de aventură, necesitatea curiozităţii şi cum toate acestea servesc la mişcarea universală. Iar toate poveştile lor au final fericit sau nu. Cu cât e mai limpede viziunea lor şi mai subtilă arta, cu atât mai limpede romanele ne înfăţişează posibilitatea salvării pentru întreaga omenire. Căci orice drum în viaţă duce la religie pentru cei care vor merge pe drumul acela îndeajuns de multă vreme…

Oamenilor din trecut li s-ar fi părut ciudat să se întrebe, ca acum, dacă lumea e complet creştină

sau deloc creştină. Dar cu siguranţă că avem spiritul şi la fel de sigur am lăsat în urma noastră multe forme temporare. Creştinismul a fost prima expresie a religiei lumii, prima repudiere completă a tribalismului, războiului şi disputelor. Nu se poate nega faptul că acum seamănă mai mult cu ritualurile din vechime. bunul-simţ al omenirii a înaintat cu greu prin două milenii de experienţă purificatoare ca să afle că un înţeles clar se poate aplica frazelor familiare ale credinţei creştine. Gânditorul ştiinţific, pe măsură ce interesul său se îndreaptă spre aspectele morale ale vieţii colective, ajunge să fie de acord cu vorbele lui Iisus, iar creştinul, pe măsură ce i se limpezeşte mintea, ajunge la noţiunea de republică mondială. Cât despre secte sau folosirea unor nume sau succesiuni, trăim într-o eră care s-a eliberat de asemenea revendicări şi prejudecăţi.

V

Ultimele zile ale lui Marcus Karenin

PARTEA ÎNTÂI

A doua operaţie la care a fost supus Marcus Karenin a avut loc la noua clinică de chirurgie din Paran, pe înălţimile Munţilor Himalaya, deasupra cheilor Sutlejului, pe unde se coboară spre Tibet.

Nu există pe Pământ un peisaj mai sălbatic şi mai frumos. De pe terasa de granit care se întinde de-a lungul celor patru părţi ale corpului jos de laboratoare se văd munţii de oriunde te-ai uita. În jos, departe, în abisurile ascunse ale strâmtorii pline de umbre albastre, râul curge tumultuos în aval, către câmpiile dens populate ale Indiei. În locul acela înalt de sub cer nu se aude deloc mugetul său năvalnic. Dincolo de acest hău albastru, în care pădurile dese de cedri uriaşi de Himalaya nu par decât nişte pietre acoperite de muşchi, se ivesc numeroase prăpăstii din piatră de mai multe culori, cu stânci ascuţite pe înălţimi şi brăzdate de zăpada acumulată pe versanţi. Acestea formează peretele dinspre nord al unei pustietăţi impresionante de gheaţă şi zăpadă, care urcă înspre sud din ce în ce mai mult, devenind mai vastă şi mai sălbatică înspre cele mai înalte vârfuri de pe glob, Dhaulagiri şi Everest. Aici sunt pereţi

stâncoşi care nu mai există în alte ţinuturi şi abisuri adânci în care Mont Blanc s-ar putea cufunda şi ascunde. Aici sunt câmpii de gheaţă întinse ca nişte mări interioare presărate cu bolovani căzuţi, care formează o pătură atât de groasă, încât flori micuţe şi ciudate răsar printre ei sub soarele necruţător. Către nord, blocând perspectiva spre Podişul Tibet, se înalţă acea cetate de porţelan, acel ansamblu gotic numit Lio Porgyul, format din ziduri, turnuri şi creste ce se întind pe douăsprezece mii de picioare de stâncă striată şi crăpată, atârnând deasupra râului. Şi dincolo de acest conglomerat de piatră, spre răsărit şi spre apus, se ivesc culmi după culmi, profilându-se pe cerul albastru închis al Himalayei. În depărtare, spre sud, parcă puşi acolo de o mână invizibilă, stau îngrămădiţi norii ce aduc ploile în India.

Venind încoace, Karenin a zburat ca gândul deasupra sistemelor de irigaţie din Rajputana, deasupra turnurilor şi cupolelor îndepărtatului Delhi; şi, în ciuda faptului că peretele dinspre sud a căzut cu cinci sute de picioare, micul grup de clădiri i se părea, atunci când cobora, ca o jucărie pierdută prin sălbăticia montană. Niciun drum nu ducea înspre acest loc; se ajungea doar pe calea aerului.

Pilotul a aterizat în curtea mare, iar Karenin a coborât prin aripă ajutat de secretarul său şi s-a dus înspre oficialii care ieşiseră să-l primească.

În acest loc ferit de infecţii, zgomot sau alte distrageri, chirurgii aveau o clinică unde puteau face cercetare, precum şi un sanatoriu pentru recuperarea rapidă a bolnavilor. Însăşi clădirea le-ar fi părut minunată unor oameni obişnuiţi cu o arhitectură precară, dintr-o perioadă în care energia era de preţ. Era făcută din granit, oarecum asprit

de ger pe dinafară, dar şlefuit şi foarte solid pe dinăuntru. Iar în apartamentele slab luminate şi dispuse ca într-un fagure se aflau mesele de cercetare imaculate, mesele de operaţie, instrumentele din alamă, sticlă, platină sau aur. Bărbaţi şi femei din toată lumea veneau să studieze sau pentru cercetări experimentale. Cu toţii purtau o uniformă albă şi mâncau împreună în jurul unor mese mari, dar pacienţii stăteau mai sus în aceeaşi clădire, fiind îngrijiţi de asistente şi infirmiere pricepute…

Primul care l-a întâmpinat pe Karenin a fost Ciana, directorul ştiinţific al instituţiei. Lângă el era Rachel Borken, administratorul-şef.

– Sunteţi obosit? l-a întrebat ea, iar bătrânul Karenin a scuturat din cap.

– Sunt doar amorţit, i-a răspuns el. De mult vreau să ajung într-un loc ca acesta.

Vorbea de parcă n-ar fi avut altă treabă pe acolo.

S-a lăsat tăcerea pentru ceva vreme.

– Câţi oameni de ştiinţă sunt acum aici? s-a interesat el.

– Doar trei sute nouăzeci şi doi, l-a informat Rachel Borken.

– Şi pacienţi, îngrijitori?

– Două mii treizeci.

– Voi fi pacient aici, i-a zis Karenin. Trebuie să fiu pacient. Dar întâi aş vrea să fac un tur. Acum voi fi pacient.

– Întâi să veniţi la mine, i-a sugerat Ciana.

– Iar pe urmă trebuie să vorbesc cu doctorul, le-a spus Karenin. Dar mai întâi aş vrea să văd locul a şi să schimb două vorbe cu unii dintre angajaţi.

A tresărit şi a luat-o înainte.

– Mi-am lăsat majoritatea lucrurilor în ordine, a precizat el.

– Aţi lucrat din greu până acum? l-a întrebat Rachel Borken.

– Da. Iar acum nu mai am nimic de făcut şi mi se pare ciudat… Şi mi se par aşa de supărătoare boala asta şi nevoia de a te ocupa de sănătate. Pragul uşii şi şirul de ferestre sunt bine făcute; granitul cenuşiu şi doar o linie aurită, iar apoi munţii care se văd prin arcadă. Totul e foarte bine realizat…

Karenin stătea pe un pat învelit cu o pătură albă, iar Fowler, chirurgul lui, era aşezat pe marginea patului şi vorbea cu el. Un asistent stătea tăcut în umbră, în spatele patului. Consultaţia se făcuse, iar Karenin ştia ce-l aşteaptă. Era obosit, dar împăcat cu sine însuşi.

– Aşadar, o să mor, a început el, dacă nu mă operaţi?

Fowler a încuviinţat din cap.

– Iar pe urmă, a zis Karenin zâmbind, probabil o să mor.

– Nu neapărat.

– Chiar dacă nu mor, o să mai pot munci vreodată?

– Există o şansă…

– Aşadar, probabil că voi muri, dar, dacă nu, voi fi un invalid neajutorat?

– Cred că, dacă veţi supravieţui, veţi putea duce o viaţă ca şi până acum.

– Ei bine, atunci, merită să risc. Fowler, n-ai putea să-mi dai un medicament şi să mă pui pe picioare, în loc să mă despice doctorii? Câteva zile îndopat cu medicamente şi ducând o viaţă activă, apoi sfârşitul?

Fowler a căzut pe gânduri.

– Nu suntem suficient de siguri de asemenea lucruri, i-a răspuns el.

– Dar va veni o zi când vei fi sigur.

Fowler a dat din cap că da.

– Mă faci să mă simt de parcă aş fi ultima diformitate de pe Pământ. Diformitatea înseamnă nesiguranţă, imprecizie. Organismul meu nu funcţionează bine, nu ştiu dacă voi trăi sau voi muri. Bănuiesc că în scurt timp nu se vor mai naşte pe lume indivizi cu trupuri aşa de bolnave ca al meu.

– Vezi dumneata, a spus Fowler după un moment de tăcere, trebuie să se nască pe lume spirite ca al dumitale.

– Bănuiesc că spiritul meu a fost de folos, a fost de acord Karenin. Dar te înşeli, dacă ai impresia că asta se întâmplă din cauză că trupul e aşa cum e. Nu există niciun fel de virtute în defectul unui om. Întotdeauna m-am împotrivit unei asemenea gândiri. Dacă m-aş fi putut mişca mai liber şi aş fi trăit mai multă vreme sănătos, aş fi putut face mai multe. Dar poate că într-o zi veţi fi în stare să vindecaţi complet un om grav bolnav. Ştiinţa voastră e de abia la început. E mult mai subtilă decât fizica şi chimia, iar miracolele se întâmplă mai greu. Între timp, câţiva dintre noi trebuie să moară aşteptând.

– Se face o treabă grozavă, a întărit Fowler spusele lui Karenin. Pot afirma acest lucru pentru că n-am deloc de-a face cu ele. Pot înţelege o lecţie, pot aprecia descoperirile unor oameni mai capabili şi să-mi folosesc mâinile, însă Pigou, Masterton, Lie şi ceilalţi pregătesc terenul pentru cunoştinţele viitoare. Aţi avut timp să le urmăriţi progresele?

Karenin a scuturat din cap.

– Dar îmi închipui că au o sferă foarte mare de acoperire.

– Acum lucrează foarte mulţi, i-a zis Fowler. Cred că acum lucrează din greu cel puţin o mie de oameni care gândesc, observă, fac experimente pentru fiecare care făcea acest lucru în secolul al XIX-lea.

– I-ai pus la socoteală şi pe cei care ţin evidenţa?

– Nu. Bineînţeles că actualul indice de cercetare constituie un efort imens şi doar acum îl alcătuim cum trebuie. Beneficiile se simt deja. De când a încetat să mai fie o activitate plăcută şi a început să fie făcută din pasiune, doar oamenii cu adevărat interesaţi s-au dedicat acestei îndeletniciri. Avem o copie a indicelui enciclopedic pe care trebuie să v-o arăt azi, pentru că vă va interesa. În fiecare săptămână se scot pagini şi se pun altele cu rezultatele noi, aduse de avioanele de la Departamentul de Cercetare. Este un indice al cunoştinţelor care devine din ce în ce mai adevărat. Nu a mai existat niciodată aşa ceva.

– Când am intrat în comisia de educaţie, a început Karenin, acel index al cunoaşterii umane părea ceva imposibil. Cercetarea produsese un munte confuz de rezultate, într-o sută de limbi şi în mii de publicaţii… A zâmbit amintindu-şi. Cât ne-a mai displăcut munca asta!

– Aproape am reuşit să punem ordine în haos. Veţi vedea.

– Am fost aşa de ocupat. Da, m-ar bucura să văd rezultatele.

Pacientul s-a uitat la chirurg cu încântarea citindu-i-se în ochi.

– Aici lucrezi mereu? l-a întrebat brusc.

– Nu, i-a răspuns Fowler.

– Însă în cea mai mare parte?

– Am muncit aici şapte ani din ultimii zece. Uneori mă ducacolo jos. Trebuie. Sunt nevoit. Se întinde un fel de pâclă peste tot şi simţi nevoia să duci o viaţă adevărată, plină de aventuri, să faci dragoste, să mănânci şi să bei doar de dragul de a o face. Vrei să te strecori printre mulţimi, să ai parte de aventuri, să te simţi bine – mai ales să râzi.

– Ai dreptate, i-a spus Karenin cu înţelegere.

– Iar apoi, într-o zi, te gândeşti din nou la aceste piscuri înalte…

– Aşa aş fi trăit şi eu, dacă nu aş fi avut problemele mele, i-a mărturisit Karenin. Doar cei care au suferit ca mine ştiu ce înseamnă povara bolii. Va fi bine când nu o să mai fie nimeni în viaţă care să poată duce un trai împlinit şi al cărui spirit să nu poată ajunge după bunul plac în aceste locuri înalte.

– Ne vom ocupa şi de asta în curând, a adăugat Fowler.

– Oamenii se chinuie de generaţii întregi să găsească un leac împotriva slăbiciunii trupeşti şi a sufletului. Dureri, infirmităţi, stări proaste de dispoziţie, disperare. Cât de bine le cunosc! Le-am simţit pe pielea mea mai multă vreme decât vacanţele tale. Nu-i aşa că omul este şi schilod, dar şi bestie? M-am cufundat mai mult decât majoritatea semenilor mei, atâta tot. Doar acum,

când a înţeles pe deplin adevărul, omul poate lupta să nu fie nici bestie, niciolog. Acum, că e în stare să-şi înfrângă slăbiciunile trupeşti, poate să trăiască atâta cât i-a fost dat… Înainte să moară altă generaţie, situaţia va fi sub control. Vei face tot ce-ţi doreşti cu bătrânul Adam şi cu toate rămăşiţele brutelor şi reptilelor ce sălăşluiesc în trupul şi sufletul său. Nu-i aşa?

– Aţi spus-o cu foarte mult curaj, era de părere Fowler.

Karenin râdea vesel de prudenţa sa.

– Când mă vei opera? a întrebat el deodată.

– Poimâine, i-a răspuns Fowler. O zi vreau să beţi şi să mâncaţi după indicaţiile mele. Puteţi gândi şi vorbi după pofta inimii.

– Mi-ar plăcea să văd locul acesta.

– Puteţi s-o faceţi după-amiaza. O să pun doi oameni să vă poarte cu targa. Iar mâine veţi sta pe terasă. Aici sunt cei mai frumoşi munţi din lume…

În dimineaţa următoare, Karenin s-a trezit devreme şi s-a uitat la cum răsare soarele deasupra munţilor; a luat un mic dejun uşor, iar pe urmă tânărul Gardener, secretarul său, a venit să-l consulte în privinţa programului. Voia să vadă oameni? Sau oare dureree care-l sfâşia era prea puternică pentru a-i permite aşa ceva?

– Mi-aş plăcea să discut cu oameni, i-a zis Karenin. Cu siguranţă că sunt tot felul de oameni destupaţi la minte prin părţile astea. Să vină şi să stăm la taclale. O să-mi distragă atenţia şi nu-ţi pot spune cât de interesante sunt lucrurile pentru cineva care-şi trăieşte ultima zi din viaţă.

– Cum adică ultima zi?

– Fowler mă va ucide.

– El nu e de aceeaşi părere.

– Fowler mă va ucide. Dacă nu, oricum n-o să rămân prea întreg. Cum aceasta e ultima mea zi, celelalte care vor urma – dacă aşa se va întâmpla – nu vor însemna nimic. Ştiu…

Gardener era pe punctul să vorbească, dar Karenin şi-a reluat ideea.

– Sper să mă ucidă. Nu fi de modă veche! Mi-e cel mai teamă de această ultimă parte nenorocită a vieţii. S-ar putea să trăiesc în continuare – plin de cicatrici şi suferind. Toate lucrurile pe care le-am ascuns, reprimat, desconsiderat sau îndreptat îmi vor pecetlui soarta. Voi fi arţăgos. S-ar putea să nu mai fiu atât de egoist. N-am prea fost niciodată.

Nu, Gardener, nu spune asta! Ştii mai bine ca mine, ai reuşit să vezi. Să presupunem că aş putea scăpa cu viaţă, mai slab şi plin de mine, duşmănos, folosindu-mă de prestigiul datorat cercetării mele pentru a-l pune în slujba unor scopuri mărunte…

Nu a mai scos o vorbă ceva vreme, uitându-se cum negurile de deasupra prăpăstiilor îndepărtate se transformau în nori de lumină, îndepărtându-se şi evaporându-se înaintea razelor scrutătoare ale răsăritului.

– Da, a zis el în cele din urmă. Mi-e frică de anestezicele alea şi de sfârşitul obositor al vieţii. De viaţă ne temem cu toţii. Moarte! Nimănui nu-i pasă doar de moarte. Fowler e isteţ – dar într-o zi chirurgia va fi mai avansată şi singurul ei scop nu va fi doar să salveze doar o viaţă… cu condiţia ca ea să pulseze. Am încercat să mă ţin de promisiune şi să-mi fac treaba. După ce termină Fowler cu mine, sunt sigur că nu voi mai în stare să muncesc – atunci, ce altceva mai am pe lume?… Ştiu că nu voi mai fi în stare să muncesc…

Nu înţeleg de ce viaţa trebuie să ia sfârşit la ultima zvâcnire… Eu o percep doar ca pe ceva splendid – eu, o creatură bolnavă încă de la început. O ştiu suficient de bine ca să n-o confund cu pleava. Gardener, ţine minte, dacă-mi cedează inima şi disper sau dacă o să mă doară, o să fiu nerecunoscător şi o să uit totul înainte de sfârşit… să nu crezi ce-o să auzi la sfârşit… Dacă materialul e îndeajuns de bun, salvarea nu contează. Nu are cum. Atâta timp cât eşti în viaţă, reprezinţi poate doar momentul, dar când mori reprezinţi viaţa de început până la sfârşit…

Conform dorinţelor sale, la scurt timp lumea a început să vină să discute cu el, iar Karenin putea să uite iar de sine însuşi. Rachel Borken a stat vreme îndelungată cu el şi i-a vorbit doar despre femeile din lume; cu ea era o fată pe nume Edith Haydon, o bine cunoscută specialistă în citologie. I-au mai ţinut de urât câţiva dintre bărbaţii mai tineri de acolo, un pacient pe nume Kahn, un poet şi Edwards, scenograf. Se discutau foarte multe subiecte şi se ajungea în punctul de plecare, uneori conversaţia fiind ba sinceră, ba comună, în funcţie de dispoziţia interlocutorilor. La scurt timp după aceea, Gardener îşi nota ce-şi amintea şi avem astfel posibilitatea de a aşterne din nou viziunea lui despre lume, precum şi ce gândea sau simţea despre multe lucruri importante din viaţă.

– Epoca noastră, spunea el, a fost până acum schimbătoare. Am pregătit o scenă, scoţând decorul unei drame care se tot jucase şi acum ajunsese să plictisească pe toată lumea… Dacă aş putea să nu asist la primele scene ale noului spectacol…

Cât de împovărată de griji e lumea! Suferea, ca şi mine, din cauza unei mulţimi de lucruri lipsite de sens. Era încâlcită, febrilă, confuză. Avea o nevoie disperată să se elibereze şi bănuiesc că asta se putea întâmpla doar dacă se detonau acele bombe, astfel însănătoşindu-se iar. Bănuiesc că a fost nevoie. Aşa cum totul devine rău într-o minte bolnavă, totul părea să se înrăutăţească în acei ultimi ani din vechile drumuri. Peste tot erau organizaţii depăşite care acaparaseră toate lucrurile bune pe care le oferea ştiinţa omenirii, popoarelor,

tot soiul de formaţiuni politice, biserici şi secte, dreptul de proprietate punând acele mari puteri şi posibilităţi nelimitate şi folosindu-le în scopuri malefice. Acestea n-ar fi îngăduit discuţii libere, educaţie, nu ar fi permis ca nimeni să fie instruit în spiritul noii epoci… Tu, care eşti mai tânăr, nu-ţi poţi imagina ce speranţe aveam şi cum protestam cu disperare în anii de dinaintea inventării energiei atomice noi, cei care credeam în puterea ştiinţei…

Nu era vorba că marea masă de oameni nu ar fi participat, nu ar fi înţeles, dar cei care ar fi avut inteligenţa necesară nu aveau credinţă adevărată. Spuneau ce se întâmpla, percepeau acele lucruri, dar nu însemnau nimic pentru ei…

În ultima vreme am citit nişte ziare mai vechi. Cât de ciudat că înaintaşii noştri erau plictisiţi de ştiinţă. O detestau. Le inspira frică. Le-au îngăduit câtorva oameni de ştiinţă să lucreze – câtorva amărâţi… „Să nu aflaţi nimic despre noi“, le-au spus ei. „Să nu veniţi cu idei preconcepute despre noi, cruţaţi-ne vieţile de puţul ameninţător al înţelegerii. Dar faceţi nişte mici şmecherii pentru noi, trucuri minore. Daţi-ne iluminat ieftin. Şi vindecaţi-ne de anumite lucruri neplăcute, vindecaţi-ne de cancer, de tuberculoză, de răceală şi de balonare după o masă îmbelşugată… Gardener, noi am schimbat toate astea. Ştiinţa nu mai e de mult supusa noastră. E ceva cu mult mai important decât vieţile noastre mărunte. Este spiritul speciei care se trezeşte la viaţă şi în scurt timp – în foarte scurt timp… Mi-aş dori să mai văd ce se întâmplă în acest răstimp acum, că s-a ridicat cortina…

Cât eu stau aici, echipele strâng molozul acumulat în urma bombardamentelor de la Londra, a zis el. Apoi o să repare totul şi o să aducă tot la starea în care a fost înainte de bombardamente. Poate că vor

scoate la lumină vechea casă din St. John's Wood unde a stat tatăl meu după expulzarea din Rusia. Acea Londră a amintirilor mele mi se pare un loc din altă lume. Pentru voi, tinerii, cred că pare un loc care nu avea cum să fi existat.

– A mai rămas ceva în picioare? l-a întrebat Edith Haydon.

– Se spune că sunt câteva zone mai puţin afectate în sud şi nord-vest, majoritatea podurilor şi docurilor. La Westminster, unde erau majoritatea birourilor guvernului, au fost stricăciuni destul de mari de la mica bombă care a distrus Parlamentul. Nu prea mai sunt urme ale magistralei de la Whitehall sau ale regiunii unde era guvernul, dar s-au păstrat suficiente schiţe ale clădirilor, iar marele crater din estul Londrei nu prea contează. Era un cartier sărac, asemănător cu nordul şi sudul… Mare parte din el va putea fi reconstruită… Asta se şi vrea. Deja ne e greu să ne amintim vremurile de altădată – chiar şi noi, cei care le-am trăit.

– Totul mi se pare foarte îndepărtat, a mărturisit fata.

– A fost o lume foarte bolnavă, şi-a dat Karenin cu părerea. În copilărie mi se părea că toţi oamenii sunt bolnavi. Chiar aşa erau. Erau complet debusolaţi. Toată lumea îşi făcea griji în privinţa banilor şi cu toţii făceau lucruri dezagreabile. Mâncau o combinaţie ciudată de mâncăruri, fie prea mult sau prea puţin, şi la ore neindicate. Îţi poţi da seama cât de bolnavi erau după reclamele de atunci. Toată zona asta a Londrei pe care o inaugurează acum e plină cu reclame la medicamente. Cu siguranţă că toată lumea lua pastile. Într-una din camerele de hotel din Strand au găsit valiza unei femei acoperită de moloz şi

nearsă. Înăuntru au descoperit nouă mărci diferite de pastile şi tablete. După epoca pastilelor a urmat cea a deţinerii de arme. Ambele ni se par la fel de ciudate. Probabil că pielea oamenilor era într-o stare groaznică. Puţini oameni se spălau cum se cuvine; purtau haine jegoase luni la rând. Erau cu siguranţă straie vechi. Felul în care ne recondiţionăm îmbrăcămintea după o săptămână sau două li s-ar fi părut ceva incredibil. Cu greu te poţi gândi la ce purtau. Şi cât de mulţi erau! Şi cum se împingeau unii în alţii în acele oraşe oribile. Făceau o zarvă de nedescris. Oamenii erau călcaţi şi striviţi cu sutele; în fiecare an în Londra, aproape douăzeci de mii de oameni erau ucişi sau călcaţi de maşini sau autobuze; la Paris era şi mai rău: oamenii mureau sufocaţi în aglomeraţie. Probabil că enervarea internă sau externă exercitată de un oraş ca Londra era înnebunitoare. E ca şi cum te-ai gândi la un copil bolnav. Simţi aceeaşi urgenţă şi dezamăgire iraţională profundă.

– Toată istoria, spunea el, este o amintire a copilăriei. Şi totuşi, nu o copilărie. Chiar şi un copil bolnav e curat şi profund – un lucru înduioşător. Dar vremurile de odinioară ne înfurie. Multe lucruri de atunci păreau incredibil de stupide, de o prostie încăpăţânată şi degustătoare, total opusă aerului tineresc şi proaspăt.

Zilele trecute citeam despre Bismarck, acel erou al politicii de secol XIX, urmaşul lui Napoleon, acel zeu al sângelui şi fierului. Era doar un bărbat ameţit de bere, încăpăţânat şi limitat. Era unul dintre cei mai comuni şi vulgari oameni care au ajuns vreodată cineva. Mă uitam la portretele cu el: o faţă masivă, aproape ca de broscoi, cu ochi proeminenţi şi o mustaţă groasă ca să mascheze o gură mică. Scopul său îl reprezenta doar Germania; Germania mărită, oţelită, lărgită; Germania şi clasa sa socială în Germania; în afară

de asta nu avea alte idei; nu fusese niciodată cu mult peste nivelul de şmecherie specific unui ţărănoi. Şi era cel mai influent om din lume, din întreaga lume, niciun altul nu lăsase o impresie atât de puternică, pentru că erau peste toţi bărbaţi grosolani care să rezoneze la sunetele grele pe care le scotea. A călcat în picioare zeci de mii de lucruri frumoase, iar bădăranii care-l admirau musteau de răutate şi erau încântaţi să-l vadă pe Bismarck făcând asta. Nu, nu era vreun copil; agresivitatea naţională pe care o reprezenta nu era o copilărie. Copilăria înseamnă promisiune. El reprezenta supravieţuirea.

Toată Europa şi-a încredinţat copiii, a sacrificat educaţia, arta, bucuria şi toate speranţele într-un viitor mai bun ca să urmeze zăngănitul spadei lui. Acea idolatrie sinistră pentru nebunul care voia doar „sânge şi fier“ se manifesta pe tot mapamondul. Până când bombele atomice ne-au incendiat din nou calea spre libertate…

– Oamenii se gândesc acum la el ca la un megateriu [31] , a zis unul din bărbaţii tineri.

– De la început şi până acum omenirea a făcut trei milioane de arme mari şi o sută de mii de nave doar ca să poarte războaie.

– Oare nu au fost suficienţi oameni sănătoşi la minte ca să se împotrivească nebuniei? l-a întrebat tânărul.

– Erau disperaţi, i-a răspuns Edith Haydon.

– Se înşală. Şi mai sunt oameni în viaţă care trăiau atunci când a murit Bismarck! a replicat tânărul…

– Şi poate sunt nedrept faţă de Bismarck, a adăugat Karenin, continuându-şi ideea. Vedeţi voi, oamenii aparţin epocii lor; ne aflăm pe un fond de gândire comun şi ne place să credem că suntem pe pământ. Am întâlnit ieri o persoană plăcută, un maori, al cărui străbunic fusese canibal. S-a întâmplat să aibă la el un dagherotip pe cinste al bătrânului păcătos, iar din poze mi-am dat seama că semănau ca două picături de apă. Ai fi crezut că timpul îţi joacă feste şi că unul din ei putea fi celălalt şi viceversa. Oamenii dau dovadă de cruzime şi prostie în vremuri grele, dar într-o epocă armonioasă aceiaşi oameni pot fi blânzi şi minunaţi. Şi lumea are perioadele ei. Gândiţi-vă la ce hrană spirituală a primit Bismarck în copilărie; umilinţele victoriilor repurtate de Napoleon, reuşitele Bătăliei Naţiunilor… Toată lumea de atunci, inteligentă sau nu, credea că împărţirea lumii într-o multitudine de guvernări era inevitabilă şi că acest lucru avea să mai dureze o mie de ani. Cei care refuzaseră în mod public să accepte inevitabilul ar fi fost socotit – vai! – un neghiob. Bătrânul Bismarck a avut puţină dreptate în ceea ce priveşte ideile generale. Asta e tot. El credea că, dacă tot trebuiau să existe guverne naţionale, avea să întemeieze unul care să fie puternic pe plan local şi de neînvins pe plan internaţional. Deşi acum observăm că s-a hrănit cu idei proaste, asta tot nu-l face neghiob. Am avut şi avantaje; am fost îndoctrinaţi cu ideile de unitate şi colectivism. Unde am fi acum, fără ştiinţă? Aş fi fost un membru asuprit, înrăit, duşmănos al inteligenţiei ruseşti, un complotist, puşcăriaş sau asasin. Tu, draga mea, ai fi spart ferestre ponosite în calitate de sufragetă.

– Niciodată, a replicat Edith cu hotărâre…

Ceva vreme s-a discutat despre personalităţi cu simţul umorului, iar tinerii vorbeau pe şoptite în prezenţa bătrânei administratore care zâmbea. Apoi unul din tinerii oamenii de ştiinţă a schimbat cursul conversaţiei. Vorbea de parcă era atotştiutor.

– Domnule, sunt de părere că, deşi e greu să dovedeşti asemenea lucruri, civilizaţia era în pericol să fie distrusă când bombele atomice au început să cadă asupra ei. Dacă nu ar fi existat un Holsten sau radioactivitate indusă, lumea ar fi suferit aceleaşi distrugeri. Numai că, în loc să fie un dezastru care să deschidă calea spre lucruri mai bune, ar fi fost doar o tragedie fără urmă de speranţă. E de datoria mea să înţeleg cum funcţionează economia şi, din acest punct de vedere, secolul de dinainte de Holsten a fost doar o perioadă irosită, în care situaţia se agrava. Ceea ce se poate explica doar prin individualismul exacerbat şi lipsa oricărei înţelegeri sau scop colectiv. Omenirea şi-a epuizat resursele într-un ritm nebunesc. Consumase aproape trei sferturi din cantitatea de cărbune de pe planetă, a epuizat aproape tot petrolul, făcuseră defrişări masive şi mai aveau puţine rezerve de cositor şi cupru. Creşterea masivă de populaţie reducea cantitatea de grâne, iar majoritatea marilor oraşe aveau un nivel atât de scăzut al apei, încât seceta se instala în fiecare vară. Întregul sistem era pe marginea prăpastiei. Şi în fiecare an foloseau cantităţi din ce în ce mai mare de energie pentru pregătirile militare, iar datoriile industriei faţă de capital creşteau pe zi ce trece. Sistemul era deja în dificultate când Holsten a demarat cercetările. În ciuda problemelor, omenirea nu simţea pericolul şi nici nu dorea să afle mai multe. Nu credeau că ştiinţa i-ar fi putut salva şi nici măcar nu conştientizau pericolul. Nu vedeau sau nu voiau să

vadă prăpastia ce se căsca sub ei. Omenirea a avut un noroc chior că se derulau cercetări. Domnule, susţin cu tărie că, dacă soluţia salvatoare n-ar fi venit, lumea ar fi intrat în colaps, ar fi avut loc revoluţii, s-ar fi instalat panica, dezintegrarea socială, foametea şi – logic – ar fi domnit anarhia… Poate că şinele ar fi ruginit pe căile ferate nefolosite, stâlpii de telegraf ar fi putrezit şi ar fi căzut, marile transatlantice ar fi ajuns o mână de fier vechi prin porturi; oraşele distruse şi părăsite ar fi devenit ascunzători pentru bandele de hoţi. Am fi ajuns tâlhari într-o lume nenorocită şi sărăcită. Zâmbiţi acum, dar asta se mai întâmplase de-a lungul istoriei. În lume mai există ruinele unor civilizaţii dispărute. Hoardele de barbari au năvălit asupra Acropolelui, iar mormântul lui Hadrian a devenit o fortăreaţă care concurează cu Colosseumul, dincolo de ruinele Romei antice. Oare această posibilitate de reacţie a luat sfârşit în 1940?

– Acum pare suficient de departe! a zis Edith Haydon.

– Dar în urmă cu patruzeci de ani?

– Nu, a spus Karenin cu privirea aţintită spre munţi. Cred că subestimezi cantitatea de informaţii disponibilă în primele decenii ale secolului XX. Ştiu că acele informaţii nu se aflau – dar existau. Şi îţi pun ipoteza sub semnul îndoielii. Mă îndoiesc că respectiva descoperire putea fi amânată. Există o logică inevitabilă în ceea ce priveşte progresul cercetărilor. Timp de o sută şi mai bine de ani, gândirea şi ştiinţa au mers pe drumul lor indiferent de evenimentele obişnuite ale vieţii. Vezi tu – erau independente. Dacă nu ar fi fost Holsten, ar fi existat altcineva. Dacă energia atomică nu ar fi fost descoperită în anul acela, cu siguranţă că urma să fie folosită în perioada

următoare. În Roma decadentă progresul ştiinţei începuse cu paşi mici… Ninive, Babilon, Atena, Siracuza, Alexandria au fost primele locuri în care s-au demarat experimente în urma cărora s-au desprins nişte certitudini, un moment de respiro în care cercetarea s-a dezvoltat. Dar totul începuse în urmă cu două sute de ani… Politica, ierarhiile şi războaiele din secolele XIX-XX au fost doar ultimele bătăi din aripi ale unei vechi civilizaţii care se dezlănţuiau, în timp ce una nouă începea să prindă contur. Noi o servim pe cea din urmă… Omul trăieşte de-a pururi în lumina zorilor. Viaţa este un început şi nimic mai mult. Începe mereu. Fiecare pas pare mai mare decât ultimul şi trebuie să se adune laolaltă pentru următorul. Acest Stat Modern, care ar fi fost o Utopie în urmă cu o sută de ani, este deja ceva la ordinea zilei. Dar când stau aici şi mă gândesc la posibilităţile din mintea cuiva aflat deasupra ideii de pace, aceşti munţi îmi par foarte mici…

Pe la unsprezece, Karenin a luat masa de prânz, iar după aceea a dormit două ore printre blănuri şi perne sintetice. Apoi s-a trezit, i s-a adus ceaiul şi a aşteptat să i se facă legătura cu şcolile experimentale din ţinutul Labrador şi Groenlanda. Gardener credea că-l va interesa. După aceea a rămas puţin, apoi au venit din nou la el cele două femei. Edwards şi Kahn s-au alăturat grupului şi cu toţii au început să discute despre iubire şi locul femeii în lumea nouă. Masele de nori din India erau ascunse într-o ceaţă tremurătoare, iar razele soarelui străluceau asupra prăpăstiilor din est. În timp ce discutau, se desprindea câte o bucată de rocă, de zăpadă sau piatră care se rostogolea cu zgomot, atârna ca un fir umed deasupra prăpăstiilor de jos, apoi se oprea.

Ceva vreme Karenin nu a spus mare lucru, iar Kahn, faimosul poet, a vorbit despre dragostea pasională. Spunea că ea fusese dorinţa omenirii încă de la început şi de abia acum devenea o experienţă posibilă. Fusese un vis pe care generaţii întregi speraseră să şi-l îndeplinească, dar, când aproape reuşeau, le scăpa printre degete. Cei care căutaseră acea dragoste cu încăpăţânare avuseseră parte de tragedii. Acum, că scăpaseră de suferinţe îngrozitoare, bărbaţii şi femeile puteau să spere că vor avea o parte de o dragoste puternică şi învingătoare. Această epocă se numea Zorii Iubirii…

Karenin era abătut şi îngândurat în timp ce Kahn spunea toate aceste lucruri. În liniştea de acolo vocea lui Kahn părea şovăielnică şi parcă se pierdea. Începuse să i se adreseze lui Karenin, dar acum le includea în conversaţie pe Edith Haydon şi Rachel Borken. Rachel asculta tăcută; Edith se uita la Karenin şi evita cu orice preţ să-i întâlnească privirea lui Kahn.

– Ştiu, a zis Karenin într-un sfârşit, că mulţi oameni susţin aşa ceva. Ştiu că în lume se revarsă o mare dragoste. Acest val frumos şi elaborat care a împresurat lumea, această Eflorescenţă, s-a bazat în mare măsură pe iubire. Ştiu că atunci când spui că lumea este eliberată vrei să sugerezi că lumea e dispusă să iubească. Acolo jos, sub nori, iubiţii se adună. Kahn, îţi cunosc cântecele pe jumătate mistice, în care tu-ţi închipui că lumea asta veche şi grea se evaporă într-o ceaţă luminoasă a dragostei – iubire carnală… Nu cred că ai dreptate. Eşti un tânăr cu o imaginaţie bogată, care percepe

viaţa pasional, cu ochii tinereţii. Dar puterea care a adus omul în locurile înalte de aici, sub albastrul întunecat al cerului şi care ne poartă spre viitorul imens şi groaznic al rasei noastre, este mai desăvârşită, profundă şi mai importantă decât oricare alte emoţii…

Toată viaţa – a fost esenţial în munca mea – a trebuit să mă gândesc la această descătuşare a iubirii carnale şi la misterele pe care libertatea absolută şi puterea aproape nelimitată le va propune sufletului speciei noastre. Acum văd în toată lumea un superb extaz al risipei. „Să cântăm, să ne bucurăm, să fim fericiţi şi minunaţi.“… Kahn, orgia de abia acum începe…. Era inevitabil, dar nu e sfârşitul omenirii…

Gândeşte-te cine suntem. Ieri-alaltăieri, în infinitul timpului viaţa era o năzuinţă, visând atât de adânc, încât uita că visează. Vieţile ei, instinctele individuale, momentele se năşteau, hoinăreau de colo-colo, se jucau, doreau, tânjeau, oboseau şi mureau. O nesfârşită succesiune de viziuni – jungle însorite, râuri tulburi, păduri sălbatice, dorinţe, inimi pulsând, aripi ce se înalţă şi groază – ardea cu putere şi apoi au dispărut ca şi cum n-ar fi fost. Viaţa era o tulburare pe parcursul căreia luminile jucau şi dispăreau. Apoi am venit noi, oamenii, care am deschis ochii întrebători şi am întins mâinile care cereau. Au început să funcţioneze o gândire şi o memorie care nu mor odată cu omul, ci continuă să trăiască şi să se extindă, o inteligenţă supremă, o voinţă dominatoare, o întrebare şi o aspiraţie care ajung la stele… Foamea, frica şi sexul, pentru care faceţi atât caz sunt doar chestiuni elementare ale vieţii din care ne-am înălţat. De toate aceste aspecte fundamentale trebuie să te îngrijeşti, să te ocupi, să le satisfaci, însă trebuie lăsate în urmă.

– Dar Dragostea, a zis Kahn.

– Vorbesc despre iubirea carnală dintre doi oameni. Şi la asta te referi şi tu, Kahn.

Karenin a scuturat din cap.

– Nu poţi să stai la poalele copacului şi să te şi sui în el, a zis el…

– Nu, a încuviinţat el după o pauză, această excitare sexuală, această poveste de dragoste face parte din procesul de maturizare, dar peste care trecem. Până acum, literatura, arta, sentimentele şi emoţiile au fost preponderent adolescentine, iar piesele de teatru, poveştile, bucuriile, speranţele, toate s-au îndreptat spre minunata descoperire, dragostea, dar acum viaţa merge mai departe, iar mintea omenirii adulte se va detaşa de acest sentiment. Poeţii care mureau la treizeci de ani ajung să trăiască până la optzeci şi cinci de ani. Şi tu, Kahn! Mai ai mulţi ani înaintea ta şi poţi învăţa atâtea… Suntem încă împovăraţi cu tradiţia sexuală de care trebuie să ne debarasăm. Chiar asta şi facem acum. Am învăţat o mie de feluri prin care să preîntâmpinăm moartea, iar sexul, care pe vremea barbarilor era suficient pentru a contrabalansa moartea, este acum asemenea ciocanului care şi-a pierdut nicovala: pur şi simplu se adânceşte în viaţa omului. Poeţii, voi, cei tineri, vreţi să faceţi din sex o desfătare. Faceţi! Ar putea fi o soluţie. În scurt timp, dacă veţi mai avea minte, veţi fi mulţumiţi şi o să treceţi la lucruri mai importante. Observ că vechile religii şi noile culte tot vor să înăbuşe astfel de porniri. N-au decât! Asta, dacă mai sunt în stare. Orice drum ai urma, vei ajunge să cauţi de-a pururi cunoaşterea şi puterea.

– Întâmplător, a zis Rachel Borken, jumătate din omenire, adică femeile, sunt experte în acest tip de

dragoste şi reproducere, pentru care nu mai e aceeaşi nevoie.

– Ambele sexe se pricep la dragoste şi reproducere, a remarcat Karenin.

– Dar femeile duc povara, l-a contrazis Edwards.

– Cu siguranţă, a intervenit Kahn, când percepi dragostea ca pe o fază nu e cumva una necesară? Pe lângă reproducere, iubirea între cele două sexe e ceva necesar. Oare nu iubirea, iubirea carnală a dat frâu liber imaginaţiei? Fără acea tulburare, acel impuls de a ieşi din pielea noastră, fără dorinţa de a uita de noi înşine şi de a fi minunaţi, oare vieţile noastre ar fi mai bune decât cea a boului din grajd?

– Cheia care deschide uşa nu este scopul călătoriei, a precizat Karenin.

– Dar femeile! a strigat Rachel. Care e viitorul nostru, al femeilor? Doar că v-am dat vouă, bărbaţilor, frâu liber imaginaţiei? Să dezbatem acum problema. Karenin, este ceva la care mă gândesc mereu. Ce părere ai despre noi? Tu, care ai cugetat atât asupra acestor lucruri grozav de încâlcite.

Karenin părea să-şi cântărească vorbele. A vorbit cu grijă:

– Nu-mi pasă nici cât de negru sub unghie de viitorul vostru ca femei şi nici de cel al bărbaţilor. Vreau să distrug aceste forme de viitor. Îmi pasă de viitorul vostru ca fiinţe inteligente, care aduc o contribuţie la gândirea universală a speciei. Omenirea nu este doar hiperspecializată în aceste privinţe, dar toate instituţiile, toate obiceiurile adâncesc respectiva diferenţă. Vreau ca femeile să nu mai fie specializate. Nu e o idee nouă. Şi Platon îşi dorea la fel. Nu vreau să continuăm ca până

acum, punând accentul pe această diferenţă naturală; nu neg acest lucru, dar vreau să limitez şi să trec peste prăpastie.

– Şi rămânem femei, a zis Rachel Borken.

– Trebuie să gândiţi despre voi că sunteţi femei?

– Suntem constrânse, i-a răspuns Edith Haydon.

– Nu cred că o femeie e mai puţin femeie, dacă se îmbracă şi lucrează ca un bărbat, a zis Edwards. Voi, femeile, în general cele din domeniul ştiinţei, purtaţi halate albe, ca bărbaţi, aveţi pieptănături dintre cele mai simple şi vă vedeţi de treabă de parcă ar fi doar un singur sex pe lume. Sunteţi tot femei, deşi nu feminine, ca femeile din câmpiile de sub noi, care se îmbracă provocator ca să epateze şi care se gândesc doar la amanţi. Vă iubim pe voi mai mult.

– Dar noi ne vedem de treabă, a replicat Edith Haydon.

– Contează? a întrebat Rachel.

– Dacă vă vedeţi de treabă şi voi, şi bărbaţii, puteţi să fiţi cât de feminine vreţi, a răspuns Karenin. Când v-am rugat să nu mai fiţi atât de specializate, nu m-am gândit să aboliţi sexul, ci obsesia obositoare, îngustă şi îngrădită pentru sex. Este adevărat că sexul a întemeiat societatea, că prima societate a fost familia unită prin sex, primul stat, o confederaţie a relaţiilor de sânge, primele tabuuri sexuale. Până în urmă cu câţiva ani, moralitatea însemna comportament sexual adecvat. Până nu de mult interesul şi motivaţia principală a bărbatului erau să întreţină şi să domine o femeie şi pe copiii acesteia, iar grija femeii era să găsească un bărbat care să facă aşa. Aceasta era tragedia vieţii. Iar gelozia izvorâtă din asemenea cerinţe era

principalul catalizator al lumii. Kahn, ai spus cu puţină vreme în urmă că iubirea carnală era soluţia la singurătate, dar îţi zic că rezultatul a fost să izoleze doi oameni… Poate că a fost necesar pe atunci, dar acum nu mai e cazul. Totul s-a schimbat şi aceste lucruri se întâmplă cu mare viteză. Rachel, viitorul vostru *ca femei* se năruie.

– Karenin, vrei să spui că femeile trebuie să devină bărbaţi? l-a întrebat Rachel.

– Bărbaţii şi femeile trebuie să devină fiinţe umane.

– Ai aboli femeile? Karenin, ascultă-mă! Nu e doar diferenţa de sex la mijloc. Pe lângă asta, suntem foarte diferite de voi. Percepem viaţa cu totul altfel. Uită că suntem femei, Karenin, dar tot suntem fiinţe diferite cu un alt scop. În anumite privinţe suntem surprinzător de nepricepute. Eu, una, mă aflu aici datorită obligaţiilor manageriale, iar Edith, datorită răbdării şi mâinilor ei blânde. Asta nu schimbă faptul că ştiinţa este creată de bărbaţi; asta nu schimbă faptul că bărbaţii care procedează aşa intră în istorie şi că poţi scrie o istorie completă a lumii fără a menţiona numele unei femei. Pe de altă parte, suntem devotate, avem inspiraţie, puterea de a iubi lucrurile cu adevărat frumoase, grijă pentru viaţă şi putem judeca foarte bine caracterul unui om. Ştii că bărbaţii sunt orbi la calităţile noastre. Ştii că sunt agitaţi şi schimbători. Noi suntem statornice. Poate nu vom propune niciodată proiecte sau nu vom descoperi drumuri noi, dar viitorul nu ne rezervă nici măcar un rol prin care să confirmăm, să susţinem, să suplinim ce se face? Poate unul la fel de important ca al vostru? Karenin, noi susţinem lumea pe care voi se pare că aţi clădit-o.

– Rachel, ştii foarte bine că sunt de aceeaşi părere cu tine. Nu vreau să abolesc femeile, ci eroina – fiinţa sexuală. Vreau să se renunţe la prototipul de femeie geloasă şi posesivă. Vreau să nu mai existe acea femeie câştigată ca un trofeu sau închisă ca o comoară preţioasă. Iar acolo, jos, eroina străluceşte ca o zeitate.

– În America, a intervenit Edwards, bărbaţii se duelează pentru femei şi susţin turniruri în faţa reginelor frumuseţii.

– Am văzut o fată frumoasă în Lahore, a zis Kahn. Stătea ca o zeiţă sub baldachinul aurit, iar trei bărbaţi vânjoşi, înarmaţi şi îmbrăcaţi ca în tablourile vechi, stăteau pe treptele de sub ea ca să-şi arate devotamentul. Şi aşteptau doar să-şi dea îngăduinţa ca să se poată lupta pentru ea.

– Asta e o treabă făcută de bărbaţi, a intervenit Edith Haydon.

– Am *zis,* a strigat Edwards, că imaginaţia bărbatului era mai activă sexual decât cea a femeii. Ce femeie ar face aşa ceva? Femeile doar şi-o asumă sau profită de pe urma ei.

– Nu există rău între femei şi bărbaţi, în afara celui obişnuit, a punctat Karenin. Kahn, voi, poeţii, cu cântecele voastre de dragoste transformaţi această strânsă camaraderie într-o obsesie în care femeia e atracţia principală. Dar multe femei au înăuntrul lor ceva care reacţionează la asemenea provocări; sunt victimele unui egocentrism pe care şi-l cultivă singure. Ajung vrăjite de propria frumuseţe. Se dezvoltă şi se perfecţionează cum aproape niciun bărbat nu ar face-o. Caută balansoare de aur. Şi, când reacţionează împotriva acestei stări de fapt, tot par s-o facă inconştient. Am citit demult în ziarele vechi despre mişcările de a emancipa femeile, care aveau loc cu mult înaintea

descoperirii forţei atomice. Femeile care începeau din dorinţa de a scăpa de limitările şi sclavia impuse de sex ajungeau să impună această idee cu şi mai multă înflăcărare, ajungând mai eroine ca niciodată. Elena din Holloway a fost în cele din urmă o pacoste la fel de mare ca şi Elena din Troia şi, cât timp o să vă percepeţi ca femei – a arătat-o pe Rachel cu degetul şi i-a zâmbit cu blândeţe –, şi nu ca fiinţe inteligente, veţi fi în pericol de… a ajunge ca în elenism. Dacă vă gândiţi că sunteţi femei, atunci, vă raportaţi la bărbaţi. Nu puteţi să scăpaţi de această consecinţă. Trebuie să vă gândiţi la voi înşivă – pentru binele nostru şi vostru – în relaţie cu soarele şi stelele. Rachel, nu trebuie să mai fiţi aventura noastră, ci să vă alăturaţi nouă în aventurile noastre…

A fluturat din mână înspre cerul întunecat de deasupra crestelor montane.

– Acestea sunt următoarele întrebări la care cercetarea ne va aduce răspunsuri, a zis Karenin. Cât timp stăm aici şi flecărim despre ce e nevoie şi ce va fi, sute de bărbaţi şi femei cu mintea brici încearcă să transforme lucrurile în realitate de dragul ştiinţei, lucrând cu calm şi siguranţă. Următoarele domenii în care se vor face descoperiri vor fi psihologia şi neuropsihologia. Dilemele dintre relaţia femeie-bărbat şi problema egoismului încăpăţânat sunt doar trecătoare. Deodată toate aceste diferenţe care par insurmontabile se vor rezolva, toate incompatibilităţile vor funcţiona laolaltă şi ne vom modela trupurile, sentimentele şi reacţiile personale cu aceeaşi eficienţă cu care sculptăm munţii, aşezăm mările la locul lor şi schimbăm curenţii de vânt.

– E următorul val, a zis Fowler, care venise pe terasă şi se aşezase tăcut în spatele scaunului lui Karenin.

– Evident că pe timpuri, a început Edwards, bărbaţii erau legaţi de oraş sau de ţară, de casele pe care le deţineau sau de munca desfăşurată…

– Nu cred să existe vreo limită a puterii de autotransformare a omului.

– Nu există, a zis Fowler, făcând câţiva paşi înainte şi aşezându-se pe parapetul din faţa lui Karenin ca să-i poată vedea faţa. Cunoaşterea sau puterea n-au limite… Sper să nu vă osteniţi prea tare vorbind.

– Mă interesează subiectul, a recunoscut Karenin. Cred că în scurt timp oamenii nu vor mai fi obosiţi. În scurt timp veţi inventa ceva care va şterge efectele oboselii şi ne va reîntregi ţesuturile. Poate că această vechea maşinărie va merge fără pauză.

– Tot ce se poate, Karenin. Dar mai avem multe de învăţat.

– Şi câte ore petrecem digerând şi odihnindu-ne; nu crezi că se va găsi vreo cale să scăpăm de astea?

Fowler a dat din cap în semn că da.

– Şi apoi somnul. Cu ajutorul luminilor puternice, omul a pus capăt nopţii în oraşe şi case acum o sută şi ceva de ani. Acum i se par inutile cele opt ore de inactivitate. N-am putea oare să luăm o pastilă sau să stăm întinşi într-un câmp de forţă şi după o oră de somn să ne trezim plini de viaţă?

– Frobisher şi Ameer Ali au făcut progrese în acest sens.

– Apoi mai sunt bătrâneţea şi bolile care vin cu vârsta; o să le respingi sistematic, mărind numărul anilor care despart tumultul tinereţii şi chinul bătrâneţii. Omul căruia îi sleiau puterile şi murea în timp ce i se stricau dinţii se aşteaptă acum să trăiască mult mai mulţi ani. Şi oamenii de ştiinţă ştiu acum cum să procedeze cu toate aceste părţi care adunau în el răul, organele rudimentare şi alte ascunzişuri trădătoare ale corpului omenesc. Acum îi sculptează corpul, remodelându-l şi fără nicio cicatrice. Psihologii învaţă să modeleze minţi, să reducă sau să vindece complexe de gândire, să relaxeze tensiuni şi să lărgească câmpul de idei. Aşa vom deveni mai capabili să transmitem ce am învăţat şi să conservăm aceste cunoştinţe spre

binele speciei. Specia, inteligenţa, ştiinţa acumulează putere pentru a-i face pe indivizi să adere la binele comun. Nu-i aşa?

Fowler i-a dat dreptate şi i-a spus lui Karenin despre cercetările care se desfăşurau în India şi Rusia.

– Şi cum e cu ereditatea? a întrebat Karenin.

Fowler le-a spus despre volumul de informaţii adunat şi aranjat de geniul lui Tchen, care începea să traseze în mod clar legile moştenirii caracterelor şi cum putea fi stabilit sexul copiilor, înfăţişarea şi multe alte calităţi transmise de părinţi.

– Poate să facă asta cu adevărat?

– Momentan, vorbim doar despre o realizare în laborator, a specificat Fowler, dar de mâine se poate pune în practică.

– Vedeţi, a ridicat tonul Karenin, zâmbind către Rachel şi Edith, cât timp am emis teorii despre femei şi bărbaţi, ştiinţa ne oferă mijloacele pentru a pune capăt acestei dispute pentru totdeauna. Dacă femeia este prea puternică, o vom reduce la o minoritate şi, dacă nu ne place nicio tipologie masculină sau feminină, vom renunţa. Trupurile bătrâne supuse acestor condiţii animalice, toată moştenirea pământească a inevitabilei greutăţi corporale, dispar din spiritul uman ca un cocon zbârcit al unei insecte adulte. Iar eu, când aud aceste lucruri, mă simt ca o molie udă târâtoare, căreia îi e frică să-şi desfacă aripile.

– Dincolo de omenire, a spus Kahn.

– Nu, l-a contrazis Karenin. Mai putem sta cu picioarele pe pământul care ne-a zămislit. Dar aerul nu ne mai va mai ţine multă vreme

prizonieri, planeta asta rotundă nu mai este legată de noi ca ghiuleaua de un prizonier de la galeră…

În scurt timp, bărbaţii care vor putea ţine piept gravitaţiei ciudate, presiunii modificate, gazelor necunoscute şi atenuate şi fricii de necunoscut pentru spaţiu vor părăsi acest pământ. Această „minge“ nu va mai fi de ajuns pentru noi; sufletul nostru va tinde spre alte tărâmuri… Nu vedeţi cum corăbioare se va ridica strălucind spre cer, clipocind şi scânteind, din ce în ce mai mică, până când cerul o va înghiţi? Poate vor izbândi acolo sus; poate vor pieri, dar alţii se vor duce după ei…

De parcă s-ar fi deschis o mare fereastră, a zis Karenin.

Când se însera, Karenin şi cei de lângă el s-au dus pe acoperişul clădirii, de unde se vedeau mai bine apusul, munţii înroşiţi de razele soarelui şi semnele amurgului. Li s-au alăturat doi chirurgi din laboratoarele de jos şi o asistentă care i-a adus lui Karenin ceva de băut într-un pahar mic de sticlă. Era o seară fără nori şi vânt, cerul de un albastru închis, iar în depărtare spre nord scânteiau două biplane spre observatoarele de pe Everest, la două sute de mile distanţă deasupra prăpăstiilor dinspre răsărit. Micul grup de oameni se uita cum trec peste munţi şi dispar în înaltul cerului. Pe urmă au discutat despre munca desfăşurată la observator. Apoi au trecut în revistă cercetările care se făceau în lume, iar Karenin se gândea din nou la inteligenţa lumii şi la viitorul strălucitor al imaginaţiei omului. Le-a pus chirurgilor multe întrebări amănunţite despre ştiinţa lor, fiind sincer interesat şi încântat de lucrurile pe care aceştia le-au spus. În timp ce discutau, soarele lumina munţii, iar în scurt timp a devenit o emisferă arzătoare, zimţată şi lichidă care a dispărut din raza lor vizuală.

Karenin s-a uitat cu ochii mijiţi la ultima rază incandescentă, şi-a pus mâna streaşină la ochi şi nu a mai scos o vorbă.

S-a înfiorat.

– Ce s-a întâmplat? l-a întrebat Rachel Borken.

– Uitasem, i-a răspuns el.

– Ce anume?

– De operaţia de mâine. Am fost atât de implicat ca fiinţă umană, că aproape am uitat de Marcus Karenin. Fowler, Marcus Karenin o să se supună mâine operaţiei şi probabil că o să moară. Şi-a ridicat mâna puţin zbârcită. Fowler, nu contează. Nici măcar mie nu-mi mai pasă. Căci Karenin a stat aici şi a vorbit; Fowler, nu cumva o minte comună şi-a făcut jocul printre noi? Tu, eu, noi toţi am venit cu idei, dar firul comun nu e nici al tău, nici al meu. Adevărul acestora e al nostru; când cineva s-a pus la încercare, risipindu-şi vorbele, e terminat. Mă simt de parcă m-ar fi golit Marcus Karenin, care în tinereţe mă ţinea atât de strâns şi mă proteja. Draga mea Edith, frumuseţea ta şi fruntea ta întinsă, draga mea Rachel şi tu, Fowler, cu mâinile tale ferme şi pricepute, însemnaţi pentru mine la fel de mult ca mâna care strânge braţul fotoliului meu. Un pic din mine. Spiritul care vrea să ştie, spiritul care ia decizii, acel spirit care trăieşte şi a vorbit astăzi prin noi, a trăit la Atena, la Florenţa şi va dăinui veşnic…

Şi tu, Soare Bătrân, care l-ai orbit pentru ultima oară pe Marcus cu sabia ta de foc, să-ţi fie frică de mine! Tu crezi că mor – de fapt îmi mai scot un veşmânt ca să ajung mai aproape de tine. Te ameninţ de zeci de mii de ani, dar te avertizez că voi veni în curând la tine. Când voi fi gol nu voi mai avea nicio mască. Soare Bătrân, mă voi năpusti curând asupra ta, voi ajunge la tine, îţi voi călca în picioare faţa cu pete şi-ţi voi smulge pletele arzătoare. Voi face un pas peLlună, apoi voi ajunge imediat la tine. Soare bătrân, am mai vorbit cu tine de mii de ori şi acum încep să-mi amintesc. Da, cu mult, mult timp în urmă, înainte să fi lepădat câteva mii de generaţii uitate şi prăfuite, eram un sălbatic păros, care a întins mâna spre tine şi – îmi amintesc perfect! – te-a văzut într-o capcană. Mai ţii minte, Soare Bătrân?

Mă adun din puţurile unde am stat împrăştiat atâta amar de vreme. Îmi adun miliardele de gânduri despre ştiinţă şi voinţa mea puternică pentru un scop comun. Te poţi furişa de mine în spatele munţilor, Soare Bătrân, te poţi face mic…

Karenin voia să viseze singur înainte să se întoarcă în chilia unde trebuia să doarmă. I s-a dat un calmant pentru o durere care începea să-l deranjeze şi a fost învelit cu blănuri, căci se lăsa frigul peste tot. Cu toţii au plecat de lângă el, iar el se uita la amurgul care îi făcea loc întunericului nopţii.

Celor însărcinaţi să-l vegheze discret, în caz că avea nevoie de ceva, li se părea că meditează profund.

Piscurile albe şi purpurii, profilate pe cerul auriu, se cufundau în recile îndepărtări albastre. Străluceau şi se estompau din nou, iar făcliile aprinse ale stelelor indiene, pe care nici răsăritul lunii nu putea să le pălească, şi-au început veghea. Luna a răsărit din spatele prăpăstiilor măreţe şi întunecate dinspre est, însă cu mult timp înainte să apară deasupra lor, razele ei piezişe au umplut defileurile adânci de dedesubt cu o ceaţă luminoasă şi au prefăcut turnurile şi vârfurile ascuţite de la Lio Porgyul într-un castel fermecat, strălucitor, superb…

Pe urmă a năvălit un mare val de lumină fantomatică deasupra colţurilor negre ale stâncilor, după care, ca un balon scăpat din mână şi purtat de vânt, luna a plutit clară pe cerul întunecat, de nepătruns…

Apoi Karenin s-a ridicat în picioare. A mers câţiva paşi pe terasă şi a rămas uitându-se la discul argintiu, măreţ, la acel scut care trebuie să fie primul lucru cucerit de om în spaţiu…

Apoi s-a întors, cu mâinile la spate, uitându-se la stelele dinspre nord…

În cele din urmă, s-a întors în chilia lui. Stătea acolo şi a dormit liniştit până dimineaţă. A doua zi devreme au venit la el, i-au făcut anestezicul şi pe urmă operaţia.

Una peste alta, a fost un succes, dar Karenin era slăbit şi trebuia să stea nemişcat. Peste o săptămână, i s-a desprins un cheag de sânge din crusta care i se vindeca şi i-a ajuns la inimă. A murit noaptea, într-o clipă.

Note

1 - Localitate în Anglia, unde a avut loc, în 1066, o bătălie între trupele lui Wilhelm Cuceritorul şi ale lui Harold. Părerile istoricilor asupra desfăşurării bătăliei sunt împărţite (n.tr.).

2 - Charles de Linné: cunoscut naturalist suedez, autorul unei clasificări a plantelor, lucrare care a cunoscut o mare răspândire şi a influenţat numeroşi oameni de ştiinţă. (1707–1778) (n. tr.).

3 - Legenda spune că Nabucodonosor al II-lea a fost pedepsit de Dumnezeu pentru distrugerea Ierusalimului, fiind trimis să trăiască, nebun, timp de 7 ani, printre animale sălbatice. După această perioadă, însănătoşindu-se, s-a întors pe tron (n.tr.).

4 - Romancier şi autor al unor lucrări de popularizare ştiinţifică (1848–1899) (n. tr.).

5 - Mişcarea de precesiune (a echinocţiilor): mişcare lentă a liniei de intersecţie dintre planul eclipticei şi planul ecuatorului sferei cereşti, în care axa polilor Pământului descrie un con în jurul unei axe perpendiculare pe planul eclipticei (n. tr.).

6 - Thomas Carlyle: istoric englez (1795–1881), creatorul unei teorii reacţionare despre cultul eroilor, teorie care exclude rolul maselor din istorie. Carlyle credea într-o aristocraţie a eroilor, nu în cea ereditară, şi Wells se raliază numai dispreţului faţă de cea din urmă (n. tr.).

7 - Mamifer uriaş care a trăit în epoca terţiară şi cuaternară în America (n. tr.).

8 - Cartier londonez cu foarte multe muzee. Uneori, acest nume este atribuit Muzeului Victoria şi Albert, situat; în acelaşi cartier (n. tr.).

9 - S-ar putea, desigur, ca podeaua să nu fi fost înclinată, ci ca muzeul să fi fost clădit pe coasta dealului (n. ed. orig.).

10 - Cunoscută publicaţie, fondată în 1665, şi care apare şi astăzi. Se ocupă de cercetări fizico-matematice şi din domeniul ştiinţelor naturii (n. tr.).

11 - Ţara celor Drepţi (n. tr.).

12 - Un soi de moluşte cefalopode fosile (n. tr.).

13 - Corali sub formă de granule sferice, asemănătoare icrelor (n. tr.).

14 - *Her* (sau *His*) *Majesty's Ship* = Nava Maiestăţii Sale, titulatură care se pune înaintea numelui unui vas al Marinei britanice (n. tr.).

15 - Miez uscat de nucă de cocos (n. tr.).

16 - Odgon de oţel sau cânepă, servind la fixarea laterală a catargelor (n. tr.).

17 - Cunoscute străzi londoneze (n. tr.).

18 - Deschizătură prevăzută cu un capac, în puntea navei, prin care se poate intra în interiorul acesteia (n. tr.).

19 - Catarg aflat la pupa navei (n. tr.).

20 - Pânze fixate de catargul corabiei (n. tr.).

21 - Suport de lemn fixat pe catarg, care pivotează dintr-un bord în altul; pe el se prinde marginea de jos a velei (n. tr.).

22 - Marginea de sus a bărcii (n. tr.).

23 - „Aceştia nu sunt oameni, sunt animale pe care noi le-am… supus vivisecţiunii (n. tr.).

24 - Fecioară promisă în religia musulmană credincioşilor, în paradis (n. tr.).

25 - Locuitori din mările sudului, în special cei folosiţi odinioară în Queensland pe plantaţiile de zahăr. În limba hawaiană, *kanaka* înseamnă om (n. tr.).

26 - Gaze emanate de vulcani prin cratere şi prin crăpături; locul pe unde emană aceste gaze (n. tr.)

27 - Patruped felin din America de Sud şi Centrală, asemănător cu leopardul (n. tr.).

28 - *Acum eliberează-mă!* – în lb. lat. în orig. Acestea sunt primele cuvinte din ruga înălţată lui Dumnezeu de bătrânul Simeon când l-a văzut pe pruncul Iisus, adus de părinţii Săi la templu; în această rugăciune îi cerea Domnului dezlegarea prin moarte, întrucât prezicerea Sfântului Duh se împlinise (n.tr.).

29 - Numele principalului vârf dintr-un grup de dealuri ce formează Hollyrood Park din Edinburgh (n.tr.).

30 - Monedă britanică, de aur în valoare de 20 de şilingi (n. tr.).

31 - Mamifer fosil uriaş, erbivor, din epoca cuaternară, asemănător cu leneşul (n. tr.)

Table of Contents

Despre autor 2
Maşina timpului (1895) 8
I 10
II 23
III 31
IV 38
V 51
VI 73
VII 81
VIII 90
IX 98
X 107
XI 112
XII 119
Epilog 126
Insula doctorului Moreau (1896) 128
I În barca de salvare de pe Lady Vain 131
II Omul care se ducea în locul fără nume 135
III Faţa stranie 140
IV La parapetul goeletei 148
V Omul care nu avea unde să se ducă 153
VI Luntraşii cei pociţi 159
VII Uşa încuiată 166
VIII Gemetele pumei 172
IX Fiinţa din pădure 177
X Strigătele omului 189
XI Goana după om 194

XII Cei care rosteau legea 201
XIII Parlamentări 212
XIV Doctorul Moreau explică 219
XV Cu privire la oamenii-animale 233
XVI Cum au gustat sânge oamenii-animale 240
XVII O catastrofă 257
XVIII Moreau este găsit 264
XIX Montgomery "petrece" 270
XX Singur cu oamenii-animale 280
XXI Degenerarea oamenilor-animale 287
XXII Omul singur 302
Lumea eliberată (1914) 306
Prefaţă 308
Prolog Capcane pentru soare 312
I Noua sursă de energie 339
II Ultimul război 378
III Sfârşitul războiului 430
IV Faza nouă 483
V Ultimele zile ale lui Marcus Karenin 529
Note 567